

X

Handwritten red mark

HISTORIA CRITICĂ UNIVERSALĂ

DE

I. HELIADE-RADULESCU.

SCRIERE POSTHUMĂ.

BUCURESCI.

—
TYPOGRAPHIA STATULUI.

1892.

Im. 1892.

Handwritten mark

Biblioteca Centrala Universitara
"Carol I" Bucuresti
Cota 17445

313

B. C. U. "Carol I" - Bucuresti

C201704497

5311988

HISTORIA CRITICĂ UNIVERSALĂ

INTRODUCȚIÖ

I.

Vorba *historie* în antiquitate înseamnă cercetare cu luare aminte.

Cercetând omul cu luare aminte mai mult sau mai puțin, a cătat a află adevărul și aflându'l, a'l spunne și altuia.

A 'și spunne sau a 'și narrà cercetarea que a făcut cu luare aminte, va să ȃică quö spunne sau face o historie.— De aqui darö mai apoi la moderni historia luö altă însemnare; *historia* însemnò o narrațiö a unei fapte sau întâmplări *adeverate*.

Nimeni darö nu face o historie quând spunne lucruri que nu s'au întâmplat cu adevărat, nici daqua quelle întâmplate nu sânt narrate în tot adevărul lor, daqua evenimentele sau caracterele ömenilor se desfigură.

Nesciința, necunoștința bine a lucrurilor, interesul sau pãrtinirea historicalui facu adesea ca historia să nu fiă adevărată, ca historia să nu fiă cercetarea cu luare aminte.

Cu quât historia este mai ne adevărată cu atâta è mai necredinciosă, cu atâta è mai perfidă, cu atâta mai capabilă a ne amăgi.

Historical nu pöte narrà de quât sau lucruri que a vëduț singur cu ochii sau quelle que a auđit, a appucat, a citit dela ömeni demni de credința.

La quâte a vëdut cu ochii se cuvine a fi sincer, ne interesat, luminat.

La quâte a aflat dela alții sau din auđire, sau din citire, sau din traducțiö, se cuvine a fi ca judele integru, drept și luminat que ascultă marturiile și își dă sentința cu mâna pe inimă.

Pentru quö se întâmplă qua ómenii să nu fiă toți luminați, nici integri, nici ne interesați, nici nepărtinitori la quâte narră sau scrie, este fórte cu puțință și se întâmplă fórte des ca nu tóte historiile să fiă adevërate. Se întâmplă âncö qua și quelle scrise cu quea mai mare sinceritate și cu cunoscințele quelle mai exacte să nu pótă scăpă pe allocurea de errori, pentru quö mintea umană are neimplinirile, neputințele salle.

Tot d'auna dar quând citim historia, cată să căutăm la cunoscințele, la epocha, la caracterul, la interesele, la situația scriitorului, sau historicului.

Atátu spre a face, quât și spre a citi o historie se cuvine a avé quine-va o inimă curată, o minte luminată și liberă de ori que prejudiciu.

Attunci póte folosi pe quei que citescu, atunci se póte folosi cu adevërat din quâte istorii citește, atunci póte descurcă Adevërul de Minciune. Adevërul conduce și mântuie. Minciunea rătăcesce și perde.

Historia este sau a unei fapte sau a mai multora que se reducu la una principale și cu tóte împreună se combină spre a formă un tot.

Obiectele istoriei sânt ómenii, evenimentele, faptele, coprinsurile, globul, universul întregu.

Avem darö înainte :

Or historia unui Om sau unui eveniment sau fapte ;

Or memoriuri de quâte își adduce quine-va aminte din quelle vëdute și auđite ;

Or a unui popol ;

Or a unei epoche ;

Or a mai multor seculi ;

Or a mai multor popoli ;

Or a Omenirii întregi ;

Or a universului.

Cu cât evenimentele despre quari narrăm s'au întimplat mai mai aproape de noi, mai aproape sau de locul sau de ȕillele noastre, cu atât avem mijlóce, adicó documente și mărturii que ne ajutá lucrarea intru a intrá și în aménunte. Aménuntele asemenea, în locu de a fi o încurcáturá, sânt fórté necessarii, când se ocupá quine-va numai d'un singur objectu fiá om, fiá faptá sau eveniment.

Cu cât objectele se immulțescu și annii și secolii, immulțindu-se depártedá de noi, cu atáta documentele necessarii pentru amenunte ne lipsescu, sau și daqua le avem, devin ca o încurcáturá, de nu scie quine-va a le allege și a le proporționá.

Quând historicul își propune a vorbi de universul întregu, a tractá de toți popolii, de tóte evenimentele que s'au succedat pe fața páméntului dela creația lui, historia lui, luând nume de universalá, nu póte căutá și spune de cât generalitățile; sáring peste intervale nu se póte ocupá de cât de punturile que se pot vedea pe culmea secolilor que se destind înainte-i.

Historia universalé sémână cu o cállétorie din quelle mai mari que își propune a visitá toți popolii și páméntul în general, que trece peste câmpuri și prin sate, și nu se arrestá de cât prin capitale. A se ocupá de fiá quare satu, și țarriná și colibá și om etc., nu i ar ajunge nici timpul, nu 'l ar ajutá nici mijlócele, și ar întreprinde o faptá cu neputință de a o realisá.

Cu tóte aquestea iaró, historia universalé nu se cuvine a 'și uitá numele propriu și originea sa quare este *Universul*. Tóte evenimentele și faptele culminante dela creația universului pînó în ȕillele noastre sânt de dominiul sêu, și se cuvine a se ocupá de dênsele și a le spunne.

Creația universului, creația omului, evenimentele întimplate páméntului și omenirii, faptele popolilor în general, doctrinele, dogmele, religiile lor, legile, instituțiunile, moravurile lor, guvernele lor que deculá din aquestea; invențiunile, sciințele, artele, meseriele lor, sânt cu ade-

vărat puncturile culminante que se cuvin a fi obiectul istoricului universal, și quei mai mulți fórte puçin se ocupă de unele, și de altele nici de cum.

Historia universală în scurt cată să fie historia Omului physicu, intellectual și moral, historia progresului, omenirii, în quâte trele aqueste ramuri precedută de creația universului și a omului, și însoțită de historia globului sau a revoluțiunilor salle.

A scrie quine-va historie contimporană pôte află mărturii dela ómeni que au văduț cu ochii quelle întimplate. — Quând scrie ânsă despre quelle întimplate în seculi trecuți; în popoli depărtați, n'are unde allergă de quât la cărți, la monumente, la acte publice și la tradițiö. Cărțile ânsă adesea sùnt pãrtinitóre și tradițiunile desfigurate.

Methodul quel mai drept al unui historicu general al popolilor și quel mai bun este pe quât se pôte a nu vorbi dela sine, ci a adducee înainte și a lăssà a vorbi pe ânsuși historicii fiã-quãruia popul, ca unii que au fost mai apröpe de evenimente, de timp și de locuri.

Nu se cuvine ânsă a uità quelle que s'au ðis înainte quö historicul è dator a fi cà judele integru și luminat, și historia cà un actu de o judecată dréptă și morală tot de o dată. Quei (quari) judecă, actele, documentele, și mărturii nu mai au dreptul de a vorbi.

A historicului este numai discernerea, judecata și sentința.

Spre a punne pe lectori pe calle intru a ne judecă și pe noi, și historiile que citescu, și pe autorii que se adducu de martori, și faptele popolilor, și Religiunile și legile lor, consacrãm mai ântéiu quâte-va capitole preparatóre.

Aquestea vor coprinde quâte-va principe și cunoscințe que vor servi de normă. Or que historicu addus de mărturie, ori que dogmă, ori que legi, ori que instituțiö, ori que faptă măsurată cu aqueastă măsură își arată mărimea sau micșorimea, adevérul sau minciunea, sinceritatea sau dolul, devotamentul sau interesul, cunoșcința sau nesciința, certitudinea sau errórea.

Cată ânsă a nu uită quô adevărul, absolut, lumina întregă și absolută, perfecția ideală, nu este âncă om a ni le arată, și cu atât mai puțin a le adduce.

Noi vorbim aqui de adevărurile și cunoscințele quâte pôte avé omenirea în secolul nostru, de adevărul la quare sântem în stare a 'l vedé și a aspirâ la dânsul.

II.

De cum s'a arătat omul pe fața pământului, n'a întârziat a simți mai în aquellași timp și plăcerea și desplăcerea, și bucuria și întristarea, și lucruri que il folosesc și lucruri que il vatămă.

D'allătura cu bunul a vădut și răul; d'allătura cu frumosul a vădut și uritul. Quei d'ântéiu ómeni n'au întârziat, în cursul vieții lor, a cunosce și viața și mórtea, și caldul și recele, și mișcarea și inertiã, și vegherea și somnul, și realitatea și visul; și d'allătura cu Materia inertă, nemișcată, să recunoscă și mișcarea, să intreavădă Spiritul manifestat în tot que e viu, în tot que se mișcă.— Mișcându-se din locu în locu, vădend trecend dillele, succedându-le nopțile, n'a întârziat a 'și face o idee de spațiu sau locu și timp, despre lumină și întunerecu.

Pretutindenii a vădut o dualitate.

Cu quât generațiunile s'au succedat, cu quât ómenii s'au îmulțit, cu atâta observațiunile s'au îmulțit, experiența s'a comunicat, și n'a fost semenție sau popol quare să nu recunoscă existența aquestei dualități.

Noi, în secolul nostru, o recunoscem asemenea, ânsă nu așa de confus ca secolii trecuți, ca primii ómeni, ca popolii antiquității.

Observând ómenii fiã quare din doi termeni a ori quãrea dualități, recunoscuro quô în unele amêndoi termenii sânt o existență, amêndoi sânt positivi, cum *Locu*, *Timpu*, *Materie*, *Spirit* etc., în altele ânsă un termin e

positiv și altul negativ, unul existența și altul lipsa existenței, cum *Viață*, *Mărte* (lipsa vieții), *Lumină*, *Intunericu* (lipsa luminei etc.)

Vommu împărți daro dualitățile în doë:

Pe quelle d'ântéiu le vom numi paralele, coexistente *sympathice*, pe quelle de al doilea *antipathice*.

Dualitate Sympathică		Dualitate Antipathică	
Timp	Spațiu	Viață	Mărte (lipsa vieții)
Spirit	Materie	Miscare	Inerție
Activu	Pasivu	Lumină	Intunericu
Libertate	Fatalitate	Caldu	Frigu
Drept	Datorie	Frumosu	Urritu
Progresu	Conservațiö	Adevëru	Minciune
etc.		Certitudine	Erröre
		Bine	Rëu

etc.

Dualitatea que întëmpinaro ómenii pretutindeni fu cauza quare îi făcù pe toți a adopta și a recunósce doë principe: unul al Binelui și altul al Rëului. De aquí se născuro părerii atâtea și varii, cosmogonii, doctrine, dogme, religiuni, instituțiuni și guverne basate pe aquelleași dogme. Diferințele que se vëdu în fiă-quare doctrină și dogmă nu vinu de quāt din cercetarea și cunoscința mai multu sau mai puçin a naturei fiă-quăria terminu al Dualității. Unii nu puturo cunósce bine nici Spiritul nici Materia, alții inlocu de a vedequo suntu paraleleși sympathice, le creðuro de contrarii una alteia; alții recunoscëndu Materia, denegarö spiritul, alții recunoscëndu numai spiritul, denegarö Materia; alții recunoscëndu pe amëndoë, desprețuirö pe una și i detterö luptă, onorând numai pe alta.

Apoi, imaginația poëtilor, nu se mulțumì numai cu ideea que fiă-quare om își pöte face de bine sau de rëu; incepù a le personificà, a le da o figură, un corpu, a le simbolisà, a le dà attribute; și aqueasta o făcurö nu numai pentru principiile que li se părurö primitive, ci și pentru tóte quelle derivate dintr'insele.

Fiă-quare omu, ori quāt de simplu, pricepe, mai multu sau mai puçin que este Virtutea și que e Vițiul, Bunătatea și Rëutatea, Viața și Mărtea etc. și le pöte comuncicà junelui, încö din pruncie. Ansë de ar dà quâte o

figură fiă-quareia din aquestea, de ar inchipui aquea figură prin imagine sau prin statue, de ar spune pruncului quô aquea imagine sau idol este Virtutea sau Vițiul, Viața sau Mórtea. Pruncul nu numai quô ș'ar face o idee strâmbă despre aqueste obiecte intelectuale, ci din principu ar cadé în idolatrie și prin urmare în materialismul quel mai grosiaru. Ettô începutul idolatriei quare nu fû dequât imaginația necondusă de Rațiö.

Necunoscința terminilor dualităților, nascü doctrine și dogme rătăcite, și imaginația dette corpuri ideilor mai mult și mai puține ne adevérate.

Pinö să intrăm în obiectul que ne ammu propus, cuvine-se darö a ne occupă mai äntéiu întru cercetarea terminilor unor dualități principale, întru aflarea și cunoscința naturei lor. Cunoscënd mai mult și mai puțin a distinge dualitățile paralele și sympathice din quelle contrarii sau antipathice, făcëndu-ne o idee mai multu sau mai pučinu clară despre fiă-quare din doi termini ai lor, vommu fi în stare a cunósce asemenea mai multu sau mai pučinu, pe quât fiă-quare Cosmoganie s'a apropiatu mai multu sau mai pučinu daqua nu de adevëru, încai de probabilitate. Din ideea que 'și-a făcutu omul despre principul creator, despre creația Lumii și a Omului, s'a formatu religia ; conform cu credința ómenilor s'au făcutu și legile. Din ceremoniile religiöse, din credințele populare, din legi, se formarö datinele și moravurile popolilor, și pe temeiul aquestora, conformu cu dênsele se aședarö și se susținurö diversele guverne.

Pe quât s'au pervertitu ómenii prin credințe neadevérate, pe atâta au cădutu din natura și demnitatea lor, pe atât s'au preparatu spre a amăgi și a se amăgi ; pe atât despostismul se 'nntemiö pe orbirea ómenilor ; și sufferințele și durerea se immulțirö, se învechirö, se perpetuarö.

Prin cunoscința clară a fiă-quăruia din termenii dualităților, vommu cunósce de unde a provenitu Rëul în fiă-quare locu și secolu.

III.

TIMPU — SPAȚIU

Fiă-quare Omu pricepe mai multu sau mai puțin que este timpul și que este locul sau spațiul, și cum quō amēndoē aqueste lucruri există. De ar fi ómeni que ar denegă existința tutulor objectelor din lume, n'ar puté denegă ânsé timpul și locul.

De s'ar presentă quine-va și ar dice quō a fostu o data o *epochă* sau un *locu* quând și unde n'a existatu nimicu; de ar dice âncō și mai multu quō chiar *acum* și *aquí* nu există nimicu, vorbele *epochă*, *locu*, *acum*, *aquí* nu le denegă; pentru quō singur dice quō *au fost* o data o epochă sau un locu. Timpul dar și locul sau Spațiu au existatu. Timpul și Spațiul există și vor există. Quând ne facemu o idee mai întinsă mai întrégă despre timpu, ne închipuim o clipă, apoi alta, apoi alta, pînō facu secundă, minută, oră, și, săptămână, lună, annu, lustru, epochă, secol; ne întórcem cu mintea in apoi și trecem din secolu în secolu, pînō la creația lumii, și de aquí înainte ne întrebăm: Mai fost-a timpul? Nu è omu quare să dîcă quō timpul nu există, și mai 'nainte minutele se succedă în tăcere; și de ne vommu sul cu mintea ori quât de multu pînō quând ammu perde și numărul seculilor, totu nu ammu mai puté află inceputul sau capétul primaru al timpului

Plecăm iarō cu mintea 'nainte din clipa aqueasta de acum, și iar allăturăm, minute, șille, anni, secolî, sute, mii, milióne, bilióne, farō capétu și înainte în fiitor, ca și in apoi in trecutu. Attunci ne convingemu quō timpul a existat, există și va există farō capétu, farō fine nici în

apoi nici înainte. Aqueastă infinitate sau nemărginire a timpului, o numim eternitate, și ȕicem quō timpul este eternu.

Qua să ne facem o idee mai clară sau mai întrégă despre Spațiu, din punctul sau locul unde ne aflămu, cău-tându în pregiurul nostru descoperim un cercu pînō unde pōte ajunge vederea nōstră în tōte părțile; din punctul unde ne aflămu, la fiă-care punctu al aquelei circonfereințe putemu a ne inchipui o linie ori quāt de lungă, pînō în quea mai depărtată stea que se pōte vede nōptea daqua. ne ammu strămută cu mintea în aquea stea, asemenea ni s'ar descoperi în pregiurul nostru o altă circonfereință și ammu vedē o întindere que din punctul d'ântēiu n'ammu putē vedē. De acolo să ne închipuim iarō o linie până la quea mai departată stea înainte, și așa mai încolo Allăturând linia sau întinderea d'a doilea la quea d'ântēiu și lūngō aqueasta pe quea d'a treilea, a patrulea pînō în nemărginit, aquea întindere nemărginită se numescē *Spațiu*. Cu alte vorbe de aqui pînō în cutare stea și în pregiur este o întindere, dela dēnsa cată să mai fiă o alta que se pōte închipui rotindu-se împregiur cu quea d'ântēiu attingēnd alte puncturi; din aquele puncturi, cată să mai fiă queva, și iar queva, și iar întindere, și iar întindere . . . pînō în nemărginit, quāt să nu mai pōtă nici coprinde nici calculă mintea nōstră. Ettō Spațiu.

Timpul darō este o întindere que nu se pōte vedē qua să ȕicem așa de quāt numai cu mintea, o întindere ideale sau spirituale fără margini în eternitate; timpul este un vid sau un deșert nemărginit și spiritual.

Spațiu este iarō o întindere que se pōte vedē, și cu ochii corpului pînō în ore quare distanță, o întindere în tōte părțile que pōte cădē în simțiri și fără margini existând din tōtă eternitatea. Sau cum a ȕis Pascal: „Spațiu este o nemărginită spheră al quăria centru è pretutindenī, și circonfereința (sau mărginile) nicăiri.“

Eternitatea este calitate a Timpului.

Infinitatea sau nemărginirea este calitate a Spațiuului.

Timpul imprumută Spațiuului eternitatea, și Spațiu

împrumută Timpului infinitatea sa și nemărginirea și putem dice :

Timpul este eternu și infinit, sau nemărginit ;

Spațiul este nemărginit și eternu.

Timpul după natura lui se compune de durate, al căror atom intelectual este *clipa*, măsura primară.

Spațiul, după natura lui, se compune de întinderi, al căror atom material este *puntul*, — măsură primară.

Clipa lungă clipă compune durată, și punctu lungă punct compune întindere.

Timpul și Spațiul a existat, există și vor exista, amândouă coexistente, coeternе, conemărginite. Timpul și Spațiul sunt unul către altul ca două linii paralele care se pot allătura ori cât de mult, lipi una lungă alta, fără a se împunge nici o dată. Timpul și Spațiul nu se împunge, nu se contrarie, nu se anula între sine, nu se vatămă.

Sunt dară coexistente, paralele, sympathice.

De sine însă amândouă sunt nisce deserte, nisce vide pline cu quevă.

IV.

SPIRITU — MATERIE.

Daqua Timpul și Spațiul există; și daqua de sine singure sunt nisce vide sau deșerte, deșertu in natură nu pôte sta. Deșertul cată să fiă plinu cu quevã.

Prin Timpu nu pôte strabate de quãt numai mintea. Prin Spațiu nu trece de quãt materia. Cu corpul nostru suntemu in locu și cu mintea in timpu.

Vidul Spatiului se ìmple cu Materie; Vidul Timpului se ìmple cu Spiritu.

Materia este locuitorul Spatiului și Spiritul este locuitorul Timpului.

Timpul fiindu eternu și nemarginitu, Spiritul este darö eternicu și nemarginitu.

Spatiul fiind nemarginitu și eternu, Materia este darö nemãrginitã și eterna; pentru quö aqeste vide sau deșerte a cãtat să fiã in tot d'auna și pretutindeni pline, unul cu Spiritu și altul cu Materie. Quãt există Timpul catã să existe și Spiritul, spre a 'l ìmplea; quãt există Spațiul catã să existe și Materia spre a 'l ìmplea; fiindu unele eterne și nemãrginite, catã să fie și quelle lalte eterne și nemãrginite.

Ansë fiindu unul desertul și altul ìmplinitorul certitudinea catã să ne fiã și mai mare pentru queea que ìmple, de quãt pentru desertul que se ìmple.

Spiritu darö și Materia au existatu, există și vor existã.

De n'ar existã Materia, Spațiul ar fi deșertu; de n'ar existã Spiritul, Timpul ar fi deșertu și attunci și o hypothesisã și alta ar fi absurde.

Spiritu darö și Materia sunt doë fințe, eterne, infi-

nite, coesistente paralele, sympathice, que ca și timpul și spațiul nici o dată nu pot fi în luptă, que nici o dată nu se pot împunge, nici o dată a se annullă între sine.

Spiritul se are către Materie ca Timpul către Spatiu.

Spiritul se are către Timpu ca și Materia către Spatiu.

Spirit, Materie, Timpu, Spațiu sunt darö correlative.

V.

QUALITĂȚILE ȘI LEGILE SPIRITULUI.

Spiritul eternu și nemărginitu, Materia nemărginită și eternă que cătarö elle simultaneu, parallelu d'allätu-rea sau fața în fața? — Erau elle un mișlocu între sine? Erau un scopu?

Materia, de la quea mai compactă or solidă pinö la quea mai liquidă or aerată vede-se pretutindeni que de sine stă nemișcată, așteptându ca tôte petrele, ca tot materialu, pinö să viă un que, pinö să viă ordinul arhitectului și mâna cu puterea lucratorilor spre a le pune în mișcare, a le mută din locu, a le aședă după planu și a formă mai târziu sau mai curându un edificiu.

În eternu de n'ar veni mișcatorii, în eternu materia ar stă nemișcată.

Daqua materia de sine este nemișcată, inertă, și daqua afarö de materie nu mai è nimicu, în parallel ca dënza, quine dar a mișcatö și o mișcă de quät Spiritul?

Spiritul dar este ființa que se mișcă, que mișcă, que are mișcarea în sine, que lucrédă. Spiritul este activu.

Materia este ființa inertă, que stă locului, que aștéptă mișcare affarö din sine.

Materia este passivă.

A fi mișcător va să dică a fi potent, quöci puterea este principul mișcării.

Spiritul darò este potent mai ântéiu qua să fiă mișcator, și daqua este mișcator, se înțelege quò a fost și este potent.

Ansè daqua este eternu și nemărginitu, ellu în eternu și nemărginitu a fostu și este potent; în tot d'auna și pretutindeni este potent. — Spiritul dar este atotpotent sau omnipotent.

Cu tóta omnipotența sa, Spiritul își are ânsè legile salle, natura sa qua să fiă Spiritu.

Are adicò natură de a fi în eternu și pretutindeni nematerial, și aqueastă natură și lege nu o pòte călcà; quò o dată numai de ar deveni materie, ar încetà de a fi în eternu spiritu.

Spiritul darò este omnipotent în singură tótă natura sa, și nu 'și pòte attinge sau annullà nici eternitatea, nici nemărginirea.

Este nevoit de a fi în tot d'auna spirit *pur*, cu tóte qualitàle salle, în tótă natura sau legile salle.

Spiritul fiind plinul sau locuitorul timpului, se mișcă darò în locul sèu spiritual sau ideal, mèsurând Spațiul. Quând òicem darò quò timpul se mișcă înainte și nici o dată nu se întórnă în apoi, cată a înțelege quò spiritul se mișcă; quòci ar fi absurd a crede și afirmà, quò vidul sau deșertul se mișcă, iar nu queea que este în deșertu.

Observând mai material, așa cum se pòte mai fărò greutate intrà în priceperea, în simțirile nóstre, vedem quò ori que se mișcă în natură, ori que umblă sau se mută din locu în locu, nu face de quât cu corpul a strâbatte distanța sau materia, iar cu mintea a pricepe quò a strâbatut atâtea minute sau ore . . . Mișcă-te dela un locu pinò la altul, observă și vei vedé que ai făcut spre exemplu atâtea ore să òicem trei. De te vei înturnà în apoi totu cu aqueeași iuțime vei vedé quò vei face iar trei, locul que 'l ai lăssat, iar il vei avé, ânsè secundele, órele que au trecut nici o dată. Mișcarea que ai făcut și cu dusul și cu înturnarea a fost de șése ore, iar nu de trei. Mișcarea dar quare è a spiritului, nu retrogradă nici o dată, ci naintedă, din trei s'au făcut șése óre, și așa mai

nainte. — Când ne mișcăm, mișcarea fiind a Spiritului, durata mișcării se face în timp quare è locul ideal al Spiritului; iar în quât pentru locul sau materia que strebattem aquea nu e de quât a allăturà pasu lîngõ pasu materialemente, adicõ a mësura; și daquã noi nu ținem comptul, mësura tot se face. — Quea que è mișcarea pentru spirit, aquea e mësura pentru Materie.

Apoi, *înainte și în apoi*, în *sus* și în *jos* este a lăssà sau a reattinge puncturile, locurile que se pot lăssà și attinge, mișcarea ânsè în quât pentru spirit tot înainte este și în spațiu nu numai în timp. Quõci, din ori quare punctu al spațiului va începe a se mișcà Spiritul, el se mișcà dintr'un centru către circonferența nemărginită; mișcarea nu face de quât o rađă, și a se mișcà dela centru, la circonferință va să đică tot a *înaintà*.

Vedem darõ în tôte chipurile quõ spiritul după natura sa nu se mișcà de quât tot înainte, și a se mișca înainte va să đică a face un progresu.

Progresul iar este un bine, pentru quõ de ar fi un rëu, rëul este lipsa binelui, rëul este un que negativu, și Spiritul fiind positiv, nu pôte face o mișcare negativă, și ênsuși de ar face, fiã-quare scie quõ *mișcare negativă* va să đică *încetare*, stare, *inerție*, și aqueste proprietăți nu sînt alle Spiritului ci alle Materiei. De unde urmédă quõ progresul este un bine.

A se mișcà darõ Spiritul, va să đică a progresà, și a progresà va să đică a face bine, și a face bine va să đică a fi bun.

Spiritul dar este bun; și fiind etern, nemărginit și atot-potent, bunătatea lui este eternă, nemărginită și atot-potentu, quõci o *dată* de ar fi rëu, sau o *dată* de n'ar puté face binele, atunci ar încetà de a mai spirit, și putința de a se annullà nu stă în natură, în legile salle.

Spiritul fiind omnipotent în natura sa de a se mișca tot d'auna spre bine, este dar și liber; pentru quõ o *dată* de n'ar fi liber, în natura sa de spirit, atunci n'ar mai fi quea que este, adicõ spirit.

Așă dar Spiritul este liber d'a progresă, liber de a face binele în sempeternu, și în nemărginit.

Fiind liber de a face binele, va să ȳică quō are *dreptul* de a'l face.

Ansē quāt se pronunță vorba *drept* îndată se subînțellege și quel alt termen al dualității, *datorie*.

Spiritul darō, avēnd dreptul d'a face binele, are tot de o dată și datoria de a 'l face; pentru quō este liber, și pentru quō prima lege sau natură a *Libertății* este de a nasce *Dreptul* și *Datoria*.

Și iarō avēnd dreptul și datoria de a face binele va să ȳică. quō are datoria de a nu face nici o dată rēul.

Și iarō avēnd datoria de a face binele are și dreptul de a 'l face; pentru quō, unde este libertate, nu pōte existā nici o datorie fără drept; și Spiritul ȳe liber.

Și iarō în fine qua să fiă drept și *Datorie*, cată să fiă mai nainte de tōte **Libertate**. Unde nu ȳe libertate, să nu se quēra nici drept nici datorie.

Spiritul darō, ca să inchiem completând, este immaterial, etern, infinit, omnipotent, omnibun, omniber, spre a face binele.

Și aqueastă definițiō purcede din : ca plinul timpului, este eternu și nemărginit, ca immaterial este mișcător; ca mișcător, a cătat să fie mai ântēiu potent; ca mișcător și potent, este liber și progresiv; ca progresiv este bun. Este dară eternamente și infinitamente, potent, liber, progresivu, bunu.

7m. 1833.
 75440499

VI.

QUALITĂȚILE, LEGILE MATERIEI

Materia, ca plinul spațiului este nemărginită și eternă ca și correllativul său, parallelul său, Spiritul.

Afară de aqweste două proprietăți que le are de comun cu spiritul, are încă în natura sa particulară, extensia sau întinderea que o face qua materie a căde în simțirile noastre.

Mai are încă și *inerția*, sau nemișcarea; pentru quò acolo unde încetăde mișcarea începe inerția.

Extensia dară și inerția sânt proprietăți particulare și essențiale alle Materiei que o distinge de Spirit.

Ori quāt de nemărginit ammu împărți materia; de ammu adduce-o pină în partea ei quea mai nedespartibilă que s'ar puté imagină, aquea particellă, aquea *moliculă* sau *atomă* tot își are extensia sa, sau întinderea sa, pentru tot cată să coprindă un locu ori quāt de micu, atât quāt îi este și coprinsul atomicu.

Spiritul dară are durată și Materia extensie.

Spiritul este activu și Materia passivă.

Spiritul mișcându-se cată să aibă în sine durată și afară din sine întindere sau extensie spre a străbatte.

Materia dar eră necessariă Spiritului spre a 'și manifestă pe dinsa puterea, mișcarea, libertatea, bunătatea sa.

Spiritul fiind liber, și Materia fiind inertă, nu face de quāt să aștepte mișcarea, după libertatea spiritului, în cotră și spre que să o miște Materia dar nu e liberă.

Tot que e nemișcat și ne liber este suppus întâmplării, *fatalului*, è suppus adică la que i se va face dela quel liber. Materia dar are în locu de libertate *fatalitate*.

Spiritul darö este ființa activă și liberă, Materia este ființa pasivă și fatale ¹⁾.

Materia luând o dată mișcarea de la spirit, pöte și ea apoi în rëndu-i a mișcă o altă parte a materiei cu rapiditatea que i se împrumută de la puterea spiritului. Attunci, ea luând și dând lucrarea, este și ea relativamente pasivă și activă tot de o dată; pasivă către spirit, și activă către partea din sine quăria comunică mișcarea.

Fără Materie, Spiritul n'ar fi avut unde a se manifestă. Fără spirit iarö, materia n'ar fi avut prin que a se mișcă, nici prin que a fi cunoscută.

Spiritul este scopul Materiei și Materia este mijlocul sau instrumentul spiritului.

Ca instrument, ca inertă, ca pasivă, ca fatale, materia, deși eternă și nemărginită este ânsă inferiöră Spiritului și Spiritul superior Materiei.

Cu töte aquestea, vedem quö Materia este complinirea Spiritului, și Spiritul complinirea Materiei.

Daqua dar și unul și alta nu sânt de quât compliniri, va să dică quö fie quare în parte nu pöte fi întregul sau totul. Totul este maritagiul Spiritului cu Materia, totul este Universul.

Noi âmbläm pipăind âncö, aflarea o vommu vedé în capëtul aqestor articole preparatöre.

¹⁾ Vorbele *fatalitate*, *fatal*, nu se cuvine a se luä aqui, în sensul que li s'a dat mai în urmă spre räu, ci în primitivul seu înțellesu.

PROGRESU — CONSERVAȚIÖ

Din dualitatea Spiritului cu Materie, purced alte dualități ai quărora termini nu sînt de quât calități sau consecuințele dualității quei mari și primordiale a Spiritului și Materiei.

Mișcarea este proprietate a Spiritului, starea este a Materiei.

Ansë a se mișcă în van fără a produce nimicu bun sau mai bun, nu pöte fi nici de legea, nici de natura Spiritului.

Spiritul nu se pöte mișcă de quât spre bine și din bun în mai bun, din perfectu în mai perfectu.

Aqueasta mișcare se numesce *Progresu*.

Materia, avënd proprietatea inerției, proprietatea de a sta nemișcată, de sine n'ar puté nici a se mișcă nici a produce queva de n'ar veni Spiritul a o mișcă. Daqua Materia ca instrument mișcându-se produce queva, și daqua queea que s'a produs remâne ne perdut, aquea proprietate de a ținne în locu quelle produse se numesce conservațiö.

Conservația darö, este o pausă, o stare, un repaos in cursul Progresului.

Ansë, precum a se mișcă fără a produce nimica bun nu va să ȃică progresu, asemenea a stă locului, fără a ține quea que s'a produs, nu va să ȃică conservațiö.

Spiritul darö este principul progresului, Materia este principul conservației.

Cu töte aquestea cuvine-se a întregi cunoscința.

Precum materia servă de instrument Spiritului spre a realisă progresul, asemenea și spiritul nu este străin la conservațiö.

Adică, din mișcarea Spiritului și starea Materiei, s'au născutu, qua să ȳicem așa, doi fi gemeni, Progresul și Conservația, unul primogenitu de sexul sau natura Spiritului, și alta îndată mai în urmă venită, de sexul sau de natura Materiei.

Prin urmare, precum Spiritul și Materia sânt paralele, sympathice și compliniri între sine, asemenea Progresul și Conservația sunt paralele, sympathice și compliniri între sine.

Progresu fără Conservație nu pôte există, și Conservație fără Progresu asemenea nu pôte există.

Pentru quô quine are un talantu, a fostu o dată un timpu quând nu 'la avutu, și a avé un talantu. este a face un progresu din queea que eră înainte. Apoi spre a face doi, a nu resipi pe unul que are. Conservând progresul unul și mișcându-se, de va face doi, étto un altu progresu que s'a basat pe conservația talantului unu. Spre a face trei, cată a conservă pe quei doi și a se mișcă iarô... și așa mai încolo. A stă ânsé în nemișcare în eternu cu talantul unul, nu va să ȳică Conservație ci abus de Conservație. Precum, a totu naintă cu producerea fără a conservă nimicu, nu se numesce progres ci a abusă de progresu.

Progresul, fiindu effectu al mișcării Spiritului, este nemărginitu ca și dēnsul, și ca să ne putemu face o idee mai clară despre aqueasta, adducemu un exemplu de un progresu marginitu, și conosciutu, quôci dela quelle conosciute putemu mai fără greutate trece la quelle neconosciute.

Să punem un maestru, un mecanicu, deprinsu a lucră singuru, și lemnul și ferrul și aramă, que își propune a execută o machină que a inventat, și care va adduce cutare sau cutare bine, quare apoi va adduce alt bine, și aquesta altul pinô mai în departe.

Să ne închipuimu iarô quô în locul sau coprinsul unde stă maestru, lemnu, ferru, aramă se află de ajunsu; ânsé nici un instrumentu n'are spre a se appucă de lucru. Que face în asemenea împrejurare?

Iși alege mai întâiu un locu que îi va servi de lucrătoriu; își ardică cum pôte aquî un fel de căminu, își fabrică cum pôte un fel de foi, își face o provisie de cărbuni. Ettö quâte-va mici progrese, que conservându-le îi servescu de base sau de punct de plecare la lucrul sêu pe fiitor.

Se căpuiesce apoi de un trunchiu d'arbore que pôte află mai propriu a'î servi de temei sau butarugă la o bucată mai mare de ferru que 'și va allege dreptu năcovană; își allege din ferrul que are în ainte o altă bucată que ar puté a'î veni mai în de mână spre a'î servi de bătător sau ciocanu; apoi alte férre mai subțire que incovoindule sau legândule să 'și pôtă formă un fel de clesce. Ettö alt progresu pe quare se pôte întemeiă mai întăritu spre a se appucă de lucru.

Materie, ammu đis quô are de ajuns înainte; un fel de instrumente a ajuns cu puterea, cu mișcarea, adică cu lucru a 'și formă. Ansé aquestea nu pot servi de quât a lucră nisce obiecte fôrte mici, fôrte imperfecte.

Să appucă darô a lucră ferrul que nu quere nici atâta putere nici atâta bătătoră spre a deveni un nuou instrument. Lucrul quel mai facil și mai întâiu necessariu este a 'și face un fel de pirône sau găuritori que cu puțin focu, cu puțină bătătoră, sau pôte și fără clesce se pot formă pe aquea năcovană și cu aquel bătător.

Cu aquești găuritori de diferente grossimi și prin ajutorul bătătorului, își pôte găuri prin mijlocu douë petice de ferru roșite și immuiate de focu, pe quare apoi mai lășindule prin bătătoră la un capet, unindule printr'un cuiu que pêtrece prin găurele date la mijlocu le aduce în stare de clesce mai tenace sau mai perfectu de quât quel d'ântéiu. Alt progres que devine altă conservațiô.

Cu aquest clesce pôte acum ține o bucată de fer mai grôsă, și tot de o dată quât se va puté mai scurtă. Pe aqueasta supuind-o la un foc mai iute, avênd mijlocu și putere a o ține și a o întôrce de tôte părțile, o lășesce d'o parte, o ascute de alta, o supune formei que voiesce, îi

dă o gaură în mijlocu și éttö un ciocan que nu aștepta de la lemnu de quât cöda, și quare e mai perfectu de quât bättëtorul que l'a format. Ettö alt progres și altă conservațiö. Instrumentele aquestea nu numai iau locul quellor dinainte, ci sunt capabile a iuți lucrarea, quöci queea que se face cu dinsele într'o oră cu quelle din ainte nu se putea face nici în trei și äncö multe lucrări cu quelle d'ântëiu nu se puteau face nici de cum.

Cu aquest ciocan cu aquest clesce, începe a'și lucra alte clesce alte ciocane, de diferente mărimi și mai perfecte. Cu aqueste instrumente ajunge a cugetà la perfecțiä năcovanei que îi servia așa de neindemânaticu pinö aquí la alt fer. Aquestuia i se ascute o parte spre a puté cu tãrie a se înfige în buturugă; i se allungescu de o parte și de alta umeri sau brațele; i se lățescu și netedescu spetele; i se dau găurile cuvenite unde se pot terminà cuie de diverse mărimi. Éttö, alt progres, altă conservațiö și altă înmulțire de putere que face lucrarea și mai repede și mai perfectă.

Acum prin conservația progresului que a făcut, prin mișcare sau lucru înainte, maestru, formându-și instrumentul quel mai äntëiu necessariu, și prin aquesta altul, din instrumentu în instrument, din perfecțiö în perfecțiö, din progresu în progresu ajunge a'și dotà lucrătoriele salle, făurãria, lemnãria, și arãmãria de tôte instrumentele necesarii, prin quare pöte apoi cugetà la începerea machinei que 'și a propus. — Nu se cuvine änsë a uità sã observãm quö acum prin progresul que a făcut, prin instrumentele que conservã ellu pöte lucrà într'o òi queea que n'ar fi putut lucrà înainte, fãrö dënsele, luni, anni sau pöte nici de cum.

Incepe la lucrul machinei, formã la spițe, la obede, întregesce röte, rotile, formã ossii, drugi, vîrteje, bende; trece din parte în parte, din amănunt în amănunt, adicö din progres în progres, que fiã quare în rându'i devine conservațiö pinö quând machina încheindu-se è terminatã dupö plan.

Pinö aquí machina a fost un scop, terminatã änsë de-

vine un instrument și ea, adică o conservățiō, spre a ajunge cu dēnsa la alt scop mai nalt pentru quare a fost predestinată. Acum pusă în lucrare, cată a produce un effectu, și aquesta altul, și de aqui a eși iar altul pină mai departe.

De ammu urmat cu luare aminte cursul lucrării que descrișserăm, vedem :

Quō Maestru a avut în sine putința și libertatea, adică vedem quō puterea a dat mișcare, quō mișcarea a suppus și a mlădiat materia dupō voie, dându'i formele necesarii, și quō materia a conservat fiă-quare effectu sau productu spre a servi de temeiu la alt progres nuou pinō la întregirea sau terminarea machinei.

Mai vedem încă, quō ori ce objectu s'a realizat mai în urmă este mai perfectu de quāt quelle que au contribuit spre realizarea lui, și quō progresul quel nuou pōte luă locul mai-cu folos quellui vechiu que è în stare de conservățiō.

Mai vedem iarō, quō cu quāt naintédă progresul cu atâta mișcarea sau naintarea devine mai repede și quō differința mișcării din progresu în progresu cresce în progresiō geometrică ¹⁾.

¹⁾ Numerile sau summele cresc prin adaos sau adițiō, și cu atâta mai mult prin multiplicățiō. Quând la un număr adăogăm altul, și la summa lor iar numărul adaos, adică quând la unul adăogăm unul, și la doi, que s'au născut din aqwest adaos iar unul, și la trei iar unul etc., quând la unul adăogăm doi, și la trei iar doi și la cinci iar doi, șirul aqwestor cresceri se numesce *progressiō arithmetică* cum se arată aqui,

1,	2,	3,	4,	5,	6,	7,	8,	9...
1,	3,	5,	7,	9,	11,	13,	15,	17...
1,	4,	7,	10,	13,	16,	19,	22,	24...

Iar quând un număr îl înmulțim cu altul și productul lor, îl reînmulțim cu mulțitorul și al doilea product iar cu mulțitorul, ori quāt de departe; quând adică 2 înmulțim cu 2 și productul 4 iar cu 2, și productul 8 iar cu 2... sau quând 2 înmulțim cu 3 și pe 6 iar cu 3, și pe 18 iar cu 3, șirul aqwestor cresceri se numesce *progressiō geometrică* cum se vede în șirurile următōre :

2,	4,	8,	16,	32,	64,	128,	256...
3,	6,	18,	54,	162,	486,	1458,	4374...
4,	8,	32,	128,	512,	2048,	8192,	32768...

Fiă quine darō pōte velé quō mișcarea progresului nu naintédă cu pro-

In exemplul que addusserom înainte maestru fu un individ, un productu și el al progresului universal que a făcut Spiritul universal servindu-se cu Materia. De ne vom imagina înse, quò punctul de unde a început maestru nostru erà punctul de progres, în quare și arama și ferrul sùnt aflate de mult și faurària și aràmària și lem-nària își au o calle lungă inapoi prin quare au trecut din progres în progres pînò la starea în quare se află; quò sciința mecanice cum și altele necesarii, a cătat să 'și facă callea lor, pînă să pòtă facilità unui maestru și invenția și executarea planului; attunci ajungem a ne întregi și mai bine ideea que ne facem despre Progres.

Iar de ne vom imagina în locul Maestrului, spiritul eternu și nemàrginit cu tótà puterea și bunàtatea sa eternă și nemàrginite, avènd înainte Materia nemàrginită și eternă a o elaborà din progres în progres, încheiàm quò progresul universal este fără capèt nici de unde vine nici în cotrò se duce, quò este adicò eternu și nemàrginit qua și spiritul que ne încetat lucrédă, ca și Materia que ne încetat còservà pe quât spiritul judecà necessariu a conservà.

Daqua progresul trece din bun în mai bun, din perfect în mai perfect, scopul progresului e darò Perfecția. Anse unde e Perfecția perfecțiilor, perfecția absolută? In capètul capetelor unde va să ajungă progresul, adicò în nemàrginitu.

Perfecția dar absolută nu se pòte ajunge sau realisà nici o dată, este un ideal, un scop, de quare cu quât ne apropiem cu atàta vedem quò sùntem mai departe.

Puntul de perfecțiò la quare din progres în progres

gressia n'ștrà aritmetică ci geometrică. Quoci a stà maestru nostru cu quelle d'ântèiu instrumente, și a lucrà cu dênsele în ziua d'a doa quât a lucrat în quea dântèiu și assemene de neperfectu adăogînd effectu lîngò effectu ca șirul 1, 2, 3, 4, 5. Aquesta nu numai e progresu, ci și abus de conservațiò, iar a avé facilitățile que lîngò 2 de astădi mâine facu a avé 4, și lîngò 4, poi-màne a avé 8, și apoi a treia di 16, și a patra di 32, adicã a lucrà în patru zile queea que lucrà mai nainte în 32 sau schimbând instrumentele pe altele mai perfecte, a ajunge nu a 'și adaoge ci a 'și înmulți lucrarea, cu 3, cu 4, cu 5 etc. Aqueasta se chiamă adevèratul progresu.

ajungem nu este de cât o perfecțiö relativă pe quare o numim *perfectibilitate*.

Tot darö que este progresibil este și perfectibil și vice-versa.

Tötă ființa liberă nu pöte fi condamnată nici întru a se mișcă fără încetarea nici întru a stă într'o nemișcare eternă. Are libertatea de a stă când voiesce și de a se mișcă ori unde și ori când va voi. De ar fi fostu condamnată totu a se mișcă n'ar mai fi fostu nici o conservațiö, de ar fi fost iarö condamnată a stă în eternu totu în queea que se află, n'ar mai fi fostu nici un progresu.

Din libertate dar purcede și progresul și conservația, adicö întregirea unuia prin alta, quare este perfectibilitatea.

Perfectibilitatea desémná repaosul, stațiile, etapurile Progresului, și Perfecția, cum ammu ñisu este scopul unde merge Progresul.

Prin urmare, de o parte avem:

Spiritu, mișcare, libertate, Progres, Perfecțiö.

Și de alta:

Materie, stare, fatalitate, conservațiö.

Umanitatea, fiind perfectibilă, se nasce, viețuesce, se succede din generațiö în generațiö, începe d'acapo de unde a fostu începutu generația precedente, ânsë cu alte mijlöce mai perfecte. Aqueastă ânsë va să ñică quö se întörce într'un cercu que la fiă-quare rotire se lărgesce mai multu, în cât cercul cunoscînțelor și perfectibilității fiă-quăria generații din que în que è tot mai spațiosu.

D. Michelet vorbind despre mișcarea umanității, a ñisu: «Umanitatea se învërtesce într'un cercu quare neîncetatu se totu, se totu lărgesce »

Conservația este punctul de plecare, è cunoscutul de unde ne mișcăm în fie-que epochă spre progresu, quare è necunoscutulu doritu.

Conservația, fiindu o stațiö, nu pöte dură dreptu repaosu de câtu pinö se prepară, se elaboră un nuou progresu, atunci servindu de base ca trépta unei scare pe quare se intemeie un picioru spre a se 'nălță quel-al-altu

sau ca terrêmul de pre quare se aventă a 'și luă svolul o passere, cată a remâne în apoi.

Noul progresu îi ia locul, și dură în stare de conservațio pinô que vine iar altu progresu....

Progresul, fiindu proprietatea a Spiritului, nu se pôte face cunoscutu, de nu se va manifestă prin amelliorația materială, que pôte cădê în simțirile nôstre.

Progresul este idealul, Conservația este realul.

Progresul are dreptu scopu real perfectibilitatea și dreptu scopu ideal Perfecția.

Precum passivul este subordonatu activului, și Materia Spiritului, assemenea Conservația este subordonată Progresului.

Quine este exclusivu partisanu numai al Conservației, este numai pentru Materie; quine iarô este exclusivu partisanu numai al Progresului este numai pentru Spiritu. Nici unul nici altul nu e consequentu, pentru quô, qua să aibă que conservă cată a producce, și ca să aibă ce producce cată a conservă, și prin urmare și unuia și altuia, îi lipsesce, de nu va fi conservator și progressivu tot de o dată cu aqueeași măsura și cu aqueeași ardore.

VII.

LIBERTATE (DREPTU, DATORIE) — FATALITATE.

Libertatea este legea Spiritului que îl mărginesce în natura sa de eternu de nemărginitu, de bunu, que îi regulă omniputerea, que îi impune dreptul și datoria de a fi în eternu și în nemărginitu bunu.

Legea que este prescrisă o dată Spiritului, è prescrisă în aquellași timpu tutulor faptelor spirituale que purcedu dintr'ênsul.

Libertatea, în prima sa definiție sau însemnare, este facultatea que are o ființă activă de a se mișcă în toate părțile sau în totu coprinsul dominiului sau naturei salle.

Ansă Libertatea, fiindu o lege, nu è în sine alta de quât un dreptu și o datorie totu de o dată și vice-versa.

Spiritul darò are și dreptu și datorie de a fi în totu d'auna și pretutindeni bunu; și fiindu dreptu și datorie este lege, și fiindu quò legea Spiritului este Libertatea, prin urmare definiția Libertății se pòte traduce în phrazele următoare :

Libertatea este facultatea de a face binele.

sau :

Libertatea este dreptul de a face binele cu datoria de a face binele.

Quoci, unde nu e datorie, nu pòte fi nici dreptu, și vice-versa; și quoci datoria este sancționarea Dreptului.

Dreptul și datoria fiindu legea libertății Spiritului sânt prin urmare lege a libertății tutulor ființelor sau faptelor que vor purcede din Spiritu.

Dreptul și datoria fiindu numai la bine, este darö numai spre amelliorare, adică numai spre a progressä :

Dreptul dar și datoria este legea que obligă pe totu individul perfectibilu spre a inträ in callea Progressului.

Fatalitatea, cum am đisu, este proprietate a Materiei.
Anse que este Fatalitatea ?

Este stare in quare se află ființă passivă, stare de nemișcare, de inerție de quare nu se pöte scäpă, și așteptă, fără a se puté oppune, queea que i se va face de la ființă activă sau liberă.

Materia in aqueastă stare inertă de nemișcare, de ne-cugetare, de nepricepere, neavindu nici o dată *sciința*, nu are nici *consciința* de faptele la quare concură sau serve ca instrumentu spre a se face; neavindu facultatea nici de a se oppune, nici de a allige.

Ca ființă passivă și inertă, numai Materia este suppusă fatului sau fatalității.

Spre exemplu, in regulele generale de a se produce binele general, aerul ca materie mai facilă de a fi pusă in mișcare de principul activu, produce vântul que străbate mai tare sau mai incetu incotrö il mână puterea. Vântul intimpinându in cursul sëu apă sau marea, ca mai suppusă mișcării, o mișcă cu aqueeași putere in aqu eași direcțiö. Daqua o altă parte a materiei, să đicemu o navă, se află inaintea vântului pe mare, nava câtă a süfferi activitatea que esercită assuprä-i vântul și valurile. Apoi daqua cóstele uscatului sau vre o stâncă in mare suntu pe apprópe, daqua nava nu è atâta de tare, atâta de incheiată, atâta de preparată spre a süfferi și a ține; daqua vântul o appucă fără a i se restringe vellele; daqua ómenii nu suntu de ajunsu nici îndemânatici, nici cu priveghiere intru a intimpinä la punt a o conduce, și a o ferì de pericole, valurile, vântul, ca materie, impingu nava, o sbucimă, îi rumpu arburi, o dehlă, o lovesce de stânce, o spargu, o innécă. Aquì nici stâncele, nici valurile, nici vântul, nici aerul, nici nava nu sunt

responsabile, ca materie, fiind tóte supuse fatului, ca materie ne avënd nici sciința, nici libertatea d'a allege sau d'a se da în lături. Responsabilitatea este acolo unde este libertate. Spiritul universal este liber, și omul ca manifestatiö a Spiritului în punctul sëu de progresu, âncö e liber. Spiritul pune în mișcare aerul spre executarea decretelor salle de bine facere universală; aerul spre aquel-lăși scop, ca instrument pune în mișcare marea; Marea póte mișcă și sbucimă și sparge și innecă tot que plutesce pe dânsa la asemenea împrejurare; omul le scie aqueste, este liber de a se expune pe mare sau nu, în cutare sau cutare navă; commandantul este liber de a preveghiã sau nu; și de priveghiađã de i se execută comandele, de s'au întimpinat tóte la timp, și pericolul tot a venit, responsabilitatea cade pe o causă mai dinainte, adicö pe libertatea omului și nu a spiritului. Quöci spiritul mișcă materia spre a produce binele, precum apa sau aburii mișcă o machinã, quare o dată în mișcare omul nu se cuvine a se expune sau oppunne cursului ei. Din mișcarea machinei binele commun se produce, precum din mișcarea aerului se produce binele general; și daqua nu s'a produs din întimplare binele parțial, și daqua lipsa binelui se chiamă Rëu, causa aquestui rëu este abusus libertății. Spiritul face usu, cu libertatea sa, și omul adesea face abusu.

Aqueastă theorie are nevoie de mai multe exemple spre a fi de tóte părțile demonstrată. Aquì ne mărginim întru a arătã quö Spiritul este liber și Materia fatală.

Binele este împlinirea regulilor eterne, și Rëul este lipsa binelui sau mai bine rezultatul que ese din abusus libertății, din oppunerea la regulile eterne. Binele este starea normale a naturei și rëul starea ne normală.

Materia, ne fiind liberă, n'are prin urmare nici drept nici datorie și prin urmare n'are drept și datorie nici assupra conservației.

Legea prin urmare nu este pentru Materie ci pentru Spirit.

VIII.

INFINITU — FINITU.

Quând ȃicem Timp și Spațiu, Spirit și Materie, Activ și Passiv, Eternu și Nemărginit, Liber și Fatal etc., avem nisce dualități ai quōror termeni, deși correlativi, paralleli și sympathici, ȃnsē fiă-qare este de o natură cu totul differentă de a quellui lalt, adicō nici unul nu pōte fi parte a quellui lalt. Quând ȃnsē ȃicem Tot și Parte, Infinit și Finit, Eternitate și Durată, Nemărginire și Extensie, Spirit universal și sufflet, Materie universală și corp... Intr'un termen al dualității avem totul, și intr'altul o parte, iar în amēndoi termenii avem aqueeasă esenție or spiritualē or materialē.

Infinitul este un tot que n'are margini que n'are capet nici intr'o parte. Finitul este o parte a infinitului, mărginit în spațiu și în timp, que incepe la un locu și moment și se termină la altul.

Secoli or quāt de mulți am imagină țindu-se șiru unul de altul sūnt finiți. Eternitatea sau timpul este infinit. Extensiile ori quāt de nenumērate vor fi allăturate una lūngō alta sūnt finite, Nemărginirea sau spațiul este infinit.

Daqua partea, ori quāt de mare, ori quāt de smăsurată va fi, este un finit, cu atȃta mai virtos partea părții. Prin urmare secolul, anul, ȃioa, ora, minutul, extensia, distanța ori que parte a Spațiului și a Materiei, ori que corp, ori quāt de mare, ori quāt de micu sūnt finite.

Din aquestea urmēdă :

Quō finitul este o parte a infinitului;

Quō finitul este o mēsură a infinitului;

Quõ totul se compune de finite în nemărginitu ;
 Quõ finitul, ca parte nu pôte coprinde infinitul, ca tot.
 Quõ simțurile nôstre, ca finite sau mărginite, nu pot
 coprinde infinitul, ca nemărginit.

Quõ spiritul nostru, ca mărginit sau finit, nu pôte co-
 prinde sau pricepe Spiritul universal.

Urmédă iarõ :

Quõ precum se are Timpul către Spațiu așa se are
 Spiritul către Materie.

Precum se are Timpul către durată, așa se are Spațiul
 către extensiõ.

Precum se are Spiritul către suflet, așa se are Materia
 către Corp.

Precum se are Spiritul către Materie așa se are Sufle-
 tul către Corp.

Precum se are simțirea către simțuri așa se are înțel-
 legerea către pricepere.

A simți este a cunósce cu simțurile, a înțelegere este a
 cunósce cu priceperea.

A *simți* este a corpului, a *înțelegere* este a Minții or a
 sufletului. Sau, a *simți* este în material queea que este
 a *înțelegere* în spiritual.

Daqua vederea nu pôte coprinde nemărginirea, nici
 priceperea nu pôte coprinde eternitatea.

Daqua vederea sau mai bine simțurile nu pot coprinde
 Materia universale, nici priceperea nu pôte coprinde Spi-
 ritul universal.

Finitul darõ se întinde pînõ unde pot ajunge simțu-
 rile, priceperea sau sciința nôstră; Infinitul este necunos-
 cut și începe de acolo, de unde mintea nôstră nu mai
 pôte strebatte înainte.

Cu quât se înmulțescu și se întindu cunoscințele
 umane, cu atâta punctul de unde începe Infinitul este
 mai departe. — Pentru orb punctul de unde începe infi-
 nitul spațiului începe de la dênsul; pentru quel que vede,
 începe de acolo unde i se mărginesce vederea.

IX.

SUBSTANȚĂ — FORMĂ.

Quând dela Tot venim la Parte și de la Parte la Tot, va să dică quô venim de la Univers la părțile lui, dela Spirit la spirituale și dela Materie la materiale.

De vom imagina Materia universale în amestec și compunind o singură bucată nemărginită ca și densă, ne imaginăm un corp nemărginit, al quăria locu este Spațiul întregu. Ființa nemărginită și coprinsul nemărginit al Materiei în aqueastă stare, nu se pôte coprinde sau pricepe cu mintea mărginită a noastră. Aqueasta necoprindere sau ne pricepere făcurô pe ômeni a numi la începutu aquea stare a Materiei Chaos, adică confusiô informă, și noi ținemu tradiția.

Cu quātu de aquí vom începe a despărți și împărți cu mintea aquea Materie nemărginită în amestec și informă, după cum a despărțit-o și a împărțit-o Spiritul la crearea Universului, începem a vedé părți și calități și proprietăți diferite alle Materiei formându corpuri, dela globurile quelle mai măsurate pinô la atomu, dela lumină, gazu, aeru, apă, pinô la partea quea mai opacă și dură. Așă cum se formă un corp fiă liquidu, fiă solidu, aquea cată să 'și aibă locul sêu que coprinde proprietățile salle, calitățile salle, adică formă sa, que il facu să fiă ellu însuși și nu altu corp, que il distingu de altu corp.

Precum quând dicemu materie cată să înțelegemu și locul que coprinde ea sau unde se află, asemenea quând

dicemu corpu cată a'i înțelege forma. Tótă materia este în Spațiu, totu corpul este în forma sa.

Forma este aqueea que dă identitatea corpului, adică aqueea, cum șisserömu, que il face de a fi ellu ênsuși și nu altul. Forma este locul și însușirile que coprinde un corpu. — Sórele își are forma în figura sa, în mărginitățile salle, în luminământul său, în tóte calitătățile, în tóte proprietătățile salle. — Aerul își are forma în mișcăbilitatea sa, în diaphania sau perluciditatea sa, în compoziția sa, în proprietătățile salle cu un cuvântu. Apa își are forma în queea que o face de a fi apă și nu aer sau pământu sau altu queva. Omul își are forma în figura sa, în elementele din quare este compus, în tóte proprietătățile salle que il facu să fie omu, și quare iar il facu să fiă ellu ênsuși și nu altu omu. Un fructu, un mēru, o péră, etc. își au forma în figura lor, în esența lor, în culóre, în mirosu, în gustu, în totu que le face a fi mēru, péră etc.

Substanța sau materia din quare este făcutu un corpu este, cum amu șisu, o parte din totul nemărginitu.

Partea iar ammu șisu quö nu póte fi de quāt de aqueeași natura ca și totul, adică daqua totul este ne peritor, și părțile cată să fiă ne peritóre; pentru quö de ar fi peritóre părțile ar ajunge a peri o dată și totul, perindu aquestea una quâte una.

Daqua Spiritul și Materia que întregescu universul sunt eterne, adică neperitóre și daqua fiă-quare corpu este o parte a Materiei eterne, que dar se distinge sau pere din corpu, daqua nu pere Materia?

Să lăsămu pe omu, que este, que are corpul quel mai organisatu din tóte corpurile, que è compus din Spiritu și Materie, ca și universul întregu que este un micu universu; să luămu unul din corpurile que ni se arată mai simplu, mai material; să luămu o pétră. De o vommu sparge în mai multe bucăți vedem quö i a peritu forma que avea pinö aquì. Materia ânsé există. Aquì vedemu o schimbare de formă, sau o transformațiö, iar nu o perire a Materiei. — De vommu luă aquelle bucăți și pe tóte

împreună, le vommu sfărîmă în nemărginitu, le vommu adduce în quea mai fină și ușoră pulbere, vedemu quō forma petrei devine alta, substanța ei, materia ei există. De s'ar da aquea pulbere vîntului, de s'ar risipi fiă-quare atom schimbă locul, schimbă ori cum, vecinătatea, nu ânsă și substanța sa, que nu se perde nicăiri. — De s'ar suppunne aquea pulbere focului, s'ar topi, ar deveni liquidă, adică ar schimbă forma, parte dintr'ânsa s'ar exală și ar deveni gaz; formele s'ar schimbă, ar peri una după alta, substanța ânsă nu. Ea există deși risipită sau transformată, făcendu neincetatu parte Materiei universale.

Se vede darō și închieru quō forma numai, este destructibilă sau peritōre, și quō substanța este eternă; și quō queea que numim perire sau mōrte nu este de quāt o transformațiō sau schimbare de formă.

Se pōte dar đice quō organisarea universului tōte faptele materiale que s'au împlinit sau se vor împlini nu suntū de quātu un nemărginitu șiru de forme que s'au succedatu, *o perpetuă transformațiō*.

Ânsō aqueastă transformațiō perpetuă que este alta de quātu lucrarea Spiritului assupra Materiei în callea Progresului?

Așă darō a se succede formele, faptele, generațiile, *a muri* cu un cuvētu, nu va să đică de quāt a trece din perfectu în mai perfectu. Quōci :

Materia de sine fiindu inertă, nu pōte de quāt a se conservă, conservându-și și forma. Mișcarea que îi distruge forma, nu vine dela sine, ci afarō din sine dela Spiritu, quare singuru este activu; Spiritulu fiindu bunu,   principiul Progresului,    nsuși Progresul în lucrarea sa, și prin urmare din faptă în faptă, din formă în formă, nu face de quātu a trece din bunu în mai bunu, din perfectu în mai perfectu.

Ânsă fiind quō progresul este nemărginitu infinitu, prin urmare șirul transformației eterne este și ellu nemărginitu, și num rul cum și varietatea formelor sunt infinite.

Din quelle çise vedemu quò substanța este Materia, și Materia fiindu una ca și Spiritul, prin urmare și substanța una este, iar formele-i suntu multe și varii.

Vedemu iarò quò Substanța se are către Formă, ca Timpul către durată, ca Spațiul către Extensiö, ca spiritul către sufletu, ca Materia către corpu.

Quò corpu se are către formă, ca Materia către Locu.

Quò corpu nu pöte existà fără formă, nici forma fără corpu.

Corpu și formă sunt darò correlative, paralele, sympathice. Unul este complinirea altuia.

Forma este un vidu al quăria plinu este substanța.

Cum pășirömu pinö aqù din dualitate în dualitate cercetândule termenii și natura lor, putem păși în nemărginitu prin nenumerate dualități atâtu în lumea materială quât și în quea ideală. Nu existà nici un objectu fiă material fiă ideal quare să nu 'și aibă perechia sa, paralelul, correlativul, simpaticul sêu, de natură differentă, ânsë complinirea sa. Fiă-que objectu, or è activu și cată să 'și aibă passivul sêu, or è passivu și cată să 'și aibă activul. Töte sunt predestinate qua prin unirea activului cu passivul să producă un effectu, adicö un al treilea objectu, și aquesta' să fiă mai perfectu de quât quelle precedente.

Recunoscându dualitățile, venimu neapëratu a recunösce și effectul que se nasce din fie-quare dualitate, êttö dar un al treilea terminu que în preună formă o trinitate.

Ammu çisu la începutu, quò din quea mai naltă antichitate, ómenii au cunoscutu existința dualităților, și de a eşit vre o erróre, causa a fostu quò n'au sciutu toți a distinge pe quelle eterogene și sympathice de quelle omogene și antipathice. Ânsë queea que a fostu și mai anevoie, fu de a observà quò în totu d'auna din însocirea a doë ființe A. și B. eterogene și paralele, a eşitu o a treile ființă que nu este nici A, nici B. Sau, și de au vē-

đutu aqueasta n'au inchieatu quō aqueasta este o lege universală și eternă, a'și formă de aci o doctrină, o sciință. Secoli întregi, ómenii s'au mărginitu în doē puncturi, s'au disputatu assupra lor, quând puindule în luptă, a distruge pe unul prin altul, quând denegându unul quând pe amēdoē, și éttō errorile.

Să punemu ânsē quō de și ar fi recunoscutu amāndoi termenii dualităților în totu adevērul și natura lor. De aqui totu nu ese adevēratul adevēr; pentru quō între doē puncturi nu se pōte tragge de quāt o linie. Din activu pînō la passivu nu este de quāt o linie, și descoperindu recunoscēndu al treilea punt que este effectul activului cu passivul îndată putem formă un triunghiu que este singura mēsură de unde putem purcede a mēsură și a cunōsce ori que întindere.

Unii, numinduse *unitari*, au recunoscutu numai un principiu, un singur punctu, cu quare n'au pututu fi de quāt staționari. Alții recunoscēndu amēdoē principele, și numinduse *dualiști*, cu dualitate singură n'au trasu de quāt o linie. De și s'a inceputu mișcarea, ânsē progresul n'avu de quāt o singură direcțiō, o monotonie întinsă în nemărginitu sau quel mult din doē puncturi trăgēnd doē linii paralele, qua și quând le-ar fi condamnatu în eternu a alergă în aqueeasi distanță dela una la alta fără a produce nimicu. Quāt ânsē sciința umană a ajuns a formă și a recunōsce triunghiul, din triunghiu în triunghiu, mintea putū a străbatte universul pînō la triunghiul universal.

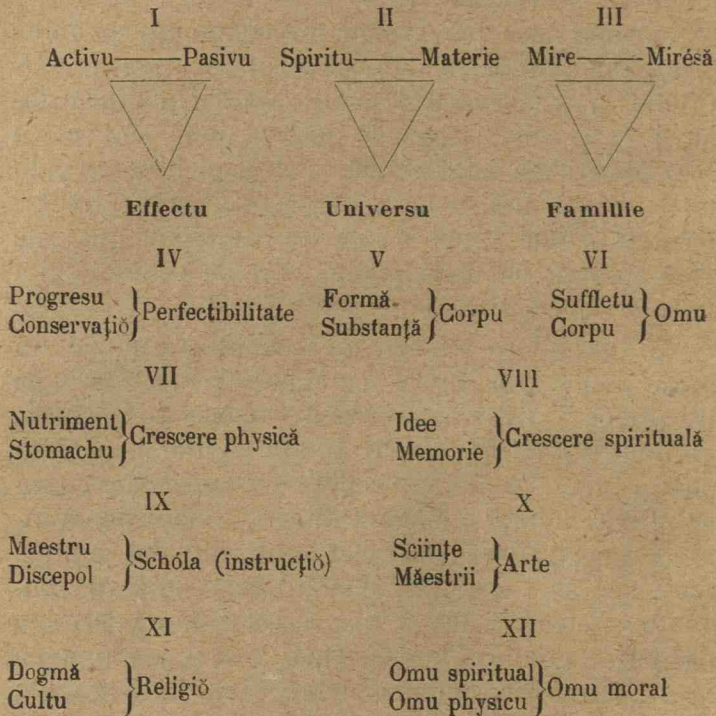
Noi, qua să putem procede qua mathematicul que mē-sōră întinderea, avem nevoie a trecce dela punctu la linie, și din linii la triunghiu, avem nevoie a recunōsce trinitatea dimensiunilor, *lungimea, lățimea* ¹⁾ și *înălțimea*,

¹⁾ Înălțimea și profunditatea este totu aqueea, numele nu se schimbă de quāt după punctul unde ne aflăm. Quând suntem în fundul unui puțu, țicem quō de acolo pînō sus este atātu de înalt. Quând suntem d'assupra, țicem quō de aqui pînō în fund este atātu de profund. Prin urmare quāt e de jos pînō sus, fiind și de sus pînō jos nălțimea și profunditatea este tot aqueea.

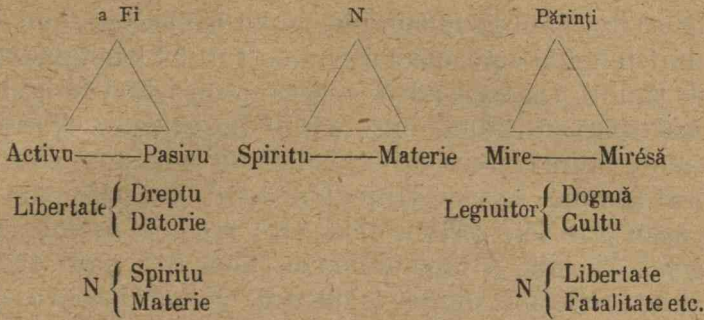
quare è una cu *profunditatea*. — Noi suntem *trinitari*, din amorul adevèrului exactu.

Pentru aqueasta ammu începutu de la unitate la dualitate, și de aqui la *Trinitate*.

Éttõ quãți va din termenii ei.

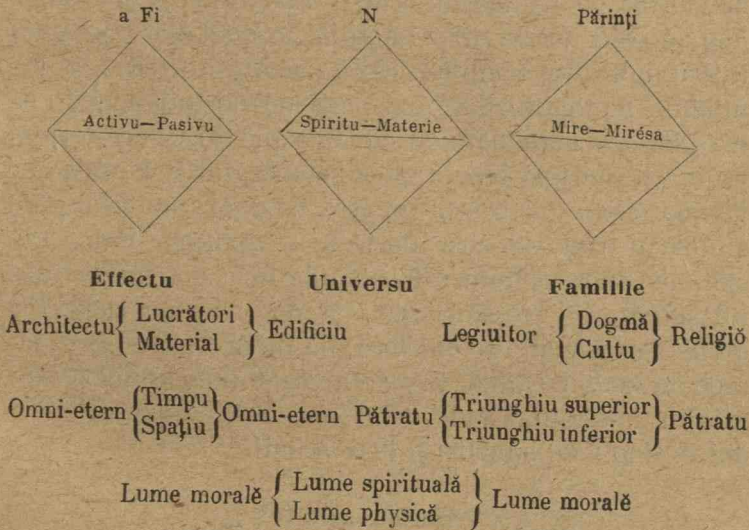

In fiã quare trinitate se vedu doë cause, una activã și alta passivã, cum și un effectu produs din aqueste cause. Ansè de ne vom sui cu mintea în sus din linia în quare ne aflãm, vedem quõ causele au și elle alte cause que le a produs. Mirele și Mirésa que producu Famillie, catã sã aibã Pãrinți; Lucrãtorii și Materialele que producu edificiu, catã sã aibã un îndreptãtor séu architectu; Dogma și cultul que formã Religiõ, catã sã aibã un Legiutor etc. Éttõ darõ quõ se formédã și alte trinitãți sau triumphiuri, quãrora linia din mijlocu e comunã, fiind tot aqueea.

Trinitățile sau triunghiurile din sus le vomu numi *Superiøre* spre a le distinge din quelle din jos que le numim *Inferiøre*.

Ânsă aqweste trinități superiøre și inferiøre unite neapêrat prin linia lor commună din mijloc formă cum vedem quadrilatere sau pătrate :

Spre a fi mai înțeleși în quelle din urmă doë exemple, alle quârora doë capete sau extremități sunt tot aquellea, să ne servim ca mathematicii din triunghiu în triunghiu a cunósce întinderea sau spațiu. Mire, Mirésă formând triunghiul Familliei, din triunghiu în triunghiu

adică din familie în familie, pășim la societate, que este un triunghiul equivalent a summei tuturor triunghiurilor de familie. Din societate în societate, adică din triunghiuri mai mari în triunghiuri, pășim la omenire, que este summa tuturor societăților, adică un triunghiul equivalent summei tuturor triunghiurilor de societăți. Ast-fel pășim prin toate speciile quător trei regnuri, Animal, Vegetal, Mineral, și din summa acestor trei mari triunghiuri se formă un alt triunghiul, globul terestru que ne servă și el de punctu de plecare ca și quelle lalte. De aici, Pământ, Lună, Sore, formă alt triunghiul Pământul Activul, Luna Passivul, sorele superiorul amândorora. Anse pe cum Pământul este activul Lunei, asemenea este passivul Sorelui, și sorele activul Pământului este Passivul unui alt centru solar din *callea laptelui*. Așa planet, satelit, sore, un triunghiul; sore, planet, centru solar, formă alt triunghiul; centru solar, sore, și alt centru mai superior formă alt triunghiul, în quāt din triunghiul în triunghiul tot înaintăm către nemărginit, pină la triunghiul triunghiurilor quară coprindeșu pe toate, fiă que matematicu cunósce quă nu formă de quāt un cercu sau mai bine o spheră nemărginită. Pentru quă fiă-quare scie quă cercul nu este de quāt un triunghiul al quărui basă este circonferință și înălțime rađă, sau summa unor nenumerate triunghiuri, que au de basă un punctu al circonferinței, și de înălțime rađă. Fiă quine dar scie quă cercul termină de unde începe, și începe de unde termină, și prin urmare ambele capete sau extremități se împreună, étto dar pentru que ultimele două exemple au aquelleași extremități.

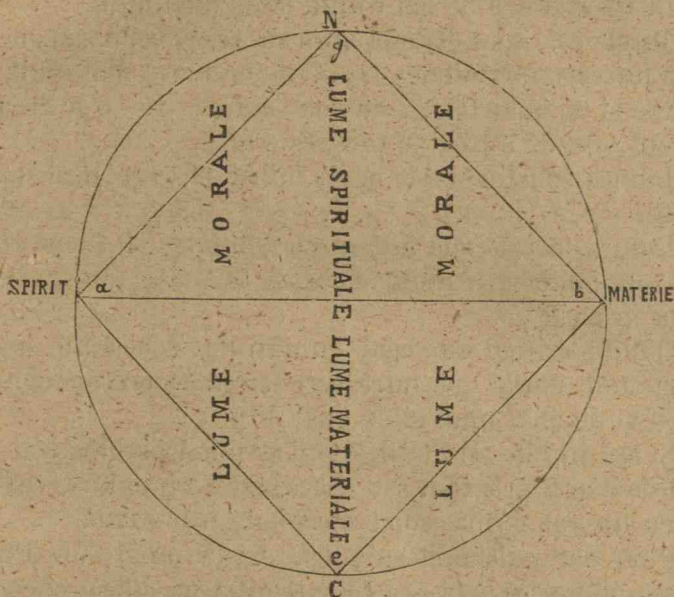
$$\text{Pătratu} \left\{ \begin{array}{l} \text{Triunghiul superior} \\ \text{Triunghiul inferior} \end{array} \right\} \text{Pătratu}$$

$$\text{Totu} \left\{ \begin{array}{l} \text{O jumătate} \\ \text{O jumătate} \end{array} \right\} \text{Totu}$$

$$\text{Lumea intrăgă} \left\{ \begin{array}{l} \text{Lume spirituală} \\ \text{Lume morală} \end{array} \right\} \text{Lume intrăgă (morală)}$$

Aqueste exemple se pot mai bine închipui prin figura următoare :

Perfecțiō { Progresu } Perpecțiō N { Libertate } Creațiō
 { Conservațiã }

Universu

Un triunghi inferior coprinde lumea materiale, alt triunghi superior coprinde lumea spirituale, ânsă ambele aceste triunghiuri qua să facă o trinitate de triunghiuri câtă să aibă un alt termen sau triunghi mai superior que le îmbrăciședă; aquest termen este părțile que se coprinđu între cörde și arcuri, quari împreună facu quât unul din ambele triunghiuri, plus un cerc. Aqueastă diferență cu quât se măresce cercul cu atâta devine mai mare.

Aquest adevăr mathematicu se pôte aplică sau descoperi în tôte cercurile trinităților. De vom numi triunghiul inferior a, c, b și pe quel superior a, g, b; de vom adună summa părților din afară a cercului que se află între pătrat și circonferință și aquea summă o vom numi

S, avem a, c, b egal lui a, g, b , și S mai mare de cât a, c, b sau a, g, b . Așà dar ñicem :

Spiritul este egal Materiei, ânsë superior quea laltă a treia parte prin quare se face trinitatea, are queva mai mult în valóre și de cât unul și de cât altul.

Mirele este egal Miresei ânsë superior; copii sau queea que întregesce trinitatea familliei au queva mai mult în valóre și de cât tata și de cât muma. De n'ar fi așà cercul nu s'ar întregi și progres n'ar fi.

Lumea spirituală este egală lunei physice ânsë superioré.

Lumea morală que întregesce trinitatea și formă cercul, are queva mai mult în valóre de cât și una și quea laltă în parte.

Omul spiritual este egal omului physicu ânsë superior; omul moral que întregesce trinitatea prețuiesce mai mult și de cât unul și de cât altul.

Și așà în tôte trinitățile; de n'ar fi așà progres n'ar fi, sau de n'ar fi progresu sau adaos la trei triumghiuri egale, cercu nu s'ar formă, adicö eternitate n'ar există.

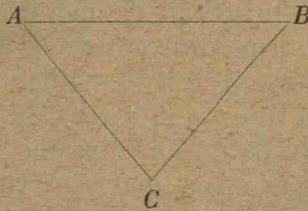
Pinö dar există eternitatea, există progresul. Pinö există progresul cată să existe trinitatea, adică effectul mai perfectu și doë cause : una activă și alta passivă; și fiind quö din perfectu în mai perfectu, Perfectia absolută este infinitul, Perfectia absolută cată să fiă și în quel alt capët. Aqueastă perfectiö absolută datu-i-s'au diferite nume, Ðeu , Θεός , Gott, Allah, Eloë, Adonai, Iehovah... Aqueastă perfectiö este Infinitul, Necunoscutul, quel que Este. El este a Fi sau fința adevërată. Töte de la El încep și la El se termină. El este Alfa sau începutul și Omega, adicö cercul quel mare, quel ne-mărginit, triumghiul triumghiurilor, și trinitatea trinităților.

Terminând repetăm pe scurt în termeni matematici și resumăm :

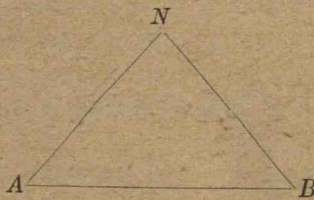
Să punem quö spiritul este A, Materia B, doë puncturi unul în faça altuia. Din A, la B, avem linia A B.

A _____ B

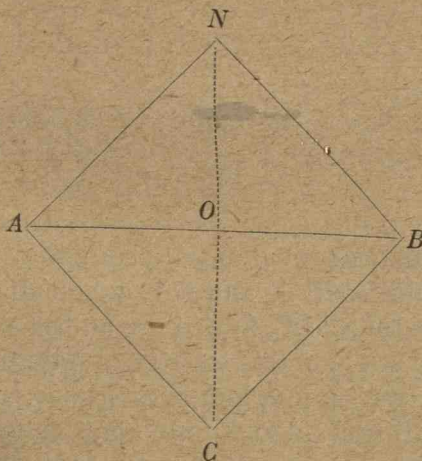
Să punem quō creația, productul din unirea Spiritului cu Materia este C, în creație unde este și spirit și materie, în punctul C se formă de la A și B, triunghiul ABC.

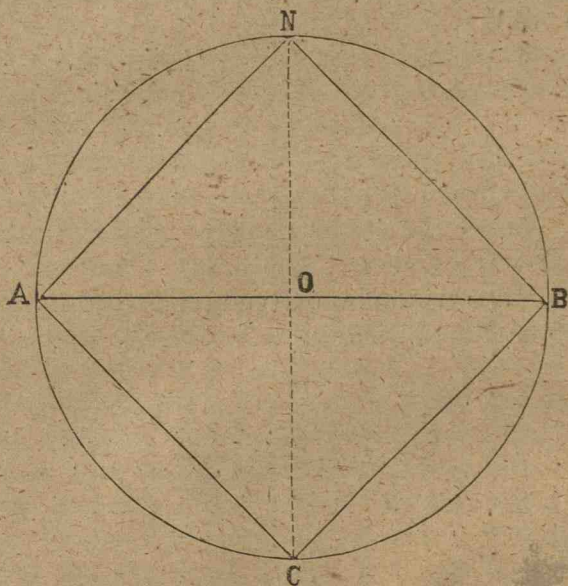
Precum în jos de linia AB s'a construit sau s'a închipuit triunghiul ABC asemenea și din susul ei la un punct óre-quare recunoscut N se pôte închipui alt triunghi ANB.

Aqueste două triunghiuri având linia AB comună, ne dau împreună quadrilaterul

Ânsă precum dela A la B s'a închipuit o linie AB, asemenea de la C la N se pôte închipui alta CN și fiind quô A este diametralmente different de B, linia AB, pe quare se repausă ambele triunghiuri fiind un diametru, unghiurile N și C nu pot fi de quât drepte. Assemenea C fiind diametralmente different de N, linia CN pe quare se repausă unghiurile A și B formă iar un diametru și unghiurile A și B sânt iar drepte. Prin urmare quadrilaterul ANBC   un pătrat alle quăruia laturi sânt córdele unui aquelluiași cercu, que se formă, cu ori quari din ra ele OA, ON OB, OC, formate din ambele diametre tăiate în O sau prin  nvirtit rea pătratului în centru sau puntul O.

Aqu  se formă iar o trinitate: Triunghiul ACB de o parte, triunghiul ANB de alta și cercul de alta a qu ruia parte este patratul ANBC, format din ambele triunghiuri.  ns  cercul se scie qu  este equivalent unui triunhiu al qu ruia basă este cironferința și înălțimea, ra a. Aqu  triunghiul ACB deși inferior, este egal triunghiului superior ANB, iar summa quellor patru părți alle cercului

coprinse între córdele și arcúřile AN, NB, BC, CA que compun al treilea termen al trinității este mai mare de cât fiă quare triunghiu. Daqua aqueastă summă, que este effectul produs din învêrtirea fiă quăreia rađe sau a patratului în centru O; va fi E; daqua tot cercul împreună va fi O mare, avem formulele:

$(ACB=ANB) < E$, și $ACB + ANB + E = O$; și daqua differința între summa quellor patru părți coprinse între córde și arcuri și între fiă-quare, triunghiu va fi D, avem formulele $E = ANB + D$, $O = ANB + ACB + E$ sau $O = 3ANB + D$, sau $O = 3ACB + D$.

Din aquestea se vede quô fiă-que effectu produs din doê cause, una activă sau superiôră și alta passivă sau inferiôră, este mai crescut de cât fiă-quare din cause.

Universul, produs din unirea Spiritului cu materia este mai crescut și mai perfectu de cât Spiritul isolat, și de cât Materia izolată.

Omul viu este mai întregit de cât sufletul isolat și corpul isolat.

Omul moral este mai perfectu de cât omul spiritual și omul material isolat.

Lumea morale este mai perfectă de cât lumea spirituale și lumea materiale isolate.

Famillia que se formă din unirea Mirelui și Miresei este mai perfectă de cât fiă-quare din causele que au format'o.

Fiii împreună și în physicu și în spiritual facu mai mult de cât Tata în parte și Mamă în parte.

Generația fiitoare, que este productul a doê cause din generația actuală, este și mai numerôsă și mai naintată în idei, mai perfectă cu un cuvênt de cât generația actuală.

Daqua doê linii AO, OB, unite facu o linie AB, summa altor doê linii que vor face un triunghiu pe AB cată să fiă mai mare de câtu AB, pentru quô de nu va fi așa triunghiu nu se formă, trinitate nu este.

Daqua punctul C sau triunghiul ABC sau creația, pro-

duse din unirea lui A cu B a spiritului cu Materia, nu erà mai perfectu de quât A și B, creațiö nu putea să fiã.

Și iarö daqua punctul N sau triunghiul ABN nu este mai supremu de quât A și B, triunghiul nu se pöte formã, lume spirituale n'ar existã dupö cum n'ar fi putut existã lume materialë.

Daqua quelle patru părți alle cercului coprinse între laturile triunghiurilor și arcuri împreună n'ar fi fost mai perfecte, mai adaoase de quât fiã-quare triunghiul, cercul nu s'ar fi putut încheiã, armonie n'ar fi fost, lume morale n'ar fi existat.

Daqua fii nu sânt mai numeroși de quât tata și mama, mai perfecti, triunghiul familiãl nu se pöte formã, progres nu existã, bunul nu existã, nu existã prin urmare familiã moralë.

Daqua generația fiitöre nu este mai numerosã, mai perfectã de quât generația actualë, progresu nefind, nu este nici lucrarea spiritului. Omenirea attunci nu e morale, pentru quö nu e nici spirituale. Omenirea ar fi attunci numai materialë.

Mai observând, vedem quö, dupö natura cercului, quât este din A pinö în B, atätü este și din C pinö în N. Adicö quãtä differință sau distanță este între Spirit și Materie, atätü este și între creațiö și creator. Änsë linia AB se pöte închipui în nemãrginit prelungitã din B înainte și din A înainte, precum și linia CN asemenea se pot prelungi în nemãrginit, prin urmare închier:

Quö între Spirit și Materie, între Creator și Creațiö este o distanță în nemãrginit diametralmente.

Quö între Spirit și Materie, între Creator și Creațiö, sânt nisce linii que ducu d'a dreptul dela unul la altul.

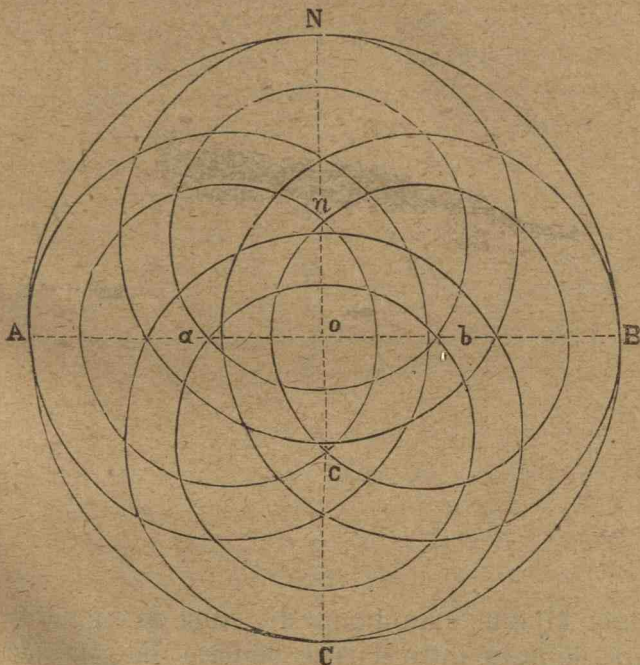
Quö Spiritul este nemãrginit, Materia nemãrginitã, Creația nemãrginitã, Creatorul nemãrginit, Cercul que îmbrãțiședã töte que trece și prin A și prin C și prin B, și prin N este nemãrginitu și in fine quât este dela N pinö la A, atät este și dela N la B, atät este și dela A la C, și dela B la C.

Mai observãm äncö quö din puncturile N,C,A,B, cu

or-quare linie sau rađa NA séu NB . . . de vommu imagină cercuri aqweste sânt egale între sine și mai mari de quât cercul O.

Cercul darö format cu rađa dela N la A sau B, adicö dela Necunoscut la Materie sau la Spirit este mai mare de quât quel format dela O la N, la A, la B, la C, adicö dela Om la Spirit, la Materie, la creațiö, la Necunoscut.

De vommu inchipui änsé un cercu format prin linia sau fostul diametru NC sau AB, aquella este cercul cercurilor, cercul que se formă prin linia trasă dela creația nemărginită pînö la necunoscutul nemărginit. Mai ne convingem äncö quö de vommu inchipui din fiä-quare din aqweste patru puncturi quâte un cercu, aqweste patru cercuri formă un tot que se pöte îmbrăcișă prin alt cercu format din centru O cu rađa OX și quare este cercul cercurilor, și al quăruia centru este punctul unde se intêlesc liniele trase dela Spiritu la Materie, dela Creatoru la Creațiö, punctul O adicö fie-quare individ que cugetă.

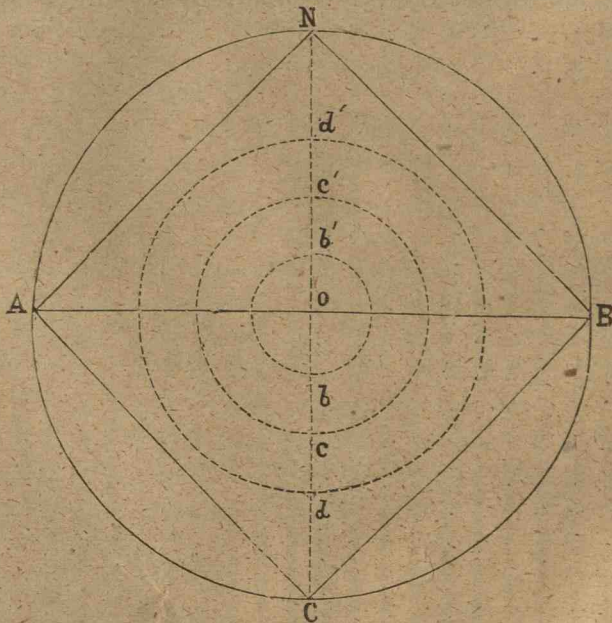
Ne mai convingem încă quō îndoită este distanța dela N la C, și de la A la B, de quāt queea que este dela O la N, A, B, C, adică îndoit de departe este dela spirit la Materie, și dela Creator la Creațiō, de quāt queea que este dela individul que cugetă pînō la fiă-quare din a-queste patru puncturi : Spirit, Materie, Creator, Creațiō.

Mai departe, adică este dela Spiritu la Materie de quāt dela Creațiō pînō la spirit și pînō la materie.

Mai departe este de la suflet isolat pînō la corp isolat de quāt dela omul que este și una și alta, și tot atāt de departe de alta.

Mai departe este dela mire pînō la mireasă, dela tată pînă la mamă isolați de quāt de la fii pînō la tată și mamă que sînt egalemente departe sau tot atāt de aprōpe și de unul și de altul.

Mai repetăm o dată figura trinității universale, spre a punne înaintea cititorului încă quâte-va observații.

Linia AB este, cum ammu đis, linia de relația de le-
gătură, de unire între spirit și Materie. Se pōte dar luă

drept linia de unde începe creația, sau suindu-ne în începutul lumii în genere sau la început fiă quăruia om în parte, la unirea sufletului cu corpul. Linia AB, fiind linia or a creației lumei, or a conceperii, sau născerii fiă quăruia om, este linia de demarcațiō între lumea materiale sau inferiōră și între lumea spirituale sau superiōră. Cu quāt dar omenirea de la creația sa plecând de la O, a pășit în cunoscințe către b, în lumea materiale, cu atāta s'a suit cu mintea către b, în lumea spirituală. Tot obiectul a devenit o idee și cercul ideilor fiă quăria generații tot s'a lărgit către A,B, și N. După măsura cu quare s'a apropiat de C, quea que đicem de omenire în general, se aplică și la fiă quare om în parte și se înțelege mai bine. Omul la născere, închipuindu-se în punctul sau centrul O, or que pas va face în cunoscințe din lumea materială, aquel pas devine o rađa a cercului ideilor salle que se întinde în aqueași depărtare și în lumea spirituală. Pruncul mort la pragul vieței în punctul O, n'are nici o cunoscință nici din quelle de jos nici din quelle de sus; viețuind, cunoscând lumea, intrând mai mult sau mai puțin în secretele, în studiul naturei al adevărului, fiă que obiectu, fiă que amenunt devine o idee, și cu quāt se întinde către C, în cunoscința creației, cu atāta se apropie cu mintea către N, către Necunoscut, către creator. Callea que a făcut în jos pinō în b, este egală cu quea în sus pinō în b' asemenea $oc=oc'$, $od=cd'$. . și pe quāt rađa cunoscințelor salle este mai întinsă, cu atāta cercul ideilor salle devine mai spațios, adicō cu quāt progreséză tot de o dată omul și physicu și spiritul cu atāta, omul moral sau armonicu devine mai mare.

Ansē cată a spune quō spre a vedé și a cunósce lucrurile în lumea de jos sau materiale, a fost necesitate de lumină, unde conducătorii sūnt simțirile și mai virtos ochii, asemenea în lumea de sus sau spirituale, în locul luminei dominu Adevărul, unde conducător, în loc de ochiu al sufletului este Rația, de ochi și lumină are nevoie corpul de Rațiō și de adevăr are nevoie sufletul.

Daqua în lumea materiale, pășim în întunerecu, daqua crescătorii noștri ne fac a cunoște lucrurile ast-fel cum nu sînt, daqua prejudițiile ne degradă simțurile, que sînt mijlôcele prin quare ne vîn cunoscînțele, cercul cunoscînțelor nôstre devine vicios în lumea spirituală în loc, de adevěr, mintea se rătăcesce în Minciune, în quăt încheem :

Lumînă sau sórele lumii spirituale este Adevěrul, și Adevěrul lumei materiale este Lumina.

Quând è întunericu, nesciință, rătăcire în lumea materiale, lumea spirituală ne fiind cunoscută nu există pentru sufletul întunecat, sau de și există è închipuită ast-fel cum nu è ea. Tot cercul è vicios și prin urmare omul moral è asemenea vicios. Adevěrul lipsind, binele, frumosul, armonia lipsesce, și lipsa binelui s'a numit Rêu. Tot que cu adevêrat există în lumea materiale și spirituală, aqueea este adevěr sau bine; și tot que nu există, și plăsmuesce omul, aqueea este Minciune, que devine Rêul, și quăt urmédă din aqueasta e sufferințe, turmente.

Incheiãm darö că omul în *adevêr* physicu, și în *adevêr* spiritual, întregesce, rotundesce, armonisédă în *adevêr* pe omul moral, și lumea physică, unită cu lumea spirituale, întregesce, rotundesce, armonisă lumea morale.

Aqueastă sciință a Trinității, ómenii de și au întrevêdut'o în antiquitate, n'au descoperit'o, n'au desvoltat'o ânsé, pentru quö au pășit cum se va vedé pipăind dela unitate la dualitate, și combătênd un principu cu altul. Christ nu mai veni ca un mediator, a împacă pe omul material cu omul spiritual spre a formă pe omul moral. El arătă quö n'a existat și nici nu pôte există luptă între spirit și materie ci nuntă. El ne vorbi de Mirele și Mirésa mystică. Dela Christ incuă, ómenii, sau nelumi-nați, sau deprinși în quelle trecute, necurățiți de prejucii, orbiți de interese, sau n'au înțelles Trinitatea sau înțellegêndu-o, au comunicat'o altora nu în adevêrul sêu ci dupö interesele lor. Incepurö iar ómenii d'a capo, sau cu Materia a combatte și a umilî și stinge spiritul,

sau cu spiritul a combatte, a chinuî și a degradă. Materia ori corpul, sau quei învățați a cumpăra și vinde tot în templul lui Dumnezeu quare este universul, spre a 'și mulțumi în sine și Spiritul și Materia, își apropiară tot spiritul și Materia altora, și sufletul și corpul lor, în cât sclaviei simple a antichității succedă o îndoită sclavie și materiale și spirituală. Aquești monopolisori, qua să pôtă avé în a lor dispozițiō și dominiu sufletul, mintea întrégă a 'omenilor, îi învățară a 'și chinuî corpul, a facee din sufferințe o virtute și a desnervă tótă puterea populară, precum și qua să pôtă avé în dominația lor întrégă, tot corpul, tot productul travalliului, le-au întunecat spiritul, le-au ascuns adevărul, le-au luat tot que au avut material și în locui le-au promis o viață ast-fel cum Christ au numit'o mórte, un cer ast-fel cum Christ 'l au numit iad. In locul mântuirii le-au dat sclavia, în locul bucurii promise i-au adăpat cu oțet, cu fiere, cu lacreme, în locul vieței le-au dat mórte vie, în locul adevărului le-au dat minciune. Nu le-au lăsat de cât ignoranța, întunerecul, temnițele gratis pe pământ, și minciunea în cer și aqueasta, în bațjocura lui Christ, o numiră orthodoxie, catholicismu.

Doctrina aqueasta se va desvoltă în tótă întinderea ei când cu historia vommu ajunge la Christianismu.

Aqui am pus principiile de unde vommu plecă în studiul istoriei. Și fiind quō am đis quō historicul și quel que citește historia se cuvine a fi ca judele integru que ascultă mărturii, și își dá sentința, drept martori, vommu lăssă a vorbi pe scriitorii contimporani ai fiă quăruia popul și drept lege dupō quare vommu aprobă sau condamna, vommu avé principele que ni-le ammu pus aqui nainte. Elle ne vor servi de normă, elle ne vor fi ca pétra Lidiei de încercare pe quare se frécă și se cărcă aurul. Pe dênsele vommu frécă, ori que doctrină, or que lege, or que instituțiō, or que fel de guvern, or que datină, or que învățu, or que religie, or que faptă, or que națiō.

Scrierea que ne-am propusu a da avându de titlu *Historie Universală*, va coprinde nu numai evenimentele în general prin quari trecură popolii și națiile dela începutul lor, de quând își adduce aminte omenirea, nu numai mișcările, emigrațiile și faptele, materiale și politice, rebellele lor, legile, și instituțiile lor, ci și desvoltarea minții lor, adică Historia sciințelor, artelor și mai virtos a credințelor lor.

Quei mai mulți quâți a întreprins a scrie historia universală a popolilor antici și moderni, au neingrijiatu ôrecum historia desvoltării minței omenesci, historia sciințelor și artelor, și mai virtosu au trecut de totu cu vederea dogmele și credințele que avù fiă-quare popol. Fôrte puțin vedem în historiile universale sau nici decum vorbindu-se despre casmogoniile, și theogoniile națiilor, despre primele lor dogme și credințe, și mai virtos despre dogmele și credințele oficiale, que furô punctul de plecare al tutulor instituțiilor și a tôtei vieței politice și morale a fiă quârui popol, de unde puresse quelle mai însemnătóre fapte alle popolilor, în bine sau în réu.

Ori que faptă este un efectu, și vorbind de efectu, ca judecâtor, cată a se sul quine-va la causă. Causa fericirii și nefericirii națiilor, naintării și scăderii lor, evenimentelor prin quari au trecut, a faptelor lor în general fu în quea mai mare parte credințele și dogmele dela quare începură principele, adică cu quare debutarô în viața politică și morală. A neingriji un historicu primele credințe alle popolilor, a le trecce cu vederea este qua și quând un jude n'ar voi nici într'un chipu a luă în considerațiô crescerea sau educația quellui accusatu, a'l condamnă mai nainte de ai cercetă crescerea și principele.

Aqueasta ânsă nu se face nici în quelle mai napoiate tribunale.

Quând este în cercetarea unei judecâți o faptă gravă, nu fără cuvintu este o datină vechie prin judecătoriile mai a tutulor națiilor, a începe judecata accusatului prin întrebările următóre:

Cum te chiamă?

De unde esci, sau unde te-ai născutu ?

Que credință mărturisesci ?

Que meserie ai ?

Spre que ôre suntu aqweste întrebări, de quât spre a se informă judecătorii mai ântéiu despre principele quellui judecatu, qua dupô dênsese să 'și agrave sau să 'și mai ușurede, sentința.

Dela prima întrebare : *cum te chiamă*, aflând un nume Niculae, sau Abraam, sau Hassan etc., se pricepe îndată religia, credința și principele que a putut luă din copilăria sa quel tradusu înaintea judicătii. — Dela pronumele sêu se pôte află famillia și se pôte adesea cunósce qua ce fel de miđlôce avurô părinții lui de a'l cresce.

Dela întrebarea : *de unde esci, unde te-ai născut ?* Dupô capitală, cetate, burg sau satu, or sălașu se pôte inchipui ca que fel de învățuri a pututu contractă în miđlocul societătii unde a deschisu ochii și 'și a petrecutu viața.

Dela : *que credință mărturisesci ?* se cunósce primele principe, gradul de instrucțiô și luminare a preoților, a învățătorilor que ar fi pututu avé. Dela : *que meserie ai*, și dela respunsul : preotu, sau învățător, sau oștean, sau meșter, sau lucrător, sau domesticu, sau servu, sau și *nici o meserie*, se pricepe de unde a putut fi împinsu a comitte aquea faptă, din lipsă sau imbuibare ? Din sciință sau nesciință ? Din îngânfare sau ultima disperatiô ? etc.

Dela aqweste întrebări și respunsuri plecându, un jude integru scie, descoperindu adevêrul, pe quine să condamne mai multu, pe quel judicatu, de este avutu, instruit, luminatu, cunoscător de drepturi și datorii, sau credințele aqwestuia, părinții și învățătorii lui, sau societatea în quare s'a născutu și a crescutu accusatul, și quare nici o dată n'a cugetatu la dênsul de quātu numai la oră quând allérgă spre a'l condamnă sau spre a se diverti cu supliciul la quare è condamnatu.

Prin urmare, începêdu historia nóstră, cercetarea nóstră, câtu s'ô începem dela inceputu, dela credințele, dela dogmele, dela cosmogoniile fiă-quăria nații, dela copilăria ei, adicô dela principele cu quare s'a crescutu.

Aquest punctu que a fostu neingrijitu pinõ acum è órecum și necultivatu, și luând assupra nóstrã o asemenea sarcinã, este a intrã într'o materiã, despre quare fórte puține ajútore vommu avé. Nu promitem nimicu de întinsu, nimicu de special. Ne vommu nevoi ânsé ca tractatul cosmogoniilor sau timpilor fabuloși să fiã proporționatu dupõ quadru in quare è mărginitã aqueastă scriere; ne vommu nevoi âncõ și mai multu a ține unu firu întinsu in cursul aquestei materii, a conduce pe eititor, din credință in credință, și din formã in formã, dupõ quare fũ tradusã fiã que idee religiósã, fiã que credință.

Credințele, fiindu principul, causa de unde deculã instituțiile și faptele popolilor, judecându un istoricu popolii, va judecã pe legiuitorii lor, pe crescătorii lor religioși și politici, pe prinții lor, pe quei que au putut cunosce errorile din quare purcede rellele și nu numai nu s'au încercatu a le risipi și desființă, ci âncõ și au și pusu tóte puterile a se unì in caste spre a le susține și a le perpetuã in interesele lor condannabile.

Avënd ânsé a începe dela cosmogonii, sau dela sistemele despre crearea lumii, è de mare necesitate a comunicã mai ântéiu cititorilor părerile sau sistemele unor filosophi sau naturaliști que nu s'au impusu pe sine popolilor ca nisce legiuitori, que nu 'și au dat conjecturele și combinațiile que puturõ face, ca nisce credințe sau principie religióse. Incepem dela aqueste păreri sau sisteme, pentru quõ elle singure furõ espressia adevératã a progresului que facũ mintea umanã; pentru quõ aquestea n'avurõ dreptu scopu (și și de ar fi avutu cugetul nu puturõ reuși) de a amãgi lumea; pentru quõ elle au instruitu lumea invitându-o la nuoe cercetãri și descoperiri; pentru quõ elle au đisu *cercetați*, iar nu *credeți*. Autorii lor furõ primii ómeni dintre quei cãđuți sub jugul credințelor staționare que se încercarõ a studiã și a se convinge despre quelle que le điceau alții a crede; și de nu s'au apropiatu de adevér, de s'au amãgitu și ei, n'avurõ nici pretenția nici putința de a trage popoli întregi, și lumea întrégã in errorile lor, și in rezultatele deplorabile

alle aquestor errori. Pe lûngö aqueasta de s'au amăgitu aquestia, amăgirea n'a fostu systematică, intestată, ci proveni mai multu dela societatea în miđlocul quăria au trăitu, dela puçinele cunoscințe și miđlôce spre a ajunge omul la sciință. Judicata que s'ar facee unor asemenea philosophi, nu pôte fi așa de severă ca a aquellora que reușirö a'și impune visăriile dreptu credințe, minciunile systematice dreptu adevëru, și devenirö cauza îndelungelor sufferințe alle Omenirii, și a ênsuși orbiei în quare căđurö popolii de a'și adoră causele sufferințelor lor.

Quei d'ântëiu que cunöscemu quö s'au încercatu intru a se convinge despre inceputul lumii și al Omului, și a spune în publicu descoperirile que ar fi pututu facee, combătëndu errorile, furö dintre philosophii Heleni și romani. Scrissele aquestora servirö dreptu punctu de plecare la ocupațiile quellor moderni que se încercară a scötte lumea din jugul credințelor staționare, și a ajunge la convințiö, *la sciința* demonstrată, la punctul unde se află astăđi cunoscințele exacte.

Precum darö ne-am preparatu a intră în historie cu principele que s'au expus la începutul aquestei scrieri, asemenea se cuvine a fi preparați mai äntëiu cu öre-quare principe que ne dau sciințele moderne, spre a puté judicä adevëririle sau errorile cosmogoniilor în quare avem a intră.

Quadrul nostru nu ne iartă a expunne d'a rëndul töte părerile și sistemele philosophilor antichi. Spre a da änsë idee generală mai despre töte vommu allege din antiquitate dela Romani pe Ovidiu, que ca un punctu de miđlocu între credințele de atunci și între sciință, sciü a mărită cu atăta eleganță dogmele populare cu convicția contimporanilor sëi înțelepți. — Vommu comunicä dupe aqueasta un resummatu al lui Diodor Sicilianul, que ne pôte da o idee despre cum judicä în epocha aquestuia philosophi despre aqueastă materie.

Mai pe urmă vommu introduce pe cititor pe quät ne vommu puté intinde în aflăriile que a putütu facee sciința pinö în đillele nöstre în objectul aqueasta. Cu aquestea

preparați vommu intră în studiul cosmogoniilor, al timpilor numiți divini și heroici sau fabuloși, și al timpilor historici.

„Intre naturalistii și historicii mai celebrii sunt două opinii diferite despre originea omenilor. Unii dicu quō lumea este ne creată și ne peritoare, și quō omenirea există din totă eternitatea fără început. Alții susțin din contra quō lumea s'a creat, quō este peritoare, quō omenirea are aqueași origine cu lumea, și quō este coprinsă în aquelleași limite“.

La începutul lucrurilor, cerul și terra, în amestecu împreună, nu înfăcișă de quāt un que informu. Apoi corpurile se despărțirō unul de altul și lumea revestì forma que vedem astă-zi, aerul fū dotatu de o mișcare neîncetată, elementul igne (caloricul) se înălțō în regiunile superiōre pentru ușoretatea sa. Pentru aqueea sórele și totă armata stelelor que sânt formate de aquest element sânt învîrtite într'un vortice neîncetat. Elementul terestru și elementul liquid mai remasserō amestecate, pentru greutatea lor; ânsē aerul mișcându-se neîncetat împrejurul sēu ênsuși particulele umede produsserō marea, și particulele mai compacte formarō terra mólle sau tinósă. Subt influența rașelor sórelui, terra începū a se întări; prin acția combinatu a căldurii și a umidității suprafața ei se inflō ca o materie în fermentațiō: în multe părți se formarō crescăminte acoperite de nisce membrane subțiri, după cum se vede și astăzi în locurile marecagiōse, quând după o temperatură rece succede de o dată un aer cocent, fără transițiō successivă. Materia, vivificată astfel, se nutresce pe nópte din vapórea que se condésă, unde ȝioa se solidifică prin efectul sórelui. În fine aquești gemeni după que ajunserō în ultimul lor gradu de dezvoltare, și rupserō membranele que le înveliă, produsserō în lume toți typii de animale. Aquellea în quare domină calórea se nălțarō în aer: passerile. Aquellea que au mai multu amestecătură terestru, remasserō în rōndul reptilelor și animalelor que trăiescu assupra terrei. Aquelle que țin mai mult de substanța apósă, aflarō în apă o

locuință cuviincioasă : numescă-se aqwestea animale aqua-
tice. Terra uscându-se din que în que sub influința căl-
durei sórelui și a vânturilor, începù a nu mai produce
nici un animal perfectu. De atunci animalele se propagă
prin generațiö (nascere), fiă quare dupö speția sa. Euri-
pide, discipul al lui Anaxagora physicul sémănă a avé
aquelleași idei despre originea lumii quând ñice : „Ast-
„fel cerul și terra erau în amestecu la un locu, quând se
„despărțirö unul de alta. Töte luau viață și năceau la
„lumină : arborii, passerile, animalele que terra nutresce
„precum și omenirea“.

Spre a pricepe, a'și face quineva o idee mai deplină
despre începutul sau creația universului dupö cunoșcin-
țele que possede în ñiua de astăđi sciința umană, cuvine-
se a căutà aquelle cunoscințe. Noi nu putem face aquí
un tractatu de Physică, de Chimiă, de Geologie, de Bo-
tanică, de Zoologie, de Mecanică și de Astronomie tot de
o dată, și la quare s'ar cuveni a începe dela mathematica
pură. Vommu fi încă nevoiți, pentru cuvinte de ajuns, să
fim mai mult ca nisce naratori de quât ca demonstra-
tori și să ne servim pe quât se va puté mai puçin de ter-
meni tehnici.

Din universul physicu noi nu cunöscem de quât cor-
purile sau formele que sùnt mai mult sau mai puçin
appröpe de noi. Și de multe ori nu ne putem dà cuvèntul
nici ênsuși despre quelle mai adesea înainte ochilor
noștri. Pinö să cunöscem compoziția și natura astrelor,
ne lipsescu încă multe cunoscințe despre ênsuși planetul
pe quare locuim.

Cu töte aqwestea quând vrem să scim cum și din que
s'a făcut un objectu que avem înainte, căutăm mai
ântèiu a cunöscé din que este compus, adicö il analysăm.
Tot omul face cu mìnrea sea și prin mijlócele que are
analyse quând voesce a se convinge despre un que ; ênsé
nu fiă que om are mijlócele physicului, chimistului, lo-
gicului que s'au deprins a analysă și a judecà îndelungu.
De se va pune înainte unui croitor sau unei cusătöre
un vestmènt, și i se va quere să vadă cum este făcut spre

a facee altul, el căutând la dânsul, observându'l nu facee de quât a'l analysă, adică a'l descompune cu mintea, a'l descósse qua să đicu așa, spre a-i vedé cusătorele, bucățile din quâte è compus, și que croitură sau figură are fiă quare. — De va voi apoi să scie de que este materia sau stofa, recunósce inul, sau cânepa, sau bumbacul, sau lâna, sau mătasea, sau pellea etc. De se va întinde a cunósce cum s'au făcut aquea materie, îi află iar prin analyse urđitura, țesătura, impletitura, pênö la torsătură etc. — De va voi a sci cum s'au făcut aquel fir, vine pinö la planta de inu sau de bumbacu, pinö la lină sau pellea primitivă. — De se va încercă a află cum se facee planta, cum rêsare, cum cresce, din que elemente se compune, aquí se arrestă. De aquí înainte nu mai pot urmă cu analysa de quât physical, botanicul, chimistul, zoologul și apoi și aquestia ênsuși nu pot urmă de quât pinö la punctul unde a ajuns sciința sau unde pot ei a o mai adducee.

Quând se propune unui chimist un object spre a'l analysă și a vedé din que este compus, ellu prin focu, prin apă, prin tóte miđlócele que își possede sciința ajunge mai mult sau mai puțin ai află primele elemente și proporția lor.

Spre înțellesu, vommu aducee spre exemplu din objectele que sânt mai cunoscute. De va voi quine-va să scie din que este făcut sau compusă pulberea tunătóre (érba de pușcă), o descompune chimicesce și se convinge quö e un amestecu în óre quare proporțiö de silitră, de puciosă, de cărbune. . . Va să đică dară quö aquest amestecu a fost mai înainte în stare de silitră, puciosă, despărțite și de va uni și amestecă în aqueași proporțiö aqueste objecte ese iar pulbere tunătóre.

De va voi ânsé chimicul a sci fiă-quare din objectele compunătóre din que e făcut, de va analysă spre exemplu cărbunele, ajunge a află un gaz sau aer. De se încercă a mai analysă și aquest gaz vede quö de aquí înainte sciința în đillele nóstre nu mai póte merge. Gazul è tenace și nu se lasă a se mai analysă. Inchee dar quö aquest

gaz este un element simplu sau isomer și prin urmare quò este anterior sau străbunul din quare s'a făcut nu numai cărbunele ci și tóte obiectele unde se recunósce aquest caz.

Așà făceau și quei vechi și ajungeau prin mijlócele que aveau a încheià quò tot universul are drept elemente primitive din quare s'a compus focul, aerul, apa și huma sau mineralul, pentru quò pînò aqù putea ajunge prin mijlócele analysii lor.

Cu quei moderni sciința ajungènd mai departe, aflò quò nici unul din aqweste patru díse elemente nu este un element simplu, isomer, ci quò fiã-quare è compus. Cum spre exemplu aerul atmosfericu este un amestecu de patru gazuri : hydrogenul, oxigenul, carbonul și azotul.

Assemenea luând în analyse apa prin focu o pot transformà în aburii que încò nu sùnt de quât tot apă addusã în stare atomicã și volatilã. Luând în analyse aburi, vèd quò se descompun în doè gazuri: *hydrogen* și *oxigen*. De va unì apoi dupò proporția aflatã doè părți de hydrogen și una de oxigen, vede quò din aquest amestecu ese iar aburi, que se addunã iar în picătura și formã iar apă. Din aqwestea se închee quò apa mai ântèiu a fost în stare de gazuri, quare unindu-se și recindu-se au format aburi, adicò nori și aburi, apa în starea que o avem.

De va cugetã quineva quò un animal qua să créscã catã a se nutri, adicò a adaoge materia nutritòre la materia corpului sèu, și quò nutrimentul lui este érba și altele, închee quò corpul aquellui animal a fost mai ântèiu în starea obiectelor din quare s'a nutritu. Planta iar que nutresce animalul a fost în stare a obiectelor din quare s'a nutritu și a crescut. Aerul, apa, pãmèntul que adapã și nutresce planta, a fost iarò în starea elementelor din quare sunt compuse. Și ast-fel ajungem a ne convinge quò, fiind-quò ori que materie se pòte adduce în stare liquidã sau a se topi, și quelle topite a se reduce în gazuri, prin urmare tótã materia a fost mai ântèiu în stare gazósã. Sau de ne vommu suì cu mintea din grad în grad

dicem : Qua să fiă animale a cătat să fiă mai întéiu locul sau pavimentul unde să stea și plante spre a se nutri ; quă să fiă plante a cătat mai întéiu să existe pământ și apă. Qua să se pótă formă pământ și apă, a cătat să fie mai întéiu gazurile din quare s'au format ; și spre a se formă gazurile a cătat să fie mai întéiu de tóte aquea materie aprindétóre que nasce focul, materie mai repede, mai ușórá, mai fină și dequát gazele que póte pătrunde prin ori que materie spre a o topi și a o transforma în gazuri. Venind la aquest început și de aquí descindénd inapoi, dicem iaró spre a se formă liquide din gazuri, și din aquestea solide sau inchiegate și apoi corpuri organizate, a cătat a se succede seculi, nisce període lungi, și apoi cum materia a trecut prin atâtea forme pînó ajunse a încheia și întregi aquest universu cum se află ?

Am recunoscut la începutul aquestei opere doé mari și nemărginite principe primordiale : Spiritul și Materia, și un altu princip al principelor, un Necunoscut mai presus de tóte, un legiutor, que în limba nóstră s'a numit *Domnul*, *Deul* sau *Dumneđeu*.

Am recunoscut iaró quó Spiritul este etern și nemărginit, quó Materia iaró este eternă și nemărginită ; quó Spiritul e liber, activ, Materia fatale, passivă ; quó Spiritul este omnipotent și Materia inertă.

Așa materia pînó n'a lucrat spiritul a o împărți și subtîmpărți, de sine ca inertă, n'a putut ași luă o formă, quóci forma nu este de quát o împărțire și subtîmpărțire, forma se dá printr'o mișcare, printr'o lucrare órequare. Materia dar eră *informă*, adicó un amestecu nemărginitu ; fără formă, pe quare unii l'au numit *Confusió*, alții *Chaos*, alții, cà Moisé *tohu bohu*.

Astăzi dupó creațió Materia are în nemărginit multe și varii forme, la început însé eră una în amestecu. La quel d'ântéiu contact al Spiritului cu Materia spre a o pune în lucrare, partea quea mai aprópe de spiritu n'a fost de quát aqueea que a putut fi mai răpede, mai ușórá, mai pătrundétóre, mai nepipăitá qua să đicu așa mai

mișcabilă. Aqueastă parte a Materiei, Moisi o numesce lumina, Grecii, Phenicianii o numiă *pyr* (focu). Lumina ânsă, căldura, electricitatea, magnetismul, nu sunt de quăt nisce effecte alle aquestei părți de materie răpede și necoprinsă. Sciința în ȕiua de astăȕi o numesce *fluidu imponderabil și imponderatu*. Unii o numescu *Caloricu*, alții caloriformu. Noi o vommu numi *Calorigenu*, adică que nasce lumina, electricitate, căldură....

Precum quând voimu a mișcă cu sufflarea noastră un objetu que avem în ainte, sufflarea mai ântéiu mișcă aerul que este mai mișcabil, și aerul apoi mișcă objetul aquella asemenea Spiritul, la inceput s'a pus mai ântéiu în relațiö cu partea quea mai mișcabilă, quea mai imponderabilă și imponderată a Materiei, cu Calorigenu. Ettë darö Materia împărțită în doë părți, în Calorigenu, și în altă parte pe care o vommu numi *solidigenu*, adică din quare se nascu solidele, din subțire în mai puținu subțire, pinö vine la inchiegare, adică din gaz la liquidu, și din liquidu la mineral.

Lumina, quare este un effectu al Calorigenului, este așa de răpede și pătrundëtore în quātu într'o secundă fuge sau străbatte 72.000 leghe, și din sóre pinö la noi ajunĕe în optu minute. Asemenea fuge și electricitatea que este iar un effectu al Calorigenului.

Cu tötă aqueastă rapiditate, cu tötă aqueastă necorporitate qua să ȕicu așa, ânsë lumina, electricitatea, Calorigenu cu o vorbă, nu se póte compară cu Spiritul, que nu è nici de cum Materie. Și putem óre cum a ne facce despre aqueasta o idee dela ênsuși mintea noastră que è mărginită și quare într'o clipă este în ori que depărtare ammu voi a ne închipui. Calorigenu sau lumina, electricitatea, căldura străbate materialemente, nu ânsë așa de răpede că spiritul. Căldura aflându-se de o parte la un capëtu al unui objetu, străbate pinö în quellu altu, fulgerul sau electricitatea străbate și mai răpede că și lumina. Mintea noastră ânsë străbate mări, munți, pinö în rărunchii pământului, pinö în sóre, spațiu, nemărginirea într'o clipă.

Aşa la începutu Spiritul despărți Materia în Calorigenu și Solidigenu. Prin Calorigenu că prin quel mai răpede și pătrunđător ajutant sau ministru, pusse în mișcare queealaltă parte a Materiei. Calorigenul darö, pasivü către Spiritu, deveni activü către Solidigenu.

NB. Calorigenul, repede, pătrunđător, coprinse spațiul întregu, străbătü prin tötă queealaltă parte a materiei, fiă que atom a lui străbătând și unindu-se cu alt atom al solidigenului, tötă partea materiei que coprinde solidul fü topită și îndată fü și ea subțimpărțită în doë: în liquide și în gazuri. Gazurile se aprinserö, și tot spațiul devenind un nemărginit incendiu, tot liquidul deveni gazu și éttö materia tötă redusă în gaz și calorigen. Acum fiă-quare atom al calorigenului fü măritat cu fiă que atom de gazuri.

Ânsë este cunoscut quö ori que lucru compus din altele coprinde în sine mai puçin din calitățile quellor que l'au compus. Spre exemplu, qua să venim la lucruri mai pipăite, de ne vommu închipui o cocă sau o tină compusă din apă și țerrână, tina e mai puçin liquidă de quât apa și mai puçin solidă sau uscată de quât țerrêna. Assemenea un atom de gazu que este compus de calorigen și solidigen este mai puçin fluid, ușor, răpede, fin dequât calorigenul, și mai puçin solid, opacu, greu, de quât solidigenul și prin urmare mai puçin caloricu sau călduros de quât primul, și mai puçin rece de quât secundul.

Este iarö cunoscut quö aqueastă combinațiö a calorigenului cu solidigenul nu se operă de quât prin attracțiö, fiind doë obiecte paralele que unul are necesitate de altul spre a produce împreună un effectu și iarö quö după que se produce effectul, prin repulsiö obiectele combinate se despärt și se depärtedă unul de altul în distanța în que a fost mai nainte d'a se împreună.

Aşa fiă quare atom de calorigen unindu-se prin attracțiö cu alt atom de solidigen și după effectu despărțindu-se prin repulsiö, din fiă que atom începü a scăpă în tôte părțile partea de calorigen și a străbatte alte atöme que

intilnea asemenea desbinate, a se combină din nou și iar a scăpă în quăt se complectò o frecătură universală de atóme.

În aqueastă combinațiò și scăpare de calorigen în tóte părțile și în aquellași timp unele atóme se concentră întimpinându-se ca nisce rađe la centru și altele se depărtă de queealaltă parte a circonferinței. Așă ettě formându-se ici și colo nisce embrióne sau sâmburi de sphere coprinđend o quantitate de calorigen pur, invelute de gazuri que se grămădia de tóte părțile impregiurul aquellui cămin sau centru.

Ânsě precum calorigenul se scăpă de o parte și intilnind altul formă un centru, asemenea se scăpă de tóte părțile către circonferințe, și cu quăt pinò a ajunge afarò străbătând gazurile grămădite în straturi, distanța erà mai mare, cu atâta frecătura fiăquăruia atom, deveniã mai repetată și prin urmare calorigenul scăpat din marginile gazospherei erà mai fin.

Aquest fel de embrióne de sphere se formarò de o datò în tótă nemărginirea spațiului și unde în vecinătate se află mai mici se assorbia în quelle mai mari. Calorigenul ânsě scăpat pe la circonferințe intilnindu-se din tóte părțile cu alte quantități de calorigene asemenea scăpate se concentră într'un centru commun și formă un alt embrion mai mare, mai fin, de o spheră mai mare, mai fină, unde se grămadau gazuri, și unde se operà aqueeași repulsiò după combinarea cu solidigenul que întimpină aqueași îmbulzire către centru, aqueași scăpare către circonferință, aqueași frecătură și prin urmare o rafinare de un grad mult mai superior.

Calorigenul acum scăpat din spheră mai mare fiind și mai mult, și mai rafinat întâmpinând alte quantități de calorigen asemenea scăpate din sphere de un grad mai sus, mai perfectu, formarò un alt centru commun, un alt embrion, o altă spheră, și mai mare și mai strelucitóre și mai perfectă și așă mai în colo, din perfectu în mai perfectu, din spațios în mai spațios.

Astfel mai ântěiu se formarò sateliții al quăror calo-

rigen scăpat în mai mare cantitate și mai rafinat, unit cu materia solidigenă formară planetei, mai perfecți, mai spațioși, al căror calorigen și mai fin încă, și mai mult formară sori, și mai mari și mai perfecți, al căror calorigen, mai fin iară mai mult formară *archisori* sau centre de sori, și așa mai încolo pînă la centru quel nemărginit în spațiositate și în perfecțiō pînă la centru centrelor împrejurul căruia gravită universul întregu.

Vădurem spherile formate, și luându-și un locu după o sistemă în spațiul nemărginit. Pînă aici însă nu vedem de cât un căminu, un embrion de calorigenu din que în que mai rafinat, și învălupatu de nisce gaze asemenea din que în que mai rafinate în cât de vommu naintă cu mintea din rafinare în rafinare a calorigenului, din centru în centru pînă în nemărginitu, s'ar pute adduce calorigenul sau lumina pînă în punctul d'a se spiritualisă în centru centrelor.

Noi însă descindem la planetul nostru și îl vedem, în aqest periodu, o spheră de gaze sau solidigenu în pregiurul unui embrion sau căminu de calorigenu scăpatu din sateliți și radunatu cu totu que a întelnitu în spațiul dominiului său. Însă aqestu solidigenu sau gaze cu câtu e mai aproape de căminu sau de centru cu atăta coprinde mai multu calorigenu sau e mai ferbinte, și cu cât e mai în depărtare cu atăta e mai stempăratu, pînă ajunge ca stratul quel mai de sus al circonferinței gazospherei să fiă quel mai recorit, adică să aibă mai puțin calorigenu. Spre a se pune în echilibru, prin atracțiō se apropie sau se îndesă către stratul vecinu de mai josu, que este mai caldu. Aqesta perqend din caloricu sau căldură comunicată, se îndesă și ellu mai josu către stratul vecinu, quare perqendu și ellu din caloricu, se îndesă asemenea. . . . pînă la centru sau la căminu calorigenicu. — Însă aqueastă îndesare succesivă și continuă nu face de cât cu cât stratele de gazu se apropie de centru cu atăta să fiă mai condensate, și cu cât sînt mai sus spre circonferință cu atăta să fiă mai rafinate sau mai affenate.

Cu toate acestea, Materia fiind una sau informă în amestecul la început, părțile ei quelle mai ducile se topiră, se gazificară fără greutate când fură străbătute de calorigenu, iar părțile quelle mai tenaci, mai tari, și nuro mai mult pînă a se topi și gazifică, în quāt aquestea cu quāt fură mai compacte și mai tenaci cu atăta, fiind mai grele, fură attrasse mai aproape de centru, către căminul ardentu, sau după espressia comună cu atăta mai mult și mai răpede cădură la fundu. Aq̄i topindu-se, parte deveniră liquidă (lavă), parte se transformară în gazuri que cătă a scăpă în sus către circonferința fiind mai ușori. — Assemenea din materia tenace quea mai puçinu compactă, attrasă la centru, luă locul și formă un stratu îndată peste quea mai grea que formă, cum disserăm lava. Aqueasta de și nu atăta aproape de căminu ansă, neputend ține, ca quea d'ânteu se topi și ea și se gazifică din quea topită (*trachytul*). — După aqueasta veni îndată a se aședă partea mai puçinu compactă, mai puçinu grea. Ea se topi assemenea și se gazifică (*basaltu*). Peste densa se aședă altu stratu mai ușoru, que se pută assemenea topi și gazifică (*Porphyrul*). Peste densul se aședă materia quea mai ușoră din quātu a fostu ținut la început de a se gazifică. Aqueasta se topi, se gazifică pe d'assupra tutulor (*granitul*).

Acum sphaera, planetul nostru, fū compussu de embrionul calorigenicu, de un liquid de lavă que il invilupă, de altu liquid de trachytu mai spațiosu que invilupă pe aquesta; d'altul și mai spațiosu, de basaltu, que invilupă pe amendoé; de altul iară cu atātu mai spațiosu cu quāt invilupă pe quâte trelle, și în fine de un al cincilea liquidu de granitu, și mai spațiosu și mai copiosu que incinse sau invilupă pe quâte patru. Apoi tot que fu mai ușoru de quāt aqueste liquide, adică aburii și gazele, incinseră sphaera aședate unul peste altul după condensitatea sau după legea greutății lor, quelle mai grele mai josu, quelle mai ușori mai sus. Aqueastă parte a sphaerei o vommu numi gazosphaeră, alții au numit'o atmosphaeră, adică sphaeră de aburi.

Acum, ca și mai înainte, stratul mai aproape de centru, sorbindu calorigenul, îl comunică vecinului său spre a fi în echilibru; aquesta sorbindu'l îl comunică vecinului său de d'assupra; aquesta quellui laltu pînă la gazuri, pînă la marginile gazosferei, de unde calorigenul se scapă că și la început quând se formă centrul planetaru sau sórele. Aci stratul de gazu deviindu mai rece, recesce pe vecinul său, sorbindu-i o parte de calorigenu spre a veni în echilibru, aquesta răcesce pre vecinul său sorbindu-i asemenea calorigenul, și așa pînă în rerunchii spheri, în quât cu quât stratele sunt mai la fundu cu atâta sunt mai ferbinți, și cu quât mai spre circonferință cu atâta mai rēcorite.

Acum topitura granitică que invilupă pe tóte și prin urmare eră mai departe de centru și în contactu cu gazul de peste dēnsul, mai rēcorită încă, începù a prinde o închiegătură superficială sau o scórță que fù ca o linie de demarcațiō între sphera compactă și învelitura ei gazosă sau atmosferă. Aqueasta începù a servi și că un fel de paracaloricu sau appēretóre de căldură. Gazurile se rēcorirō și mai mult. Hydrogenul și oxigenul implurō gazosfhera de aburi, o transformarō în atmosferă, și aburii se transformarō în plóie sau apa que cădù assupra granitului și quare îl închiegò mai repede și mai affundu.

Acum căminul central nu mai avea pe unde rēsufflă gazurile și aburii, sphera eră încinsă de o scórță grósă compactă tenace. Vaporii însē îmulțindu-se, imbulțindu-se nu mai putea sta captivi, puterea lor se adaoșe și sparserō, creparō în tóte părțile scórței granitice și și făcurō locu a rēsufflă. Astfel din centrul spheri cu aburii în preună materia colcăitóre începù a fi repedită afarō assupra scórței granitice. Quea d'ântēiu que eși afarō fù din queea que se află mai aproape, adicō bucăți de granitu închiegatu și peste dēnșele quel încă liquidu de mai affundu; dupō dēnsul venirō mai din fundu părți de porphiru și se aședarō peste granitu; dupō aqueste ajunserō părți de basaltu și se aședarō peste porphiru, apoi trachytu peste aquesta, apoi lava din fund că o culme

peste toate que închiegându-se cum ajungea în atmosfera rechorită și ploietore formarö munții în tot lungul crăpăturilor. Astfel stratele munților sânt aședate și formă o scară după ordine inversă de queea cum sânt aședate în corpul internu al spheriei, în quăt totu que e mai la fund în pământ, pe munți è mai pe d'assupra. Pe culmea quellor mai nalți munți è lava, apoi sub dënса trachitu, apoi sub aquesta basaltu, și apoi porphiru și mai de de-subtu granitu superpusu preste granitul scorțal.

Acum fața pământului nu mai fu netedă, văi, câmpii, colline, munți de diverse întinderi și înălțimi. Aburii rësufiați nu mai aveau nevoie de atâtea spärture; le furö de ajuns quâte-va rësufări que serviä ca nisce coșuri la spațiosul căminu central. Atmosphera änsë fu atäta încärcată de aburi ca nici'o datä. Aquestia transformați în plöie, inundarö pământul, que ne mai fiind cum disseröm netedu, dette curs apelor que se trăgea spre văi, și astfel se formarö torrentele, riurile, que grämädite în väile quelle mai affunde, formarö lacuri, märi, oceane.

Torrentele, riurile adducënd cu sine sfärimätüre de granitu și de altä materie cristalisată, le grämädiä la fundul märilor sau väilor primare găurite, qua sä dïcu așa de cratere volcanice. Pe aqueste cratere apa intränd dä o energie focului que o transformä din nou în aburi și în gazuri, și pärticellele de granitu apropiäte de cratere, re'ncälđindu-se din nuou, readuse în stare de atomuri, reunite prin attractiö sau topite cätä sä suffere aqueeäși transformațiö que sufferä spre exemplu cëra, plumbul sau or que materie topitä și assalitä sau inghițitä de apă; a cätatu a se rafinä, a'și luä o formä organisată öre cum, a inchipui nisce ramure, nisce vine, nisce găurele sau pori prin quare sä circule cälđura. Aquestea grämädindu-se după aqueeäși lege, sistemä și ordine cum s'au fostu grämäditu molleculële lor, formarö corpuri mai mari, și se immulțirö astfel nisce ființe organizate que inchiearö o spețiö și pe quare sciința le numesce *infusorii*, cä un fel de spumä impetritä. — Aqueste spume grämädindu-se, sfärimändu-se, destrugëndu-se, formarö o materiä mai

fină, măcinată qua să dîcu așa. Aqueasta, recombinață prin atracțiō, nu putū de quāt să producă un effectu mai finu, mai perfectu; eși darō de aqui o altă spețiē de ființe mai organizate, mai complicate, quare sunt *Zoophytele*, un fel de plante și animale totu de o dată, și quare n'au întregimea nici a plantelor nici a animalelor. Eșirō adică mai întēiu bureții marini que sunt mai organizați de quāt spumele que ținu un locu de mijlocu între plante și spume și quare par quō ar avé queva de animal de viețuitor la începutu. Dupō aquești bureți că nisce gemeni mai de odată eșirō *polypii* que se apropiă mai mult de animal, și quari prin ramurile sau picidrele lor sēmănă a plantă. Aqueste doē speții gemene, fură quei d'ântēiu străbuni, bureții ai plantelor, polypii ai animalelor, și formarō capētul a doē ramure sau catene paralele, una vegetală și alta animală. Ânsē bureții și polypii se născurō din infusorii, infusorii din granitu măcinatu, granitul din porphiru, porphirul din basaltu, basaltul din trachytu, trachytul din lava. Lava darō străbunul primitivu al tutulor ființelor organizate.

Să vedem acum cum se formarō catenele paralele de vegetale și animale. Bureții que se născurō din infusorii își aflarō într'ensele basa și nutrimentul, avurō qua să dîcemu așa un dreptu assupra spumelor. Polypii que se născurō gemeni mai mici ai bureților totu din infusorii, aflarō basul și nutrimentul și în unii și în alții.

Bureții și polypii ca ființe cu începutul lor, avea și terminul lor de viețuire; din materia lor în distrucțiō, și quare fu mai elaborată, mai lucrată mai măcinată, în ramura sau catena vegetală născurō un altfel de bureți mai fini, nisce minătārcei sau ciuperci numite de sciințe *acotyledonate*, și în ramura animală *molluscele* (conchiile, scoicele, melcii) mai organizate și unele și altele de quāt antenații lor. Din aquestea unele eșirō, se întinserō la uscatu. Din materia lor distrusă și pe uscatu și în apă, din materia elaborată prin viața lor și prin urmare și mai fină, începū a se arăta plante aquatice ca mușchi, trestie, plută, papură, palmieri, în catena vege-

tală; iar în quea animală, rîme, lipitori, arachne (păiajini), cancri, raci, amphibii primitive que sufferă și apa și aerul, iar unele și uscatul.

Din materia elaborată prin aquestea și antenații lor și prin urmare și mai rafinată, spulberată și mai mult pe uscatu, începă a appăre în ramura vegetale plante mai înodate de quăt trestia, mai pline, mai rămuröse, mai osöse, ca vița, figul, și totu que è mai fragedu și mai mlădios de quăt arburii mai tari, iar în altă ramură animale appărură paralelele rămuröselor, animale cu ose mai puçin și mai multu, cà tirritorele, pescii etc.

Din materia elaborată prin aquestea și quelle din aintea lor, immulțită, răspândită, grămădită pe uscatu, începură a eși ființe și mai nutrite, și mai rămuröse, și mai tari, și mai trainice și mai organizate; în ramura vegetale răsăriră pomiari, cedrii, pini, stejari, querri, platanii etc., în queea viețuitore animale mai osöse, cu vertebră mai înodată, mamiferă, în quăt din que în que se populară mările, câmpiile, selbele, aerul de viețuitore.

Nu se cuvine ânsé a uită quô precum pină la ivirea Zoophitelor quel ântéiu născutu servi de basă și de nutrimentu quellui que veneă după densusul, assemenea și de aquî in ainte, speția de plante servi de nutrimentul speției de animale que veniră după dênsele, și aqueste animale după mórtea lor serviră de nutrimentu speției noe de vegetale, în quăt alternativamente o ramură sau o catenă ajută pe quealaltă și în quăt se formă o catenă de solidarități spețiale și inchieă solidaritatea universală que există între plante și animale. Unele susținend pre quelle lalte. Animalele se nutrescu din vegetale, trăgându-și carnea și sângele, și plantele se nutrescu din queea que animalele îngrașă pământul, cu gunoiul lor în viață și cu sângele și carnea lor după mórte. Unele au dreptu asupra altora, cu differința quô animalele dispunu de plante încă din viața aquestora, unde vegetalele nu dispunu de sângele și carnea animalelor de quăt după mórtea lor. Dreptul animalelor preste plante este mai mare, pentru quô sunt fiăquare mai posteriore de quātu plan-

tele lor correlative sau respective, și pentru quô, prin urmare sunt mai organizate, mai perfecte.

Acum făca pământului se implù de plante și animalele din que în que mai organizate, mai perfecte, după elaborarea materiei și epocha în quare appărù fiã quare spețiã. Cu quât materia se elaborã mai mult din gradu în gradu, din tórtã în tórtã a ambelor catene, cu atât deveniã un instrument mai ducil, mai perfectu pentru fabricantul universal, spiritul, la progresul sêu, la scopul sêu. Astfel un maestru ajunge a putè fabricã o stofã după o lungã și succesivã transformare a materiei țesute; o machinã după o elaborare succesivã și transformare a ferrului, aramei, lemnului. Materia catã a se lãmuri, a se rafinã, a se preparã, a se ocell, sau immuiã, a se tórce sau a se cerne, pînõ sã ajungã a putè realisã scopul maestrului. Din blocul de marmurã rupt din munte și addus în lucrãtoriu, nu pôte âncõ nimeni cunósce, nici scopul, nici arta, nici geniul maestrului que în mintea sa are idealul unei statue; aquestea nu se cunoscũ âncõ nici din avuția instrumentelor necesarii cu quare a ajuns a se căpuì, nici ênsuși din croitura marmurei. Statua è terminatã quând se terminã tóte amênuntele ei. — Assemenea dintr'o adduneturã de semințe de gândaci de mătasse și din nisce duși plantați și crescuși spre un scopu, nu se pôte cunósce nici maestria nici capacitatea, nici punctul de perfectiõ unde este ajuns în mintea sa fabricantul stofelor quellor mai complicate și mai fine. Din frunză que este o materie elaboratã deja prin atâtã grade, și quare prin gândacu se mai elaborã se producu nisce cucule que se transformã în fire de mătasse, quare trecênd prin atâtã preparații, ajungu înaintea machinelor urditóre și țessétóre que nu sunt și elle de quât o preparațiõ paralelã și din altu punct al materiei. Cu tóte acestea, de și progressul è înaintatu aqui, ânsè catã a se terminã stofa qua sã se pótã manifestã geniul, arta și puterea maestrului. La inceput maestru erã nevoitu a face lucrul quellui mai ordinaru crescãtor de gândaci și plantatori de duși; la inceputu statuarul, de nu va avè ajutóre, è nevoitu a

face lucru quellui mai ordinaru tăietor de marmură în blocuri; la începutu geniul și arta și unuia și altuia există, ânsé è într'o stare latentă, tăcută ca focul în al-lumete.

Astfel spiritul la început, despărțindu materia în calorigenu și solidigenu; calorigenu, despărțindu prin impulsia luată, solidigenu în gazuri și liquide, liquidele închiegându-se, gazurile devenind aburi și prin urmare apă; apa cu granitul și cu focul formându infusorii, aquestea zoophyte, din aquestea începând catenele paralele și solide de vegetale și animale, aquestea într'ajutate și pășind gradual din perfectu în mai perfectu, și tôte împreună preparându terrenul, pină să se pôtă forma animalul quel mai perfectu **Omul**; aqui în aqueastă operă din urmă se manifestă cu adevăratu Spiritul, aqui se vedū idealul, scopul de pe pământu al marelui maestru al universului. De aqui iară prin Omu, prin instrumentul quel mai perfectu, putū plecà Spiritul pe drumul progresului spiritual pe planetul nostru. Pină aqui progresul fū numai physicu, material; pină aqui spiritul, de și în lucrare cu materia, nu eră ânsé manifestatu, eră în stare latentă.

Ânsé quând avemu în ainte o machină ôre quare, sau o stofă, să ñicem, într'ênsa nu vedem numai arta și geniul maestrului, ci ne inchipuim și tôte elaborațiile prin quare a trecutu țessătura, urđitura, machinile, coloritura, torsătura, mătassea brută, gândacul, frunđa de dudu, și de aqui înainte, pământul, apa, etc. etc. pină la Creațiō. Assemenea în omul de la Creațiō se vede resumatul tuturilor elaborațiilor, tuturilor quellor create înainte de dênsul, și în Omul din điuva de astăđi se vede resumatul tuturilor generațiilor de ađi în susu pină la crearea primului Omu și de la dênsul mai în susu pină la primul contactu al Spiritului cu Materia. Omul fiind resumatul tuturilor, are dreptu assupra tuturilor de pe pământu, este domnul tuturilor.

Ânsé pină să viiă Omul pe fața pământului quâte operații, quâte periōde nu se mai succedură, quâte cata-

clisme? Apoi de la effectu la cause în perechie, pinö la perechia de cause a causer, pinö la Spiritu și Materie que vedemu de quät Spiritul în necontenită lucrare cu Materia, o însoțire nedespărțită, o nuntă eternă după nisce legi prestabilite de o autoritate mai presus și de quät Mirele universal, Spiritul și Mirésa universală, Materia. Aqueastă autoritate, aqestu legiuitor eternu este fința supremă que o numim **DUMNEDEU**. Și astfel pe scurt, sciința în dioa de astăzi arată quö Dumnețeu a creatu Universul, începënd de la Calorigenu sau *lumină* în termenii biblici, pinö la Omu.

Noi aquí făcuröm aqueastă scurtă narrațio, și ammu sărit peste multe intervale, ammu lăsatu multe lucruri neșisse, multe nedemonstrate; cititorul va află unele în sciința specială a physicei, altele și mai pe largu și mai demonstratu în a Chimiei, a Geologiei, a Mecanicei și Astronomiei. A ne întinde despre natura Sörelui, planeșilor și satelișilor, a arăta relașile lor, cum începurö a se mișcă aqueștea în pręgiurul lor spre a formă și și nópte, înpręgiurul sörelui a formă anni, și înclinașia lor către centru comun, către Söre, spre a se formă stagiunile sau timpii annului, ammu eși din cadrul nostru, și ar fi qua și quând ammu face un cursu de sciinșele sus arătate și mai vertos de astronomie.

Revenim la narrașia noastră și recapitulămu :

Spiritul a despărțitu materia în Calorigenu și Solidigenu și și a comunicat puterea părșii quellei mai puțin materiale.

Calorigenu, că activu, s'a combinatu cu partea quea mai subșire și mișcabilă a solidigenului cu gazul și i a comunicatu puterea aprinșendu-o și transformându-o totă în gazuri.

Dupö attractia universală, prin repulsiö se formarö embriöne de sphere, sateliși, apoi planeși, apoi sori, apoi archisori . . . din que în que mai perfecti, pinö la perfecșia infinită și absolută.

Gazurile după apropiarea lor de centru și condensitatea lor, mai răcindu-se formarö liquide mai mult și

mai puțin condensate după locul que își luară în structurile respective.

Liquidele, mai răcindu-se formară solide sau minerale, Mineralele, plante și animale în chipul următor :

Lava a servitu de începutu de basă și alimentu trachytului.

Trachytul fu terrêmul de unde să resară și să se alimente basaltul.

Basaltul produsse și alimentò porphyrul.

Porphyrul produsse și alimentò granitul.

Granitul și or que materiă cristalisată procurò materialul infusoriilor.

Infusoriile devenirò terrêmul și nutrimentul zoophytelor.

Zoophytele servirò de base și nutrimentu din quare să resară și să crească bureții și polypii.

Bureții și polypii preparară materia que după descompunere să pôtă produce minătărei și mollusce.

Aquestea servirò de base și nutrimentu erbelor marine sau aquatile și animalelor inellate și amphibii.

Aquestea servirò de base și nutrimentu vegetalelor mlădiöse și animalelor tirritóre.

Aquestea preparară terrêmul și nutrimentu vegetalelor mai virtöse și animalelor mai osöse, din perfecte în mai perfecte, que venirò una după alta, fiă quare cu dreptu asupra quellor din aintea sa, pinò la omu, que avù de basă și nutrimentu, de usu la tôte nevoile și plăcerile salle tôte quelle create mai nainte de dènsul. Ființa lui fu că o culme viă peste tôte ființele de pe pământ, precum țerrêna lui se aședò ca un stratu culmal peste tôte stratele aședate pinò aquí.

Continuând șirul și mai nainte, după ómenii d'ântèiu venirò fii lor, quăroră de base și nutriment le servirò părinții și tôte creaturele pământene, în quât fii resumarò tôte quelle din aintea lor, și moștenirò totu progresul material și ideal que incepusse a se formà.

Astfel generația que vine, moștenesce totu al generației presente, que a moștenit pe quea trecută, în

quât fiã quare generațiõ represintă un omu mai întregu, mai avut, mai perfectu mai dotatu cu drepturi și cu datorii, pentru că moștenesce tôte conquistele materiale și spirituale alle generațiilor trecute.

Ânsë înturnându-ne la creația omului de unde avem a începe historia lui, vedem, după quelle disse, quò pinò a se creã ellu, au cătat să trecã șesse mari perioade mai demarcate în quare s'a urmatu quâte un șiru de lucrări din que în que mai 'naintate, și mai compuse.

Periodul sau fapta d'ântëiu fu despărțirea materiei în Calorigenu și Solidigenu, adică după espressia biblică, a disu Dumnezeu să se facă lumină și lumina s'a făcut.

În periodul al douilea se urmò formarea embriónelor spherice, gazospherelor și aședarea prin quare fiã que spheră își stabili locul, cursul și dominiul sêu (Firma-mentul).

De aquí în periodul al treilea se urmărò atâtea transformații varii și successive pinò când gazurile să deviiã liquide după condensitatea și stratificarea în quare se aședasserò.

În al patrulea periodu începù liquidele a se solidificã sau închiegã, ajungu în stare virtósã și tare de minerale, gazosphera devine atmospherã, se formã apele, se determinã uscatul și apa.

În periodul al cincilea incepu infusoriile, zoophytele și formã ramurele sau catenele paralele de plante și animale numai cãrnóse, pe quare il numim periodu cimental.

În periodul al șesselea se urmédã ambele catene, pe o scarã osósã, și se succedu vegetalele tari, animalele vertebróse, pe quare il vommu numi periodu scheletral, sau implinitu.

Periodul al șesselea fu al omului dela crearea quellui mai brutal pinò la quel mai perfectu, adică pinò la quel mai asemãnat cu idealul creatorului.

Vom vedè mai târziu în que chip narrã Moisi aqueastă creațiõ sau successiõ de creații. Ânsë după cercetarea que ammu putut face noi, nu vedem altã differință între a-

quest mare și mai vechiu scriitor al antiquității și între
 quei que resummă sciința în ñillele nstre, de qut in
 quelle urmtore :

1° În limbagiul poetic que er nu numai necessariu
 la quei antichi, ci și natural în lipsa termenilor sciințifici
 din ñillele nstre, în neputința d'a demonstr convicțiile
 salle către meni nepreparați la demonstrați.

2° În necunoscința despre multe și multe în quare se
 află antiquitatea.

3° Din instinctul și necesitatea poesiei, pe de o parte,
 și din nesciința a multora pe de alta, resultar nisce per-
 sonificații, o rapiditate de idei și o mărginire a nemr-
 ginitului. Din personificații que erau nu numai nutri-
 mentul poesiei, ci și o nevoie spre a facee înțelese quelle
 neînțelese, pipăite quelle nepipite, esir nisce diviniti
 turnate, qua s ñicu aș dup incperea creerilor a quel-
 lor epoche. Cu qut omenirea f mai copillros, cu atâta
 și zeul ei fu mai cpillrosu, mai nepațient, mai neas-
 tmprat, mai capriciosu.

Diferința între epocha lui Moisi și a nstr este qu
 quei que resummă sciința pe atunci și din neputința
 nc a lor, și pentru menii către quare se adress, art
 pe Dumneșeu cu mult mai mărginit de qut queea que
 pte a'l art sciința în ñillele nstre. Qua să arate ma-
 iesttea lui Dumneșeu n'aveau alte mijlce de qut a'l
 represent ca un satrap mai presus de toți satrapii, și
 cu un dominiu mai întins de qut al lor, cu un dominiu
 al lumii întregi quare dup dnșii se mărginea în tot
 pmntul que abi e un atom al Universului, și quare
 dup dnșii er centru împregiurul quruia se mișcă ca
 nisce luminturi frte mărginiți srele, luna și stellele.
 Prin urmare, cu qut epocha fu mai copillros, cu attu
 limbagiul, expresiile ii fur mai repeși, mai neastmp-
 rate și mai în miniatură tot de odată. Secolul 'l facee an,
 anul lun, luna șiu, șiua minut. Sau quare este și mai
 repede, queea que este a veni peste anni, copillul ar dori
 să se facă est-timp, que va veni peste un an, ar dori să

fiă astăzi, și queea que are să se facă astăzi va să se facă acum.

Din aqwestea vine tótă rapiditatea limbagiului, quare de multe ori quând e însoțită de geniu, place, uimesce, pune în extase, ânsă nu și convinge.

Convicția este singura basă pe quare se stabilă adevărul, și un adevăr necunoscut âncă și descoperitu este adevărata Revelațiō sau descoperire. Noi nu putem numi în Moisi și în âlții revelațiō de quât aqueea que cu adevărat este descoperire de adevăr, vocea lui Dumnețeu în omu spre aflarea adevărului, nu ânsă și neputințele sau neajunsurile în quare se află âncă o epochă.

Spre exemplu, noi adoptăm maniera narației, forma progresivă și energică que Moisi singur sciù în antiquitate a dă creației lumii, și a incheiă un universu de cunoscințe atât de syntheticu în quât fiă que versetu al lui è un pas al divinităței que pășasce nu din stellă în stellă ci străbatte firmamentul. Nu putem ânsă încuviința și nisce mici uitări de sine, cum și multe errori grósse alle epochei. Spre exemplu, quine nu vede în ordinul chronologicu al creației, o uitare de sine, quând Moisi dice quō pământul în a treia și sau perioda produsse érba *verd*, arbori fructidori, tôte vegetalele cu un cuvânt fără să existe sórele que se formò mai în urmă de aqwestea în a patrulea și sau periodu ?

Nimeni ca noi, dupò cum se va vedé, nu va recunósce geniu quel mare al lui Moisi, devotamentul pinò la sacrificiu, pentru binele omenirii, și adevărurile mari și eterne que se descoperirò ómenilor printr'ensul. Cu tôte aqwestea omenirea nu póte stă in locu, pentru quò nu o lasă spiritul que viață într'ensa a remâné staționară. Oamenii que resummă într'ensii progresul spiritului nici nu credu orbesce tôte farò a se convinge, nici nu critică sau disprețā orbesce. Tot que este eternu nu pere din ori que dogmă, din ori que credință, din ori que systemă de idei que incepe a se numi sciință. Errorile numai cadu și peru nu numai din țesătorele de neadevăruri systema-

tice, ci și însuși și din quelle mai umane și de bună credință religii.

Generația noastră nu este nici rabină que ar dori să ție lumea staționară în mosaism, nici ânsă pină acolo materialistă în quăt să nu recunoscă cu admirațiō nimicu de revelator în bărbații que nu numai au resummatu tōtă sciința epocii lor, ci âncō și au și devanțatu timpul lor cu mii de anni.

Quând Moisi ar fi rămasu numai cu ideile, cu adevărurile quellor din aintea lui ca Abraham, Noe și alții pe quari îi stimă, cu tōte âquestea, fără a le adoptă nici erorile nici polygamia; quând noi ammu vrē și ammu putē să rămânemu numai cu adevărurile sau revelațiile lui Moisi și altora que au venitu după dēnsul, atunci Spiritul n'ar mai fi progressivu în nemărginitu, ar încetă de a mai fi Spiritu, și Dumneșeu ar încetă de a mai fi ființa nemărginită, și bună în eternu, și bună în nemărginitu. Quine nu crede în Dumneșeu ca într'o ființă negelōsă, în nemărginitu că în părintele și împărțitorul progresului nemărginitu aquella își inchipuesce un Dumneșeu cu totul altul de Dumneșeul adevăratu. Quine țice: *pinō aquē și nu mai departe*, aquella este sau amăgitor sau amăgit.

Religia viitorului este *Adevărul* și adevărul este lumina sufletului, este sciința. Totu que ammu țisu pină acum: *Credu* în fiitor se va țice *sciu*, daqua a fost un adevăr. Quând este omul față în față cu Adevărul, este față în față cu Dumneșeu, și atunci n'are omul nici que mai speră nici que mai crede. Speranța și credința se combină în amor și în convicțiō; pentru quō cu quăt ne convințem sau scim, quăt bine ne face quinevā cu atât amorul nostru cresce.

Moisi a fost un bărbatu mare, un prophetu, și pe quăt îl vom înțellege mai mult, cu atâtă îl vom amā.

Suntem la inceputul Historiei Omului. De unde să începem? După quare tradițiō să ne luăm? Quare sunt documentele quelle mai antici que ne ar putē convinge despre adevăr? Quari sunt autorii antichității que scriu

despre creația Omului și întinderea lui asupra pământului? Că autor, n'avem mai vechiu de cât pe Moisi. Ânsă cum să citim scrisele lui, și cum să le înțelegem? Biblia n'are și ea systema sa, limbajul său, figurele, allegoriile, metaphorele sale, personificațiile sale, și însuși din neajunsurile seculului său? Ne rătăcim, ne perdemu de o vom luă *ad litteram* și iar quari sunt historicii que s'au luat după dânsa și ne-au datu să înțelegă din scrierile lor quò cunoscură incăi vocabularul hebraicu s'o pôtă a înțelegi și *ad litteram*? Nici o cunoștință de litteratura hebreă, nici o cunoștință de phraseologiile ei, nici o cunoștință însuși de rădăcina sau însemnarea primitivă a vorbelor ei, și de originea aquellor littere que ne represintă aquelle vorbe.

Noi ammu luat de principiu al principelor unitatea supremă, necunoscută și omnipotentă, numită *Dumnezeu*, que împreună cu Dualitatea primordială și eternă a Spiritului și a Materiei, formă trinitatea primordială și superiără. Nimeni nu ne va putè taxà nici de materialisti nici de spiritualisti exclusivi. Noi suntem trinitari și pe Dumnezeu îl recunoscemu și îl simțimu de față lucrător la ori que operațiō pozitivă, la ori que successiō a creațiilor que cu *adeveratu* au existatu și există, la ori que pasu al progresului. Ellu è *quel que este*, și Nimicul è *queea que nu este*. Totu que este, que există, este Adevărul; totu que nu există este Minciuna, adică nimicul. Recunoscem pe Dumnezeu că înțelepciunea absolută și supremă, că legiutor, alle quăruia legi sunt eterne că adevărul, că inteligența sa quea neîmpușinabilă, infallibilă. Prin urmare cât ne vom imaginà quea mai mică prefacere sau abattere din aquelle legi, quel mai micu saltu în natură, n'ammu putea de cât să accusămu de o neconsequință pe principul consequințelor, ammu fi în contradicțiō cu noi și rău cunoscători de Dumnezeu. Nici principele nôstre, nici cititorii nostri în dillele în quare trăim nu ne ar mai iertă astăzi să fimu nevoiți a imprumutà lui Dumnezeu un capu, o barbă, nisce mâini și piciorē umane spre a'l face înțellesu. De ammu ține lim-

bagiul aquesta numai pentru a ne face înțeleși, ammu insultă pe cititor, creșându'l atât de înapoiatu. De ammu crede cu adevăratu quô Dumnezeu are mâini și picioare, ammu cădè într'un materialism din quelle mai grôse și înapoiate, într'o idolatriă de aquellași gradu cu fetichismul.

Qua să ajungem darô la adevăratul, la ne allegoricul începutu al Omului, fără a perde din vedere documentele antice, subt ori que formă vor fi, cată a ne resui din gradu în grad fără a ne depărtă de etapurile que făcû Progresul și quari arată mersul Provedinței în callea ei nemărginită și în etern Creatôre.

Omul quel d'ânteu n'a putut fi de quātu cu un gradu ôre-quare mai perfectu, de quât ultimul și quel mai organisatu animal que s'a arătat în capêtu catenei animale. Primul omu fu prima tórtă de unde se începû un altu șiru de animale cugetătôre, de unde începû progresul Spiritului, prin conquista unui instrument cu quare să pôta naintă pe callea perfecției. Cu crearea primului Omu apărû și prima manifestatiô a Spiritului assupra pămêntului, unde pînô aqûi, cum ammu mai đisu, eră în stare latentă. Astfel è gradație din bine în mai bine, astfel è legea Progressului, astfel è consequință, înțelepciune în Divinitate. A đice ânsă quô de o dată dela Creația ultimului animal se creô o ființă umană în quel mai naltu gradu de perfecțiô și intelligință, în quea mai perfectă frumusețe spirituală și materială, și dupô que se făcû un saltu așă de mare, o esbucnire a spiritului, omenirea începû a scădè și în spiritual și în material, devenindu din que în que mai NE-bună, din que în que mai urită, pînô ajunse la cruđimea férelor, la negrul etiopianilor, la neajunsul sau orangutănia Troglodiților antici și la pipernicirea Finnesilor, Laponilor și Esquimalilor, ar fi că și quând ammu susține quô Spiritul își desecă puterea în locu de a fi în eternu potentu, quô e retrogradu în locu de progressivu, viciosu în locu de bunu, capriciosu în locu de înțeleptu, în fine material și fatal ca materia, și atunci Spiritul ar încetă de a mai fi Spi-

ritu, și Dumneșeu de a mai fi Dumneșeu. Aqueasta nu este nici Dogma nici Convicția noastră. Susțiiiă una că aqueasta aqueia que denégă existența Spiritului și professédă un materialismu puru, și tótă creația o faptă a hasardului, sau aqueia que, nepricepëndu nici Biblia, nici pe autorul ei, se înțestédă a se manține pe sine și pe alții, nu în convicțiile lui Moisi, lucru que ar fi staționar, nu în ideile que representă personificațiile și allegoriile lui, ci în nesciința lor, în întunerecul și errórea unde 'i a addusu corupția, adicó sau interesul lor propriu sau al altora al quărora ei sânt *dupe* și victime.

Noi suntem convinși quó prima ființă que appărú sau se creó cu primul gradu de cugetare, adicó cu un que mai presus de ultímul și quel mai organisatu animal s'a numit *Adamu* sau *Adimo*. Nimicu mai adevératu de quát aqueasta; quóci *Adamu* va să đică *Omu*. Și aquea ființă que ântéia dată începú să cugete, n'a fost alta de quát *Omu*. Ânsé quând și unde se arătò ellu assupra pământului.

Daqua ar putè omul a se nascé și a viețui într'un cuptor din quelle mai ardétóre și roșii s'ar fi putut nascé și cresce primele ființe organizate, plante, animale, și omul apoi în părțile de amiađă-đi îndată dupó formarea globului nostru.

Este demonstratu, dupó lungile și neincetatele observații astronomice, quó ecliptica sau punturile cercului inchipuitu pe quare rađele sórelui cadu perpendicular assupra pământului, în vechime erà mai puçinu înclinată către Equator. Dupó documentele antice, dupó scrisele autorilor gravi ai antichității, în al patrulea secol înainte de era noastră, adicó acum 2300 de anni, Ecliptica cu equatorul formà un unghiu de 24 de grade apprópe. — Astronomii din secolul al XVIII-lea demonstră quó ecliptica formà un unghiu mai ântéiu de 23 grade și 35 minute, apoi de 23 și 30 minute, și mai în urmă de 23 gr. și 29 m. — În đioa de astăđi se demonstră quó înclinația aqueasta este de 23 gr. 27 m. 37 de secunde. Din aquestea se vede quó ecliptica din que în que se înclină cu

apropiere de equator. Calculând se vede quô în 23 de seculi, adică în 2300 de anni, unghiul que formă ecliptica s'a împuținat cu 23 de minute, adică quâte un minut pe secol.

Ansê aqueastă înclinațiô a Eclipticei către Equator n'a putut să începă de acum 2300 de anni. Aqueastă mișcare a planetului a început de o dată cu tôte mișcările salle de rotațiô, și de revoluțiô de o dată cu creația și situația lui. Din rotațiô și revoluțiô a eșitu aqueastă a *treia* mișcare.

Prin urmare a fost o dată un timp quând Ecliptica cu Equatorul formă un unghiu dreptu de 90 grade. Atunci a cătat să fiă la crearea globului nostru și la poziția verticală sau normală que a cătat să și ia către sôre. Așă darô dela 90 de grade qua să ajungă la 24, acum 2300 de anni calculând quâte un minut pe secol, a cătat să trecă dela crearea pământului și poziția lui normale 396.000 de anni, și dela anul 1850, ¹⁾ quând înclinația Eclipticei este de 23°, 27', 37" pinô quând să ajungă la zero, adică pinô quând să ajungă a făce unu și aqel-lăși cercu cu Equatorul vor trece 140.750 de anni apprôpe.

Diu aquestea se învederêđă quô daqua în al patrulea secol înclinația Eclipticei eră pinô la 24 grade, în epocha quând Moisi își imaginô creația lumii, adică cu 3600 anni sau cu 36 de secole înainte secolului al patrulea înainte de Christ, înclinația eclipticei abiă puté să fiă de 24 grade și 36 minute, adică cu 36 minute mai sus sau mai apprôpe de poluri.

Quât Ecliptica, la anul 4000 înainte de Christu, formă un unghiu de 24 grade și 36 m., regiunea polară nu putea să fiă dequât glacială, mai că astădi unde nu pôte cresce nici o vegetațiô, și prin urmare, nici un animal. Ansê dupe descoperirile geologice, acolo se află nu numai plante impetrite ci și ôse de animale, a quărora

¹⁾ D'aqui se vede quô Heliade a început să scrie aqueastă istorie la 1850; atunci se afla exilat în insula Chio, împreună cu generalul Chr. Tell.

stirpe la unele s'a stinsu de totu, și la altele se vede astăzi în zona torridă, la Equator. Qua să crească dar la poluri și să pótă a se nutri și trăi aquest fel de plante și animale a cătat să fiă clima zonei torride, mai înteu, și mai apoi a zonelor temperate, adică, a cătat o dată acolo rașele sórelui să cađa perpendicular. Și prin urmare de quând se nășeă și trăiă aquelle ființe la poluri, adică de quând rașele sórelui cădeă perpendicular, nu este numai 6.000 de anni, ci 400.000 apprópe.

Să ne imaginăm dar acum 400 de mii de anni pământul după creația sa, în situația verticală, și prin urmare rașele sórelui pretutindeni perpendiculare, și însuși la poluri. După 60 de secol, adică 6000 de anni, pământul se inclinò cu 60 de minute, adică cu un grad, și prin urmare începù ași mai ferì polurile de arsura cocentă. Se formarò dar doë regiuni sau cercuri polare, al quărora diametru fù de doë grade sau de 120 minute în quare rașele sórelui începurò a căde oblicamente, și prin urmare objectele a face puțină umbră. Aqù darò în aqueste doë regiuni începù mai înteu a se mai moderà sau impuçinà arsura; aqù gazurile se transformarò mai înteu în aburi, și apoi în plóie; aqù se formarò primele torrente, riuri, lacuri și mări. Quât materia topită de focurile vulcanice începù a colcài în apă, totu în regiunile polare începurò a se formà și quelle d'ânteu infusorii, sau spume minerale quare nefiind încă ca nisce ființe vii animale sau vegetale se putea formà și ține în aquea climă încă în gradul unui cuptor, que topesce mineralul, que face a colcài apa și întăresce topitura minerală que se inchiagă.

Cu quât din secol în secol pământul se inclinò mai mult, cu atâta cercurile polare devenirò mai spațioșe, arsura mai scăđù și se apropiò de căldură, și infusoriile nu se mai puturò formà de quât acolo unde erà arsura necesariă, adică mai depărte de poluri spre amiađa ți. Cu quât scădea arsura cu atâta gazurile mai recorite se transformarò mai multe în aburi, și prin urmare apele îmulțindu-se se întindea spre amiađa ți.

Daqua după alte 6.000 anni, sau 60 de secolii pământul se mai înclină cu alte 60 de minute, cercurile polare avură un diametru de 4 grade sau de 240 de minute, și prin urmare de ajuns o rămășiță de infusorii transformate într'un terrēmu propriu a produce ființe mai organizate și cu puțință a cresce într'o climă que se mai stēpērasse.

Daqua după alte 6.000 anni sau 60 de seculi, pământul se înclină iar cu 60 minute, cercurile polare avură un diametru de 6 grade sau de 360 de minute, cu un centru mai rēcoritu, și cu o suprafață cu atât mai căldurōsă cu quāt se apropiā de circonferință. Regiunile polare acum erā așternute de țerrēna tutulor ființelor organizate que au pututu a se nasce, a cresce și a muri în 18 mii de anni, quare preparō terrenul ființelor mai organizate que cătā a rēsări într'o climă și mai propriā, și mai favorabilă unei plante sau animal que se apropiā mai mult de simțire, de viață.

Vedem darō quō cu quāt se înclinā pământul cu atāta polurile se făcea mai locuibile de ființe mai organizate și cu atāta primele ființe ca infusoriile, mai întēiu, apoi bureții și polypii, apoi minătārcile și molluscele, apoi plantele aquatile și mlădiōse cum și animalele anelate, apoi plantele virtōse și animalele osōse se retrāgeau către amiađă đī unde clima respectivă le erā favorabilă, și spre nascere și spre viețuire, în quāt astāđi infusorii și madriporii nu se mai vėd formāndu-se de quāt în zona toridă pe lungō Equator.

Astfel se urmō în seculi crearea ființelor organizate, și caravana quea mare a callei lor dela poluri spre amiađă đī, quelle mai primare și mai neperfecte mai întēiu, și quelle mai din urmă, succesiv la rōndul lor după dēnsele, luāndu-și inceputul la poluri și ducēndu-se a se stinge la Equator, quānd și acolo se stēpēră clima atāt în quāt să nu le mai pōtă fi ospitaliāră. Astfel rămășițele fiā quāria stirpe preparā terreaul stirpei que erā a resări după dēnsa, pīnō quānd din organizat în mai organizat, din recorire în recorire a polurilor, putū a se

arătă, și primul om pe fața pământului. Aquesta se făcù
 ânsë la omul din Poluri, iar nu în zona toridă unde ar-
 sura eră cocentă și topitóre.

Quând pământul se mai înclinò cu un grad dela crea-
 rea omului, adicò dupò 6.000 de anni se trasse și ome-
 nirea sau stirpea primitivă cu un grad la valle către
 Equatori și în locul sêu lăssò stirpea que se născù din
 tr'ênsa, mai perfectă, mai sveltă, mai puçin négră sau
 arșă, mai inteligentă și quare moscenind experiența pri-
 mei stirpe fù mai inventátóre.

Aqueasta dupò alte 6.000 anni, quând clima polară i
 se părù mai recorósă se trasse și ea cu un grad mai la
 valle, și quea din ainte, câtò a se trage cu doë grade.
 Intre prima rasa ânsë și în quea de adoa comunicația nu
 putù a se intrerupe de tot, din încrucișarea lor eșirò
 multe varietăți.

La poluri acum quine se născeă și cresceă nu putea
 să fiă de quât și mai ageri, și mai activi, și mai inventa-
 tori, și mai puçin negri. Aquestia dupò alți 6.000 anni
 se trasseră și ei cu un grad, quei d'al doilea cu doë grade,
 quei d'ântëiu cu trei grade; fiă quare își căută gradul de
 căldură în quare își luasse începutul. Aqueasta nu se ur-
 mǎ numai în animale și ómeni, ci și în plante: semin-
 țele que cădeau assupra pământului încolțeau și cresceau
 acolo unde eră mai apprópe de gradul formării lor, adicò
 tot spre amiață cătǎ.

Astfel se întinseră assupra pământului dela poluri
 pinò la Equator, tóte ființele organizate dela planta și
 animalul quel mai neperfectu pinò la Omu, în quât spe-
 țile și rasele que sùnt astăzi în zona torridă au fost o
 dată la poluri, și quând și aqueastă zonă se recoresce în
 quât să nu le mai pótǎ încălđi și nutri dupò organizația
 lor, atunci se stingu, peru aquí.

Inchipuindu quineva polurile în clima lor primară,
 căldurósă, locuibilă, plină de vegetații și animale, emi-
 grațiile nu se făceau de quât în tótǎ circonferința. Ani-
 malele și ómenii primari trăgându-se dela nord spre sud
 în tóte părțile, își pótǎ quineva deslegǎ problema, cum se

locuî America, și cum toate zonele ei coprind mai aquelle-ași vegetale, animale și oameni ca și în questu lalt emispheru. Dela polul articu (închipuît locuibil) se pôte trecce și în Asia și în America, cu quât se depărtedă spre sud, cu atâta apele, oceanele taiă comunicația și mai virtos în aquei seculi atât de depărtați, când umanitatea n'avea mai nici tradiții. — Despre tradiții se va vorbi la locul sêu.

Din quelle disse pinõ acum se încheiã quõ tõtã ființa organizatã 'și a avut începutul speției salle, primii sêi strébuni la poluri și mai virtos quel articu, și quõ în eterna căllétorie vine a se stinge la Equator, sau pentru quõ n'are unde mai merge, sau quõ se absórbe încrucisându-se în stirpele que o urmédă când protegându-o dupõ legile eterne, când impilându-o prin abusul tãriei sau libertãții.

Sciința în ñillele nóstre ne demonstrã invederatu adevérul àquesta, aflând și arătându-ne multe și varii rămãșite sau oseminte impetrite, de plante și animale que astãdi nu mai existã. — Despre aqueasta se va vorbi mai pe largu când vommu ajunge a vorbi despre Diluviu sau cataclysmele que suferi globul. — În quât pentru ómeni, autorii antichi, ca Erododu și Diodoru Sicilianul vorbescu de nisce Ichthiopaghi, de nisce Troglodiți mai virtos, a quãrorã stirpe astã-ði nu mai existã. Îi descriu ca nisce ființe mai ca momițele, ființe përose de sus pinõ jos, trăind prin nisce gãuri, abiã cu óre-quare semne de intelligentã, fãrõ nici o prevedere de quât instinctul, fãrõ nici o limbã de quât nisce semne și țipete, fãrõ nici o tradițiõ. Daqua nu mai existã aqueastã stirpe, urmașii sêi, sau a doilea stirpe dupõ aqueasta, atãția negri de Africa și America din aqueeași zonã, de aqueiași culóre și stare selvaticã, ne dau în deajuns probe despre starea quellor d'ântãiu căllãuse sau mergëtori înainte ai omenirii din ñioa de astã-ði. Furõ Troglodiții tórta quea d'ântëiu de unde începù catena umanã, sau a existatu quevã și mai neperfectu de quât dênșii ca termin de mijlocu între ei și orangutani? Din queea que avem astã-ði inaintea ochilor, sciința observându locurile

sau climele, gradele de latitudine que ocupă ómenii, culórea lor, phisionomia lor, aptitudinea lor, tóte semnele caracteristice, ne dă următórea împărțire a ómenilor : *Tipul* sau stirpea *Ethiopiana* ca quea mai antică, stirpea *mongolă* și stirpea *caucasiană*.

Aqueste trei mari nuanțe se sub-împart in ramure sau nuanțe gradate din perfecte in mai perfecte și—in varietățile lor născute din încrucișare.

In tipul ethiopianu intră momițele dela quea mai neperfectă pinó la Orangutan, Trogloditii, Negrii de Australia, Boloconđii de America meridională : Hotentóții, Vambunii, Macuai (aqueste trei feluri se đic și Negri Mozambici), Voloffii din Senegal. Quel d'ântéiu fel de ethiopienu se assémănă cu orangutanul; quel din urmă se assémănă sau se apropiă de stirpea următóre sau posterióră, mongolă.

In typul mongol intră Indienii din America septentrională; Malaiesii, Indienii, Tătarii, Japonii, Chinesii. Felul d'ântáiu, Indienii Americii se apropiă de Voloffii, și Chinesii se apropiă de primii începători ai stirpei caucasiene.

In aqwest d'al treilea typu caucasian intră Arabii, Armenii, Egypto-phenicienii, Hebreii, Grecii, Romanii, Franco-Germani (Scelții), Slavonii (Scythii).

Precum felurile fiă quăria stirpe in parte se încrucișaró între sine, asemenea și stirpele in general se încrucișaró de la ultimul fel pinó la primul, de la Slavu pinó la Ethiopianul, quel mai negru, și se produsseró nise varietăți in infinitu, fără ânsă a se abatte din legile eterne alle progresului, quóci absorbi in tot d'auna stirpea mai perfectă pe quea din aintea ei spre a o mai perfecționă, devenind tot d'auna quel mai spiritual áctivu, și quel mai material passivu. Nu se abrutisă atáta agerul și ințeleptul locuind cu timpitul și innoantul, quát se agerescu și se instruă aqwestia din urmă. Copii născuți dintr'o perechie de Albu și de Negru, nu sunt negri ca unul din părinți pe quát se mai albescu ca quel lalt. De se va încrucișă stirpea albă cu quea négră, pinó in fine, in-

vinge albul, și negrul din generațiö în generațiö se stinge.

Astfel prin recorirea polurilor locuitorii lor devenirö din que în que mai albi. Aquestia încrucișați cu negri, după nuanțe și gradații cum se arătasse, începurö a eși feluri olivatre, arämii, mai închise, mai deschise, öchișe, castanii, pinö la blonde, din amestecul quärora mii de varietäți apar.

Daqua omenirea fü împinsä de instinctu, de nevoie dela Nord spre Sud, ca tötä ființa viä que se trage dela frigu la căldură, dela intemperiiä la adäpostu, nu änsö toți ömenii avurö aquelleäși miđlöce sau aquellași drum fără pedice. Aqueasta se întëplö cä in töte emigrațiile. Unii ömeni sunt nevoiți a rămänö locului sau pentru pedicele que întëpinä, sau din neprevederi öre quare, sau și din sympathii. Daqua inemicul que îi amenință îi cuprinde, nu potu păți bine. Inemicul unor asemenea ömeni, animale, plante, erä clima que nu le mai erä favorabilä. Plantele se acirö, se selbätäcirö, se stinserö multe, animalele se degenerarö; ömenii de unde ar fi putut rămänö Trogloditi, Negrii, Boloconđi, se piticirö, se pipernicirö, rămäind la Nordu, și devenirö Finneđi, Laponi, Esquimali.

Recapituläm spre a inchieiä aqueastă theorie, globul nostru, din cauza rotației și a revoluției salle, inclinându-se din secol în secol cu aqueeäși mësura, — pentru quö aqueeäși relațiö existä între ellu și söre, — cercurile lățin-du-se și rëcorindu-se din grad în grad, adicö din fiä quare 6.000 anni, începü a nu mai putë offeri la poluri nisce climate ospitaliare. Rađele sörelui, căđënd după seculi förte oblicu, noptile la poluri se mărirö, căldura scäđü la zero, frigul crescü și in inghieçö totu, pinö quänd aquelle locuri nu mai furö în stare a mai produce și nutri nimicu. Quei din urmä din stirpea schiticä, slavii Nordului totu trägëndu-se nu mai lăssarö altä stirpe în locul sëu, și ömenii que mai rămasserö ca apropiere de regiunea inghieçată, pățirö ca planta que se arde de arsurä, que degerä de frigu. Ființa ei nu este d'a se mai altoi și din tulpinä a eși o spețiö mai perfectä, Slavii nordului nu

mai avură altă stirpe a le succede viața, inteligența într'ensii è că și în quei d'ântéiu ómeni molleșiți de arsura primitivă, cu diferența quò aqueia începură de o dată cu omul și există încă în mijlocul esperiințelor de acum 2.400 de anni, iar auestia din urmă există în mijlocul secolului XIX. Troglodiții abbrutisați de arsura co-centă, Slavii nordului de frigul degerător. Unora li se ardeà creerii și organele cugetătoare, questor lalți li se degeră. Unii eră producte alle polului abiã în pubertate, și questi lalți producte alle decrepitudinei. Viitorul Slavilor dela nordu este aquella cu al rămășiței stirpei Ethiopiene sclavă și o stirpe și alta pinò mai există sclavia sau abusus libertății. Pe Ethiopianu 'l-a dominat rasele posterioare, pe sclavul nordului 'l-a dominat rasele quelle mai de apprópe anterióre, Mongolul, Calmucul, Romanovul, totu que è stăpân și boieru.

Terminul de mijlocu din stirpea caucasiană furò Grecii, Romanii, Franco-Germanii. Auestia avură în sine vigórea și inteligența a continuà queea que au începutu queillalți, a se succede între sine, ca laborătorii la lucrul lor, ca soldații la postul lor, a se amestecà, ași imprumutà vigórea și esperiența, a forma o umanitate inițiatóre, și o avere comună de credințe, de convincții, de adevăruri, de sciințe, a addunà pe lungò sine, ca nisce secundari, totu que li se apropiã, cu locul, cu timpul, cu originea, cu caracterul. Slavii de amiađă-și de o parte; Hebrei, Armeni, Arabi, Egypteni de alta, mergu unde mergu frații lor; la umanitate, la înfrățirea generală, spre a mântui totu que este mai septentrional sau mai meridional de auestu căminu spiritual al umanității. Astăđi Nordul și Sudul nutresce împilați, în viitor va nutri protegiați. Astăđi omenirea debilă și passivă è sclavă; în viitor va fi consórté, mirésă, matrónă.

Ânsă cum se numesce acestu mare, lungu și nemăsurabil șiru de stirpe, de generații que începe dela primul omu, vine pinõ în ñillele nôstre, și va urmã pinõ acolo unde il mânã Viața, Spiritul nemãrginitu? Aquestu totu de ființe cugetãtore, trecute, presente și fiitore, noi il numim Umanitate sau Omenire, sau și Omu. Egyptianii, Helenii il personificã într'un gigante nemăsuratu que il numiã Prometheu, prima ființă que ñicea quõ a furat focul din ceru, que începù adicõ a'și însuși schinteia intelligenței și a cugetãrii; popoli mai antichi ai Asiei pinõ nu începuse înfloritura allegoriilor, o personificã și ei într'un singuru individuu dându-i numele de *Adimo* que însemnã *humã*, de unde Romanii făcurõ *homo*. Moisi asemenea que se nãscuse în Egyptu și se crescuse la curtea lui Pharaon și ca fugaru trãi cu sympathii lungõ socrul sãu Ierthro în Madiam, unindu în sufletul sãu quel justu și creator tradițiile orientale cu allegorismul egypteanu, personificõ umanitatea sub numele de Adam, eșitu din mâinile lui Dumneșeu, dupõ cum personificõ mai în urmã și nația sau popoul sãu în numele individual de Israel, și altele cum se vor vedea la locul lor. Daqua Moisi dette lui Dumneșeu capu, mâini și piciõre, fiã quine pricepe quõ ellu ênsuși erã fõrte departe de a crede una cã aqueasta, și cu atãta mai mult de a fi convinsu. Înveșul cu allegoriile pe de o parte, nevoia de a se face înțellesu de un popol timpitu și cerbicosu âncõ, il făcù sã nu põtã a se desbãrã de allegorii, de personificații, spre a adduce obiectele ideale și nepalpabile în stare de a se simți și pricepe ore cum. Pe Dumneșeu il representõ cu mâini și cu piciõre și ênsuși cu pasiuni. Queea que creõ Provedința în seculi dupe nisce legi âncõ neînțellesse, o adduse la parabolã, la asemãnare; omul ca făcutu fù

fapta *mâinilor* lui Dumnezeu. Effectul que vine din două cauze negative și antipathice, răul, suferințele, nimicul que urmădește din aqweste, fură personificate cu *mânia* lui Dumnezeu, que își întorče fața dela răi și protege pe quei buni. Nici scopul nici mișlăcele lui Moisi nu sunt de reprobato, scopul   divin, morala sublimă.  ns  littera uccide, și Spiritul vivifică. Cată a ne  nv tă, a  ntellege pe Moisi și în scopul și în mișlăcele lui. — Daqua quel mai  ntestatu a  ntellege Biblia *ad litteram*, va stărui a dicce qu  Dumnezeu are mâini și pici re, capu și barbă etc. și qu  creația omului s'a făcut materialmente și ad litteram, luând aquel nematerial Creatoru lutu sau humă după cum ia olarul spre a'și face vasele, atunci p te sustine qu  Israel a fostu numai un om și nu și un popol întregu, qu  Adam a fost un singur individuu și n  umanitatea întregă. OM, Adimo, Adam, Prometheus   omenirea integrală, creată de Dumnezeu, după cum creadă Dumnezeu, și nu olarul, dup  decretel  și legil  nelle ne-strămutate, omenirea naintată pe callea progresului universal. Ast-fel Dumnezeu   mare,  ntellectu, nematerial, nem rginitu, alt-fel, de se va mărgini de noi în locu, de i se vor d  br ce și pasiuni, de vom  ntellege neajunsurile și nevoile și mișlăcele scriitorilor *ad litteram*, cădem, după cum din disgrati  c dur   menii într'un materialismu din quelle mai absurde și mai gr se, lucru de quare Moisi a fost f rte departe; și Christianismul și mai departe și în quare umanitatea din  lillele n stre nu se lasă a c d , or qu t o vor constr nge quei que o  tinu în assemenea orbire. Ast di progresul, callea Spiritului   departe. Erroril  peru, allegoriil  devinu  ntellose, mysterele se descopere.

 ns  cum se succedar  aqweste stirpe de  meni? se trasser  quei d' nt iu de o dată l ss ndu regiunea polară deșartă, și r s ri apoi ca earba o altă stirpe de fințe sau  meni? Scopul nostru aquil nu este a face un tractatu de geologie și de histori  naturală. Sciințele se ocupă în parte spre a convinge despre multe am nunte din domeniul lor pe quei que le studi . Noi nu facem sciințe ci ne

servim cu dênsele, cã și cu vorbele, ca și cu limba. Quine-va voi a aflã sau a vedé parallelismul între fiã-quare tórtã a catenei animale, cu tórtele catenei vegetale, apropierea generilor, spețiilor, stirpelor, relația între dênsele, successia lor, va avé o cunoscintã mai pe largu în sciințele que tractã despre aquestea, cu tóte quò un asemenea parallelismu întregu și ne întreruptu este și îndelungu și cu neputință d'a se terminã, quöci multe stirpe de animale și multe vegetale au perit cu totul sau la equator cum am arãtat sau prin cataclisme, sau assorbindu-se unele în altele, adicã cultivându-se prin încrucișare și altoiuri.

Spre a rêsponde la întrebarea de sus, noi începem dela Om. Dela primul Om que fu creat atâtéia datã la pol, când aquesta ajunsé în stare de a-i puté offeri o locuință și urmașilor lui. Stirpea, organizația aquellor ómeni putú și pinó la 8.000 anni a locui în regiunea polarã, și daqua se întinseró spre amiaďã-ďi aquésta nu se făcú de o datã ci fórte cu încetul și gradat, pe quãt se immulțea ómenii, și nu-i mai încãpea în aquea regiune, și pe quãt clima se mai stimpãrã din secol în secol. Aqueastã întindere se făcú așa cu încetul in quãt nu se póte comparã nici cu crescerea unui vegetal sau animal. Nimeni nu simte cum cresce, și cu tóte aquestea cresce din minut în minut, din orã în orã, din ďi, din lunã, din an în an, in quãt de la nascere în doué deci de anni crescerea è mare și nu s'a simțit cum s'a făcut. Ast-fel crescú sau se întinse și cercul sau regiunea locuibilã a polului, de vom numèrã cu secolii queea que numèrãm cu minutele. Oamenii que sã trãgeã spre cãutare de loc de nutriment și se întindeã spre sud rêmãnea în lenea, langórea, în invêțurile primitive; quei care sã nãscéa și crescea la poluri, nu putea de cât sã forme o stirpe mai bellã, mai vivace, mai perfectã. Astã diferință de nuanțe se vede chiar în ďillele nóstre, quãt trecem, o mare, un munte, un riu, adessea culórea, costumele, invêțurile, caracterele se schimbã; caúsele la aquestea sunt multe; între quare și clima e una din quelle mai d'ântéiu și însemnãtore. Cum cresce

și se formedă omul, animalul, planta, ne fuge din vedere; după que au crescut însă și s'au format, se vede, se măsură, se judecă.

Astfel și cu Umanitatea, cum crescù, cum se întinse, ar fi cu neputință d'a o urmă din pas în pas. Intinsă însă cum este assupra pământului se pôte vedé, măsură, judecă, pricepe, și a'i distinge nuanțele după locul que ocupă, physionomia que are, gradul de intelligență și progresul în quare se află, culorile, formele, caracterele, costumele credințele, datinile ómenilor que ca și zonele încinseró fața pământului sânt așa de intrate unele în altele în quât de și se distingu se mărită însă ca culorile curcubeului; unde nu se pôte fixă o linie de demarcațió. Dela Negru quel mai neperfectu pînă la Blondul quel mai Albinos è o mare diferință, însă gradurile și varietățile pînó să ajungă aquí sânt așa de multe, în quât mai nu se distingu vecimele. Queea que avem astăzi înaintea noastră è rezultatul a unui șir de successii operate în 400 mii anni.

Astfel Adam sau Omul, după mii și mii de secoli, dela Pol ajunse la Equator și din nuanță în nuanță, din progres în progres ajunse la stirpea caucasiană, la nuanța sau varietățile arabe de unde eși Abraham, que represintă atâtea alte nuanțe și varietăți que urmaró de aquí. Abraham în styly biblicu este iar o personificațió, că Adam, că Israel etc.

Însă aquest Adam, aquest Prometheu, aqueastă ómenire, aqueastă ființă collectivă, își are și ea trăirea sa, virstele salle, că și ori que ființă individuală, pruncia sa, copillăria sa, junețele salle, bărbăția sa, matoria sa, bătrânețele salle. Cu quât o speție de ființe este făcută de a avé o viață mai lungă, cu atâta și virstele salle sânt mai lungi, și cu quât din contra è de o viețuire mai scurtă, cu atâta virstele i se mai restringu. Sânt din animale

nise insecte a quãrora tótã viața le este de o ñi. Aquestea într'o ñi se nascu, își au pruncia, copillãria, junia, nascu sau devin pãrinți, se matorescu, îmbãtrãnescu, moru. Omul a quãruia viață durã pinõ la 100 anni și quevã, are o pruncie de 3 anni, o beație sau beatitudine pinõ la 10, o copillãrie pinõ la 15, o junețe pinõ la 25, o bãrbãție pinõ la 50, o matorie pinõ la 65, și bãtrãnețele de aquì înainte. Omenirea assemenea que incepù dela primul omu și va strãbatte seculii quãt va durã și pãmèntul, în proporțiõ cu o viețuire așã de lungã catã sã 'și aibã virstele salle que se prelungescu nu în anni ci în periõde de seculi.

Omul din ñioa de astãñi are o pruncie de trei anni în quare nu 'și adduce aminte de nimica, în quare nu se vede de quãt o viață materialã, cu instinctele de a se nutri de a se conservã adicõ și a cresce. Ânsã pãrinții lui nu sùnt ca pãrinții primilor ómeni. Pruncul astãñi se nasce în miðlocul unei societãți unde se potu vedé rezultatele a mii de invenții; pãrinții lui, quei que il incongiurã contribuescu atãta intru a'l scõte mai currènd din somnul prunciei și a'i desvoltã spiritul sau suffletul spre a se manifestã. De nu ne vommu uitã astãñi ânsuși la sãlbatici îi vedem bãrbați și îmbãtrãnind și nu sciu quãt potu sci copii noștri de cincì și șesze anni. Aqueastã comparațiõ se põte face și între copii de cetãteni și bãrbații dela câmpu, cum și între copii națiilor civilisate și bãrbații popolilor înapoiãti âncõ.

Pruncia darõ a ómenilor primitivi a fostu cu mult mai lungã de quãt a quellor din secolii mai naintãti. Copii din ñillele nõstre sciu adessea multe de quare Platon și Aristotele nici idee n'avea. Așã de vommu punne pruncia din ñillele nõstre de 3 anni a ómenilor d'ântèiu catã a o considerã îndoità și întreitã, põte. Omul individual iarõ trãiesce pinõ peste 100 anni. Omenirea în general cum disserõm, își numerà vèrstele cu periõde de seculi.

De ne vommu inchipui, spre exemplu, 540 mii de anni durata pinõ quãnd ecliptica sã decline de la poluri cãtre Equator trecènd prin 90 de grade, și fãcènd quãte 100

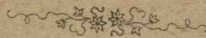
anni pentru fiã quare minut sau a 60-a parte a gradului, atunci din momentul de quãnd pãmẽntul își luò prima sa posițiõ cãtre sòre pinõ la capẽtul secolului nostru, sunt 399.300, și de aquì înainte, pinõ sã ajungã inclinația la zero vor trece 140.700 anni. De vommu inchi-puì pentru cuvinte fòrte tari quõ 540 mii anni este tótã durata sau viața pãmẽntului ca planetu, atunci assemenea pentru cuvinte tari, atãta pentru virsta quãt și temperatura sa, ellu n'a putut produce și nutri pe omu de quãt quel puçin dupõ 180.000, adicõ quãnd polurile se inclinasserõ cu 30 grade, și Ecliptica formã un unghiu de 60°.

Pe aqueastã hypothesã omenirea se nãscu la o viața sau duratã pe pãmẽnt quare avea sã țiiã 460.000. Pruncia unei assemenea viețe în proporțiõ se pòte considerã pinõ la 14.000 anni. Ansẽ aquest numër catã sã crẽscã, pe quãt umanitatea la început n'avea nici o cunosciință și erã condusã numai de instinct catã a cresce quel puçin pinõ la 50.000 anni. Beatitudinea ei a cãtatu sã dure alți de douẽ ori atãta și împreunã sã insumme 105.000; de aquì înainte copillãria ei mergẽnd mai rãpede putu veni pinõ la alți 66.000 anni, quari peste totu facu 216.000. Atãta se pòte conchide quõ durõ dela nascerea omenirii pinõ la începutul junețelor ei, pinõ în starea de a cunõsce binele din rãu, adicõ de a avé un începutu de consciință. Aquest calcul se lovesce și cu allegoriile biblice cu annul când se vede omul *Adam*, mãncãnd din pomul cunosciinței binelui și rãului; quõci de se va adaoage summa din urmã 216.000 lungã 180.000, trecuți de la creare pinõ la apariția omului facu 396.000, adicõ timpul pinõ sã pótã a se inclinã Ecliptica pinõ la gradul 24 de latitudine, trecẽnd prin 66 grade dela polu.

De vommu luã altã hypothese, și vommu mẽsurã virsta pãmẽntului cu gradele, ellu va trãi, pinõ va declinã 90 grade. De vommu assemenã gradele pãmẽntului cu annii omului, aquellași numër dã de 90 anni este și pentru viața omului; quõci pinõ la 100 și înainte anni sunt nisce rarități. Așã inchieemu : Quãnd viața pãmẽn-

tului ajunse a străbatte 20 grade de inclinare, în junia sa putu produce și nutri Prima stirpe a Omenirii, și de aquí înainte toate produsse atâtea stirpe pînă la vîrsta sau treccerea de 65 grade și quevã. Stirpea slavonã fu ultima sa producțiõ de rase. Dela Trogloditu pînă la Slavonu se potu numerà pînă la 21 nuanțe que formã omenirea în varietãți nemãrginite. Fiã quare rasã amestecãndu-se în alta din que în que, nu pôte pînă în fine de quãt a formã o singurã culóre, o singurã omenire, precum culorile curcubeului toate în amestecu formã, albul, lumina. Acolo merge omenirea, acolo o duce spiritul, la infrãțirea generalã, la egalitatea intelligenței și a drepturilor, la albul general, la lumina generalã, la adevër, la existență.

— Tot que nu existã este Minciune, Nimicu, și unde este Minciunea, erróre, întunerecu, nu è existința, è mai mult de quãt ne-existința que este nesimțire, è durere, è suferință.

De vommu luã darõ quei d'antëiu 50.000 anni ai prunciei omului sau omenirii, n'õ putem închipui de quãt numai cu nisce instincte spre a se nutri și conservã materialemente. Troglodiții despre quare ne spun autorii antichitãții sînt nisce typi adevãrațiai aqwestei indelungate pruncii. Pruncul nu 'și adducece nimicu aminte din lãgãnul sãu, nici omenirea nu pôte avè nici o tradițiõ și prin urmare mai nici o esperință, nici un fel de sympathie de quãt instinctivã, quãt pôte avè animalul, pruncul cãtre crescãtorii sãi fãrõ a avè consciința aquellui instinctu sympathicu. Amorul și ura nu se potu considerã de quãt cã o lege a atracției și repulsiei fãrõ nici ènsuși a putè dã cuvënt despre dènesele, fãrõ consciință.

Alți 100.000 ai beații salle nu puturõ a se petrece, de quãt în ore quare grupuri de ómeni, ca, copii quãnd se adunã, fãrõ un scopu stabilu, și se jócã, se batu, se impacã și se cærtã iarõ nimicu nu produce ancõ copilul;

ellu are nevoie de a consuma, de a se nutri. Daqua în aqueastă vîrstă începu ore quare sympathii, daqua germi-
nulu adorației începe a încolți totu que adoră cu pasiune
sunt păpușele, totu que li deșteptă sufletul mai presus
din starea normală   terr rea, spaima. Bucuriile lui nu
sunt nici o dată de un asemenea gradu cu spaimele.
Frica   mai mare în ellu de qu t or que, pentru qu   
debilu  nc ,  i instinctul de a să app r , de a se conserva
  necontenitu într' nsul spre a se fer  de totu que il p te
v t m , perde. Aqueastă stare a copillariei ne o potu re-
present  toți sălbaticii de stirpea Ethiopiană, que în se-
culii d' nt iu c t  s  fi   i mai fără cunoscințe de qu t
ast di.

Dup  trecere de 150.000 anni, dup  eșirea din starea
beației, precum omul ese din al noulea annu în sus, pin 
la 12  i cinci-spre-dece anni, aqueasta   virsta de a în-
v t  quev . Noi avem ast di p rinții, învățatorii que ne
 nv t . Oamenii d' nt iu n'avea altu învățator de qu t
nevoia, p țirea, esperiința. De aqu  înainte,  ncep  omul
după nevoi multe a ved  qu  nu se p te app r  nici în
contra f rrelor mai tari dequ t d nsul, nici în contra
 menilor, nici în contra elementelor, de nu se va însoți
mai mulți. Ca sociabilu, omul, germinul sociabilității
 n aqueastă virstă  ncep  a încolți  i a se desvolt . Nu-
trimentul  i adăpostirea fur  primele nevoi alle omu-
lui. Aquestea pin  aqu  le av  cum put , adesea um-
bl nd dup  d nsele cad  victimă. Adăposturile lui nu
er  de qu t pădurele  i speluncele, que erau pline de
f rre. Qu t se adunar  firesce cinci,  eci în contra unei
f rre esperiența  i instrui qu    bine a se asocia. Quelle
d' nt iu asociațiunii dar  fur  nomade; nevoia d'a  i
c ut  nutrimentul, nu le put  l ss  a se stabili la un
locu. Pădurile le offerea  i adăpost  i fructe,  i animale.
Ant iu omul  solat nu put  a se nutri de qu t cu fructe
mai multe; acum v natul  i fu mai abondent  i mai
sicur dela prima însoțire. V natul fu dar  quea d' nt iu
meserie a Omului.

F rrele s nt armate dela natură cu miđl ce  i de apă-

rare și de atacare. Omul n'are nici unele nici altele, și brațele și dinții îi sînt de ajuns. A cătat să trecă seculi și să fiă îndelungu victimă pînă să ajungă prin experiență ași armă brațul cu o praștie, un arcu, o armă împungătoare sau tăietore.

Starea sêlbatică sau de pădure cu meseria vênatului, fu quel d'ântéiu pas al copillăriei Omului. De aquí vèdù quò carnea îl nutresce mai bine, quò despuierea sau pellea animalelor uccise îl accoperă mai bine, quò armarea braçului și însoçirea îl pune mai presus de quelle lalte animale; în aqueastă condițiō începù a judecà, a provedé. În pădure numai, aflō speluncele munților, găurele unde se putea adăposti. Umbrarele, covergele, d'ântéiu mai târziu se mai perfecționarō, castorii, rōndurellele furō quei d'ântéiu maestrui ai Omului la arhitectură. Locuința lui, coliba lui începù a deveni mai solidă, mai apêrătore de injurele vântului și plóiei. Fulgerele cerului aprindënd adessea arborii, îi făcuserō dejà de mult cunoscută existența și utilitatea focului. În aqueastă vîrstă sau stare, omul avé âncō cunoscință și de timpui annului que se schimbă periodicu. Quel d'ântéiu instinctu d'a cullege fructele que se pot conservà și a le depune în felul sêu de locuință spre a le avé peste an quând nu se pot avé nici în arbori nici împregiurul tulpinilor, fu quel d'ântéiu pas spre economia domestică. Conservația este un instinctu natural; dintr'ênsa ne nasce provederea și din provedere provisia.

Animalul uccis procură cu adevêrat un ospetu mai esențial, ânsé ori quât de copiosă i ar fi fost vênătoreă, carnea nu se pôte conservà ca fructele. Quând animalele vênate îi cădea în mână vii, sau prin luptă ori allungare sau prin curse nu puteau de quât să 'i adducă mai mare mulțumire, quôci se putea conservà și mîncà la timp de lipsă. Sînt multe animale que trăiescu și umblă în turme. Quând de aquestea îi cădurō în mână, averea lui se immulți, provisia lui îi asigurà nutrimentul pentru un timp mai îndelungat. Quând vèdù quò din aquestea unele se imblândescu, se domesticeadă, se pot conservà ca și

fructele pentru timp de lipsă, mintea lui făcù niște pași și mai nainte în economie. O colibă acum, o provisiă de fructe, quâte va animale vii deprinse cu dënsul și libere împregiurul lui, nisce vestminte, arme și curse începurö a formă o avere öre quare și a punne pe Om în siguranță despre alle traiului pentru or que timp.

Animalele domestice ca öiea, capra mai äntëiu, vacca, cămilla, asinul, callul mai în urmă nu întärđiarö a arătä Omului quö se pot ämmulți lüngö dënsul, quö îi pot servi nu numai cu carnea și cu pellea ci äncö și cu laptele, lâna și labörea, quö carnea și pellea o dau numai o datä, iar laptele și lâna în toți annii și labörea în tot timpul. Nu numai aqueste descoperiri îl attraserö către assemenea animale ci și sympatia firéscă, que ne insufflä tot animalul, tötä paserea neofensivă que în locu d'a fugi îi place a trăi lüngö noi.

D'aquí dorința d'a se facce pe quät va puté possessor de mai multe assemenea animale, și d'a se interesä spre nutrirea și conservarea lor. Cu quät i se ämmulțirö vitele, cu atât locul de prin pregiur nu 'l mai äncäpü spre pășiunea lor. Fu nevoit darö a eși la câmp cu dësele, și de unde erä nomad de selbe sau selbaticu, deveni nomad de câmpuri, din vënëtor deveni păstor.

La câmp, în liveđi, vitele aveau păsciune și ca să aibă și adăpare, furö preferite câmpiile, colinele și munții que se adapă de föntâni și riuri. Aquí păstorul fu mai espus de quät în păduri la ploi, la vënturi și arsură; coverga îi deveni tindă sau cort. Pellea animalelor și scörța arborilor furö quelle d'äntëiu accopereminte tindale.

Cu töte aquestea, pădurele nu furö uitate, într'ësele adessea se adăposteau turmele, dintr'ësele își cullegea Omul fructele sau merindele que îl puëna în stare d'a nu 'și mändă vitele, que îi dà lapte, brändă, mai apoi lâna și labörea; dintr'ësele își procură și lemnele necesarii la focu și la micide construcțiuni.

Condiția de păstor, de și nomadă sau nestabilă, änsé deveni mai bländă mai sociabilă de quät a vënëtorului. Daqua împregiurul unei prade se adună nu numai öme-

nii ci și férele; cu atât mai virtos impregiurul unei turme; însoțirea de aquí înainte nu mai fu trecătoare, ci dură îndelungu ca și turma. Fiiul nu'și mai abandonă părinții spre a alergă și a se perde după vânat, ca și adesea în zilele noastre unde își poate afla bine capului. Nutriamentul și necessariile le află lângă turmă. Părinții rămaseră însoțiți pînă la bătrânețe de fii și de fi fiilor. Impregiurul turmelor începură a se forma quelle două d'antău familiei, și a cunoște primele simțimente paterne și filiale mai presus de sentimentul animal.

Turmele și produsele stabiliră nu numai familia ci și un fel de societate, quoci nevoia de a apărea vitele de ferre și însuși de oameni făcū pe posesori a se însoți mai mulți într'un ajutor reciproc. Pe allocurea începură a se vedé astfel adunați la un locu, părinți, copii, nepoți, și al doilea nepoți, cu ajutóre de alți oameni pe condițiuni d'a fi gardiani și servitori ai turmelor și de a se împărtași din folósele lor. În starea aqueasta se vede începutul semențiilor. Acum prin înmulțirea ómenilor la un locu fără a se mai abandonă, ori que idee, ori que aflare, ori que invenție, folositoare spre alle traiului, nu mai fu perdută, unul comunică altuia quelle vedute și aflate, și ori que cugetare. — Spre a se înțelege, semnele limbajului se înmulțiră. În sênul semenției luară începutul artele de prima necesitate și limba luò un caracter ori cum mai uman.

Din locu în locu, ori quâte vedū și aflò Omul nu se mai perdură ca în viața isolată și vagabondă, ideile, cunoștințele remasseră în sînul semenției și fură și elle moștenite ca și averea materială. Quând după schimbarea locului venia timpul a se mai înturnă la pașii lor spre pășiunea vitelor, daqua după anni se întâmplă a vedé nisce arbori resăriți acolo unde mai 'nainte nu există, și quare le ar fi dat fructe que mai 'nainte era nevoiți a se duce spre a le cullege din păduri, un fenomen qua aqueasta nu întârziò a le împinge curiositatea d'a afla cum de au crescut acolo aquei arbori. Omul acum nu mai eră isolat, queea que nu putea află unul se întâmplă să des-

copere altul. Când se descoperi quò apoi arborii n'au fost răsăriți și crescuți de quât din semințele fructelor que au fost adduse cu sine spre merinde din selbe, nu putù a întârđia d'aquí d'a nu cercà omul într'adins a depune in pământ mai multe și diferite semințe ori sumburi. Natura n'a putut de quât a favorisà încercarea și arta d'a plantà își luò începutul.

Aqueasta nu întârđiò iarò a procurà omului niște plăceri necunoscute âncò. Cu quât semințele și arborii recompensà de ajuns ocupația omului, cu atât el prindea mai multă plăcere, și nu mai puté abandonà aquel locu de quât de mare nevoie, și tot d'auna cu dorința d'a se reînturnà la plantațiunile salle. Acum viața pastorale și nomadă începù a se stabili cu ómeni cu turme împrejurul semănăturilor și plantațiunilor. Locul adăpat d'un riu și fântâne plin d'o păsciune grasă, que din an in an se ingrașà mai mult, dela locuința vitelor, umbrit de plantații que își da și umbre și fructele, deveni firesce și mai scump Omului. Aqueasta fu primul cămin soțial. Stabilirea astfel la un locu din an in an adduse cu sine quând o semănătură mai mult, când o plantațiò que lipsia, quând o experiență nuaă, și astfel ramurile lucrării pământului devenirò din que in que mai multe și varii.

Cu quât pământul își desvâlià binefacerile salle, cu atât omul nu încetâ ași îndoi nepregetul și încercările din quare descoperi atâtea ajutòre cu quare să scobescă, qua să ȕicu așa pământul. Quelle d'ântèiu scobiture nu se făcuseră, firesce, de quât cu primele instrumente sau arme que putea să fiă cunoscute in viața vânătoriei și pastoriei. Aquestea îndelungu nu puturò fi de quât de lemnu mai tare, de córne, de óse, de animale, de petre, applicate spre a deschide cu dênsele sinul pământului, dupò timp cu încetul începurò a luà o prefaceare óre quare. Omul vèđù quò una îi sporia mai mult de se va face mai lată, alta despicată. Córnele bouului, dinții elefantului, furò de mare necesitate la aqueasta. Ansè acum societatea era firesce mai numerósă și ideile, cunoscințele se immulția din proporțiò cu ómenii, și invențiile deve-

nirö mai dese. Arama și alte metale mai currënd sau mai târziu adduse întêmplarea a se descoperi. Quât omul reuși dupö timp a'și imaginä și a'și realisä primul ciocan și clesce, metalul câtö a se mlădiä dupö voia lui și a luä forma que voi el ai da.

Primii făurari appărurö, societatea fu dotată de aqui înainte de secure, de instrumente tăietöre, împungëtöre... Natura îi procurä modele, furci, sape, armarö braçul laboratorului. Quând boul și vitele trăgëtöre furö applicate la jugu, nu fu nevoie a veni cuiva în cugetare quö i ar puté face un fel de scobitoriu sau sapä de metal mai mare, virtösä, quare în locu d'a fi răpeđită de braçul și puterea omului să fiä înfiptä și tirritä de aqweste animale. Primul aratru ori quât de neperfectu își luö începutul, mai deliberö braçul omului spre alte lucrări, și agricultura făcù un mare pas.

Pinö să ajungä omul aqui dupö mai multe generațiuni, în aquellași timp și 'n parallel femeea äncö nu stette neoccupată. Amorul matern și conjugal o conducea spre multe lucrări alle familiei. În primele limbî *casa* însemnéđä *affectiö*, *occupatiö*, *grijä*, cugetare fixä. Ori unde se ducea omul, aqui îi erä mintea d'a se înturnä $\kappa\eta\eta$, cada, caza, casa, grijä însemnéđä, locul unde este mintea omului neincetat înfiptä. Nutrirea, creșterea, îmbrăcämintea copiilor, bărbatului și a lor casei sau bisoniei ocupä neincetat mintea și braçele femeii, aqueștui soçu și întregime a bărbatului. Laptele, lâna, pellea vitelor, oële, fulgii paserilor îi detterö materie de a uti-lisä și a 'și inventä multe. Quând lâna fu addusä înaintea fusului și se prefäcù în fire, nu întârđiö a da un început impletituri, urđirei și țesături.

Arachnele (päiejenii) furö quei d'ântëiu maestri ai femeii la aqueastă invențiö. Tot quë pinö aqui abia se putea închîpui din papură și verge mlădiöse începù a se face prin fire și a împlini o țesăturä, nisce impletiture mai mlădiöse, mai fine, mai comode, mai applicabile pe corpul omului. Omul începù a lepädä pellea animalelor și revestì vestmintele que i le procurö femeea, aqueastă

ființă civilisătoare. De aquí înainte Omenirea și în învățuri și la vedere nu mai avu aspectul unui animal, unui locuitor al selbelor.

Metalul suppus ciocanului nu întârziò a offeri Omului atâtea instrumente differite cu quare să pótă lucrà lemnul și pétra cu dênsele, luarò peste currënd început și desvoltare lemnăria și petrăria. De aquí locuințele începurò a puté a se face și mai currënd, și mai comode și mai plăcute la vedere, și a fi dotate cu atâtea mobile și vase necesarii.

Immulțirea objectelor necesarii, a cunoscințelor, făcù a se immulți și termenii sau numele prin quare erà numite : limba omului deveni și mai întinsă și mai expresivă.

Astfel se încheiarò primele societăți. Intimplarea, terremul furò causa qua unele semenții să nainteđe mai mult, să și adaoge averea și materiale și spirituală, și altele să rămăie încă inapoi în starea nomadă ori de păstori ori de vênător. Imblândirea, domesticirea Omului nu se operò de o dată și pretutindeni.

Omenirea pinò aquí avu a se luptà cu mii de pedice, mii de inemici. La ori que pasu aflò un inemicu, o pedecă. Spre a se nutri, a se sustine, a se conservà, instinctul o îndemnă a consummà, a distruge. Aquellași instinctu avea și quelle lalte ființe, și pretutindeni erà o luptă de atacu și de appërare. Omul erà neincetat nevoit nu numai ași căutà quelle necesarii cu pericolul vieții salle, ci și ași apperà apoi fructele sau prada în contra quellui que venià a i o disputà. Quel mai potent devenia ultimul possessor al or quărui objectu necessariu. Lupta la început erà isolată între om și om. Mai târziu nevoiți ómenii a se însoçi și prin instinctul sociabilității, și pentru necesitate de un ajutor reciprocu luptele începurò între cete și cete, între famillii și famillii, între semenții și semenții. Cum se unì om cu om spre apërare reciprocă, așa se unirò și famillii cu famillii, semenții cu semenții, cetele, familliele, semențiile devenind din que mai numeróse și prin urmare mai tari, nu în-

târziară a nevoi pe quelle mai puçin numeróse, a se alliã în confederaþiö și a formã un popol, și mai apoi o naþiö, de aquí concursul a mai multor ómeni ajunse a formã cetãti, capitale. Ierarchia patriarchalã, învêãturile a-queliei vieþi de sementie, deprinderile, datinele, cuviinþele, începurö a se stabili, a deveni necessarii, a le incuviinþã, majoritatea și legile își luarö începutul. De cum ânsé omul eþi din starea prunciei, începu cu încetul a se desvoltã în el pe nesimþite, un sentiment que 'i înãlþã mintea mai presus de quelle que se vedea și se simþia, germenul religiositaþii, adoraþiei, recunoscinþei se desvoltã în parallel cu inaintarea vârstei Umanitaþii. Când datinele, costumele, învêãturile, cuviinþele furö legate și întãrite, devenirö adicö legi, atunci și relegea sau religia, or quãt de informã și neperfectã își luö începutul. Legile avurö implinitori magistraþi și Relegea preoþi. Cu magistraturele mai de o datã începurö și altarele. Theoria religiilor se va tractã special la locul ei.

Cam de la început appãrù faurãria, se înþelege quö ea nu procurö numai instrumentele de lucrare, ci tot d'ö datã se occupö și spre întãrirea și agerimea armelor de atacu și appërare. Bãta, mãciuca dotate de metal devenirö mai redutabile, mai sdrobotöre; lancea se fãcù dupö modelul cörnelor, sãgeata se ageri și deveni mai pãtrunþetöre. Securea luö felurimi de forme și deveni o armã formidabilã, tãierea ei dette ideea d'a se facce cuþite, pumnale, sãbii, palloþe. Cu quãt se immulþia și se varia armele de atacu, cu atãt mai de o datã se inventã și quelle de appërare: pavëza, coiful, zaoa appërorö. Luptele parþiale de individe, de familie, de sementii devenirö lupte de popoli, resbelle. De aquí înainte invinþi și învinghëtori cu grãmada, prade, mãcelle necunoscute âncö, conquiste întinse, captivi mai anevoie d'a scãpã. Învingëtori mai criminali și prin urmare mai temëtori de o rësbnare. De unde întãriri apoi, de muri, de oþteni, legë-minte, sau legi dictate de spiritul conquistei și al conservãrii quellor conquistate. Domni și sclavi appërorö,

apoi usurpatori de putere, de autoritate, tyrani și stăruința d'a se perpetuă în putere, în tyranie.

Astfel dară după secolii ajunse Omul la un început de civilizațiō și tot de odată la scădere din drepturile primitive, la corupțiō. Cu quāt Omenirea naintă spre bine, cu atâta binele se făcū ținta și dorința quellor mai tari sau mai astuțioși a și 'l însuși pentru ei numai. Preoții sau quei învățați a trăi cu vorbe și cu ruge numai, se însoțiră cu quei que purtă armele, spre a'și creă și apără nisce drepturi, prerogative în contra naturei, și a'și appropriă productele labórei majorității populului.

RELIGII — ELEMENTE.

Umanitatea în general, am  is,  i are virstele salle ca  i omul în parte,  i virstele  i sînt cu at t indelungi, cu qu t existența ei str batte secolii. Pruncul  i copilăria Omului colectiv cu atâta a cătat s  trec  peste termenul que 'l ar da propor ia cu qu t el la început n'av  nici p rin i nici învățatori în stare de a' l conduce, de qu t singur instinctul.

Pruncul dela nascere pin  la virsta de trei anni n'are nici o  tinere de minte. T te simțirile  i s nt addormite qu t se află în fa e, afară de a tactului  i a m nc rii,  i în locul facult rilor sufletului n'are de qu t instinctul de a se nutri, adică de a'  i ține viața materialemente, d'a se conserv   i cre ce. Spre aqueasta nu facee nimicu de qu t a consumm  fără a producee nimicu. Quea mai d' nt iu începe a se destept  sim ul vederii,  i pruncul începe a urmări cu ochii obiectele que il impresionă mai mult, mai t r iu de qu t t te i se destept  au ul. De i   f me, de il d re,  ip  de o dată cum se nasce. De e întunerecu sau lumin , de   tăcere sau uetu, nu simte nimicu. Qu nd începe a ved  de vede astrele, luna, s rele, frumuse ea naturei, nimicu nu 'l atrage ca s nul mamei sei,  i de i attrasu spre queva de 'l a luat la m n , il adducee la gură, tot instinctul d'a se nutri   singur destept   veghiad ; suge, m n nc  daqua laptele sau que a băgat în gură  i s nt amici; de il vatămă  ns , le l p d , le varsă.

Desvoltarea sim irilor naintédă gradat pin  la trei anni,  i pin  aqu  nici o facultate a sufletului nu se a-

rată așă de tare, așă de violentă ca frica. Pruncul e mai susceptibil d'a se speria de cât a amă, și aqueastă temere deștéptă nu e de cât instinctul d'a se conservă, natural la tóte animalele. Pruncul n'are nici o differință în fașe de animale de cât forma și debilitatea sa. Ori que animal in proporțió è mai tare de cât dènsul. Daqua mai târđiu cunósce, ride, articulă vorbe, se bucură, plânge etc., Omul cu adevărat începe a se manifestă, ânsé el n'are nici o consciință âncó de queea que face și quând se măresce, nu 'i póte adduce nimicu aminte din pruncia sa. Quând se apropie de vîrsta de trei anni și intră în tr'ênsa, începe cu adevărat a i se desvoltă facultățile sufletului: memoria, comparația, judecata încep a funcționă, și a se formă gradat cu annii. Sufletul nu mai e acum în stare latentă.

Daqua de aquí înainte începe a înțelege și a învăța quâte i se spun despre natură, despre Dumnezeu, religió și ori que alte asemenea este quó quei que îl incongiură sciu ai vorbi despre aqueasta mai bine sau mai rău, adicó sciu a'l lumină și conduce, sau a'l intunecă și corrumpe. Daqua părinții săi ânsé ar fi nisce selbatici de primii timpi, pruncia lui spirituale s'ar prelungi în tótă viața lui. Pruncia spirituale a Omenirii la început fu fórte lungă, și pe allocurea ținú pînó în ڃilele nóstre, de ne vom aruncă ochii la popoli primitivi, și mai vîrtos la selbatici. Nici un sentiment religios n'a putut să appară în aquea vîrstă a Omenirii cu totul materială. Singurul simțiment sau mișcare a sufletului que a putut încercă în aquea stare de pruncie a fost quând l'a speriat uraganele, cutremurul, trăsnetele, atunci a putut să i viiă o frică religiósă, que e una cu superstiția și quare i s'a și stins îndată cum a încetat cauza que 'l a speriat. Omul a fost curat un animal în aquea stare pentru quó n'avú pe nimeni quare să i deștepte sufletul, precum n'au nici selbaticii. Vîrsta de pruncie a Omenirii a cătat să dure, după cum am mai ڃis, dela 49 pînó la 50 mii anni. In aquest period sau epochă lungă să nu se caute nici un sentiment religios, quóci n'a putut există nici ânsuși tra-

dițiuni. Omul nu 'și aduce aminte din leagăn. Omenirea n'are nici o tradițiö din pruncia sa.

Să venim la beația sau beatitudinea Omului, la virsta dela 3 pinö la 6 anni. In aqueastă virstă începe a ține minte, facultățile sufletului, cum am đis, încep a i se desvoltă ; ânsé aqueastă virstă âncö nu este de quât a consummă fără a produce queva. Daqua începe a luă öre quare idei nu'l interescă, nu pricepe de quât aquelle despre lucrurile materiale, despre queea que póte a'l folosi sau a'l vătămă.

Acum quând se sperie, quând îi e frică, scie quö s'a speriat, quând amă, quând ureșce are consciința afecțiunii, a urrei. De începe a amă, a adoră queva, que nu este nici el nici părinții lui nici cunoscuții lui, quevă que nu e om, daqua începe a da din bucățica lui din bombónele lui, a sacrifică adicö la queva que nu e Om, aquel obiectu nu este nici astrele, nici luna, nici sórele, sânt pré departe aquestea de dânsul ; sufletul lui, afecția lui se applecă la pasărea que o sugrumă de amor, la animalul que îi è amicu și suppusu, la păpușa lui cu un cuvânt, pentru quare se mișcă atâta, se bucură, plânge și țipă și batte atâta, cu quare petrece tötă đioa, o viscă nópcea. Aqueasta îi deștéptă amorul, adorația, simțimințul de a'și sacrifică dela gură imbucătura. De quâte plăceri nu se mai privă copii pentru păpușele lor, spre a le investi, infrumuseță, dotă și ênsuși approvisionă. Aqueasta va să đică a adoră. A *adoră* ânsé va să đică a polei, a face de aur, a dà un prețu fórte mare unui lucru, a'l consideră mai presus de noi, a'i dà din al nostru, din amoru, din sufletu, din totu cugetul. Asta face copilul cu păpușa sa, cu passerella sa. Pinö la virsta de trei anni ori que possede de mâncare duce drept la gură, de aquí înainte din ori que are bunu face parte și păpușei, și adesea se lasă, se uită pe sine pentru dânsa. Aqueasta è o adorațiö în germenul sêu que începe a incolți și a moralisă öre cum pe copil, quöci de la astu sentiment purcede sacrificiul. In acéstă virstă ellu nu póte cugetă nici la creator, nici la creaturele salle mai presus de omu,

nici la omu însuși. De vei vorbi însuși de aqwestea, nu te pricepe. Pune'i o păpușă înainte, un chipu ôre quare, spune-i mințindu-i, quô e Dumneșeu, ellu te crede îndată, îl adoră. Minteaa lui nu è âncô nici de Omu, nici de bărbatu, și nu se pôte sui de quât pinô la chipu, adicô se cobôră mai josu de quât or que viața unde cu adevêrat mișcă spiritul. Totu que è mai josu de noi pricepemu mai facil, totu que è mai susu, mai cu anevoie.

Ast-fel începù prima adorațiô în omenire îndată que eși din pruncia sa. Quând omul începù a cugetâ la queva que nu fù ellu, a'l amâ sau a se teme de dênsul, a'i offeri din quelle que avea spre nutrimentul sêu, aquelle objecte firesce quô nu furô ômenii, quôci ômenii îl allungâ ca și férrele. Afectiile lui primare se adressarô către totu que îi sustinea viața, îl nutriâ, îl adăpâ, îl adăpostiâ, îl umbriâ, îi mulțumiâ vederea, aușul, odoratul, simțirile cu un cuvênt, către totu que îl punea în mirare, în extase; earba, arburii fructidori, florile, fântânele, riurile, murmura apelor, ciripitul passerilor, înfioratul frunței, adierea venticelilor, aspectul munților, șueratul vântului, rimbombarea tunetului, uetul mării îl făcea a cădè în genunchie, a se prosternâ, a adorâ cu un cuvênt și a'l face a offeri din alle salle. Nu mai puțin ânsê și pôte mai mult și de quât affectiia îl făcea a cădè în genunchi și spaîma, frica. Totu que îl speriâ deveni în aquellași timp asemenea un objetu de adorațiô. Cu un cuvênt totu que erâ o *fetice* o păpușă îi deșteptâ simțimentul religiosu îndată cum eși din starea prunciei. Aquest gradu primaru de religiô s'a numitu de scriitori Feticismu. Ellu fu prima religiô a omului și se vede pinô în diua de astăzi în selbatici, în copii. Urmele lui nu se potu stinge âncô nici între popolii quei mai naintați âncô. Mulțimea din ori que țerrâ adorâ adessea mai multu objetul material de quât ființa ideală representată prin aquel objetu.

De se va observâ iarô, omul în starea primitivă, dâ din alle selle mai mult de frică de quât din affectiô; frica l'a addusu la quelle mai mari sacrificiuri. Feticele plăcute, făcêtoare de bine, blânde ca florile que devenirô mai târșiu

Flora, ca pόμεle que devenirô Pomona, ca fântânele, riu-rile, selbele, câmpii, vânticellele, turmele, que devenirô apoi nimphe, zephiri, Fauni, Pani, Sylvani, nu avurô nici onori, nici sacrificiuri ca obiectele que inspiră mirarea și mai virtos spaima, ca uraganii, cutremurile, tempestele, munții fulgerători, marea infuriată, incendiurile, férrele crude și veninóse, totu que erà crudu sau astușiosu, totu que erà destructoru, representate mai târđiu prin Moloch, Marte, Pluton, Vulcan, Neptun și Mercuriu ênsuși que sciă amăgi și fură etc. De avù adoratori o Minervă, un Zoie, un Apollon, aquestea venirô mai târđiu când ómenii incepurô a judicà. Joie ânsê avù și ellu passiunile și viciurile salle. Minerva se ocupà mai mult de rebel de quât de sciințe și arte; Apollon își avea și elu aventurele salle, exillurile salle, sufferințele salle. Iu erà un ȃeu așa de potentu și adóratu ca Neptun și Iarte, ca Moloch. Un Bachu, o Venere avurô altare uând lumea se corrupse. Unii îi adorà din plăcerea viului, alții de frica corupției. La unii erà applecare, la lții temere. In ȃioa de astăđi âncô nu adoră ómenii atâta e Dumneȃeu quât le è frică de queea que ȃicu quô è oracul. In totu d'auna frica, terrórea avurô mai multe ltare și sacrificiuri. Astăđi ênsuși ómenii mai multu sacrifică pentru avuție, ambițio, desfrânărilor de quât Creatorului. Spre creare, spre instrucțio, adicô și industrie, nu se cheltuesce atâta quât spre distrucțio, adicô, in rebelle, corupțio, temnițe, spionage.

Feticismul è vechiu, străbătù seculi și nu făcù din epochă in epochă de quât a se mai subția din grossimea primitivă, fără a încetă d'a existà. Ellu din disgratiô făcù prima educațio a omenirii și omul nu se póte desbărà, nu póte uità facilmente queea que a appucat din copillărie.

Păpușăria sau feticismul copillului nu este iarô in aqueellași gradu in annul al patruea și in al doêspredecelea. Simțimentul è totu aquella, obiectele ânsê se schimbă; Păpușa din passere, gnel, cățellușu, flóre, devine callu, tauru, carru, bicu, aramă. Ast-fei își schimbă

și feticismul obiectele de adorațiō, după virsta în quare păși omenirea, după efectele que se arătarō mai în urmă, adică după quâte addusserō cu sine stările de vênătorie, păstorie, agricultură, cetățenie, bune și relle la un locu.

Quând omenirea mai naintō, quând descoperirile salle se înmulțirō, se variarō, quând agricultura îi fu plăcută și scumpă, totu que erà favorabilu semănăturilor, vitelor salle, erà bine venitu și adratu, precum și totu que erà vătămătoru aquestora fū asemenea adratu de frică. Quând omul începū a semēnă și plantă cunnoscițelului primare furō quelle que îi adduse întimplarea. A cătatu mult să trecă pinō să vadă quō nu totu timpul ȕ favorabilu semēnatului și plantării. Quō nu totu terrāmul ȕ ospitaliaru tutulor semințelor și sumburilor. În zona torridă temperatura ȕ mai totu aqueea, și la început ori unde a locuit omul era aqueeași temperatură; quând începurō ómenii a distinge timpii, și a simți apropierea lor fu după semnele que observarō pe ceru. Quând appereacutare stea, cutare constellațiō, quând sórele se află rēsărindu la cutare puntu al orizontului, se dă de scire quō se appropie timpul quel favorabil sau vătămătoru de cutare lucrare agricolă. Sórele, luna, stellele furō primii conductori ai omenirii mai naintate nu numai pe uscatu la lucrările pământului, ci și mai târđiu în căllătoriele salle pe mare. În starea de selbaticu, de vênatoru, fugea omul de arșița sórelui. Spunu historicii antici quō se află popoli que blestemă ființa sórelui la rēsăritul lui. Quāt avū omul turme, câmpie, țerrină, îi erà de mare necesitate și ploile și tunetele, și sórele la timpul cuvenitu, și ori que îi conducea spre cunoscița aqueellor timpii, deveni un objetu de recunosciță, de adorațiō; păpușele, feticele omului acum luarō o altă formă, o altă tallie. Feticismul în aqueastă epochă își alesse de objețe de adorațiō nisce ființe mai sublime, mai depărtate, mai eșite din materialismu. Omul abandonō cultul pădurelor, munților, etc. și căđū ingenunchie înaintea sórelui, stelleror, înaintea focului și luminei. Și asta fū primul pasu către o religiō mai naltă.

Quând ânsë începù a cugetà quò aqueste corpuri luminătore ceresci, potu să nu fiă neînsuflețite ca focul și ca o candellă que arde aquí josu și quare n'are nici voie liberă nici judicată, quò aqueste corpuri nu se mișcă fatalmente în voia întâmplării, ci au un cursu regulatu și quò prin urmare potu să aibă o simțire, o intelligență, o minte ca și omul, și mai presus și de quât dënsul; quò aquea cugetare, intelligență, minte, este quevã mai presus de quât lumina și căldura que avea dela sóre și stelle, quóci ea le arătã cu scumpătate și regulatu ori que timpù; fãrò a'i amăgi quò aquea intelligență è totu d'auna bună: atunci ómenii que cugetarò ast-fel in locu de a se mai adresã la forma, lumina și căldura sórelui se adresarò la intelligența lui, atunci feticismul începù a se mai spiritualisã, și aqueastă credință, adorațiõ se numi *Sabeismu*. Asta è numele que detterò scriitorii religiei quellor que adorarò sórele, luna, stellele, lumina, focul într'un grad óre-quare mai presus de material.

Ânsë aqueastă adorațiõ, aqueastă religiõ nu o puturò avé de quât quei que suirò cu mintea și cu meditația pînõ aquí. Popolul, mulțimea se aflã tótã în starea d'ântëiu, și prin urmare aquei cugetători spre a face vulgul a înțelege quevã din dogmele lor, erã nevoiți a le arătã obiectele adorației lor tótã în starea materialã. Quând spre exemplu Chaldeii, Babilonienii, Persii adorarò Sabeismul, popolul se aflã totu în stare de Feticismu; el nu pricepea intelligența sórelui și Astrelor, que credea și adorã înțelepții și parte din preoții săi, popolul adorã ênsuși sórele și focul in material; quând aveã înaintea focul sau lumina, el nu pricepea Spiritul vivificator que mișcă și focul și lumina; el se prosternã d'a dreptul înaintea focului; și prin urmare Feticismul nu se putù stinge înaintea Sabeismului, precum corpul nu pere înaintea sufletului, precum materia nu se póte desființă înaintea spiritului. Quari din înțelepți, din preoți, putea înțelege aqueastă dogmã sau religie, erã cu adevérat sabești; quea laltã parte que o adoptã, și îi pricepea numai quelle din afarò,

adicò cultul, nu putea fi de cât tot feticisti, tot idolatri, sau quel mult sabeisti officiali.

Mai târziu ómenii que nu erà partisans zeloși nici ai Feticismului nici ai Sabeismului, pricepè ànsè și pe unul și pe altul; ómenii que erà liberi a judecà limpede și fără prejudiții și despre unul și despre altul, adicò ómenii mai noi, que furò effectul quellor cugetate și aflate pînò aqù; ajunserò cu judicata și mai departe. Din judicatà în alta, din adevèru în altul, rația începù a se formà, a se întronà óre cum și începù se vedè semnele unei sciințe óre-quare que se numi mai târziu *philosophie*, sau amor, dorință de înțelepciune de sciință, de adevèru. Quând ajunserò în aqwestu gradu, unii din cugetători, đisserò sórele, luna, stellele, lumina în general sunt și elle nisce creature ca tóte quelle-lalte. De au aqwestea un curs regulatu, și în sine și în relațiò cu altele, de au o intelligință que le conducu, de unde o au? 'și au dato elle singure, sau o au cà Omul que nu scie cum o are și de unde ii vine? Aqueastă intelligință în astre și în alte fințe este ea individuală, absolută, sau è relativă, și parte a unei intelligențe universale que a creatu totul și îl dirige, que se află în totu dela sóre pînò la insectu, dela minte pînò la materie? O ast-fel de cugetare ajunse la convicțiò, începù a schimbà credința Omului, și a'i adressà adorația către o Ființă necreată, creatóre, que este în totu, que se află pretutindeni, que vivifică și dirige tóte. Din punctul aqwesta își luò începutul Pantheismul; adicò Dumneđu pretutindeni, Dumneđu în tóte. Omnipresentul, *ὁ πανταχοῦ παρὼν*.

Aqueastă doctrină comunicată vulgului sub diferente forme, daqua fu adoptată, nu putù ànsè fi înțellésă. Vulgul è tot copillu din disgrații și păpușele nu le póte abandonà. In locu de a pricepe quò Dumneđu è în tóte, îi veni mai facil a înțelege quò tóte sunt nisce Dumneđu; în locu de a pricepe quò Dumneđu e nemărginitu, nepriceputu, existentu, pretutindeni, în sóre, în stelle, în aeru, în focu, în munți, în plante, în animale, în univèrsu, cu un cuvènt, vulgul înțellesse quò tóte aqwestea

sunt nisce Dumneđei, și căđù din nouu in genunchi inaintea creaturelor. Ideia se materialisă din nouu. Pantheismul deveni Politheismu, idolatrie.

Incepătorii Sabeismului căutându-și proseliți ii adoptă, ori quari ar fi fost forma sub quare le ar fi îmbrăcișat doctrina. Panteiștii făcurô tot așa, numai să li se immulțescă numărul ajutôrelor, Preoții, ómenii oficiali, que pricepea dogma, avea cu adevêrat o religiô spirituală, vulgul ânsô eră tot material. Mai târđiu din que in que se materialisarô și preoții sau din nepricepere sau pentru quô își află interesul in materialismul popular.

Feticismul, Sabeismul, Pantheismul, éttô principiile, elementele fiă-quăria religii. Proporția, variantele aqwestora formarô differitele religii. Unde e mai mult Pantheismu, acolo, de se va materialisă aqwesta e pericol de a cădea in mai mare și mai vêtămătôre idolatrie; unde e sabeism mai mult, acolo cu adevêrat nu e adevêrat Pantheismu, ânsê nici idolatrie que se nasce din degenerația aqwestuia, acolo se prosternă omul cu adevêrat inaintea focului, nu ânsê și inaintea óselor; unde este feticismu mai mult, acolo nu è religie, è păpușerie curată, jocuri, visări, nebunii copillăresci. Religia este unde e adevêrul, adicô Sciința, Convicția. Unde e credința órbă, acolo se strecóră astuția, amăgirea și iar cu quât se luminédă credința cu atâta devine sciința.

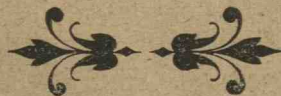
Din Feticismu și Sabeismu pur sau spiritual eși Pantheismul luminat.

Din Feticismu și Sabeismu materializat eși Pantheismul oficial, idolatria systematică, mai rea de quât Feticismul.

Din cause bune sau positive, efecte și mai bune.

Din cause negative sau relle, efecte și mai relle.

Una e ființă, creațiô—alta neființă, nimicu, distrucțiô.

HISTORIA UNIVERSALE.

ETHIOPIENII.

Incepând historia Omului, cată să appucăm, pe cât vom puté, dela pruncia lui, adică dela început.

După tóte documentele antice și probele que adduce sciința, Ethiopienii sânt quei mai antici ómeni que appăruró pe fața pământului. Ei sânt quari și în antiquitate și în dílilele nóstre represintă încă Omenirea în fașe, qua să dícu așa. Ori unde s'au aflat aquestia s'au vedut încă sălbatici sau pe apprópe de aqueastă stare.

Ânsé dela quine să aflăm historia lor? precum omul nu 'și adduce aminte din pruncie, asemenea și aqueastă porțiune a omenirii n'avú mai nici o tradițió, nici un document dela dēnsa ēnsuși, nici un autor, nici ó scriere. N'avem despre dēnsa de cât queea que au scris alții din popolii posteriori și mai naintați, în antiquitate Grecii și Romanii, și în urmă căllătorii Europeni, alle quăror descrieri sânt mai tot aquellea, descrieri de caracter, de felul viețuirii, de costume, fără nici ó chronologie, fără nici un șir historicu.

Éttó cum începe Diodor Sicilianul despre Ethiopieni: „Se asigură quó Ethiopienii sânt quei mai d'ântéiu din toți ómenii, și quó probele sânt invederate. Ántéiu quó

tótă lumea se învoiesce mărturisind quô ei n'au venit din streinătate“.

De ar fi fost alt popol mai anticu de quât dênșii ar fi dat, pe atunci, probe despre venirea Ethiopienilor în Africa. Fiind ânsê ei quei ântêiu veniți, ori que populi au mai venit în urmă i-au aflat aquí.

Cum am đis, n'avem nici o chronologie sau un șir de întâmplări și fapte a aquestei stirpe primitive, sunt ânsê fórte necessarii înaintea sciinței și adevêrului historicu spre a împlini lacuna gradației vîrstelor omenirii. Ei ne reprezenta pruncia ei.

Scriitorii antici, după cum se vede, nu cunosc din porțiunea Ethiopiană de quât pe quei din Libya sau Africa. Descoperindu-se mai multe coprinsuri, se vêdù quô felul aquesta de ómeni se află locuind de jur împrejurul globului, mai în aqueeasi zonă, și au aqueeasi culóre, aqueelași caracter, aqueelași fel de viețuire, aquelelași apucături și învături.

De va clasifică quine-vă variantele aquestei stirpe, după legile progresului, în scriitorii antici află :

Egopođi, Nani, Troglodiți, Ichtyophagi, Negri Sălbatnici și seminții mai inteligente que formarô cetăți, staturi, regate.

Dupô cunoscințele modernilor, que se întind mai departe de Africa, Ethiopienii se pot clasifică astăđi, cum am mai đis, în : Negrii de Africa și de Australia, Botoconđi de America meridională, Negrii Mozambici, adicô Hottentoți, Vambuni și Macuai și Votoffi de Senegal.

Noi începem dela quei d'ântêiu.

EGOPOĐI, NANI, TROGLODIȚI, ICTHYOPHAGI.

Aquestea sunt stirpele quelle mai puțin inteligente, quelle mai apprópe de animale ; despre dênsele vorbesc Herodot și Diodoru Sicilianul. Unele, ca Egopođii, s'au stins de tot, assorbindu-se în rasele mai perfecte. Altele s'au împuținat pentru aquelelași cuvânt.

Egopođii, despre quari vorbesce Herodot, par mai mult

nisce ființe fabuloșe, figura lor abia avea asemănare de om; picioarele le erau ca de capră. Egiptenii credeau quô Osiris, în expediția que a făcut în Indii, a fost urmat de asemenea ómeni, numiți Satyrii. Pânó în timpii lui Herodot se vorbea de existența lor, despre quare aquest scriitor dice quô nu cred. O credință atât de general răspândită, nu putea să nu aibă óre-quare cuvinte fresci, adicó să nu fi existat óre-quare stirpe de ómeni atât de imperfecti și diformi.

Quât pentru Nanii sau piticii, Negrii, éttó cum se exprimă aquest autor quând vorbește despre o expediție que făcuró quâți-va dintre junii Nasamonilor, spre a cunoșce quelle din untru alle desertelor Libyei.

„Așa, aquești juni, trimiși de către soții lor căpuiți „bine cu apă și merinde, appucaró mai ántéiu prin par- „tea locuită, și străbătênd printr'ânsa, intraró în quea „sêlbatică și plină de fiare și de acolo își urmaró callea „câtre austru, prin desertu. Străbătênd locuri nisipóse și „în multe țille, vêduró în fine într'o câmpie cu arburi „rêssăriți, și apropiindu-se, luaró din fructele que ereau „în arburi; acolo unde luà, veniró nisce ómeni mici, mai „mici de quât de mijloc și luându-i cu dênși ii dusseró. „Quât pentru limbă, nici Nasamonii nu cunosceau pe a „aquellora, nici aqueea pe a Nasamonilor. Așa ii duceau „prin nisce palude fôrte mari și dupó que le trecuró, „ajunseró într'o cetate unde toți ómeni ereau asemenea „la mărime cu ducătorii lor și la față negri. Iar aprópe „de cetate diceau quô curge un riu mare, și curgea dela „appus către sóre rêsare și quô vedea într'ênsul croco- „dili“. (cartea II-a, § XXII).

Indelungu, aquești ómeni furó considerați ca nisce locuitori ai unor coprinsuri fabuloșe, cu tóte aquestea adaogă scoliastul: Nannosu dice în historia ambassadei salle quô el a vêdut la mărghinele Ethiopiei nisce ómeni negri, fôrte pitici și cu pèru pesté tot corpul. Adaogă quô ereau fôrte fricoși și quô începuró a tremurà vêdênd pe ómenii que ereau cu dênsul.

Quâte vorbește Nannosu se confirmă de către cállătorii

moderni: „Inaintea thronului regelui (de Loango) stau „nise Nani, cu dosul către densus... Negri din aquea „țerră incredințedă quô în fundul țerei è un mare co- „prins locuit de ômeni de aquea tallie“.

Scoliaștul adaogă quô aquel riu nu ar fi fost Nilul ci Tombuctoo, que se dîce și Niger.

În quât pentru Troglodiți, éttô cum se exprimă Herodotu:

„Troglodiții, Ethiopieni sunt quei mai ușori și iuți la „fugă din toți popolii de quari am auđit vorbindu-se. Se „nutresc cu șerpi, șopârle, gușteri și alte tirritóre. Vor- „bescu o limbă que nu seamănă cu nici una de alle quel- „lor lalte nații. Quând vorbescu par qu'ar auđi quine-va „ciriitul liliecilor. Garamanții (un popul que se desparte „de Nasamoni prin Ougili), vinédă pe Troglodiți, allun- „gându-i cu carre cu patru cai“.

Vede-se quô aqueastă stirpe de ômeni era considerată mai ca animalele pe quare le vîna agerimeă lor la fugă, âncô era un que que îi asemănă cu momițele. Diodoru Sicilianul se întinde mai mult asupra aqueștor ômeni, atât de primitivi și sêlbatici și ni-i arată într'o stare mai apropiată de omenire.

„Troglodiții se numesc *nomazi* de către Greci. Sunt îm- „părțiți în sēmenții que fie-quare își are căpetenia sa. „Femeile și copii le sunt de commun, afarô de a căpita- „nului, que este una și singură... În epocha vînturilor „de vară que le aduc mările ploi, ei se nutrescu cu sânge „amestecat cu laptele turmelor lor, fert în preună... „Occupăți cu turmele lor trec dintr'un loc în altul, ferin- „du-se de a se stabili la un loc. Toți Troglodiți se cir- „cumtae ca Egyptianii“.

Tot aqueșt autor ne face și descrierea Ichthyophagilor, cu mult mai sêlbatică de quât quea que se vede în Herodot.

Unii din aquești sêlbatici trăesc cu totul despuiați. Au de commun turmele, femeile și copii. N'au alt simțiment de quât al plăcerii și al durerii. N'au nici o idee despre onóre și frumusețe. Locuințele lor sunt stabilite pe lîngô

mare, prin stânce pline de caverne, rîpe și strâmtoni, comunicându-se între sine prin căi fôrte cotite. Se folosesc de aquelle locuri, inchiđend cu petre tôte eșirele cavernelor în quare pescii se prindu ca în curse. Quoci la umflarea mării, que se întâmplă de douë ori pe ți, pe la a treia și a noua oră mai des, marea accoperă tôte stâncele cóstelor și undele adducu cu sine o mare quantitate de pesci de tot felul que se află pe lüngö țerm și se încarcă în scobiturele stâncelor, unde sunt attrași spre mîncare. Ânsë quând apa se retrage, pescii rêmân prinși. Attunci toți locuitorii se adună pe țerm cu femei și cu copii, ca și quând ar fi din ordinul unei aquelleași căpetenii.

Despărțindu-se apoi în cete, fie quare allérgă la locul sau coprinsul sêu, scoțend țipete ca vênătorii quând își ved prada. Femeile și copii iau pescii mai mici și mai apprópe de margine și îi arruncă pe nisip. Ómenii mai tari prind pescii quei mai mari. Undele adduc cu pesci nu numai stacoji, muriene și câini marini, ci și phoce și multe alte animale străine și necunoscute. Necunoscend fabricația armelor, locuitorii aqueștia își uccidu vênatul cu córne de țap ascuțite și îl taie în bucăți cu nisce petre tâiátore. Ast-fel nevoia este primul maestru al omului. Îl învață a se servi din tote circumstanțele.

„Quând pescii sunt prinși în mare quantitate, îi iau și îi frigu pe nisce petre expuse la sóre. Arsura è așa de mare, în quât peste curënd îi întorc și apoi luându-i de códă, le scutură carnea que, immuiată de sóre, să desface îndată de óse. Aquestea le arruncă grămadă, spre a le servi spre alt usu de quare vom vorbi la valle. Quât pentru carne, după que se desface și se allege ast-fel, o pune pe o pétră lucie și încep a o călca cu piciórele mult și amestecă într'ênsa fructul de paliurus (un fel de nevprun). Facu apoi un fel de cocă colorată cu aquest fruct și quare îi dă și óre-quare gust. In fine facu din aqueastă cocă bine frămêntată un fel de turte ca nisce cărămide lunguiate, que le usucă la sóre. Mîncă din aqueste turte, nu cu numër sau cu măsură, ci fie-quare quât

voesce, neavând în quelle necesarii alte măsuri de cât apetitul natural. Provisiile le sunt neincetat lîngă dênșii și Neptun le ținu loc de Cerere.

„Se întâmplă quâte o dată qua marea inflându-se să ție mai multe țille pînă a se retrage, și nimeni să nu pôtă a se apropiă. Attunci, lipsindu-le alle mîncării, încep a aduna cochilii (scoice) din quare unele tragu pînă la patru mine (mai o jumătate de oca); spargu scoica cu petre mari și mîncă carnea crudă, que are gustul stridiilor, așa daqua vînturile ținu marea inflată mai mult și împedică pescuitul ordinariu, locuitorii allergă, cum disserom, la cochilii; iar quând le lipsesce și aqestu nutriment, atunci allergă la ôsele grămădite, allegu pe quelle mai mustose, și din articulațio în alta le strivescu în dinți și le sugu. Quât pentru quelle mai tari, le strivescu pissându-le cu petre și le mîncă ca ferrele în vițunii.

„Ichthyophagii își facu pescuitul quâte patru țille d'a rëndul, în țipete, chiote, cîntări fără nici un rhytmu. Apoi se împreună spre a se propagă, appucă fiă-quare or que femee îi va dă întemplanța. Sunt liberi de ori-que bătae de capu: demîncarea nu le lipsesce. A cincia ții se ducu apoi cu toții din josul munților a se adăpă. Acolo află apă dulce, unde nomașii își adapă vitele. Mersul lor sémăna cu al unei turme de boi; și scotu nisce țipete nearticulate și un uetu amestecatu. Mumele pörtă în brațe copii sugători, tații pe quei întărcați, iar copii dela cincii anni în sus allergă după părinții lor jucându-se. Quând ajungu cu toții la adăpătorii atăta își implu pân-tecele de apă în quât nu mai potu nici a se tirri. În aquea ții nu mîncă nimic; fiă quare se culcă la pămënt abiă resufflând și assemenea unui omu beatu. A doa ții se retörnă spre a mîncă, și își urmésă aqestu traiu periodicu în tótă viața. Ichthyophagii que locuiescu în văile strimte alle litoralului și quari petrecu aqueastă viață, mai nu cunoscu nici o malație; trăiescu ânsă cu mult mai pușin de quât noi. Viața lor de mijloc se suie pînă la trei-șeci de anni“.

Herodot, vorbind asemenea de Ichthyophagi, îi arată cu mult mai inteligenți și mai aproape de traiul omenesc. Dacă amândoi aquești scriitori vorbesc și de aqueastă stirpe de oameni și o descriu, este proba că există. De nu se învoiesc însă în descrierile lor, aqueasta nu provine de cât din varietățile care rezultă din apropierea și amestecul unora cu oameni mai naintați care se află în vecinătățile lor.

Aqueste feluri de oameni din stirpea etiopiană ne arată omenirea de tot în pruncia ei, fără nici o tradiție, fără nici o datină, fără nici un simțiment de cât instinctul conservăției mai în starea animalelor. Călătorii, Europeni ne facu atâtea și atâtea descrieri asemenea despre sălbaticii Lumei celei Nuoă, care încă mai există.

Din aqueștia amestecați cu stirpi mai nouă care veniră dela Nord, rezultată nisce varietăți mai perfecte, mai tari și mai inteligente oare cum, însă totu sălbatică. Diodor le descrie în chipul următor :

„Se află multe seminții etiopiene din care unele locuesc pe ambele margini ale Nilului și în insule formate de aqueștu riu, altele la marginele Arabiei și altele în fundul sau mijlocul Libiei (Africei.) Mai toți aquești Etiopieni, și mai vârtos cei stabiliți pe marginile Nilului, au pielea neagră, nasul strivit și părul creț. Costumele lor sunt foarte sălbatică ca și ale fiarelor care quari seamănă, nu atât prin caracteru, cât prin înveșturile și purtarea lor. Corpul le e foarte sporcu și unghiile foarte lungi, ca ale animalelor. Sunt străini la orice simțiment omenesc. Când vorbesc nu se aude de cât un ton ascuțit. În fine nici nu caută a se civilisă ca cei alți popoli ; înveșturile lor sunt cu totul diferite de ale noastre.

„Au drept arme nisce pavețe de piele de bou ; sulite scurte, lance încovoiate ; quâte o dată să servesc cu arcuri de lemn, lungi de quâte patru coți, care le întinde cu piciorul. Pun și pe femei a purta arme ; aqueștea sunt sfortate ași face și ele rëndul armelor pe un timp ; quă mai mare parte din ele pörtă quâte o törtă de aramă pe-

trecută printr'una din buze. Trăiescu, quei mai mulți dintr'ânșii, cu totul despuiați; spre a se feri de arsura sórelui, se umbrescu cu que appucă în mâini.

„Quât pentru mâncare, se nutrescu unii cu un fruct aquaticu que cresce imprejurul lacurilor și paludelor; alții cullegu crestetele vegetalelor quellor mai fragete, que le dau în căldurile mari o umbră răcoritóre; alții sémână *sesamu* și lotu. Sunt unii que se nutrescu cu rădăcinele quelle mai fragede de arundine (trestie). Cum mulți dintr'ênșii mânue arcul, vénéđă mult la păsșeri que le dau o copiosă mâncare; quei mai mai mulți ânsă trăescu cu carnea, laptele și cașul vitelor lor“.

Vorbind de sémênții que trăiescu în comun, aquellași autor urmeadă:

„Locuitorii sunt despărțiți în familii sau în seminții, din quare fie quare nu se compune de mai mult de patru sute individe. Trăiescu la câmpii și liveđi, unde află quelle necesarii la viață.

„Maritagiul nu e cunoscut între dênșii; femeile și copii sunt ținuți și crescuți cu cheltuețele commune și cu aqueeași affectie; copiilor sugători li se schimbă des nutritórele qua se nu ajungă mumele ași recunósce copii“.

Dupó aqueastă varietate vinu sémênții mai naintate de aqueeași stirpe ethiopiană, que se vėdu aședate în societăți, cu óre-quari datine, legi, religió. Vin adicó Ethio-pienii cunoscuți, que avuró, și cetăți și regate, și quari avėnd tradiții, se credu quei mai antici ómeni din lume. Ettó cum ne vorbescu Diodoru Sicilianul și Herodotu despre dênșii:

„Regele Ethiopiei este alles din clasa sau secta preoților; noul rege se suppose legilor și urmėđă datinelor appucate. Nu póte împărți recompense, sau a suppose la pedėpsă, de quât dupó regulele stabilite de mai nainte. Nu-i este iertat de a dá la mórte pe nici unul din suppuși; nu póte nici însuși a pedepsi pe accusatul que merită mórtea. La aqueastă din urmă întâmplare (quând quineva è condamnat), regele è mărginit numai a trimitte pe

unul din servitorii săi, cu un semn óre-quare de mórte, spre a dà de scire criminalului de sentința judecătii. Cum vede atunci criminalul semnul aquesta, intră în locuința sa și se uccide singur.

„Preoții încarcați cu cultul divin au autoritatea quea mai absolută; quóci potu, de le va trece prin minte, să trimită către rege un solu și să-i ordóne a muri. Attunci declară quó ast-fel este voința Deilor și quó muritorii nu potu desprețuì ordinele nemuritorilor“.

Cu tóte aquestea, daqua regele è sclavul preoților, are și el atâția sclavi și mai suppuși.

„Quând regele, continuă Diodoru, perde vre-un membru al corpului din întâmplare, toți quei de pe lúngõ dènsul își taie de bună voie, sau își scotu aquellași membru; quóci consideră ca un que de rușine, qua regele, fiind, spre exemplu, schiop, curtesanii să pótã umblã drept. Este assemenea datina și datoria, qua la mórtea regelui, toți amicii lui să se lasse a muri; credu, prin aqueasta, quó dau o probă gloriósã de affectia lor sincerã. Prin urmare, fórte anevoie este, între Ethiopieni de a se attinge quine-va de ñillele regelui, quóci amicii lui au aquellași interes la conservarea vieței aquestua. Ast-fel sunt datinele și legile Ethiopianilor que locuescu în capitala (cetatea Mervei). Insula Mervei este partea Ethiopiei mai apprópe de Egyptu“.

Èttõ cum descrie și Herodotu aqueastă stirpe de Ethiopiani:

„Cambyse (regele Persiei, dupõ que suppușe (Egyptul) se determinõ a batte alte trei nații: pe Carthaginesi, pe Ammoneni și pe Ethiopianii Macrovi, que locuesc în Libya, către marea australã. Dupõ que deliberõ despre aqueste expediții, fù de părere a trimite armata navalã către Carthaginesi, o despãrtire din óstea de uscat assupra Ammonienilor și a trimite mai àntèiu spioni către Ethiopiani, quari, sub pretextu d'a duce daruri la rege, să se assure despre existența mesei sórelui, și să afle, pe lângã aqueasta, despre quelle que erau de vèđut în aqueastă țerrã.

Éttő que lucru este masa sórelui. Se află innaintea cetății o livedie, plină de mâncări de carne fértă de tot felul de animale patru pede, que Magistrații se nevoescu a le adduce acolo nóptea. Quând điuva appare, fie-quare este liber a veni aquí și a mânca. Lócutorii đicu quő pămêntul, singur de la sine, produce aquelle bucate de carne și asta se numesce *Masa Sórelui*.

„Cambyse, cum se determinò a trimitte spionii in aqueastă țerră, querù dela cetatea Elephantina Ichthyophagi quari cunosceau limba Ethiopiană.

„Quând Ichthyophagii venirö din Elephantina, Cambyse le dette ordine cum să vorbescă și îi trimisse in Ethiopia, cu daruri quâtre rege. Aquestea ereau un vestmênt de purpură, un colanu de aur, nisce braçelle, un vas de alabastru, plin de profume și un butoiu de vin de palmipher (curmale).

„Se đice quő Ethiopienii către quari Cambyse trimisse aqueastă solie, sunt quei mai naltți și mai bine făcuți ómeni; quő au legi și datine diferente de alle quellor lalte nații și quő, între altele, la ei nu póte purtà nimeni altul coróna regală, de quât quel mai nalt dintre dênșii, și a quăruia putere è in proporție cu tallia.

„Ichthyophagii, ajungënd la aquești popoli, offerirö darurile la rege și vorbirö ast-fel :

„Cambyse, regele Persilor, que dorește amicia ta, ne trimisse spre a conferà cu tine, și îți offeră aqueste daruri quari, de te vei servi cu dênsele, îi vâ adduce quea „mai mare mulțumire“.

Regele, que pricepù quő Ichthyophagii sunt spioni, le răspunse in termenii următori: „Pe regele Persilor nu „l'a împins via dorința d'a vë trimitte cu aqueste daruri „și a quere amicia mea, și voi nu'mi spuneți adevêrul. „Voi veniți a cercetă și a află puterile staturilor melle și „Domnul vostru nu è un om drept; quöci daquă ar fi „fost (drept), nu ar fi pofitit o țerră que nu è a lui și n'ar „fi căutat a asservi un popol que nu i-a făcut nimic. „Duceți-i darö arcul aquesta din partea mea și spuneți-i: „Regele Ethiopiei consilliă pe al Persiei să viiă a'l batte

„cu puteri mai numeroase, când Persii vor putea să întindă un arcu de aqueastă mărime cu facilitatea cu care il întinđ eu. De o quam dată ânsă să mulțumescă Deilor quò n'au insufflat Ethiopienilor dorința de a face cõnquiste“.

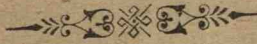
„Vorbind astfel, destinse arcu și 'l dete trimișilor. Luò apoi vestmântul de purpură, și-i întrebò que este purpura aqueea și cum se face. Când Ichthyophagii îi spuserò cum se face aquea tentură: ómenii aqueștia, đisse Ethiopianul, sunt amâgitori, vestmintele lor sunt ca și dênșii“. Îi întrebò apoi despre collanu și braçelle. Ichthyophagii spuindu-i que sunt, el începù a ride și luându-le drept catene (lanțuri) le đisse quò Ethiopienii au cu mult mai tari de quât aquellea. Îi întrebò mai pe urmă despre profumele que adussesserò; și dupò que îi explicarò cum sunt făcute și spre que sunt bune, ellu le rêsponse în sensul cum a fost vorbit despre vestmântul de purpură. Când ânsă veni la vin, și află chipul cum se face, fù mulțumit fórte de aqueastă bẽtură. Îi întrebă apoi que mănâncă regele (Persilor) și quare è quea mai lungă viață între Persi. Trimișii rêspuuserò că el sã nutresce cu pâine și explicarò cum sã dospesce frământătura; adaoserò apoi, quò quea mai lungă viață a Persilor era pinò la opt-đeci anni. La aqueasta Ethiopianul le đisse quò nu se miră daqua nisce ómeni que se nutrescu cu târițe sau gunóie dospite, trăiescu așã de puçin și quò è incredințat quò n'ar trăi nici atâta, daqua nu ș'ar prinde puterea cu aquea bẽtură (vinul), în quare Perșii întrecu pe Ethiopieni.

„Ichthyophagii întrebarò și ei pe rege despre lungimea vieței Ethiopienilor și felul traiului lor. El le rêsponse quò quei mai mulți ajungu pinò la o sută douêđeci anni și unii și mai departe; quò ei se nutrescu cu carne fértã și că bẽtura lor este laptele. Spionii arêtându-se în mirare despre viața lungă a Ethiopienilor, furò duși la o fõntânã, unde aqueia que se scãldau într'ensã eșiau ca profumați de un miros de viorellã și lucitori par'quò ar fi fost unși cu olliù“....

De va luă quine-va tóte felurile de stirpea Ethiopiană, după descrierile autorilor antici și a quelor noi din tóte părțile globului, póte formá o listă graduală, dela varietatea quea mai neperfectă pînó va ajunge la stirpea Mongolă. In aqueastă stirpe se pot vedea tóte nuanțele prunciei umane pînó ese la copilăria sa, quând începe a ține minte și a învêță quâte quevâ. Cată ânsé a nu uită quó, precum un individ își are vîrstele salle dela nascere pînó la mórte, asemenea o stirpe cu varietățile ei își are pe alle salle. Incepênd dela Egapođi sau orangutani, pînó la gradul unde vêduróm quó au fost ajunși Ethiopieni, avem un tabel de tóte vêrstele aquestei stirpe și intrând in quealaltă que vine, pruncia începe d'a capo și vêrstele se succedu tóte, ânsé fie-quare vârstă se vede mai desvoltată. Din individ, din generația, din seminție, din stirpe, cercul este aquella al vieței, ânsé de que merge se măresce, din generație in alta, și din stirpe in altă. Ethiopieni pînó aquí ajunseró, cu civilisația, cu óre-quare arte, și ânsuși cu óre-quare semne de scris. Quát despre religió, își avuró și ei somnul quel mai lungu al prunciei, feticismul lor primitiv, și ajunseró pînó la un fel de sabeism fórte material, una cu feticismul, in quare se vede quó nu erá nici convicția, nici puterea que domină, ci curat astuția. Preoții, in numele divinității, prin minciuni, suppunea cu atâta siguranță aquei ómeni atât de tari. Vede-se copillăria omenirii, stare animală. Ast-fel Elephantul, cu tótă mărimea și puterea sa, è condus și uccis de mâna debilă a omului. In asemenea stare a societăților, tot e copil, credul și superstițios, afaró de casta sacerdotală; ea è deșteaptă, bătrână și fără nici o credință. Popolul crede tóte, ea nu crede nimic, dei sunt productele vicleniei lor, ei cred într'ênșii mai puçin de quát olarul in vasele salle.

Prin Ethiopienii de gradul aquesta attingemu cu locul de Egypteni; cu timpul ânsé, cată sã ne suim la stirpea Mongolă que è mai vechie; sã vedem vîrstele, aflările ei que le împărtăși stirpelor que veniró după dênsele și din alle quãrora credințe și instituții se întinseró pînó la

Egypteni și alți mai noi. Pină să venim la Egypteni, cată să vedem que s'a urmat mai nainte de dênșii.

STIRPEA MONGOLĂ.

Din tôte typurile sau varietățile aquestei stirpe, Indieni sunt quei mai de amiață-și și prin urmare quei mai antichi după Ethiopieni.

Pină să venim în timpii de organizațiō ai aquestei stirpe, cată să începem, ca pretutindinea, din starea ei quea mai primitivă, quea mai animală, quea mai sêlbatică. Acul vedem pe Indieni cu pré puțină diferență de Ethiopieni. Herodot ne dă quâte-va modele de rămășițele stării primitive a acestor ómeni. Îl lăssăm pe dênșul a vorbi.

„In numele de Indieni se copriind mai mulți popoli que nu vorbescu aqueeași limbă. Unii sunt nomași, alții au o locuință stabilă. Se află unii que trăiescu în paludele formate din inundările riului și se nutrescu cu pesce crudu que pescuiescu în luntrele lor d'arundine (trestie). Ei taie aqueste canne sau trestii din noduri în noduri și din fiă-quare bucata facu quâte o barcă. Aquesti Indieni pörtă vestminte țesute dintr'o plantă que cresce prin rîuri, o cullegu și după que o bat bine o împletescu ca rogojina și se îmbracă cu dênșă că cu o za.

„Indieni que locuiescu spre răsărit de aqueștia sânt nomași și trăiescu cu carne crudă. Îi numescu Padeeni. Éttō legile sau datinele que se dîce quō au: Ori-quare dintre dênșii cade amalăt, quei mai d'apropē părinți sau quei mai buni amici il uccid, subt cuvânt quō malatia il

va face carne magră și nu va mai fi bun de mâncat. Să tot ȃică el quō nu e amalāt, ei ȃi' l uccid fără nici o simțire și facu ospețu din carnea lui. Daqua amalātul ȃ femeie, femeile consāngi și amice o uccid asemenea cum bărbații se uccid între sine. Aquești Indieni uccidu asemenea și pe quei que ajungu într'o virstă mai matură și îi mănāncă. De aqueștia ānsē se află puçini, quōci puçini appucă a îmbētrāni quānd ōmenii sūnt ucciși la ori que malatie.

„Sūnt alți Indieni que au costume și datine diferite. Aqueștia nu uccid nici un animal, nu sēmānă nimicu, n'au case, și trăiescu cu erbe. Au în coprinsul lor un fel de grāunțe que pāmēntul produce dela sine. Aqueste grāne sunt mai ca meiul la mārime, și crescū într'o pās-taie. Ei le cullegu, le ferbu împreună cu pāstaia și le mănāncă. Daqua vre unul dintr'ēnșii cade amalāt, se trage în locuri deserte, și stă acolo singur fără a se occupā nimeni nici de neputința nici de mōrtea lui.

„Aquești Indieni despre quari vorbiu se împreună de față cu femeile lor ca vitele, toți au aqueași culōre que se appropiā mult de a Ethiopienilor....

„Aquești Indieni locuescu în părțile meridionale“. (Cartea III, § 98, 99, 100, 101).

În aqueste paragraphe se vede starea Mongolilor quelor mai meridionali și prin urmare mai antici, apropierea lor de Ethiopieni și cu figura și cu culōrea și cu animalitatea. De se vĕdu ōre cum în societate, sūnt ānsē fōrte apprōpe de sĕlbatici. Să lāsșām iar pe Herodotu a se sui mai la Nord, la generații adicō mai nuōē.

„Sūnt alți Indieni que locuescu la Nord, vecini cu cetatea Caspatyrei și a Pacticei. Costumele și datinele lor se appropiā d'alle Bactrienilor (popol mai civilisat). Astia sūnt quei mai bravi din toți Indieni și pe dēnșii îi trimit a căuta aurul....“ (Cartea III, § 102).

Autorul urmĕdă descriind chipul cum se adunā aurul din deserte. În aqueastă descriere se vĕd nisce ōmeni cu turme de cāmille servindu-se de dēnsele, și la învĕturile

lor, la apucăturile lor se vede o inteligență, o cugetare, o stare mai naintată.

Precum Ethiopieni avură diferite typuri dela animal pînă la societatea sau regatul Meroi, que ne representă fazele sau virstele aquestei stirpe, asemenea se vedu și între Indieni, que sunt primii din stirpea mongolă, diferite nuanțe clasificate dela Sud spre Nord din perfectibil în mai perfectibil.

A cătat să trecă seculi și la dênșii qua la toți populi pînă să ajungă a eși din starea prunciei umanității. În pruncu, cum am đis, dórme încă sufletul, Spiritul nu se manifestă încă de căt în mișcare și în instinctul conservații. Am đis iară quă diferența aparentă nu este alta între pruncu și animal de quăt în forma și debilitatea quellui d'ântéiu. Animalele iar întrecu pe vegetale, cu mișcare și proprietatea d'a elabora materia prin nutriment și a 'și o assimila în sânge, carne, etc. Plantele întrecu asemenea mineralele prin organizația, crescerea și productele lor, que representă ore quare viață, ore quare mișcare, ore quare manifestare a spiritului. Primul pas al progresului este conservația, daqua nu se conservă un lucru, o ființă, nu se póte propagă, nu póte progressa. Instinctul conservații è prima lege a naturei. Mineralele se conservă prin legea atracției que nu se póte considera de quăt instinctul conservației în originea sa, în germenul său. Plantele se conservă și se immulțescu prin dreptul que au asupra mineralelor, sau humelor, d'a se nutri, și cresce dintr'ênsele. Animalele se conservă, se nutrescu unele d'a dreptul din plante, și altele mediatamente din animale que se nutrescu cu plante. În animale mișcarea e mai mare, mai vivace, instinctul asemenea mai manifestat.

Quăt veniră alte animale, în quare mișcare putu să aibă o mai mare energie și vivacitate, quăt veniră ómenii, aquestia în prima lor stare n'avură altă diferență de animale de quăt instinctul mai perfecționat, mai fin. Nevoia d'a se nutri și a se apèra, adică d'a se conservă, fù prima lor lege, primul lor maestru. Pînă la om eră în natură dreptul quellui mai potent, quellui mai mișcător. Omul

implini cu mintea queea que nu-i putea dă virtutea musculilor și a brațelor, în contra férelor mai potente de quât dânsul. Dela braçu allergö la bătă, instinctul natural că și la orangutan că și la urs. Dela bătă allergö mai târziu la cursă, cu aqueasta întrecu omul pe animal. De aquí începù a se arătã dreptul quellui mai astușos, mai viclean; Ânsé que este astușia de quât instinctul conservației, atacului și appërării, dotat de pricepere? Priceperea erã necesarie omului nu numai spre a nu deveni prada animalelor potente, ci și spre a le dominã. Priceperea e quea d'ântéiu manifestațiö a spiritului în catena graduale a animalelor. Cu dânsa învinge și supune omul pe leu, pe elephant și tot animalul. Priceperea e bună, progressivă, pentru quö spiritul è bun, progressiv și quând nu mai fù în stare latentă în materie, prin pricepere se manifestö. Astușia omului pinö aquí nu putù să aibă aquest nume; quöci nu fù de quât o curată pricepere inteligentă, instinctul de conservațiö, în starea lui de puçinătate. Astușia meritã aquest nume din momentul de quând omul făcù abus din darul inteligenții și al libertății.

Quât dupö generațiile primitive alle omenirii se arãtarö generații mai pricepute, și între dênsele iar ómeni dotați d'o pricepere și mai mare, și quât generațiile mai cu pricepere, și individele mai inteligente dintre dênsele, abuserö de darul lor nu spre a utilisã minerale, plante și animale, și a se feri și appără de quelle que îi putea vätêmã, ci a deveni possessori și de ómenii mai neperfecti; priceperea se degenerö, deveni astușia. Spiritul se aflã în starea unui maestru que are un instrument stricat sau neperfectu âncö, în starea unui musicu spre exemplu, c'un instrument gros și discord, în locu de armonie nu póte produce de quât dissonuri, discordăturã. Spiritul bun și progressivu nu póte face în aquea stare de quât să arate quö existã, se mișcă, va a conservã spre a produce mai târziu.

În aqueastã stare de abus, micul numër de inteligenți nu supune pe quel mai mare numër, cu braçu cu puterea; facee que au făcut primii ómeni cu animalele

potente, întinde curse. Quine a întins asemenea curse prindătoare de ómeni? firesce quó nu ómenii primitivi, ci generații mai nuoe: Garamanții vedem a vênã pe Troglodiți ca pe nisce animale; nici nu îi distingu din momițe. — Quând stirpea Ethiopianã mai naintéã dupó seculi, quei mai inteligenți dintr'énsa nu mai pot vênã pe semenii sêi que nu se lãssã a deveni pradã. Quine dintre dênșii întinseró curse mai amãgitóre, capabile d'a prinde ființe mai inteligente? firesce quó nu mulțimea laboriósã și simplã încó de și mai inteligentã. O minoritate de cugetãtori, quãrora li se dette óre-quari onori. Omenirea nu mai erã acum în stare brutale, priceperea mulțimii, o făcea a venerã inteligența ori unde o vedea a o consultã. Asta fũ iaró un mare pas al spiritului. Din aquești cugetãtori și inteligenți, de cum vèduró unii și quei mai mulți quó le vine bine a se scuti de labóre și ași apropiã pe a altora, a dominã cu speculația minții n'avuró nici un scrupul a o face, consciința nu erã formatã încó. Animalul erã încó mare și gros în om. Aqueștia dominaró mulțimea și nu cu brațul ci cu abusul inteligenței, cu astuția, cu curse adicó mai fine. Prestigiul il avé dejã, și de cum incepuró a vorbi quó priceperea lor vine dela puteri mai pre sus de om, éttó-i îndatã considerați ca nisce ómeni în relații cu divinitatea, éttó prima stare sacerdotale compusã firesce la început de ómenii quei mai inteligenți que prin binele que făcusseró, au putut trage venerația quellor din pregiur. Aqueștia bine, rêu, câtã acum sã descrie divinitatea cum se pricepea și cum o pricepea și popoul. Unul prin inteligența sa, utilizã turmele, altul plantele, altul focul etc. Mulțimea de mult erã în feticismu, de mult credea de făcătoare de bine și de rêu obiectele que întimpinã; de mult își amau turmele și fructele, și urau sau se temeau de tot que erã vêtãmétor aquestora. Primii inteligenți sau preoți incepurã a dicce unul quó e în relațió cu viața sau cu secretul vitelor, altul cu alle arborilor, alții cu alle utilizãrii lor sau alle artelor nãscènde, alții cu alle focului, luminii, sórelui etc. Aquestea făcea a fi și mai mult

încongiurați de prestigiu, de venerație, făcea a le aduce folose mari fără a pregetă sau fără a laboră intru nimicu. Când le veni în minte a se bucură tot d'auna de aqueste folose și ei și posteritatea lor, inteligența nu mai fû ocupată de quât cum a întinde curse mulțimii, cum a o amăgi și domină, cum a se ardică prin minciuni mai pre sus de mulțime, arătându-se ca favoriți ai divinităților acreditate dejă. Un pasu împinge la altul, un rău la un rău mai mare. Queea que mulțimea offeriă pină aquí de bună voie și credulă, începù a se pretinde ca o datorie, și când aqueasta începù a murmură sau din împilare sau pentru quô se mai deșteptă și ea, preoții, spre a se întări, își asocieră pe quei mai inteligenți, pe quei mai cu putere, pe quei que avea mâna armată și gura mai liberă. Astuția, sau abusul inteligenții fiind ânsă mai mare în preoții, aquestia puturô reuși a și conservă prerogative mai mari, mai întinse, astfel cum 'i am vădùt în quel d'ântéiu statu de stirpea Ethiopiană. Animalul fu prinsu în cursă de omul primitivu, omul primitivu de omul din generații mai nouă; aqueste generații de quei que sciorô a minți mai mult a speria mai mult. Preoții se servirô de amëndouă; se arătarô cunoscători ai divinităților și bune și relle, cu que nu puturô a speria în viață, speriarô după mórte, spusserô quô în mâna lor eră chieile și ale Cerului și alle iadului; și pentru quine nu credea avea brațul armatu, avea âncô și superstiția, frică populară. Vulgul eră pedepsitu prin căpetenii complici și oșteni; aquestia iarô la nesupunere eră pedepsiți prin vulgu.

Quând dela nordu se arătarô primii din stirpea Mongolă, Indienii, cu quât aquestia furô mai inteligenți, cu atâtă astuția sarcerdotală luô o desvoltare mai întinsă și drepturile numite divine luarô nisce forme mai capabile d'a supune o mulțime mai inteligentă. În Indii, religia luô un caracter mai official, preoții sau Brahmanii se întărirô: altare, temple, culturi, țerremonii, pompe, totu que uimesce și încântă și subjugă vulgul, nimicu nu fû uitatu; tôte aquestea devenirô mai compuse, mai miste-

riöse, mai consolidare. De aquí, fabule, allegorii, minciuni, adevăruri accoperite, mistere, sforțuri de imaginațiō spre a învăța totu que pune în mirare și uimesce vulgul, totu que îl speria que îl face fricos, que îl supune și îl subjugă.

Cum se formarō aqueste fabule, și se adăogirō și se complicarō? Principiul lor, cu quāt è mai commun, cu atâta se vede quō la început a fost în popol în sentimentul natural al omului que îl făcù a intră în callea religiei prin feticismu. Ori que popol își are nisce tradiții narrate lăsate în moștenire din tată în fiu. Elle sunt sau suveniri de quelle întemplate și vędute cu ochi, sau nisce conjecture naturale, simple, innocente, provenite din curiositatea de a sci omul quelle que n'a vędutu, din nevoia de a și dà cuvântu despre efectele que are înainte, de a află cauza lucrurilor que i se înfăciședă.

Indiieni que locuescu un coprins mai mare de quāt Europa întręgă încă pînō în đioa de astăzi nu formă o națiō, un stat unitu, și cu atâta mai virtos la începutul lor. În mii de semenții și state de tot felul fôrte mici eră împărțiți încă în timpii lui Alessandru quel mare quând din Persia străbătù în Indii. Aquest coprins nu s'a numit nici o dată *India*, ci Indiile. În ori que țerră, ori quāt de naintată, află quineva coprinsuri și ómeni mai de tôte vęrstele omenirii sau alle nației. Sunt locuri isolate, sate unde se vędu ómeni în quea mai mare simplitate și nesciință que represintă starea d'ântéiu a nației, pruncia ei; sunt iarō cetăți în aqueeași țerră unde se află individe în quare se resumă tôte cunoșcințele actuale și quari representă secolul, epocha în quare ne aflăm. În Indii, unde se vede un amestec de Ethiopieni quei mai naintați și de Mongoli quei mai antici se pôte vedea assemenea pînō în đioa de astăzi starea de pruncia a omenirii și trecerea de aquí în quea de copillărie și mai incolo. Locuitorii delamunte au fost în tot d'auna ómeni tari, altieri, nemlădioși și ca mai isolați conservarō nisce simțimente vii de independență și egalitate primară. Locuitorii părților aride și necultivate remasserō încă în starea sêlbatică;

quei din părțile maritime nu sufferiră nici o lege, nici o ameliorațiō, remasseră barbari. P'acolo n'aveau que cătă primii speculatori de idei și de ómeni, primii preoți și complicitii lor oștenii și nobilii. Aqueștia căută locurile fructifere, locurile abondente unde sudórea populului să pótă a le imbuibă ori-que plăcere. Trântori nu se vedu de quāt acolo unde sūnt flori, albine și miere. Prin urmare o mare parte a Indienilor remasse numai cu tradițiile salle innocente și fū scutită de tot alluatul dolului, și de diferentele forme sacerdotale. Sute de straturi se formară în guverne sau regate patriarcale, în republice, și multe remasseră locuite de semenții nomade, altele de barbari, și altele de selbatici. Și ast-fel în Indii în tot timpul s'au putut vedé tóte fassile sau virstele omenirii. In părțile ánsuși unde dominară primii preoți și complicitii lor și invențiile lor și minciunile lor; minciunile, errorile acreditate, împilarea de și degenerarō și umilirō populul, ánsē nu'l puturō corrumpe de tot a'l readduce în stare de egalitate bestială; quóci ori unde natura è mai mult în pericol, acolo și sforțurile ei spre a se mântui sunt mai mari.

Căutând quine-va credințele, datinele, tradițiile fiă quăruia popul în parte, comparându-le între dênsele și cu quelle oficiale, dintr'ênsele ori quâte va vedé commune la toți popoli și fără nici un scopu de interesu particularu, este în drept a încheia quō aquelle cu adevérat sunt eșite din sinul populului, și aquellea sunt quelle mai adevérate, sau quelle mai probabile pentru quō sunt sau narații de quelle vedute cu ochii sau conjecture instinctive, naturale, cuvinte que natura ênsuși dă omului și natura este quel mai infaillibil maestru al lui.

Pinō să venim la credințele oficiale alle Indiilor que nici odată nu sunt nici primitive nici generale, să comunicăm quâte-va que au fost și sunt universale în tot răsăritul. Elle au caracterul sau sigilliul naturei, pentru quō se vedu scutite de ori que formă monstruósă; și de coprindu o allegorie, aqueasta è iarōși naturală, simplă și adevérul que se vede într'ênsa are un scopu umanu.

Tradițiile aquestea se vîd eșite din partea popoului sau necorruptă sau sufferindă unde se simte sau instinctul natural sau dorințele omului impilat, iar nu dolul speculatorului.

I. Adima sau Adimo s'a creșut în general în Indii quô a fost primul omu. Adimo însemnă *primul*. Pentru ântietatea lui se numi Parama, Parucha, adicô *Omul-quel-mare*. Ellu avù de socie o femee, adicô o Ivă. (Iva însemnă *femine*). Dupô numele bărbatului sêu se numi și ea Adimi, adicô *prima*. Nimicu mai simplu, nimicu mai natural de quât aqueasta.

Preoții, poeții, apoi speculând asupra tradiției sau revelației populare, o umplurô de atâtea alegorii, fabule, minciuni, îi detterô atâtea forme, quât o degenerarô de totu. Adimo în mâinile lor deveni un Menu, sau Manu, un geniu, un șteu. Adima sau Iva deveni Pracriti, adicô Materia. Partea activă, Spiritul, fu personificat în primul omu, și partea passivă, Materia, în prima femee. Quât se divinisarô persônele credinței populare, nu întârșio interesele castelor formate a inventă patru Adami spre a'și legitimă abuserile și impilarea.

II. Primul sentiment religios, dupô cum am mai șis, s'a deșteptat în om prin feticismu. Primii ômeni ai Indiilor pînô să li se înalțe mintea la o ființă creatore, simșirô mai ântêiu florile și mulțumirile intime înaintea naturei adornate de miracolele salle proprii. Munșii înalți și maiestoși cu speluncele, pădurele misterioșe, riurile și fântânele rëcoritoare, susurul apelor și frunșaturei, verdura și florile câmpului, adierea vîntului, mugetul tempestelor și valurilor, fulgerele și tunetele, rësăririle și appunerile sôrelui etc., tot que adduce mulțumire și recunoscinșă, que pune în mirare și extase, tot que âmple de fiori misterioșe nu întârșio de a chemă pe primii ômeni pe o calle que duce la recunoscerea unui creator mare și primar. Maestru è admirat prin fapta sa, și quând începem a admiră și appreșia fapta, è semnu quô cu atât mai virtos făcêtorul va avê admirașia nôștră. Primii ômeni nu scia a cultivă pămêntul, și cu atât mai virtos

a plantă pomii și a formă o grădină. Grădinile lor erau aquellea que le offeriă natura. Unde eră un munte, cu riurile și cascadele salle, adornat de liveți adumbrite de arbori smalțat de verdură și de flori, innăltându-și ca un gigante crescutul pinō la nori, acolo omul află deliciul, acolo sufletul lui simția grandiosul, vagul, acolo cugetarea-i se răpia și acolo în fine ajungea pinō a căde în genunchi. Munții la toți popolii, pēnō în ȕioa de astădi, subt diferente forme, sunt sacri: Sinai, Libanul, Olimpul, Parnasul, Athou etc. Pădurile, riurile, fântănele își avură prestigiul lor. Omul è pretutindeni și tot d'auna aquellași. Indienii, quând adorarō, furō împinși de aquellași instinctu al ómenilor primitivi, avurō instinctul Ethiopienilor și inteligența, simțirea mai naintată de quāt a aquestora. Ei nu se mulțumirō a vedé frumusețele naturei risipite, unele ici altele colo. Dorințele lor, imaginația lor, mai vii, mai aprinse, nu întărđiarō a'și inchipui quō s'ar puté formă, quō ar puté există unde-va un locu, unde tôte deliciurile, tôte frumusețele, tôte avantajiele naturei să fiă adunate la un locu. Acolo unde află răcōre și maiestate și adăpare limpede ar fi dorit să aibă și fructe, și tot que alină famea, și tot que mulțumesc ochii, și tot que dilectă auđul. Ne putēnd încă nepricepēndu-se a le adună în realitate, le adunarō în imaginațiō; și cu quāt visarea lor, dorința lor eră mai anevoie d'a li se realisă, cu atăta objectul inchipuit li se părea și mai departe. Cu o assemenea dorință, quând ne aflăm în mijlocul munților, în mijlocul unei naturi încântătoare, cu quāt pășim mai nainte, cu atăta misterul ne coprinde, curiositatea nu mai are sațiu și la fiă que pasu așteptăm a află un que nuou, și mai departe minuni de frumusețe și de maiestate.

Indienii primitivi nu întărđiarō a'și inchipui un munte ideal exoticu que adună pe lūngō sine tôte quelle necesarii, tot que dilectă și încântă, și verdură, și flori necunoscute și pline de virtuți, și arbori purtători de fructe deliciose și făcētore de minuni, și riuri limpeți și fântăne recorose, și vēnturi mângăitōre și passeri în mii de

ciripiri, și forme și culori, și animale blânde que 'și offerescu de sine și laptele și labórea, și locuri adumbrite și invitatóre la repaos, locuri quari să aibă tóte spre mulțumirea tutulor simțirilor, unde intrând să veđi tóte, să afli tóte, să scii tóte, locuri quare să fiă o lume, un univers de mulțumiri și plăceri. Aqueste dorințe și visări sânt din quelle mai naturale, quóci cu quât omul è mai svânturat și lipsit de tóte, cu atâta viséđă și deștept asemenea coprinsuri que împacă famea, que allină setea, que ardică ori que temere, ori que nevoie, ori que neastâmpér despre lipsa pe mâine.

Să mai adăogim pe lüngö aqwestea virsta coppillărosă a omenirii, și vom vedé quât è de naturale aqueastă suppozițiö. Aquest fel fù originea grădinii primitive și ideale, que Indienii o numirö *Merü* și Chaldei, Babylonienii, Persanii mai târđiu *Paradis*. Acolo, în mijlocul aquellui locu delicios, închipuirö și un arbure miraculos, arbure de viață și de înțelepciune, fructele lui dă nemurireă și sciința; de la rădăcina lui începeau patru riuri între quari Gangul eră quel mai principal. Un asemenea locu mulțumì pe quel que închipui în visarea sa, dilectö și încântö pe quel que ascultö descrierea lui, și nu putü întârđiä a se respândi narrația și credința lui în departe devenind populare. Unde erä doi și trei ómeni, unde erä o familie, descrierea lui la umbra unui arbore sau împrejurul căminului domesticu făcea deliciurile și quellui que narrä și quellor que ascultau. Pruncia și copillăria omenirii fu legănată și adormită în aqweste note innocente alle poesii naturale și primitive.

Mai târđiu minți mediocre que n'au putere de a creä, minți ca alle unor compilatori de cântece de fabule și de tradiții populare, que nu le adună de quât spre a le specula, nu le coppiađă de quât spre a le degenerä cu adaose eterogene, și pline de neprobabilități, de miracole și minciuni monstruóse. Apoi când aqwestea ajungu și pe mâinele popolilor cu quât se vor întâmplä să fiă mai populare și mai acreditate, cu atâta din și în și aqwestia le dau un caracter mai sacru făcënd a interveni în mij-

locul lor óre quare divinități bune sau rellé și dându-le nisce forme favorabile intereselor lor particulare, compli-celor lor, systemei lor.

Muntele Merù, Paradisul primar quât casta sacerdotă-lă puse o mână sacrilege pe dënsul, deveni locuința ȃeilor, culórea que susține cerul, terra și ânsuși infernul, aquest infernu que nu putù fi inventat de quât spre a legitimă temnițele, férele, chinurile și temnicerii și chinuitorii, și carneficii și judecătórii que condamnă la aquestea. Muntele Merù deveni lumea întrégă, cerul cerurilor.

De aquí înainte ține-te la allegorii și minciuni quare de quare. Șépte zone ȃisseró cãrturarii apoi, quó incingu aquestu munte; o zonă de mare sărată, alta d'o mare incântată și încântátóre, a treia d'o mare de miere que mai târđiu deveni mai nobilitară de zahar; a patra d'o mare de unt lãmurit ca lacrãmea; a cincea d'o mare de lapte numai smântână; a șéssea d'o mare de ambrosie; a șéptea d'o mare de apă dulce. Fiă quare din aqueste zone luó quâte un nume particular.

Ómenii din popol visasseró, dorisseró un arbure al vieței și al sciinței; quăți avuró interes intru a nu se lumina popólu, nu puturó cu adevërat a lãsă grãdina ideală fără aquest arbore; il așędaró ânsë in zona de mare sărată, și despre rădăcinele lui ȃisseró quó se intind affundu pînó in iadu de unde își tragu totu suncul și quó prin urmare fructele lui sunt adducëtóre de mórte.

Veniró apoi adăogitori arbitrarii numai cu plăcerea de a adaoge quevã și quelle șépte zone le făcuró noë, alții le făcuró ȃece. Mulți ȃisseró quó daqua Merù è lumea și daqua punturile cardinale sunt patru, și zonele cată să fiă patru, și quó in fiă quare zonă cată să fiă quâte un arbure al Vieței și al Sciinței. Quată differință între instinctul popular și invidia sacerdotă-lă. Popólu quând își inchipui un arbure al Sciinței, ȃisse quó este și al Vieței; pentru quó numai Sciința, Adevërul è mântuire și Viață. Casta sacerdotă-lă și tyranii quât auȃiró de Adevër și de sciință, speriaró popólu cu mórtea, inventaró

quò rădăcinele aqwestui arbure se nutrescu din locurile infernale. Ast-fel mai târziu iesuiții đisseră quò typographia este o invențiõ addusă din Iadu.

Quât începurõ apoi inventatorii de ɔei, fiă quare deschisse cu ɔeu sãu o officină, o magasie de impostură, un templu, un oracol spre a speculă credulitatea ómenilor. Fiă quare điceă quò ɔeul sãu are originea în Merù, quò ɔeul sãu è domnul aqwestui dominiu universal. Dispute apoi, neinvoyri, certe despre păreri, desbinări între popoli pinõ quând învinse ɔeul vinului sau al beției. Beți cu adevërat cată să fi fost ómenii de încantece și descantece sacerdotale qua să adopte de vere nice assemenea invenții atât de perniciose. Mai târziu Brahmanii que se pricep a creă și a distruge la ɔei, a'i înălța la rangu și a'i despuiă de ori que onori, înălțarõ pe aqwest ɔeu al Beției în rangul triadei indiene, cum vom vedé în articulele următóre; ii detterõ numele de Siva și pronumele de *Deonachu*. Deonachu fu adoptat de credința generală quò s'a născut în Merù, unde 'și are și dominiul și stanțele divine. Fabula ajunsse departe din om în om și din popol în popol pinõ quând vedem mai târziũ la Greci un Bacchu *Dionisiu*. Que întempin è aqueasta, que cõpsa lui Joie în quare fu purtat Dionisiu să se numescă *Merù* (μῆρως) și să aibă atâta analogie cu *Deonachu* și *Merù*?

III. Tot într'un timp cu arborele vieței și al sciinței, pentru quò viața o avem de la Mamă și de la dënsa și quelle d'ântëiũ cunoscințe, sensul popular atât de just și atât de sentimental pusse lingă aqwest arbore și o femee. O închipui bellă, jună, neesperimentată, cu un cuvënt o vergine que è în pređioa nunții, o mirésă que așteptă Mi-rele. Quată simplitate, quată candóre demnă de moralul general al Popolilor.

Unde vine apoi superstiția, vine și corupția, depravația quea mai dupõ urmă. Unul adaoose întrebând: que a cătat femeea la arborele vieții? Altul în umórea-i sarcastică respunse quò prin grădine și pe subt arburi se află adessea quâte un șërpe, și nu lipsi de a descrie și costumele aqwestei reptile. Quine nu cunõsce glumele inocente

populare ? și quine nu scie cât de repede se întind când se întemplă de a avé și óre quare sare ? — De aquí femeea aqueasta fu numită Nagakania (femeea cu șérpe).

Nu ne întindem mai departe qua să nu ajungă gluma populară în delicatețe și espresii theologale. E de ajuns a díce quò quei que nu puteau nici să audă de arborele sciinții, quei que făcuró rădăcinele și fructele lui, fructe infernale, aqueia specularó și șérpele popular ; Quând pe prima femeie o închipuiró o femeie gigante, de Mama-mamelor, făcuró și din șérpele allegoricu un șérpe colosal, șérpele-șerpilor, îi detteró felurimi de forme, il dottaró cu mii și milióne de capete, tot în inspirația sacerdotală. Unii batjocuriró șérpele, alții il veneraró, il divinisaró pinó întru a'l facce object de adorațió. Unii făcuró din el un ȕeu generator, alții mai târȕiu un dragone mysticu, pinó când ajunseró întru împietatea d'al spiritualisá și a 'l numi geniul, Spiritul Réului. — Par-quò spiritul ar puté vre o datá fi réu. — Assemenea pentru femeie, unii o făcuró o Venere generatóre, alții o Venere desfruntată, demná d'a se insoçi cu Siva Deonachu, cu Bachu Dionisiu etc. pinó veni aquella quare de nu putú desființa un mithu atât de răspândit îi dette insă, cum vom vedea, o formă umană.

Astfel speculatorii de tradiții și credințe populare desfiguraró tot, degeneraró, implurá tot de allegorii și errorii favorabile systemei lor, interesurilor lor. Quând o datá ajungu lucrurile pe aqueastă clină și mai virtos în starea primitivă și debilă a omenirii, que crede tot, que, addusă odatá de marginea ripei, n'are nici o putere d'a se ține, nici o nricepere d'a se feri, când ajung lucrurile, dícu, la aqueastă clină, privălirea è fără margini, lungă, fatală.

Quând o datá ajunse casta sacerdotală a deveni posesóre pe grădina, Paradisul Merù, invenția poesiei primitive, a le impleá de fabule monstruóse, a le locui de divinități inventate spre interesele salle, vrénd nevrénd a cătat apoi să-i dea un locu afaró din globul pământesc, a díce quò ea îi posede chieile, și a le promite după mórte quellor que le vor offeri de bună voie tot productul su-

dorilor, t^otă voința, tot cugetul, t^otă ființa. Aqueasta âns^ă nu er^ă de ajuns spre a încaten^ă mințile *ó*menilor que de și credule c^ă primitive, er^ă âns^ă și selbatice și nedisciplinate. Indat^ă crear^ó temnițe și lanțuri, ruguri, furci și chinuri materiale, și nefiind ânc^ó de ajuns și aquestea inventar^ó altele mai terribile, mai neevitabile, mai îndelungate, eterne ênsuși dup^ó m^órte pe quare iar aqueast^ă cast^ă deveni poses^óre. Ea đisse qu^ó are puterea d'a arrunca în a quelle chinuri pe nesuppuși și de a mântui dintr'êns^e. Organisar^ó iadul, Tartarul și il numir^ó Iamolca, il desp^ărtir^ó în de trei ori qu^{âte} ș^epte sau do^e-đeci și unu de inferne arđ^ét^óre numite Ghehena. Organisarea, administr^ăția aquestei ocne infernale o vom descrie aiurea.

Âns^ă t^óte aqueste promissii și ameninț^{ări} n'ar fi putut face nici un effect daqua popolii ar fi cređut qu^ó omul m^óre ca ori que animal, și qu^ó dup^ó m^órte nu mai e nici o simțire. De aq^ui invenția transmigrației sufletelor, din ființă în ființă, din animal în animal, aquea metempsychose monstru^ósă, que nu se mulțumi a arde și a frige sufletul svinturatului popol în vre unul din aquele do^eđeci și una de cupt^óre alle *Ghehennei*, ci il condamnă în eternu a merge, a însuffleți férre tirit^óre, hid^óse, animale impure, insecte vile și sc^ărb^óse. Prin aqueste invenții Brahmanii devenir^ó domni absoluți pe corpul și pe sufletul tutulor *ó*menilor, domni geloși pe cheile Paradisului, și împing^ênd din t^ótă dorința și t^óte puterile lumea cu mili^ónele în flăc^{ări}le infernale.

Quând tradițiile și invențiile populare se degener^ó astfel în *credințe* de c^ătre speculatori, quând dela quelle materiale și învederate, prin asemenea dogme se sfort^ă a se sui *ó*menii la quelle spirituale și nev^éđute, scara e fatală, r^ătăcirea teribilă que nu duce de qu^{ât} la quea mai absurdă idolatrie și la quel mai împil^ător despotismu. Un spiritualism mincinos este f^ăr^ó comparați^ó mai întunc^ător de qu^{ât} quel mai gros materialismu. Feticismul este de o mie de ori mai preferabil de qu^{ât} credința în nisce spirituri și divinități desnaturate. Mai bine d'o mie de ori a c^ăd^e în genunchi înaintea unei f^ónt^ăne limpede

que te recoresce, înaintea unei păduri que te adumbră și îți offeresce fructele și lemnele; înaintea sórelui și astrelor que sunt creature alle lui Dumneșeu de quât înaintea unui șeu imaginari, invenția unei minți amăgitoare, creatura unei mâini plătite, unui șeu que mănâncă, bea, dórme, favorisă și se mânîe, are toți membrii omului și tóte pasiunile lui, și tóte vițiurile lui, șeu pe quare nu îl poți vedé și auđi, de quare nu te poți apropiâ nici qua să'l rogi, nici încai qua să'ți rěsbuni. Mai bine d'ó mie de ori tyrania corpului sub quel mai feros tyran politicu de quât captivitatea spiritului sub tyrania empiã și desnervată a organizației sacerdotale; mai bine tóte lipsele și chinu de pe pământ, lanțurile, temnițele tóte, toți judecătorii și carnificii unui Neron, de quât o inquisițió papală, și cu atât mai mult de quât temnițele și focurile și purgătoriile que își arrógă dreptul de a băgă și a scótte un Tată al Borgiei; mai bine în fine quâte va momente de fericire pământénă, variată cu mii de neajungeri și dorințe și dureri, de quât o beatitudine eternă, monotónă, isolată, departe de ai těi, și de tot que 'ți a fost scump în lumea aqueasta, o beatitudine necređută de empii que o promit.

India prin preoții și cărturarii sěi deveni idolatră, superstițiósă, contemplativă, trândavă, închinată despotismului indoitu, offerindu-și că o vită capul la jugu, mâinile și piciórele la catene, și suffletul lăsându-și prada într'o perpetuă terróre și servitudine morală, tăcěnd ca vita, lucrându ca děnsa, mugind ca děnsa, lipsită ca děnsa de altar și de Dumneșeu, și degradată mai josu de quât děnsa, quóci vacca și udul ei deveni sacru, iar popol Paria, totu que è mai immondu și abject.

Idolatria Indiilor deveni sorgintea și modelul tuturilor idolatriilor que fanatisă și subjugă mintea cu spiriturile que speria și înghiață inima, iar cu spiriturile que nu lasă omului un moment, un punt unde să nu'l urmeđe după urmă; idolatria misterióasă, profundă, prudentă că șerpele ei, în quare de se află adevěruri sunt condemnate a purtă vestměntul fabulei, minciunei, ca criminalii pe

al innominiei unde adevărurile se cufundă în întunerecul și labyrinthul allegoriilor și mysterelor ca criminalii în cotiturile ochilor.

Cată să împărțăm lectorilor quâte va din mythologia indiană, spre a vedé cum de aquí eșirö tóte errorile, tóte superstițiile, tóte systemele de sanctificare, tóte amëgitoriile, tóte mystererele, tóte ceremoniele, tóte pompele și declamațiile sacerdotale, totu despotismul material și spiritual.

Scopul nostru aquí nu este a face un tractatu special de Mythologia sau idolatria indiană. Lectorul va află aiurea unde să'și facă o idee deplină de acestu cuib nemărginitu de minciuni colosale. Noi vomu allege obiectele quelle mai culminante que servirö de pharu tenebros și amëgitoru tutulor systemelor plagiare que cu atâta devenirö mai hidöse cu quât n'avurö nici incai proprietatea de a fi originale.

Îmi va iertă ânse lectorul stylul que mi'l însufflă ân-suși materia. Pentru pëccatele tutulor călugărilor și cio-coilor din lume s'a întemplat să mă nascu și să mă crescú românu, și basmele nu le potú narrà dequât cum narrà Românii basmele.

Cărturarii și preoții Indiilor nu s'au lăsatú nici o data a se dice quö suntú idolatri, sau quö dau lumii o idolatrie. Ei sunt fórte spirituali, plini de idei philosophice, inventatori și dascáli unei philosophii din quelle mai speculative, dibaci ca toți doctrinariii, și ancö și scepticii ca și dênșii. Dela dênșii se pot adăpă și Pitagorii și Platonii, și Epicurienii, și ênsuși doctrinariii ñillelor nóstre. Ei se ardicarö cu credința lor mai presus cu mult de quât innoranța și simpla mulțime, recunoscuro o ființă unică, supremă, creatóre, și fiind quö *Creator* în limba antică indiană se dice Brahma, numirö prin urmare pe aquest Creator, pe aquest Dumneđu *Brahma*.

Èttö cum definirö ei pe aquest Brahma, pe aqueastă Ființă creatóre :

Ființa quare este auđul auđului, înțelegerea înțelegerii, cuvântul cuvântului, suflarea vitală a suflării vitale, vederea vederii.— Ochiul nu o pôte ajunge, înțelegerea nu o pôte cuprinde, cuvântul nu'l pôte apropiã. Prin puterea lui vedem, înțelegem, vorbim, și ellu è nevăđut, neînțellesu, neexprimat. — Aquesta se numesce Creatorul Brahma.

Fórte frumos, mai plăcut de mii de ori și de quât de mâncare que se pune în undiță spre a prinde pescele.

Mai adaogã iarõ cârturarii și preoții: Este ființă absolută, supremă, nerevelată. Numele lui este *Brahm* și *Tud* (*Ellu*), și Para Brahma (marele creator). Ființa mai presus și de quât Materia și de quât Spiritul.

Iar frumosu; ânsë din expressia din urmă éttõ cum ese syllogismul doctrinaru.

Fiind mai presus de quât Materia și de quât Spiritul, va să ăică darõ quõ nu è nici materie nici spiritul; și nefiind nici materie nici spirit va să ăică quõ è... *Neùtru!* — aquí esci prinsu, și nu esci trasu de o dată; Ți se lasă funia ca și la pesci quei mari que innõtã âncõ în departe cu cârligul de nasu. Cuvioșii Mythologi iar mai urmédã:

Ellu este tôte, Universul è Brahm, vine dela Brahm, subsistã în Brahm, și se va returnã la Brahm; ellu è pretutindenî, ellu è omnipotentu, etern și nemãrginit, și *de existã queva afarã de dënsul* aqueea este *Maia*, adicõ Illusia, Imaginația. Aquí te miri de o sublimitate poeticã. — Doë la mânã de vei înghiți și cocoloșul aquestei undițe.

Brahm fiind absolut și atot potentu pôte a se descoperi sub tôte formele imăginate și în lumea materială și în quea intelectuală. Așã ori quâte pricepu simțirile nóstre, ori-quâte închipuesce mintea nóstrã nu sunt de quât nisce forme prin quare ni se descopere și ni se aratã Brahm. Ânsë din tôte formele vëđute și închipuite forma quea mai plăcutã lui, quea mai augustã, quea mai demnã de divinitatea lui, forma formelor este *Trimurti*, adicõ Trinitatea sau Triada compusã de Brahma creatorul, de Vichnu conservatorul și Siva modifierul, și fiind quõ a modificã va să ăică a stricã o formã spre a da alta, *modifier* è

una cu *destructor*. Unul è Creatorul și Conservatorul și Destructorul în trei fețe: Creațiö, conservațiö și distrucțiö; nascere, viețuire și mörte. Quâte trei facu unul; și unul è imaginatu în trei, și aqueasta se numesce Trimurti.

Apoi d'alläturea aquestei Trimurti, saü mai bine într'ënşa ênsuși se află substanța și Puterea, nu ca persöne distinse ci cà attribute saü proprietäți alle lui Brahm-Trimurti. — Puterea que se pöte dice și Energie ia nume de *Saeti*, quare considerată ca o Mamă universală prin quare se nascu töte ia și numele de *Matri*. Pe lingö aquestea fiind ca proprietate primară a lui Brahm-Trimurti, și fiind de genere femenin, daqua Brahm ca de genere masculin este Tad, **Ellu**, Sacti, Matri cată să fiă **Ellä**, **Ea**, que în indiana se dice **Suacha** adicö *Sine*.

Din aquestea pâșasce theologia Brahmană tot prin syllogismi brahmanici, și dice: Daqua în Brahm se vede o trinitate masculină, Brahma-Vichnu-Siva, în puterea saü energia lui se vede asemenea o trinitate femenină Sacti-Matri-Suacha.

Din aquestea urmează iarö, tot Brahmanicamente quö Brahm să fie masculine și feminine tot de o dată. Eu quând am citit pentru prima öră aqueastă dogmă atât de sacerdotal profundă, înțelloseiu lămurit quö marele Brahm este Hermaphrodit, sau quel puçin quö è jumătate omu, jumătate femee; ânsë scriptura Brahmanilor a fost prevedüt să nu ne lasse într'o asemenea rătăcire și adauge: quö Brahm-Trimurti este întregu bărbatu și întregu femee, imaginat și adorat în trinitate, a quăria fiă quare față è asemenea întregu masculine și întreg feminine. Brahm-Trimurti masculine este Brahma-Vichnu-Siva, iar feminine este Saraçuati-Lahni-Bavani. Aqueste persöne feminine dicu aquelleași scripture, quö sunt fie, sorori și soçii tot de o dată persönelor masculine, que töte se assorbu în marea și unica Trimurti, que și aqueasta se assörbe în Parabrahma, din quare nu se potu despărți de quät prin făcétörea de minuni și pré înalta Maia (Imaginațiö). Unul adică è Para-Brahma și imaginația nu mai pöte inchipui aquești trei sau șesse termini.

Apoi fiind quò imaginația își pòte închipui ad libitum ori que îi va quere inima. Aqueastă primară și divină Trimurti, masculină și femenină tot de o dată, se pòte despărți prin Maia într'o mulțime de Trimurti secundare, însărcinate cu o misiune de Trimurti supremă. Ast fel esu triadele Sóre-Aeru-Focu; — Sóre-Lună-Terra; — Terră-Apă-Focu; — Aur-Argint-Diamant; — Negru-Albastru-Roșu; — Trecut-Present-Fiitor etc. etc.; și trei regiuni alle geographiei mystice; — trei părți alle symbolului generației; trei și iar trei ori quâte Maia Domniei Talle va închipui lectorulu.

Apoi in ortodoxia brahmană toți termenii aqestia se pot luà drept unul, unul drept toți; quând dici Brahm poți înțelege și Cer și Pământ, și sóre și astre și animale și fére și tiritóre ori-quâte vrei, și quând dici sóre poți înțelege și luna; quând dici iadu, poți înțelege și cer; quând dici regele iadului quare è Sivà poți înțelege și pe Dumneđu quare è Brahm; philosophie mare, metaphysică mare, pantheism mare, speculație mare, que nu potu întârđià a deveni o idolatriã abrutisantă, quoci aquesta fù și scopul cuvioșilor brahmani.

Fiã quare termin masculin sau femenin al trinității primare luatã și adoratù in parte, cu idolul sêu, cu imaginea sa, cu templul sau officinã sa, cu altarul sêu; fiã quare termin al trinităților secundare ca Sóre, Lună, Terra, Focu, Aeru, Apã, etc. idealisat, personificat, materialisat din nou într'un idolu, illustrat cu o legendã, cu minunile și aventurile salle, éttò un mare synaxar coprindător de quel mai numeros polytheism, que luò apoi felurimi de forme și numiri, după popoli și limbe.

Éttò arburele genealogicu al divinității sau divinităților indiene que se întinde in sute de milliône de ramure și face a eși sute de milliône de đei și geniuri de tóte felurile.

Creația lumii se va vedé in cosmogonia coprinsã in capitulu I al legilor lui Menù. Ansé aqueste legi nu sunt adunate in corp de condică de quât cu mult mai in urmă de epocha in quare suntem. Elle sunt o allegere și cul-

legere din credințe și datine populare degenerate de casta sacerdotală, de cărturari, și adăogite de errorii proprii a subjugă popoul. Legile lui Menū constituă credința oficială. Noi acum suntem în credințele primitive que iau forme în interesul castelor usurpătore, formele minciunei.

Brahm sau Parabrahma dinpreună cu el însuși feminin, cu soția sau Maia, sau după alți cu Bhavani, nascu, trinitatea indoită Brahma-Saraçupati, Vichnu-Lahmi și Siva-Bhavani.

Brahma creatorul coprins de un amor violent pentru sora sa sau fața-i feminină Saraçupati, o allungò în toate părțile pînò quând posedându-o nascu cu densa o sută de fii.

Din aqueste una sută fii, quel mai mare Dakcha nasce cinci-șeci de fiie.

Una din aqueste fiie numită Aditi nasce pe Devi sau Devați, zei sau geniuri luminoșe și făcătore de bine que locuesc cerurile. Altă fiică a nume Diti nasce pe Daiți sau Açuri, geniuri întunecóse făcătore de rău, Titani, Giganti, Vampiri, toți monstruoși, la început se creșurò aqueștia materiali, mai târziu se spiritualisarò. Aqueste geniuri bune sau relle la început erà toate geniuri luminoșe, n'aveau nici o distincțiò între sine pînò quând unul din căpitanii lor anume *Maisasura* (angelul orgoliosu) creșendu-se quò è quevã de densul, îi veni în minte să se facã căpitanul căpitanilor și să desbrahmeze pe Brahma. Se revoltã darò cã toți rebelli ambițioși și vani, și trasse în partitul sêu o mulțime mare din aqueastă miliție cerescã. Ansê Brahm cu partea fidelã que îi mai remassese mi 'ții trinti quâte unul unul din ceru de le merșerò fulgii; și atunci furò numiți Daiți (demoni) sau Açuri (ne-çuri ¹⁾).

Nu erã de ajuns a-i proscie și exilã din cer, cãtã să li se facã undeva vre un fel de Siberie, ca locu de închisóre. de pedepsã și de căință. Așã să terminò atunci să creede (prin Brahma) cincispredece globuri sau lumi, șapte în sus, șapte în jos, și Terra la mijloc. Quelle șapte din jos

¹⁾ Çura este viața eternã. A-çuri va să dicã neeternã.

furö destinate d'a fi locu de pedépsă geniurilor căđute ; quelle șépte din sus locu de carantină sau purificațiö pen-
 tru quei que vor ajunge a 'și cunósce lungul nasului. Qua
 să nu se lase libere aqueste geniuri, Parabrahma creö apoi
 nouëđeci de forme de corpuri de animale muritóre, din
 quari quelle mai nobile sunt Vacca și Omul. Rebellii furö
 condamnați a intră ca în nisce închisori a insuffleți a-
 queste corpuri, a petrece într'ênsele, adicö a viețui. De se
 mai îmbunătățescu în viața unui corpu, trecu apoi după
 mórtea lui spre a insuffleți altu corp mai perfectu, mai
 nobilu, pinö când din corp în corp și din spheră în
 spheră transmigrând, de vor merge crescendo cu căința
 și cunóscerea péccatului lor, ajungu din spherile inferi-
 óre pre pământ, apoi în quelle superióre de quarantină,
 și în fine după mii și milliöne de anni la originea lor în
 ceruri. Aste geniuri rebelle sunt darö, după ortodoxia
 brahmană, suffletele que însufflețescu animale și ómenii,
 și totu que è viu afarö de aquestea. De nu se vor căi
 ânsë pinö la împlinirea secolilor, de vor persistă qua
 în ori que corp vor trece să fiă tóte rebele, tóte relle,
 attunci vai de ei ! în đilele de apoi, vor fi aruncați în
 întunericul din afarö, în focul nestins etc. etc.

Brahm ânsë, în marea sa îndurare, permisse și geni-
 urilor fedele, devilor, d'a veni și ei a locui în aqueste cinci-
 spređece globuri, unde, sub comanda și protecția lui
 Vichnu, să ajute fraților lor rebelli întru a se căi, a-i în-
 demnă la bine și la purificare prin practica canónelor,
 sau a le da luptă la întêmplare de neascultare. Aqueștia
 își făcu datoria cu mare zelu și devotamentu, ânsë que
 să facă și ei, pentru quö s'a întêmplat dela quea d'ântéiü
 și fatală rebeliă a fi mai mulți quei rebelli. Numérul a-
 questora, al daiților sau demonilor se suie pinö la opt-
 sute de miliöne, unde al bieților Devi abiă ajunge pinö
 la trei-sute de miliöne.

Așă după aqueastă mare rebellie și determinare a lui
 Brahm, Brahma, prima persónă a Trinității, Brahma,
 creatorul, creö quelle șépte globuri superióre, luminöse,
 apoi Terra sau *Mrilloca*, sórele și luna și apoi quelle șépte

globuri inferiõre, întunecõse, que abiã sunt luminate de opt nestimate que lucescu cã cãrbunele pe creștetul a opt serpi.

Dupõ aqwestea furõ creați pe rând dece Macharchi sau Macha-Richi, Richi-Mari, que au un rang mai sus de quãt dei. Aqwestia sunt nisce typi sau modele de patriarchi. Se vede õre-quare analogie între Macharchi și *Patriarchi*, și la numër și la nume. Furõ creați apoi Muni, Meni sau Mani, și în fine quei patru õmeni sau Adami trași din gura, braçul, cõpsa și piciorul lui Brahma. Ânsẽ, ñicu, cãrturarii din tot que a produs Brahma nimic nu ẽ mai sacru și mai divin ca legile *mogonici*, din quare și o mare parte o vommu vedẽ la locul sãu, spre a pricepe și noi divinitatea lor. Aceste legi, quãnd se adunãrõ în corp de condicã, se numirõ faimõsele legi alle lui Menu.

Face omul o secãturã și tot se uitã la dẽnsa și crede quõ a fãcut queva. Intrebați pe toți poetașii que și ei se cred creatori și veși vedẽ quõ nu le ajunge nimeni nici cu strãmurarea la nasu daqua au apucat sã adune quãteva cãntece populare și sã le reforme întocmai ca Brahmanii credințele popolului. Daqua nisce asemenea ființe sau atõme se credu quõ sunt queva, cu quãt mai virtos Brahma Creatorul ellu ẽnsuși? Brahma, prin urmare, nu întãrziõ d'a se îngõmfã divinamente de creațiile salle și mai virtos de autorlicul legilor lui Menu.

Incepũ a se crede mai sus nu numai de quãt quelle lalte doẽ persõne alle Trinitãții Vichnu și Siva, ci și de quãt ẽnsuși Brahm. Ingõnfat, și tot mai îngõnfat, firesce quõ coprinse, ca tot lucru que se înflã, quea mai mare parte din spațiu. Queilalți dei indesãți, inghesuiți, ținea și ei quãte o parte meschinã a spațiului, din quare nu mai rãmase nici quãt sã împingi c'un accșior unde-va vre un locu, daqua ați auđit vre o datã sã existe unde-va guvern sau stat fãrõ temnițe, și judecãtori și carnefici, putea sã existe și statul statelor și împãratul împãraților, Brahm fãrõ Naraka (infern), quare ẽ temnița, ocna aqwestei ființe pré înalte. Infernul prin urmare erã de mare

necesitate Divinității sale, planul se făcuse distribuit cu quea mai profundă și înaltă economie; cum să fiă locurile și încăperile de judecată criminală; cum locurile de ars, de topit, de smuls ochii, unghiile, rărunchii, unde rugii, rôtele, crucele, țepele, instrumentele de tot felul. Agenți, sbiri, chinuitori, nimicu nu lipsea; zestrea infernului eră inchipuită, focuri, pucioasă, putori exotice, geruri, furri, viermi neadormiți, mări de flacără, de lacrăme și de sânge, fόμε, sete, vaiete, blesteme, tôte era pe plan inchipuite, cum să se scurgă ochii tutulor Dominitorilor civili și religioși que au misiunea de a susține ordinea legală și religia și de a reprezenta divinitatea pe pământ. Tôte eră în prețioa, în așteptarea spre a se execută. Ânsé unde locu? Quô spațiu cum vêdurôm quea mai mare parte eră ocupat de Brahma, și quea laltă de quei laltî dei. Proprietatea de atunci eră sacră pe quine din dei să expropriețe? Brahma, d'aquârui sciință nimicu nu scapă ne sciut, sciă tôte aquestea și sciă âncô raçoiturile lui Brahma, creatorul, îngônfatul și autorul. Brahm urasce și pedepsesce orgoliulu. 'L am vêdut que făcù cu geniurile rebele. Se determinò darô a umilî pe Brahma, a-i dă o lecțiô și a'l face a cunósce quô el e una cu quelle lalte doê persóne alle trinității. Așâ đisse în sine: „Să umilim pe Brahma, și éttô și occasiô, un pretext legal spre a află un locu unde să se construie Iadul dupô tôte formele legale. Să se ia dominiul lui Brahma partea cu quare proprietățile lui întrecù pe alle quellor laltî dei și partea aqueasta era mare numai bună de Iadu. — Acolo, în aquea parte să se puie în lucrare și îndată să se construie Naraka, dupô pian și dupô zestrea și impiegații lui“.

Đisse și se făcù. Brahma fû addus a 'și cunósce Brahmania sa; egalitatea de onori și de proprietate se restabili, și iadul atât de necessariu que așteptă cu neastâmpêr de a se pune în lucrare se înființô pină în quel mai din urmă amênunt, devenind symbol de ordine, de paternitate și de justiție divină, model dupô quare să aibă a se luă tot statul que va dorî a se asemênă cu cerul, spre a'și formulă dreptatea.

Bine, iadul se înființo, Brahma se umili, ânsé un pëccat nu se póte spála numai cu umilință, Brahma pëccătuisse și cată să se curețe și spelle după regule cu repentire, cu suppunerea la canónele rugei, nemâncării, sufferințelor de bună voie.

„Daqua vei să afli iertare și grație, îi đisse quel pré înalt, încovóiete sub greutatea umilinței, treci prin patru încarnații, în quare să sufferi în carne, în pelle și în óse, în curs de patru període de mii de anni“. Brahm vorbi și Brahma câtó a se suppone pentru quó scià papara que o mâncasseró Daiții. Așá mai ântéiu și mai ântéiu se încarnó (pentru pëccatele salle) și luó corp și figură.... De que credeți quó luó figură? — De corb. Ânsé fiind quó aquel corb erà Brahma ênsuși, nu remasse el așá un corb ca toți corbii, câtó să aibă un que extraordinar. Devinați que a fost corbul ásta? Unii veți đicce quó a fost un corb mai negru de quát toți corbii, alții mai mare, alții quó va fi avut ciocul mai lung; vor veni unii pinó la stravaganța d'a đicce qu'a fost vre un corb alb, sau roșu sau pestrițu. Nici una din aquestea. Corbul aquesta fu *Poetă!!* battă'l albirea penelor! Veți đicce ânsé, que fel de poet cu ciocul și cu vocea de corbu? Și eu am đis tot așá, ânsé theologia cuviosilor și sinților brahmani ne astupă gura la toți. De am trăi între aquești credincioși, noi am întrece de nisce eretici și afurisiți cu nisce asemenea idei. Pentru tot binele que îți dorescú, lectorule, feresce-te de a-ți scápă o asemenea idee și în locurile nóstre pentru quó aqueași anathemă te aștéptă și din partea tutulor poeților, que croncăiescu ca corbii, și se cred de privighetorii tutulor poeților cu o limbă ostrogotă, cu idei păgâne și cu versuri mai șotâncate de quát dracul schiop, și c'un orgolliu mai brahmaticu de quát al lui Brahma. Eu unul am pătit'o și îți dau de scire a te luá cu binișorul pe lúngó aquești mici creatori sau croitorași făcători de fabule și compilatori de tradiții și cântece naționale.

Așá corbu poet se făcú Brahma și numele que luó subt aqueastă figură fú Cacabhusonda! Din aqueastă încarnațió învêjaró mulți spre a'și lăsá numele părinților și

a'și luà quâte un nume mai sonor, sau de învățat sau de erou, creștând quò dela Cacabhusonda pinò la dênșii n'a mai stat celebritate mai mare sau mai bătăiôsă.

În al doilea period Brahma se încarnò într'un Ciandala sau Paria. Eu la început creșuiu, quò spre a mântui aqueastă clasă de sclavi, de țigani, de afurisiți ai Indiilor, ânsê orthodoxia brahmană este departe de o asemenea eresie și hulă; ea ne dă altă morală que o practică toți quei drept credincioși. Luminele brahmanilor arată adevêrul în chipul următor: Ei șicu quò Brahma în marea sa îndurare se făcù Ciandală sau Paria, qua să pôtă deveni tilhar! De s'ar fi făcut Brahma preot sau nobil, sau neguțător, ar fi putut facee tôte tilhăriile din lume și nimeni nu 'l ar fi numit tilhar. Așa deveni Ciandală qua să pôtă cu fapta avea și numele de tilhar; și qua să pôtă apoi avea pentru que să cașă la căință, și cum să dea exemplu ómenilor de penitență, de schimnicie, de sihăstrie, de *sfîntenie* cu un cuvânt. Dupò tilhăria quea mare que profesò îndelung, Sihastru apoi și schimnicu ca dênșul n'a mai stat altul assupra pământului. Privățiile și chinurile de bună voie, rugile și veghierile lui sînt neauđite. I se cutremură cuiva carnea de admirațiò și venerațiò și de neposibilitatea d'a le imită.

În al treilea period se încarnò iar într'un poet que întrecea de mii de ori pe Cacabhusonda, în poet autor. Cacabuhsonda mai mult croncăisse de quât scrissesse și fuisse poet nu pentru poesiile que nu făcuse ci pentru qelle que cugetà a facee. Acum în aqueasta a treia încarnațiò Brahma fù poet-autor-sihastru. Făcù multe și varii poesii que servirò de minune brahmanilor ca tôte minciunile sau poesiile. Fiind ânsê quò dupò regulă tôte lucrările mergu din perfectu în mai perfectu în aqueastă împelițare de poet nu s'a întins pinò la drame și poeme mai mari, s'a mărginit în bucăți fugitive. Gradul aquesta l'a lăsat să ajungă la dênșul în a patra încarnațiò. Numele aquestei d'a treia încarnații îl uitasem, numele lui fu Vyasa.

În fine în a patra încarnațiò veni sub pellea și figura

lui Kalidaça, mare poet dramaticu, autorul *inellului încântat* și adunătorul în corp de condică al legilor lui Menu, que eră cum ați vădut alle lui Brahma însuși. — Unii țicu quô aqueste legi furô adunate mai din nainte de când petrecea în lume cu carnea și ôsele lui Vyasa.

Brahmanii invôcă pe Brahma diminêța și séra, arruncând de trei ori pe pământ și către sóre apă que iau în pumni. La prânđu il invôcă offerindu-i o flóre, și la sacrificiul focului îi offerescu unt lămurit. Brahmanii țicu și susțin quô Brahma are patru capete, qua să pricépă și să se deștepte ómenii, quô patru sunt punturile cardinale: Răsăritul, Apusul, Miaďă-nópte și Miaďă-ďi; quô patru sânt castele legiuite alle pământului, sacru al Indiilor; quô patru sunt cărțile sau scripturele sacre que se numescu Vedă; quô patru sânt virstele etc. etc.

Brahma tradus în alte limbe luô numele și formele lui Bel, Baal, Moloch, Osiris, Joie etc. Trimurti indiana trecù mai târđiu subt alte forme la Egypteni și Greci, pinô în Roma. Joie, Neptun și Pluton sânt o triadă. Joie se însóră cu surora sa Junone, ca Brahma cu Saraçuati. Joie are o aquilă și se face lebăďă, Brahma are pe Hamsa (Aquila-lebăďă). Omer dă lui Joie o catenă de aur precum brahmanii dau lui Brahma catena mystică de quare sânt suspendate lumile. Joie se încarnă, ca și Brahma etc. etc.

Să venim acum la historia și aventurile lui Vichnu, pentru quô de și aqueste trei persóne alle Trinității sânt una și aqueași, ânsé cum vedeți fiă-care își are historia sa, nevoile salle, plăcerile salle, și cu tóte aquestea Brahmanii țicu quô dogmele lor nu sânt nici politheiste nici idolatre. Nimicu pe lume nu e mai orthodox ca creďința lor.

Vichnu este persóna trinității indiene que are costume și appucăturé mai umane sau queva mai de Dumneđu. Păfeticu și blând mulți secoli abiă se auđi de numele lui. El fù aqueea que țicu ómenii *copil bun*. Mai nainte de

crearea lumii, mulți ȃicu quō el fu aquella *que se purtā peste ape*. Cu tōte aqwestea gustul allegoriilor monstruoase sau mai bine gustul monstruoșităȃilor prin quari s'au distins cārturarii indieni nu'l lāssarō nici pe el in pace. Ni'l făcurō cu patru braȃe; intr'o mână ține o măciucă, intr'alta rōta nupticā dintellatā și flācārātōre, in a treia o scoicā numitā Sanca, și in a patra o flōre de lot (enufere). Pe capu 'i-au pusu o corōnă cu trei caturi, dupō al quāria model, quānd îi dette mâna, își făcu mai târșiu și Papa una. Pe peptu-i străluce diamantul *Castrala* alle quāruia focuri luminēdā universul întregu. Corpul îi ȃ albastru inchisu și vestmintele galbene.

Vichnu, cum se scie, ȃ masculine și feminine tot de o datā, ȃ însurat și măritat cu sine ȃnsuși. Așā adessea ȃ prezentatu cu soȃiōra sa Lachmi que stā inainte, sau in braȃe, ast-fel unul cu altul in quāt amēndoi facu un corp. Quānd vor să'l arate quō se purtā peste ape, atunci ȃ culcatu pe șērpele Adicechen alle quāruia nenumērate capete inālțāndu-se formā un uraniscu sau o domă peste cupul ȃului.

El de și ȃ una cu quelle lalte douē persōne trimurtarii, ānsē ințellepciunea brahmanā cređū quō e mai bine fiā quare să fiā cu al sēu, și îi detterō dominiu separatu, palatul sēu, Curțile salle, appanagiul sēu. Palatul sēu se chiamā Vaicutu cu totul și cu totul de aur, de nestimate și de luminā, la sōre te poȃi uitā, la dēnsul ānsē nu. Quānd din retragerea sa se aratā in lume, atunci nu ese nici o datā pe josu; ȃ cāllare in ȃillele de rōndu pe un erete; in ȃille insemnate ȃ pe un bidiviu de aquillā, sau pe passārea fantasticā *Garudha* que ȃisu quō ȃ regele svōlātōrelor.

Vichnu, de cum a eșit din ou din preună cu queilalți doi *sine* Brahma și Siva fū predēstinat a veni de ȃece ori pe lume și a se incarnā; āntēiu pentru quō numērul ȃece ȃ mai rotund; al doilea pentru quō numērul Maharchilor sau patriarchilor e ȃece, și al treilea pentru quō așā a voit voința supremā. Incarnaȃiile lui se ȃicu *avatar*, și fiā quare se distinge printr'un nume particular, de quare noi scutim pe cititor.

Anteia dată veni în lume și se încarnò într'un pesce; când se va vorbi despre deluviu vom vedé cum și pentru que se operò aqueastă încornațiò.

A doa órà luò corp de un scalliu sau de o țestòsă spre a se viri sub muntele Meru, a'l sustine de a nu se cufundà.

A treia órà revestì óse, carne, pelle, ritu tóte de mistrețu, adicò deveni din cap pinò în picióre porcu spre a scâpà lumea de un gigante cuvios și ascet, cum am dice pe limba nóstră de un dracu de călugěr. Țeul aici fù mintosu, sciù el quò înaintea unor persóne ca aquestea ca porcu cată să se înfăcișede quinevã spre a le pune pe callea dréptã. Quát le vei omeni ți se suie în capu și te desmoștenescu de tóte (vedi Erunyaca).

A patra órà luò forma compusã jumătate de leu și jumătate de omu, spre a batte tot un gigante cuviosu. Aquesta prin viața sihastrã ajunsese la o sfințenie de nu-i mai ajungea quinevã nici cu strãmurarea la nasu. Prin urmare ajunsese tare, și țeul fù nevoit să aibã mintea de omu și puterea de leu spre a putea veni la luptã dréptã cu un asemenea sfințoiu.

A cincea órà își împlini solia încarnației devenind un Brahma ghindocu, sau nanu, qua să pótã amãgi pe altu gigante que dominasse lumea (vedi Mahabali).

A șessea órà luò chipul unui Brahma întocma, și perfectu (v. Paraçu-Rama).

A șeptea órà veni și veçi între ómeni, cu corpul cu chipul și cu numele lui Rama.

A opta órà se concepù în pântecile unei împărătese frumósã qua sórele, sóça vergine a imperatorului Vaçudeva, și mamã vergine dupò nascerea pruncului. Attunci luò numele de Chrisna și se țise Vichnu-Chrisna, devenind un mare reformatoru. De va fi aqueasta adevérat, a făcut un mare bine atunci quócì lumea sufereà mult.

Ânsé cu tóte reformele que făcù, Brahmanii cărturarii, și ciocoi indiilor, tot de que sciã ei se ținea; și Vichnu fu nevoitu să mai viiã odatã pe pãmânt să puie lumea la calle. Attunci a noua órà făcù o reformã complectã, și sub numele de Bhuda scãpò o mare parte de lume din

măinile binecuvântătoare ale Brahmanilor, în cât în ȋioa de astăzi sunt de la 170 pînă la 315 milioane de oameni care adoră pe Dumnezeu cu religia lui Budha. La locul sîu se va vorbi de aqueasta.

Fiind quă pînă aici se făcură numai noă incarnații, și fiind quă numărul lor, cum ammu vîdut, fu destinat de ȋece, prin urmare Vichnu, se asigură în Indii, quă are să mai viăă odată pe lume, căllare pe un callud'aqueia care mănâncă focu. Quei mai credincioși Brahmani ȋicu quă nu va fi căllare pe callu, ci se va incarna într'un centaur qua să 'i fiă adică și omul și callul la îndemână. Attunci va fi și împlinirea lumii; atunci Vichnu va ajunge a stinge cu totul stirpea și sîmînța rîilor; pămîntul se va distrîge; se va creă o nouă lume, și va reîncepe o epochă mare de aur. Indienii biet așteptă și ei ca toți popollii sufferitori distrucția rîilor și un mîntuitor. Aqueastă aspirație e naturală și de aqueea e și veră. Vichnu este un tipu de consolație pentru toți quei care au gemut și gemu în Indii. De aqueia Brahmanii nu 'l pră au în mare venerație ca pe Brahma; adoratorii lui Vichnu avură mulți secolii a sufferi, susținură lupte mari cu Brahmanismul și Sivaismul pînă să ajungă ași aduce divinitatea lor la un rang egal cu Brahma și Siva. De aqueea, cum ȋisserăm la început, îndelung nu s'a aȋditu de numele lui Vichnu; De aquea adesea avură rebelle mari și terribile cu toți gigantii sau țarii timpului și ênsuși cu fratele sîu Siva destructorul. Și cum să nu fiă în luptă cu Siva? Vichnu e Conservația, Siva Distrucția, Vichnu e Viața, Siva e Mórtea. Vichnu e regele Paradisului. Siva lăssasse Meru și devenisse rege al Iadului. Frate, frate, ânsă unul altuia își scot ochii ca nisce frați.

Êttă que ȋice Creuzer de Vichnu: Descindă pe pămînt printr'un sacrificiu de bună voie și pe quare ellu nu mai putea să 'l facă, și mîntuî lumea de o catastrophă sigură; se suppusse la tôte nevoile și sufferințele omenirii, la o mórte crudă spre a învinge împărăția Rîului și a realță pe a Binelui. Să făcū păstor, oștean prophetu spre a lăsa

ómenilor un model de omu adevărat. Cu tóte aqweste è Dumneǎeu adevărat, representantul Ființei Pré Inalte și nevăǎdute dela quare 'și a fost luat missiunea. Potentu că dënsul, dreptu că dënsul è assemenea bunu și înduratu că dënsul, iertând și ênsuși inemicilor sêi, și nu quere dela adoratorii sêi dequât un cult cu spiritul și cu adevărul. El singur face pe ómeni sfinți; el singur póte dà beatitudinea, fericirea que se numesce *Muhti*. Quócì ellu este Naraiana, ellu Bhagavan, ellu Brahm, ellu è în centru lumilor, și tóte lumile sùnt alle lui. Ellu è unitatea în universul“.

Dăm de scire lectorului quó Creuzer de ar fi fost Brahman n'ar fi vorbit așa. Creuzer è german și german protestant, Vichnu è personificația tutulor protestațiunilor, suferitorilor.

Mai facem o observațiö quó dupö calculul și cunoscintele quelle mari alle Brahmanilor, dela o incarnațiö pinö la alta a lui Vichnu a cătat să trecă quâte o mie de anni *divini*. Și fiind quó annul divinu se compune de 360 de ñille, tot de quâte un annu fiă quare, adicö de 360 anni, prin urmare dela o incarnațiö pinö la alta a cătat să trecă quâte 360.000 de anni și în noë incarnații de noë ori atât, adicö 3.240.000. Budha sau a noa incarnațiö a fost mai pe aquellași timp dupö unii cu Abrahm și de atunci pinö la a ñecea adicö pinö la capëtul lumii și stingerea rëilor au să mai trecă alți 360.000 de anni.

Âncö queva mai è de observat în aqweste incarnații. Quând Vichnu veni pentru prima óră assupra pământului fù mai nainte de întemeierea muntelui Merù que è colönă que ține cerul și tot universul; fu quând se făcù pesce în timpul diluviului. Așa dupö calculul Brahmanilor diluviul este pus cu doë milliöne 160 de mii de anni mai nainte de Bhudà, adicö de Abrahm; diluviul este pus mai nainte de ivirea ómenilor pe pământ și cu tóte aqwestea cuvioșii brahmani innécă cu diluviul tótă stirpea umană și animală, ñicënd quó de și n'au fost ómeni, dar a cătat să fiă, quócì que este în natură cu neputință tóte sunt la Brahma cu putință. Brahmanii, că toți Brah-

manii din lume, o au, cum ȕicu grecii *diporton*, adică cu do ue. Au i littera i spiritul; qund le vine bine se ȕinu cu dinȕii de litteră, qund le vine rău cu littera allrg la spirit sau la inȕelles, i atunci dau inȕellesul que le place, que se invoesce cu interesele Cuvioșiei lor.

Vine acum Siva que este quea de a treia persn, i pe quare unii o pun a fi quea d'nti. Alȕii il cocotd mai sus i de qut Triada sau Trimurti, ȕicu qu ar fi ellu Brahm nsui. Cum se vede lucrurile, Religia Indiilor la inept n'a fost a organisat official cum se vede de qute-va mii de anni incu. La inept fi-que partitu sau systemă er cu Ȕeul său, pe quare il făcea mai mare. Brahmanii erau cu Brahma, Ostenii sau nobilii cu Siva, una pentru qu Siva avea nisce appucture cu totul aristrocate, adic destructre, o manie de a tot batte i despuia i uccide, i al doilea qu el inventasse i Vinul ca un Deonachu que er. Quine a vd masă de millitar sau de boieru fr vinu? A se văd lucrurile qu mulȕi secolii Popii pretinser qu ȕeul lor  mai mare, i Ciocoi indiani s'au quam ȕinut inelung de a nu'i ls ȕeul să. 'l calce in picior colivarul de Brahma. Pentru aquestea Siva qund a fost ciocoi tari a fost i el tare i mare, a fost mai presus de tte triadele i de toȕi ȕei din lume. El nu scie multe qund pune mna pe sabie. Qund ns Brahmanii cu postul i cu ruga i cu attea canne ajunser a imbrobod i impofil pe ciocoi, atunci ct i Siva a'i mai ls nasul in jos inaintea lui Brahma. Hei! dar in lume nu era numai popii i ciocoi, er i un popol compusu de laboratorii, de artizani i de neguȕetri. Aquetia avea i ei Ȕeul lor i sta pitulitu, nici nu cute a se art inaintea lui Brahma i Siva nici qund aquetia er in pace, nici qund se luă de pru. Qund ti veni bine i popolului ii scósse i el ȕeul la cmp. Stăi, ȕisse, nu cu lopata, ci cu judecata. Au dr i ȕeul nostru nu  un ȕeu ca al vstru? Attunci se sculă i Vichnu i di, trntesce la i cuvioi de Brahmani, desarm la

ăi țăntoși de cavaleri; que strigă: uite-mă! eși la lume papugiul! Papugiul ânsă de Vichnu que sufferise de ajuns pînă aici nu pré sciă multe, și făcū să le mērgă unul și Brahmanilor și cavalerilor. Bătaia fū lungă, terribilă, cum o arată scripturile indiene pînă quānd se făcū pace, și de atunci înquă s'a încheiat Trimurti, dīcēnd aide! una să fiă quāte trei ȕei, quāte trei persōnele, que e unul să fiă trei, que ȕe trei să fiă unul. Quānd se făcū tractatele de pace, așă ȕe datina să se scrie vorbe frumōse de învoire și frăție eternă; ânsă ia întrebăți și pe quei que s'au bătut? quō tot cam mīriind se uită unul la altul. Ast-fel fū și cu împăcarea ȕeilor. Ei de bine de rău se împăcarō, ânsă ómenii lor rēmasserō tot cu legendele lor, tot cu que sciurō. Așă ȕe și cu ȕei că și cu ómenii mari. Boierii tot ar mai trăi între dēnșii, ânsă servii lor se mănâncă că cāinii între dēnșii.

Siva ȕe focul, focul que dă viața și distruge, focul bătăliilor que adduce învingătorilor triumphul și învinșilor destructiō. De aqueea nobilii și cavalerii ȕiceau că ȕeul lor ȕe tot ellu și creatorul și destructorul: ellu prin urmare și conservatorul; quōci nimeni nu ȕe așă de conservativu qua quel que ia alle altuia, qua quel privilegiat.

Siva ȕe representat cu cinci capete, fiă-quare cap are quāte o corōnă de hirce de ómeni. Corpul îi ȕe de culórea cenușei; ochii varsă focu și fulgere, pērul îi ȕe numai flacăre ca craterul unui vulcan. In pregiurul corpului și brațelor lui șueră șerpi que îi aștéptă comādele. Gura fiă-qāruia cap îi ȕe armată de patru rōnduri de dinți ascuțiți, are patru brațe și fiă-quare ȕe armat de sabii, de lanci, de flacăre. E căllare pe un tigru și strebate lumea cu turbarea in inimă. E rău, ȕe mai rău de quāt un țar furios: Petru al Rusiei, quānd se înbătă, Niculae quānd condamnă la Knut, la furci, la împușcătură și la Siberia, Constantin Pătescu quānd se îndrăciă, sēmēnă nimicu pe lūngō Siva.

„Siva locuesce quānd in Merū, quānd in Cailaça; quānd in cer; quānd in infern.

Ast-fel țarul domnesce și in Petersburgu și in Siberia.

Consórtea lui este Bhrevani. Are o mulțime de nume, din quare quelle mai principale sunt : Dătătorul de existență, Domnul Vaccei, Purtătorul Gangului, Terribilul, Ardeiosul sau Scoțătorul de lacreme, Destructorul, Domnul Cerului, Țeul-Mare, Domnul înțelepților, al oștenilor, Regele Tartarului. Quând è și el în tónele bune, adicó quând è făcător de bine (pentru quó dupó cum sciți, toți quei mari facu și réu și bine, de va fi binele lor vre un bine), atunci è representat pe un munte, eșind din capu-i o mulțime de animale și plante. La piciórele lui stă taurul *Nandi*. Tot ellu ține în mână și un tridinte, și apoi în alta și o flóre de lotus (*Padma*).

Scanda, Țeul resbellului, è fiu bun al lui. Asemenea Ganeça, Țeul înțelepciunei, Țicu a fi tot fiuu al lui ; ânsé cum vom vedé între aquești doi frați n'a fost nici odatá pace ; s'au mâncat în tot d'auna ca cânele cu pisica.

Vorbiróm de Țeii quei mari ai trinității. Catá să vorbim și de consórtele lor, de Țeele trimurtare, și de Țea quea mai mare și de quát dênsele.

Am Țis quó daqua è queva în lume, quare să nu fiá Brahm, aqueea è Maia, Illusia, Imaginația. Ea este scumpa întregétóre a lui Brahm, mascule și femine tot deodatá. Și precum Brahm se revelá sub forma augustá și diviná de Trimurti masculiná, asemenea și Maia se revelá în Trimurti femininá devenind Saraçuati—Lachmi—Bhavani, și precum trinitatea Brahma—Vichnu—Siva se dellegá în mii de trinități masculine, asemenea și trinitatea femininá nu se lasá mai pe jos, se delégá și se subt-împarte în atâtea alte trinități inferióre femenine, qua să fiá de ajuns pentru toți Țeii masculi. Maia è Mama universalá, precum și Brahm è tatál universal. Ânsé nu așa mama și tata de rând, din quari frații sunt frați egali cu aquellași drepturi, ci dupó orthodoxia Brahmaná, ai quárora copii fiá quare să și cunóscă tépa și ursita sa. Brahm, iar cum s'a Țis, fiind totul și unul, Maia se asorbe în el și Maia è tot Brahm. Cu tóte aquestea, nu

sciu cum se adducu lucrurile din condeiu quõ Maia nu è Brahm, are corpul ei în parte, mâinile, bucali, braçe-le'i rotunde, peptisorul ei, ochii ei, din quari scãparã foc de frumusețe, pãntecele ei și tot que o distinge spre spre a fi femine și nu masculine.

Maia, ñicu înțelepții Brahmanii quõ è lumea, universul întregu al tuturilor realităților que se vëd, se aud, se pipãe, se simt, cu un cuvënt è lumea materialã. Apoi fiind quõ tôte sunt cu minuni în religii și mai virtos într'a preoților Indiei, minunea cea mai mare aqui este quõ Maia fiind lumea realã, nu e lumea realã, pentru quõ dupõ dogma Brahmanilor, realitate nu è în lume, tôte sunt trecëtore, tôte sunt un vis și ni se par quõ sunt. Tot que existã nu existã, ci este effect al Illusiei, al Maiei. Universul è o pãrere, un vis și realitatea è dupõ mörte.

Cu totã aqueastã sublimã philosophie, cuviosii Brahmani creðurõ de cuviință qua aqueste nerealități que noi proștii le numim materiale, ca nisce trecëtore que sunt, sã trecã quãt se va puté mai multe în pungile și lãðile cuviosiei lor, cum și în alle bravilor de cavaleri que sustin religia și privilegiurile. Apoi fiind quõ vre un sophist sau ereticu din popol ar puté sã esplice rëu aqueastã dogmã sãntã și santificëtore, que învederëðã quõ nimic în viață nu è realitate; fiind quõ quine-va îndemnat de vre un *duh* necurat, la vre o nevoie sau disperãþiõ sã ajungã, nu numai a nu dà queea que è dator a dà Brahmanilor și mai marilor sëi, ci și a luã înapoi quãte a tot dat de atãþia secolu, ba âncõ a și tîrnui, sau dõmne feresce, ași uccide vre un Brahman, sub cuvënt quõ viața è un vis și quõ nimeni nu è responsãbil de quãte se petrecu în vis; cuviosii Brahmani în înțelepciunea lor, que le vine tot d'auna de sus, aflarõ și la aqueastã mare dificultate unde sã 'i puiã mânușã; și prin urmare fãcurõ morala urmãtore pentru mãntuirea ómenilor, ñicënd: Fericirea și durerile, lipsa și averile nu sunt cu adevërat de quãt în illusiõ, în Maia; ânsë fiind quõ tot omul din natura sa preferã illussiile de mulțumire, de bucurie, de pace, de repaus, de abondanță, din illusiile de lipsã, de intristare,

de chinuri și de sufferințe, tot omul prin urmare să se ferescă de fapte que sunt în contra legilor stabilite, quoci assemenea fapte, de și sunt illusorii, adducu ânsë după sine pedepsă și chinuri iar illusorii, și quoci în vis sau în viață se face fapta, în vis sau în viață se va urmă și pedepsa, adică la fața locului.

Saraçuati este întregătorea, consórtea, surora lui Brahma, è Brahma ânsëși în genere feminin. Amorul de sine è un amor mare, cum se scie. Brahma se inamorò de Saraçuati. Dea, prudă și castă, âmblo ca tôte deele quând le propui de amor, a scăpă de stăruirea și persecuțiile tatălui, fratelui, întregătorului sêu masculine. Fugi la răsărit, ânsë éttò aquí un cap al lui Brahma; fugi la apus, éttò și aquí quel alt cap cu amëndoui ochi ș'o vorbă; fugi la miadă nópte, al treilea cap în tot delirul de mieđul nopții; fugi la miadă ți, al patrulea cap în tot focul meridianului divin. Brahma erà pretutindeni, și Brahma creator! Ba și ba, să creede vrea ellu. Unde să mai fugă Dea? unde să allerge? unde să scape? se mai smici o dată a cincea órá și allergò drept în cer, în locuința nemuritorilor. Aquí Brahma mai scósse estrordinariamente un al cincelea cap. Atâta fu tot. . . . Saraçuati scósse un țipăt; ânsë erà în cer! n'avù unde mai cârmi. Saraçuati fù a lui Brahma, pentru quò naturalemente și divinamente erà a lui, fiică, suror și întregătore.

Que însemnéđă aqueastă fabulă atât de grosolană, monstruósă și obscenă? De voesci a te lumină lectorule, de vei întrebă pe vre un Brahman versat în qelle divine și cuvios, feresce-te ca de foc de impiile și pécătósele melle espresii. Să nu țiici que însemnéđă aqueastă fabulă atât de obscenă, grosolană și monstruósă? Ci: cuvióse și înțelepte părinte, que vor să înfelleđă sfintele și dumnezeescile scripture cu aquest myster nepătruns de mintea omenescă? — Attunci, aqueastă de va fi din aquei Brahmani que bine-voescu a lumină pe quei orbi și daqua și Dumnéta se va întimplă să nu fii vre un *mojik* din popol,

îți va spune ș'îți va lumina orbirea minții, arătându'ți quō Brahma fiind partea sau atributul creator și activ al divinității a cătat să se însoțiască cu știința, înțelepciunea și harmonia divinității spre a crea lumea și quō Saraçuati nu va să dîcă alt quevâ dequât harmonie, înțelepciune, știință. Aquî afli un adevăr înveluit în queea que noi pęcetoșii numim fabulă sau minciune și pe quare alleșii lui Brahma o numescu myster.

Sciți ânsō quare è secretul allegoriei sau al mysterului? De ar spune quinevâ adevărul așa cum quere știința și judecata sănėtōsă, atunci doē cu doē ar face patru; atunci *am dîce quō Dumneđeu creatorul cu știință, cu înțelepciune și în harmonie a creat tōte*. Ș'atâta ar fi tot; atunci unde ar mai fi prestigiul? unde mystererele? unde nevoia de esplicații? unde altare? unde offrande și daruri la altare? unde cutare și cutare divinitate? Unde mijlocitorii între ômeni și divinități? Cu quât vor fi divinități în ochii ômenilor mai multe, cu quât fiă quare divinitate va avea altarul sēu, mystererele salle, legenda sa, cu atât religia are marfă mai multă și mai variă, cu atâta mușterii sunt mai mulți la magazin. De aquî vin admirațiile, ingenunchierile, onorile, gloriile, sfințirile, présfințirile, đeificările. Cu doē și doē patru, toți Brahmanii din lume ar peri de egalitate și de fame ca toți dascălașii que învață la arte și la științe exacte. De ar fi numai un Dumneđeu, numai un venit ar fi, sau que scii? pōte quō n'ar eși nici un venit. Alminterea ânsē fiă quare đeu și sânt își are rugele salle, litanile sale, veniturile salle.

Quând o dată Brahma-fû însurat și măritat, Vichnu, și dupō dreptate și dupō logica stabilită o dată, nu putea să rămâie celibatariu, adicō holteiu cu capul. O astfel de suppoșiō ar fi o erezie în dogma trinităței androgynae sau ermafrodite. Fiia, surora, consórtea, întregătōrea lui Vichnu fu bella, bellissima Lachmi, quea mai bellă, quea mai deliciōsă, quea mai încântătōre dintre đee. Quând dîce quineva Vichnu, n'are a face pe lûngō dēn-

sul nici Adonis, nici Apollon, que sunt coppii meschine alle meschinăriei Grecilor. Assemenea quând ȕice quine-va Lachmi, cată să rămăie jos ori-que Veneră, ori-que Astarte, ori-que Ailata din lume. Pentru quô omul nu è vită, cată să fiă logicu. Daqua întregul è frumos, cată și jumătatea să fiă frumôsă, sau mai bine daqua întregul è frumos și întregul è frumos, sau și mai invederat, quând quine-va è frumos cată să fie frumos. Vichnu è belleȕea absolută personificată in non plus ultra de perfectiô. Lachmi, que è tot Vichnu in feminine, urmêdă a fi iar belleȕea absolută in non plus ultra de perfectiô feminină. Vichnu este întregul, Lachmi este iar întregul și vice-versa.

Cum s'a născut ânsê Lachmi, întregătôrea lui Vichnu ? Èttô cum: quând a fost a se formă ambrosia, que o vom vedé la valle, ș'avurô ȕeii o luptă mare cu demonii sau giliganii de gigânți, atunci Lachmi eși ca o spumă sau ca o smântână din marea de lapte que ferbeă in căldarea universală și nemărginită ca universul. Aqueastă căldare mystică, è căldarea chimiei divine, in quare se analysă, se combină și se destilă tôte elementele. Quând quel mai ordinar chimicu și spiȕer își are și ellu căldarea sa, Brahm să nu aibă pe a lui ? Una ca aqueasta nu se putea și Brahm, in divina sa binevoinȕă, luminô pe alleșii săi din muritori spre a pricepe quô a existat, există și va există și in ceruri un căldăron analogu pe mărimea și coprinsul cerurilor, quô aquest căldăron se numesce Calăȕa. Grecii mai târȕiu detterô Mediei o căldare in quare ferbeă buriene, carne și ôse que voiă a rennoi și rajuni ; ânsê poetul, que cu o căpêȕină strimță ar ȕicee quô căldarea Mediei sémână cu Calăȕa Indienilor, s'ar exprimă fôrte miserabilimente in versuri, mai prost dequât noi acum in prosă, quôci Calăȕa è mare, mare quât universul, și âncô și mai mare, pentru quô universul încape într'ensa, iar ea nu încape in-univers. — Așă in Calăȕa ferbeă marea de lapte. Eșirô mai tôte ȕeele de prima calitate, din tôte însê mai bellă și mai perfectă fù bellissima Lachmi, sóȕă demnă de Vichnu.

După aqueasta fiind quò Vichnu, cum ammu đis, fù destinat a se încarnà de đece ori, Lachmi îl urmò și ea la fie quare încarnațiò, se revestea și ea cu carnea și cu pellea ca un vestmènt și venea inconito în lume spre a însoçi pe divinul sèu soçu.

În scripturele sacre alle Indiilor veți afla nisce amoruri alle lui Vichnu cu bella Radha, cu deliciòsa Buchmini și alte galanterii și romanțuri asemenea. Să nu vè trecă ânsè prin minte a accusà pe đeul de necredința conjugală, quăci Radha nu è alta de quât tot Lachmi, Buchmini asemenea este ea ânsèși Lachmi que vine pre pământ, revestă carmenii și cãrnurile quelle mai frumòse din lume spre a'și dilectà pe nedeslipitul sèu consòrte.

Addu'ți aminte lectorule de quâte điseròm mai sus despre Saraçuati, întrebă tot d'auna tot pe înțelepții Brahmani să nu quare cumva să cađi în materialism cu o religiò așa de spirituală ca brahmanismul. Cuvioșia lor te va luminà și îți vor spune quò Lachmi è Mama conservátore a lumii, quò è una și aqueeași cu Saraçuate, Mama producétore, precum Vichnu conservatorul è unul și tot aquellași cu Brahma creatorul, quò Lachmi è Natura, è Terra ênsăși que locuesce în gura vaccelor — nu sciu pentru que nu mai bine în țita vaccelor? — quò nu quere a'i offeri adoratorii nimicu alta în sacrificiu de quât lapte și orez; quò Lachmi se delégă și divine Lochi când este să fiă đea abondenții și a secerișului; quò atunci è încorunat de spice de grâu, quò se mai delégă âncò și devine Gauri, đea florilor, și Gondosi, đea fructelor, una Flora și alta Pomona. Așa adăpându-te din înțelepciunea cãrturarilor Indieni, să nu quare cumva să faci ca copiatorii de Greci și Romani, que luând de model pe Saraçuati pentru Junone, pe Lahmi pentru Rea-Cibela și Venerè căđurò în idolatrie cu meschinările lor și cu raționamentul lor quel trivial de a đice quò una e una, și trei sânt trei. Diferința între Greci și Indieni e mare. Înțelepciunea cãrturarilor, aquestora đice quò Saraçuati, Lachmi și Bhavani și alte atâtea đee sânt cu adevèrat distinse una de alta fiă quare cu alle salle, cu soçiorul

său și cu historia sa, însă în ființă nu sânt tóte de quât una, și daqua veđi aqueastă varietate, varietatea o face illusia. Maia spre eterna mulțumire și distracțiō a ȝeilor, quōci mai schimbă și ei gusturile, cu schimbarea feȝelor sau objectelor.

Înțeleptul și spiritualul Brahmanism a prevēđut quât de infernal lucru è monotonia ; — Greccii însă materiali nu numai căđurō în idolatrie ȝicēnd quō Junone è una și Rea-Cibela alta, Minerva alta, Proserpine și Venere iar altele, ci condamnarō svânturaȝii, majestatea divinităȝii ȝeelor întru a li se albì ochii avēnd neincetat înainte aqueeași și tot aqueeași persōnă, una necunoscēnd dequât pe Joe, alta dequât pe Pluton, condemnând într'o eternă și stērpă virginitate pe a treia, și făcēnd apoi pe Venere ca să împlinēscă secul que lāsō Minerva a descinde pinō la vulgu, pinō la Grosolanii pàstori ! Tóte veđeȝi, ar iertă Brahmanii Grecilor, afarō de aquest empiu republicanism și amestecare de rase de sânge divin cu sânge de canallie, que nu face a se nasce de quât afurișiȝii Parii, Ciandală.

Bhavani è a treia persōnă a trinităȝii feminine ; însă pentru cuvinte que cunōscem, nu è mai puȝin și prima persōnă, ca și soȝul său Siva. Ea nu fū numai fia, suror și consórtele lui Siva-Deonachu ci și Mumă ! Dă, mumă ; să nu vē miraȝi, pentru quō cădeȝi în pēccat de mórte și în erese. Orthodoxii cărturari ai Indiilor vē va lumină întru aqueasta, și cuvioșii Brahmani vor face rugi și vē vor stropi cu udul vaccei pentru spălarea pēccatului. Ettō marea philosophie, marele myster al acestei enigme.

Bhavani însemnéđă *creatōre*, dătătōre de existență, și se mai numesce încă și *Parvati*, regina munȝilor. Aȝi priceput ? și daqua n'aȝi priceput, mai aflaȝi quō *munte* însemneađă în limbele Indiilor și *cer, astru* și quō regina munȝilor va să ȝică regina astrelor, regina cerurilor. Ca regină dar a cerurilor, nu va să ȝicō darō că è fia și consórtea lui Brahm, una cu Maia ? Ca consórte a lui Brahm nu este ea Muma și a lui Brahma și a lui Vichnu și a lui Sivă ? a trinităȝii întregi masculine și feminine, mamă

a tot que există mamă și a ei ănsəsi, mama ma melor? Și apoi daquă Brahm nu ș alta dequ t  nsuși Trimurti, que   forma lui quea mai dilectă, Brahm   și Brahma și Vichnu și Siva; și fiind Brahm, Siva și Siva Brahm. Așadar   Siva   și tată și fiu și frate și cons rte al Mamei, fiei, surorii și cons rtei Bhavani. Despre aqueasta lecto- rule nu mai   nici o îndoială în țerra luminată și app - rată de  ei și de Brahmani; pentru qu  s'au bătut și s'au desbătut t te; ast di se  ndoescu numai hereticii și quei groși de cap. Scripturile sacre se învoiesc la t te, — mai virtos de qu nd s'a încheiat pace și solidaritate între preoți, nobili și drept credincioșii banchieri, neguțători și precupeți. — La un punct numai este  re quare nein- voire que nu adduce  ns  nici o desbinare. Adic  cum qu  Bhavani   cons rtea lui Brahm și fișă și prin urmare qu  ea a născut qu te trei pers nele trimurtare,   con- vicți  și învoire generală;  ns  despre cum le-a născut variașă legendele. Una și quea mai respîndită  icce qu  din începutul începuturilor, lui Brahm urindu-i-se cu neu- tralitatea, ii  mpuiasse urechile de tăcerea profundă a Nimicului. Aș  f c , nu sciu cum f c , și n sc  pe Bha- vani. Aqueasta cum deschisse ochii la viață,  ncep  și ea, ca o femeie que er , a c nt , a juc , a sări, a allerg  în t te părțile, a fi curios  de t te, a vrea să scie t te, a d  gire lui Brahma, a'l pipăi pretutindenii, tot cu aquea curiositate innocent ; a st  apoi în  re quare extase, a începe din nou c ntarea și a c nta hymne în lauda lui Brahm, hymne que muritorii neput nd a și le închipui le assem n  cu ciripirile passerilor în aurora unei  ille fru- m se de primăveră. Apoi beată iar, nebună de bucurie și de un neast mp r necunoscut. — Eu unul dau cu mintea qu  fiind Bhavani, adic  creat rea, neast mp rul, er  neast mp r de creare, iar începe a sări la voccea-i melo- di s  și armoni s  tot de odată, a allerg  qu t n'o mai  nc pea locul, a veni iar pe l ng  Brahm, qu nd nu se scie de unde, de la Brahm sau de la d nsa, qu   tt  trei o ! Se sperie și țipă  ea și cu t te aquestea curiositatea o face să vadă que lucru este, le attinge, le ia în m n ,

incepe a se jucă cu dênsele. Cu oul ânsă să nu te joci mult, quô se sparge. Aşa păți și dea : oële se sparserô și o minune ! quô dintr'ênsele eși marea și suprema Trimurti : Brachma, Vichnu și Siva. Quei grei la minte și la înțelegere đicu quô fiă quare eși din quâte un ou ; quei înțelepți ânsă și drept credincioși đicu quô din quâte trelle eși fiă-quare. De părerea aqueasta sunt și eu. Pe allocurea aqueastă legendă se schimbă și đice susținend quô oële n'au fost oë, ci ôre-quare răsărituri rotunde eșite din pellea sau a đeei sau a đeului, alții iar variađa și qua să se appropie de învoirea și împăcarea părerilor, đicu quô răsăriturile aquestea au venit și dela đeu și dela đeă ; și de aqueea đicu quă Siva masculin și feminin a cătat să aibă cinci capete.

Mai vine apoi o tradițiô que susține quô Bhavani mai ântêiu și mai ântêiu, prin singura putere a voinței salle, produsse mai nainte de crearea lumii pe Vichnu-Naraiana, quare însemnăđă *quel que se purta peste ape* ; și quare accoperiă ca o cloșcă oële, tot universul în starea chaotică. Apoi din buricul aquestuiă, al lui Vichnu-Naraiana, resări o flóre de lot que în calicea sa purtă pe Brahma stând cu piciórele încrucișate unul peste altul, astfel cum noi modernii învêțarôm dela orientali a đice *tablâ-başă*. Attunci doi titani nu se scie de unde eșirô, nici quine ia creat, venirô de odată și 'ți appucarô pe Brahma de pâr, și 'l tirnuirô și și 'l trintirô pôte, quôci din capul lui quel prè înalt eși o picătură de sânge, din quare sânge se nâscu apoi Siva ; și astfel se inchiô suprema Trimurti.

Aqueste diferențe de păreri trecù de fôrte mici, așa de mici cum nu facu nici o desbinare. Și cum să facă desbinare, daqua nu attingu întru nimica drepturile și privilegele sfinților Brahmani. E mai mare diferința între alb și negru dequât între aqueste legende și cu tôte aquestea se vede o înțelegere perfectă între episcopi și archimandriții greci și muscali, unii purtând zăbranicu depe Camilafcu negru și alții alb. Tot cuvêntul este la capul legii să nu lovêscă quineva, adicô interesele țarului și

clerului; fii și empiu, atheu însuși, numai de țarul și de cler nu te atinge, quò poți să aibi patentă de drept-credincios.

Vorba aqul este să fiă Bhavani mama ȃeilor Trimurtari, și dupò tôte legendele tot mamă ese, și fiind mamă produse apoi prin fecondarea que îi dette Brahm și pe queilalți tòi ȃei și ȃee cu sute de miliòne, dupò fel și dupò rang fiă quare. Bhavani este divinitatea primordială, emanațiò al lui Brahm, mama ȃeilor, ómenilor, animalelor, plantelor, este ȃea-apa-materie-passivitate primară; este nóptea, chaosul que se organiză prin voința supremă. Bhavani este coprinȃetòrea tutulor elementelor, matricea universală que se fecondă prin puterea activă al lui Brahm, Tatălui și fecondatorului universal.

Din aqwestea urmèȃă quò Bhavani este:

1. Luna, sorgintea umidității, purtătòre în pânțece a germenilor respândiți și feconȃți de cãtre sòre;
2. Este Terra que inghite aqweste semințe, le incolțesce, le nutresce, le cresce;
3. Este și apa însăși que din preună cu luna și cu Terra, formò aqweea que anticii numeau principul femine al universului.

Apoi fiind quò apa în Indii este tótă apa, ânsè mai apă e riul Gangul, fiind quò apa è personificată în *Gangu*, Bhavani este și Gang însuși, que își are sorgințele salle drept în cer sau în muntele Merù quare este tot una.

Dupò aqwestea venind la Siva, aqwest ȃeu fiind ȃeul que distruge, și a distruge însemnând a da alte forme, și a da o formă óre quare însemnând a *crea* urmèȃă dar quò Siva destructorul va să ȃică Siva-creatorul. Fiind așà pe quine alta putea el luà de soȃie demnă de sine de quât pe Bhavani que fu nóptea primitivă și chaotică, și productivă, principiul feminin al universului? Quând se însurò, și se mărìtò Brahma și Vichnu, se însurò și se mărìtò și Siva, și étò pentru que luò pe muma sa de soȃie que îi erà și fiia și suror. Quând plècã quine-va dela un principiu brahmanicu, nimicu nu è mai logicu de quât aqweasta. Apoi iar mai adducem a-

minte lectorului pentru ultima oră, să nu uite principiul d'ântéiu al înțelepciunii Brahmanilor, princip que recunoște quô toți ȕei sânt un ȕeu și ȕeul aquesta este totul și tôte. Quând ȕici ȕeu masculine să înțelegi și feminine, quând ȕici Brahm să înțelegi Trimurti, quând ȕici o persónă din trimurti, să înțelegi pe tôte persónele masculine și feminine de o dată, pe Brahm ȕensuși; quând ȕici creatorul să înțelegi destructorul și vice versa; quând ȕici ori quare trinitate de ori que rangu va fi să înțelegi trinitatea supremă și vice versa; quând ȕici lună să înțelegi și sóre și Dumneȕeu și ori que vei voi; quând ȕici apă, să înțelegi focu, quând ȕici mirosu să înțelegi putóre și vice versa, quând ȕici Bine sau Rȕu să înțelegi ori-que vei voi și ȕensuși pe Brahm; quóci în univers, în natură, în cer, tôte sânt una, și una tôte, tôte sânt toți și toți tôte, în cer ȕe o egalitate absolută și perfectă, identică mai mult de quând quea mai exageratá democrátie quel mai făró margini socialismu; în cer batte vȕnt de vară; que este al tȕu e al meu, que e al meu al tȕu; que sânt eu esci tu que esci tu sânt eu. Nimicu mai bine de quát așá, în cer esci în sinurile lui Brahm quărora nu-i lipsesce de quát un *a* qua să fiá *A-brahm*, ca și *lȕmóie* spre a se face *alemóie*.

De minune! mai bine de quát așá n'are cum fi. — Ánsȕ daqua incepi a te uitá în drepta și în stánga, în tôte Indiile și în tôte țerrile que profesá o religie mai mult sau mai puȕin ca a Indiilor, daqua veȕi tôte fericirile la quei mai puȕin și tôte lipsele, și durerile și sufferințele la quei mai mulți și daqua indemnat de instinctul spre a te luminá vei căutá vre un cãrturar nu numai cuvios ci și sânt și 'l vei întreba: Párinte cuviosȕe Brahmane sau Iesuite, daqua divinitáȕile sânt una tôte și tôte una, daqua în cer existá aqueastá absolutá egalitate cum de în Indii sau și aiurea se vȕd atátea caste și clase de ómeni destinate de a servi pentru altele privilegiate, și de a'și da pentru dȕensele tot que agonisescu și sudórea și sângele și apoi și destinate a se blestemá și a se afurisi între sine? Sântul îți va rȕspunde, ca toți sfinȕii: „Fȕtul meu, Divi-

nitatea este perfectă, noi ómenii ánsé sântem pëccátoși, avem neajunsurile nóstre, neputințele nóstre, pëccatele nóstre multe și varii, un minut sau o clipă de am trái în viața aqueasta trecétóre și vană. Așa daqua nu putem ajunge a ne asemená cu divinitatea în tóte, încai pe jumétate să fim următorii ei“. Din principul aquesta plecând înțelepții Brahmani, legiuiră, cum vom vedé mai târziu, și sancționarö: în cer este ca în cer întregimea și perfectia; *que este al têu è al meu, și que este al meu è al têu*. Pre pámént daqua nu è întregimea încai să fiá pe jumétate; și dísserö popului: *que este al vostru este al nostru*; faceți-vé voi datoria, quö noi ne însárcinám cu drepturile. Pe lúngö aquestea să nu vé uitați la quáte facu ca nisce ómeni și ei, sfinții Brahmani, ci la quáte vé dícu: *que este al vostru este al nostru*, pentru quö alle lui Dumneedu sânt tóte și noi sântem representații Divinitáti, pe pámént, și pentru quö voi ați eșit din piciorul iar nu din gura și braçul lui Brahma. Pentru voi nu e speranță pe lumea quea laltá, de nu veți da tot și sufferi pe lumea aqueasta. Dați tot que è material, și peritor și van qua prin rugile și midlocirile nóstre să appucați și voi vre un locu în locuințele quellor alleși pe quea laltá lume, să trecá dupö mórte suffletul vostru în vre un animal mai nobil, sau în vre un om din castele privilegiate.

Așa quö revenim la Bhavani, ea din principiul principelor este dea creatóre și destructóre, a vieții și a morții, a cerului și a infernului; dea pácii și a resbellului; ea este și Junone și Minerva și Artemide și Bellona și Proserpine etc. Quând è Pallas sau Bellona è cállare pe un taur sêlbaticu. Quând è Proserpine, insoceșce pe Siva în locuința infernală, a umbrelor, judicá, pedepseșce, arruncá în chinuri și în flacáre suffletele pëccátoșilor.

Mai des Bhavani este reprezentá cu 16, cu 8, cu 6 braçe. De gút are un colan, format, ca matániele, din hirce de morți. Quând ánsé è consideratá ca creatóre, è reprezentá stând pe o vaccá, țiid în mâini sabie, tridint, cuțit, lance, rótá magicá de fer, vase spre a aduná sângele, și alte gențilețe ca aquestea. Supranumele quelle

mai populare sânt : Perfecta, Energia, Țea, Ganga, Muma lacremelor, Creatórea, Buna, Fericirea-universale.

Bhavani se delégă, și devine adesea Durga, una de alta n'are altă diferență de quât aqueea que există la Greci între Minerva și Pallas, Durga este Bhavani armată.

Apoi Bhavani mai devine și Bhadracali, Țea que are în sine tóte virtuțile și tóte vițiurile la un locu. Philo-sophia Brăhmană que demonstră quó creator e una cu destructor, binele e una cu răul, firește quó a cătat să facă din Bhavani un amestecu monstruos de virtuți și vițiuni, spre a fi consequentă ; ânsé în dată que reuși a da în creditul popular aqueastă monstruositate de Bhadracali pe locu își și trase mâna și o lăsò pe séma vulgului, qua să arate quó asta e popoul. Săracul popol, lăsat în inoranță, lipsit de tóte, însărcinat prin amăgiri cu divinități monstruóse, nu-i mai lipsia de quât batjocura, sarcasmul dela ênsuși creatorii aquestor divinități !— Bhadracali nu e adorată de quât de clasele de jos alle popului, și mai virtos de quelle desmoștenite și affurisite, de ciandala, de Paria.

Legenda Bhadracalii e cu totul alta ; ș'au pus pute-rile toți cărturarii de a satirisa cu dēnsa popoul, de a'l chinui fanatisândul cu serbările ei. Chinurile iadului se comit în aqueste serbări, și tóte chinurile vin de bună voie ; quel mai terribil este de a'și spândură credinciosul adorător și penitent corpul accățat în muschii șellelor de un cirligu de fer, și de a fi învirit printr'o rôtă cu fața în jos ca la dulapul cu cai. Penitentul în tot timpul înviritii, spre onórea Țeei cată a se svircoli, a se avintă țind într'o mâna o pavēsă și în alta o sabie și făcēnd tóte mișcările unui om que se luptă cu queva în aer.

E pēccatul quel mai mare de va scóte vre un țipēt la aquest martiriu sau de se va arătă pe fața lui vre un semn de durere. La asemenea scădere de curagiu și de credință e pedepsit cu escomunicarea din sínul castei ; bietul om din popol la o asemenea întimplare devine strigoiu după mórte și tot que e mai rău.

Vorbiröm de persöne trimurtare de ambe sexele. Articolul aquesta îl vom consacra pentru Devi, ȕea de al doilea rang u și ȕee; cum și geniuri de ambele sexe asemenea.

Indatä dupö mare și nedespärȕita Trimurti, que vöduröm in que fel de nedespärȕire și armonie petrece, vin quei 8 Vaȕui, sau Archidevi, generalisim mari preste töte legionile de genereri cereȕci.

Primul între aquestia este Agni, ȕeul Focului universal. Inȕelleȕii Brahmani assigurä quö aquest ȕeu unesce in sine töte focurile: focul cerescu, focul pämentescu, focul que colcäie in rerunchii pämentului, focul que incälȕesce, que dä viaȕä, și curäȕä și änsuși focul que arde și distruge. Prin urmare ca ȕeu mai jos cu quäte-va linii dela Trimurti și dupö focurile que unesce in sine el se vede a servi la doi domni, și lui Brahma creatorul, și lui Siva destructorul. Cuvioșii brahmani se ferescu de asemenea deducȕii röntäciöse, quöci ei au spus ö datä pentru tot d'auna quö Brahma è Siva și Siva è Brahma, cu töte incäieräriile que avurö și au între sine, și quö Agni nu servä la doi domni ci unuia singur. Attunci de va fi aqueasta adevärat prindem de scurt pe Molliere sä nu se mai ingönfeȕe de geniul säu creator. Molliere è un copist, un plagiat, un fur de quelle sacre, quänd face pe Jaques al säu și bucätar și visitiu al lui Arpagon, quänd ni'l aratä aquì cu șorȕul pe din äinte, aquì in livrea și cu biciul in mänä. Quäte mii de anni sânt de quänd scripturele sacre alle Brahmanilor ne incredinȕeȕä quö marele Agni sta drept ca luminarea inaintea nedespärȕitei Trimurti, și cu töte felurile de focuri îi așȕepä comandele. Aqueasta è așä de adevärat in quät archidevul cu doë roluri principale è și representat in töte drept credinciösele Indii, cu doë feȕe Noi quänd ȕicem om cu doë feȕe, taller cu doë feȕe inȕellegem ad litteram un carater que nu ne insufflä nici ö inȕedere, änsë brahmanii ȕicu quö s'a stricat lumea și quö a luat quelle sacre in batjocurä. Que è mai sacru și mai sänt și mai divin de quät focul și èttö quö el änsuși è cu doë feȕe adicö făȕar-nicu. Cuvioșia lor, in marea cälȕurä, spre a asemenea.

divinități, nimicu afflarö mai propriu de quât a se perfecționă în făcărie, și aqueasta o recunoscurö de normă töte cuvioșiele din lume.

Așă capul cu doë fețe al ȕeului è incongiurat, dupö töte cuviințele, de flacări și spre a symbolisä quelle trei focuri, se aflö de cuviință qua ärchidevul sä fiä mai crăcänat de quât toți ömenii și de quât toți ȕei, pentru quö are trei craci sau piciöre pe quari stä. — Unul catä sä'i fiä din apoi ca o cödä. — Iar aqueste trei focuri catä sä scie lectorul quö sünť focurile litargiei Brahmanice: unul al nunții, altul al ceremoniei funebre și al treilea al sacrificiului. Apoi mai are ȕeul și patru braçe, doë creatöre pentru faça creatöre, și doë destructöre pentru faça destructöre, nimicu mai drept. In aqueste doë din urmă ține quäte o bätäiösä de sabie flăcărätöre quât sä țiiie locu de töte sabiele și pollele și spadele și cuțitele și tot que destrüge din lume și preface in cenușä. Péccat quö pe atunci nu erau inventate tunurile, quö divinitatea sa ar fi fost cällare pe vre un tun a quäruü gurä ar fi întrecut pe a iadului de largä. Drept tun änsë ii detterö spre a încăllicä pe un berbece *albastru*, cu cörnele roșii ca focul.

Sä vedem acum que fel Agni, spre economia bugetului, scuteșce cerul de un agent mai mult și face indoit servițiu.

Agni dä luminä sörelui, și sörele nu è de quât un diamant al corönei sau al aureolei que încinge fruntea Văcurei salle. Ca luminä a sörelui Agni coprinde in sine și revarsä tot föcul amorului, inŕerbântä ömenii, și animalele și natura întrégä spre împerechierea născëtörei, amëgesce femeile Richilor și ții le răpesce in cer, unde ții le face planeți. D'attunci se vede lucru quö töte femeile amägite, nu sciu cum se întimplä quö se repescu pinö la al șéptelea cer, și planä in vagul nemärginirii; ochii lor schintee și străluce quât sä intrécä toți planeții din lume. Agni este mäarele purificator, sacrificiele lui au privilegiul d'a se facce mai nainte d'alle tutulor ȕeilor.

Agni änsë quänd întörce faça quea laltä è numai focu și pirjol, sä n'appuce Brahma sä deviiä Siva, sä n'appuce

să'i facă un semnu, quō vai de lume și de pëccătoși, atunci nu 'i sânt de ajuns numai bătăioșele de săbii, și gurai și ochii varsă focu și flacăre, ș'apoi d'ar fi o gură mai mitutică; è quât tótă lumea de mare; el conduce incendiurile; el arde cetățile; quând vulcanii varsă flacăre pinō la cer nu sânt de quât nisce răgăiture alle ȕeului cu stomachul quam stricat. Inchipuiți-vē acum que este pe lume quând el è mânios. Se asigură de Brahmani quō focul que căđū, odiniōră, pe Sodoma și Gomora n'a putut să fiă de quât ore quare schintee din Agni; quō focul que va arde și distruge pământul la implinirea secolilor va fi focul destructor al lui Agni.

Quine cunósce que va să ȕică guvernū și administrațiō, pricepe quō ministerele cată să fiă în înțelegere unul cu altul spre a facilita lucrările. Așă Agni, ca ministru al Trimurtii, è în neconțință relațiō și înțelegere cu Vaiu, Pavaca sau Maratu, ȕeul sau ministru aerului și vântului — fără aer și vânt que ar face focul — aquest ȕeu transportă focul și lumina precum transportă și mirosurile și sonurile Agni transplantat în alte țerri schimbō și nume și forme, după populi, limbe și interese. În Egypt deveni mai târđiu Fta și Souk tot de o dată, adică Saturn productur și Saturn destructor sau Marte, la Grei-amor și Vulcan. Berbecele lui Agni, mutat în Egypt, deveni symbolul lui Amor cu patru capete. În quât pentru vorbele grecesci ἀγνός, de unde vine ἄγνος ἀμνός (gnel) și quelle latine agnus, și ignis nu è nici o îndoială quō vin dela Agni indian, que represintă focul, și quare è simbolizat prin berbece.

Vaiu se ȕice și Pavana sau Maruta. Este ȕeul, ministru aerului, è aerul ênsuși personificat, și prin urmare și aerul pus în mișcare adică vântul. Subt dênsul Brahmanii pun o mulțime de geniuri servitōre numite Maruta. Aquestea sânt diferitele vânturi. Vaiu-Pavana este aquea que fu mai târđiu la Greci. Eolu și Pan tot de o dată, ânsē Greci, după micșorîmea lor, și au mai micșorat și ȕei în proporțiō.

Ei cu capetele lor quam pe sus de libertate, și de ega-

litate nu se pré invoirö a'și avé inainte niște dei de tallia quellor indieni. Deu, deu dar să te scie și el de frică. In-vêțul aquesta rêu il luarö mai târziu și Romanii. Brahmanii dîcu de aqueia 'i a stins și 'i a umilit Dei, unde Indiile au existat și există de atâtea sute de mii de anni. — De ați audît de un deü Momița, anume Hanéman, aquest deü Momița è fiiu bun al lui Vaiu-Pavana. Iar de n'ați audît, vi se va face cunoscut la locul și la rangul sêu. El è un deü al proștilor, al Popolului, al Calicimei, și nu póte nici un drept credincios a'l cocoța să'l puie în rîndul ministrilor. Deaqueea mai așteptați puçin dê voiți a face cunoscința cu dânsul.

Noi catö dupö systema nóstră să incepem dela inceput, adicö dela Spațiu, și pe urmă să vorbim de quelle que se coprind în spațiu. Ânsé theologia brahmană que scie a prețui persónele dupö cuviința și a se uită în faça cuiva dupö rangul sêu, nu se uită la ladă ci la que se află în ladă. Ei puçin le pasă de pungă vor să scie, que è în pungă. Așa în locu de a vorbi mai ântéiu de Indra quare è deul, Spațiului, vorbesce dupö cuviința de Agni și Vaiu de focu și de aer que coprind în spațiu. Cată să te porți dupö țerra și datinele ei, și de astă dată, pinö ne aflăm în Indii uităm tóte qâte am invêțat.

Indra dela quare se cuvenia să incepem este un fel de ministru al cerului que quam sémănă cú ministri nostri dê finançe, que au casele și lățile și pungile pe mâna lor. Indră e spațiul în quare incapu tóte. El è deul firmamentului, al eterului, al tului fenomenelor atmosferei, al dillei cereșci și alte asemenea. Economia cum vedüröm è una din punturile quelle mai esențiale alle lui Brahmü. Miniștri și servitorii sêi sînt însărcinați quât se va puté cu mai multe ministere spre a nu immulți personalul administrației și apoi mai bine un d. u mare să ocupe mai multe ministere, de quât să appuce vre un calicu de deü de al treilea sau al patrulea rangul la demnitatea de deü-ministru. Prin urmare Indra de unde è cassier universal mai è însărcinat și cu un fel de spătărie. Attunci devine spătărie mare, cap al tótei mi-

liției ceresci de geniuri bune. Attunci devine rôtă de flacări aripată, are mii de ochi și străbatte cerurile cu fulgerul în mâna. Mi 'ți are un car numai transnete și plesnete que se numesce *Nimanâm* (carrul-regelui norilor). Are un aurigă sau visitiu que se numesce Matali. Joie tunătorul, n'are a face pe lûngö dënsul. Români nu sciu de unde țin ei minte, dela quine au aflat quö bieții Țigani sânt și au fost Indieni, și 'n umórea lor caustică, îi auđi quâte o dată *Arrangele moré*. Arrangelul aquesta nu e curat Indra cu mii de ochi quând il appucă pandállile? Toți Cherubimii, toți profetii Elie quând allungă pe dracul prin nori, remân jos pe lûngö Arangelul de Indra.

Indra de unde îl veđi quând cassier al spaținului quând spătar mare, apoi, dupö datinile cerului indian: *que ești tu sânt eu, și que sânt eu ești tu*, Indra è pus adesea de scripturele sacre ênsuși în rëndul triadei, și se confundă cu Brahma ênsuși. Adesea iarö se ia drept sóre, întrecënd pe archangeli que se iau drept luciaferi.

Soția lui Indra sau Indra ênsuși în femine este Indrani sau Sarati, una din quelle 8 Matri, consorti alle ministrilor ceresci. Cu dënsa născu o fiă numită Devani.

Supranumele lui sânt multe: se đice Meyhavahana (*μεγαληγέρτης*, rësculatorul norilor), Pagachakna (dătătorul de temperature), Chunarica (înlătóru de nori). Invěțul ăsta îl are adesea și alți đei mai moderni. Divespiter (đeul đillei — Quam sémănă cu Jupiter etc. Miliția pusă sub comanda aquestui đeu se numesce Suargă (cu ochi mulți), que sémănă la nume și la ochi cu Argos, și mai sémănă și cu toți agenții poliției ceresci de felul aquesta.

Suria è numele și đeul sórelui în Indii. Cum se întimplă ca tot đeul să fiă și masculine și femine, Suria è o đeă în locu d'a fi un đeu, și drept masculine i se dette Luna numită Ciandra și Soma. Sórele ca toți sorii populilor quellor lalți are și el carul sêu ca un mânétor sau aurigă numit Aruna. Fiind quö aquest visitiu que è necontentit pe capră đei și nópte și n'are nici nevoie nici timp d'a se mai da pe jos, înțelepciunea theologilor brahmanici află

de cuviință să dică și să adeverețe quō piciórele ar fi un lux din quelle mai neiertate la un asemenea servitor.

Prin urmare îi detterō un cap, un corp sau mijlocu pe quare să i stea capul, brațe și mâini cu quare să țiiă hățurile și biciul, piciórele ânsē cu craci cu totu i le tăiarō dela quelle mai de sus închieture. Tot așa făcurō și grecii mai târziu lui Erieh-toniu, auriga lui Heliu sau Phebu-Apollon. Sórele indian fiind feminin, fiind un fel de castă diva Diana, nu fără cuvânt și mai mare castitatea brahmană în marea sa înțelepciune, aflō cu calle ca Aruna să fiă de tot reteșat dela pântece în jos. Fără aqueastă precauțiō putea să se întimple vre un scandal în cursul căllătoriei, să ne deșeptăm o dată quō șiua se face nópte și nóptea și.

Luna cum șiiserōm este Ciandra Soma de sus pinō jos de genese masculine, mai virtos quând è mai pe lingō sóre, adicō la conceperea lunei, în lună nuoă și în fazele primare que iau o formă quam lunguiață sau ascuțită. După aqueastă quând è lună plină și 'n fazele din urmă, îi vine rândul și ei ca la toți đei d'a fi femine și atunci presidă apele feconde, ploile, fertilitatea pământului, erbele medicale și alte asemenea. Ca bărbat se însurō și 'și făcū un harem luând de soții pe quelle doē đeci și șapte de fii alle Dakchei și Praçuți, pe quare le prefăcū în quelle doē đeci și șapte de șiille alle periodului lunar. Buhda despre quare se va vorbi mai târziu quând vom scăpā de aqueastă umóre românescă sau caustică, trecū d'a fi fiu al Ciandri cu femeea lui Vrihaspati. — Quelle doē principe activul și pasivul despre quare am vorbit la începutul aquestei scrieri au fost recunoscuți din quea mai naltă antichitate și mai toți popoli au avurō drept symbol pentru unul pe Sóre și pentru altul pe Lună. Mania ânsē d'atot personificā nu lăsō nici un lucru pe quare să nu'l facă sau masculine sau femine, cu tóte atributurile și proprietățile que îi distingu.

Focul ânsē sau Lumina de mulți popoli fu considerat ca o ființă androgynă și masculine și femine tot de o dată. Quând aqueastă è în sóre, è activ sau masculine, quând è în lună è pasiv sau femine. Ânsē fiind quō tot pasivul

póte să fiă și activ în relație cu alt obiect, fiind quó cum am díce tot nașul are nașu, prin urmare Suria sau Sórele în relațiö cu Agni è pasiv și în relațiö cu Terra è activ. De aquí sórele fu considerat quând androgyn, quând masculine numai quând feminine iarö. Ast-fel sè vöd lucrurile quó și la Germani deveni die Sone. Asemenea și cu Luna, Indienii la început făcurö un androgyn, și Germanii mai târđiu un masculine în tóte formele, der Mond.

O religiö așa de umană ca a brahmanilor nu putea să lase Resbellul în rëndul demonilor. Resbellul fu un ȕeu din quei mărișori dupö orthodoxyia brahmană que era să fiă de model la tóte orthodoxiele din lume. Ȑeul resbellului sau resbellul ênsuși se numiă Skanda, Subrumania sau Carticaia. Aquesta din preună cu Ganeça e fiu al lui Siva, Siva destructorul, Siva Deonachu, ȕeul Beției. Dupö tată și fiice. Mama sa este Bhavani destructöre demna consörte a lui Siva. Skanda è reprezentat cü șése capete și căllare pe un bidiviu de Păun. Adesea se numesce și Haracula ; și quine nu vede în aquest nume originea lui Heracles sau Hercule? El de are vre un rival re un adversar è Ganeça frățiorul sêu que vine numai de quăt.

Ganeça è Ȑeul înțelepciunii, fiu tot al lui Siva și Bhavani. Brahmani sânt consequenți, avurö prevederea din capul locului, precum au pus arburele sciinții cu rădăcinele drept din iad, asemenea și înțelepciunea sau sciința făcându-o de genere masculin, adicö desmoștenind pe femei de aquest dar, arötarö și bărbaților quö sciința è fiu al lui Siva, al lui Platon al regelui destructor al Iadului. Sciința fu din quea mai naltă antichitate proscrisă și condamnată. Prometheu mai târđiu o păți și ellu ca și Moșu Adamu. Se incercarö mulți din Indieni a face pe Ganeça de fii numai al Bhavani, creatörei Parvatii, concepöndu'l aqueasta dela sine, numai prin marea dorință de a avé un fiu, și printr'o transpirațiö que o petrecü din aqueastă dorință. Aqueastă idee ânsé trecü cá o herese în orthodoxyia cuvioșilor Brahmani que învederédă quö sciința, înțelepciunea è un fructu infernal, și prin urmare fiu al regelui infernului. Ori-cum

va fi ânsé se scie quó Ganeça cu pretinsul sêu frate Skanda bătăiosul n'avuró pace. De mici se târnuia și se bufnea mereu quând se făcuró mari lupta deveni terribilă între dênșii, un-resbellu în formă, și îndelungu. Cum să nu fiă lupta între dênșii? Unul Skanda, querea uetu, larmă, clinghetu de arme, țipete, uccideri, sânge și focu, vėduvii și orphani, minciuni, unde questallaltu, Ganeça querea pace, repaos, adevėru, viață îndelungă, căsătorii, copii cu părinți spre a'i cresce și ducce pe callea bună și alte assemenea. Lupta dar urmó fără a puté învinge nici unul nici altul. Qua să intrerumpă lupta, Siva tatăl lor,—în tónelei quelle bune, pe semne—intró la miđlocu și le đisse: Hei! ca stați o dată! qu'apoi incep a dà și 'n unul și 'n altul, auđita-ți? În vanu vė tot mâncați că cáinii; quóci lumea va fi a aquelluia que mai ântėiu va încongiurá pământul și Cerul. Siva, se vede curatu quó ținea totu cu bătăiosul de Skanda, și de aqueea propusse aqueastă condițió; quóci scià pe aquesta pe un bidiviu de păunu, unde Ganeça avea o mărțógă de pisică. Skanda se suppusse în dată, și fórte voiosu acceptó condiția. Ganeça dette o aruncătură de ochiu și de cugetu și acceptó și ellu. Încallicaró amėndoi îndată fiă-quare pe al sêu. Dette calcâi și pinteni Skanda păunului que 'și luó svolul și incepú a despica și a străbatte aerul. Ganeça prudentu, que pe lungó înțellepciune uniă și finețe, nu'și sfortó nici decum animalul; il îndreptó încetu, încetu și 'l condusse dreptu la stanțele triadei primare. Aquí dette un gir și đisse: Âmblaiu în pregiurul Creatorului, Conservatorului și Destructorului; Făcuiu daró girul universului întregu. Skanda pe unde trecea prin spațiu pretutindeni află urmele lui Ganeça, și prin urmare se recunoscú de invinsu. În mânia sa ânsé își dette în peticu. Resbellu și lealitate auđitu-s'a vre o dată? Așá în mânia'i bătăiósă nu mai putú și dette o dată și rupse un dinte đeului înțellepciunii. D'attunci mai toți înțelleptii sunt mai mult bătrâni și știrbi. Legenda aqueasta îndelung trecú de apocryphă, ca și Apocalypse la Papa. De voie de nevoie ânsé quam închisseró ochii brachmanii și o adoptaró pe

tăcute că și jesuiții systema lui Galileu. Ganeța deul intellectionei, fiul lui Siva (fără să se țină quare Siva, creatorul sau destructorul) a cătat să învingă pină în quelle din urmă pe Skanda, Resbellul. Grecii și Romanii făcuro mai târziu din aqweste doă figure pe Minerva și pe Marte, amândoi fii ai lui Joie, și amândoi în luptă.

Iama, este regele Iadului, Infernului, Tartarului, Ghehenei, a tot que este chinu și durere, și lacrăme și gemete, și blesteme și grințare de dinți. Iama è Siva însuși delegat, quând aqwesta devine archidaitu sau archidemon sau și archicornea. Iama este judele supremu al sufletelor. Titlurile lui sunt Hamakragiah (regele dreptății), Samavati (allegătorul binelui din rău), Chra-deva (deul lacremelor), Chamuna (un acheronte, un riu al Iadului). Fînd quō ne aflăm pe lîngă majestatea sa infernale, curagiu lectorule, haidă să dăm și o aruncătură de ochiu și în marele său imperiu, vino puțin cu mine și nu te teme de nimicu. Asta è un iad păgân și n'are nici o putere assupra unui creștin. Focul lui nu se pōte attinge de noi, sbirii și armășei și polițaii lui n'au nici o putere assupra noastră; noi sîntem sudii străini. Fereșcete să nu intri în Iadul Creștinilor de monachi quō de acolo nu mai scapi nici pe lumea asta nici pe quealaltă de nu te vei căpu de vre o patenta dela sântitatea Sa Papa, de nu vei fi catholicu, iar de vei fi Răsăriteanu de nu te vei avé bine cu Țarul. Focurile Iadurilor păgâne nu sînt alle dracului ca alle iadului creștin. Prin urmare curagiu, îți țin, vino cu mine și vom mai află quate queva. Mai'nainte, mai incolo de quelle șapte globuri inferiōre, que am țin quō abia se lumină de opt cărbuni de nestimate que licure pe capetele a opt șerpi monstruși, în dată trecem confinii și dăm în Iama locu qare este coprinsul, imperiul regelui întunerecului și și al morților, acolo este residența și thronul infernal al lui Iama. Ia te uită la el cum stă căllare pe un bivoli; nu te sperianici de cum; veți'l que mănios și amenințator este; cu que furōre îi mișue alle opt brațe armate de săbii, de torroipane, de secure? și apoi cum ține într'o mână o balanță

que nici quât firul de përu nu se inclinã la o parte sau la alta. — Dreptate ca asta nici qu'a mai statu vre o datã pe lume. — Apoi mai veđi și de gûtu'i cum spândurã nisce mëtãnii sau un colan de hãrce de morți cu dinții rinjiți. Comparã acum și bucurãte, sémenã regisorul asta cu marele satan al cãlugãrilor noștri? — Se vedem acuma que fel se adduc criminalii de pëcãtoși în aintea tribunalului și cum se face judicata. Iama are doi sbiri plini de activitate și de nepregetu que întrecu pe toți cãpitaniii de Agie și pe toți commissarii de poliție; doi și buni. Aqueștia, indata que un om è în agonie și stã sã și dea suffletul, alleargã lungõ dënsul și stau ca dracii, façã în façã cu alți servitori ai lui Vichnu que vin și ei spre a scãpã pe pëccãtos. Cum a eșit suffletul, de o datã se rãpedu de amëndoë părțile și Iamagengilieri și Vichnugin-gilieri se și incaierõ quare de quare sã'l appuce. Ânsë totu dorobanții lui Iama învingu, și 'ți adduc suffletul de pë și legatu cot la cot inaintea Maiestãții salle infernale, întregului lor monarchu și jude. Iama începe a desfulgui suffletul și al cãtõ ca p'o gãinã opãritã de ori que maculã ar avè pe pelle, și din que vine aquea maculã. Ellu scie totu, distinge totu nimicu nu'l amëgesce, și dã sentința. Aqi lungõ dënsul stã Sittira, un fel de grefier sau secretar și scrie, scrie, insemneadã totu. Se întëmplã, (ânsë fórte raru) sã iasã suffletul curatu? Îndata îi scapã din mânã și svólã drept în cerui que se numescu suargale. De va eși ânsë culpabil, vai de ellu! Iamatanmaraçi que sunt executori sau carneficii infernului 'ți'l iau numai de quât și 'ți'l aruncã în alle doë-đeci și unul, în alle de trei ori quãte șëpte iaduri, cunoscute sub numele genericu de Ghehennam, sau Naraca. Apoi sã nu'ți trecã prin minte a crede, uitã-te bine sã veđi, quõ aqi nu è ca în multe pușcãrii și temnițe unde criminalii de or que fel se aruncã la un loc. Aqi è regula și dreptate cã și regula muscãleascã, fiã quare pëccãtos se pune dupõ crimele salle în locu separatu de aquea veđi și aquelle diferente încãperi și despãrțiture și cercuri. Quei que 'și au luat în viajã vre o pëccãtosã de femee și au trãit queva mai bine

cu dânsă fără scirea și bine cuvântarea Brahmanilor, aqueia veșii cum stau acum în brațele unor femei de feru roșu și ardător. De'ți quere anima să fi vre o dată strânsu în brațe cu atâta focu, n'ai de quât să te faci indianu, să te însori cum îți va plăcê, fără scirea și bine-cuvântarea cavioșiei lor de Brahmani; ș'apoi fii sigur quô îndată que vei reposă, la porțile iadului te așteaptă mii de dulcinei ca aquestea quari numai cu un sărutat să'ți aprindă totu sângele din vine. — Quei que au fost lacomi în viață, mâncând pe sêma lor ori que au avut mai bunu, fără să'l offerescă brahmanilor, aqûi după mórte să satură de lăcomie, uite, veșii cum înghit la gălusce numai spini și țepe! — Quei sgirciți, avarii que au adunat la averi fără să le dea cuvioșilor brahmani spre a se rugă pentru suffletul lor, uite cum se satură acum de aur și argintu, que că riurile li se torn topite pe gôteļu etc. Apoi să se încerce quineva să scape sau să cîrmescă din regula dreptății infernale, quô veși cu miile și miliónele armășeii și executorii cum stau cu săbii și cu furci de fer spre a ține regula și ordinea legală. Mai veși și pe aqueia cum cu lopeți și lingure, găvenóse vîntură la catrañ aprins, la focu, puciósă spre ai iuți puterea. Tóte ca tóte, ânsê urletele, țipetele, blestemele, mugirile aquestea, aquestă tempestă, vijălie, uragan de tot felul de vaiete și înjurări, de lacreme de o parte și de hihote de alta, de rugi și de batjocure ne au luat, aușul, nu mai aușim nimicu; astupăți urechile și aidi să eșim, pentru quô póte să se întimple pe lîngó aquestea și într'aquestea să viiă și capêtul lumii, distrucția pămêntului sub tropotul piciórelor ăllui smeu de cal alb pe quare è să viiă cum scii Vichnu, spre stingerea lumii antice și crearea unei altei nuoe. Attunci tóte aqueste sufflete numai bune după atâtea varii și îndelunge chinuri, au să iasă d'aquî și se vor duce a însuffleți alte ființi nuoe și mai perfecte sau mai scirbóse de quât alle lumii de acum.

Hei, vêduși quô nu pățiróm nimicu? nu'ți spuneam eu quô ori que iad nu se attinge de noi, afaró de iadul chreștin, quô ori que sbir n'are nici drept nici putere a

punne mâna pe noi, afară de Satan cu ângerii lui. — Of! iadul ăsta creștin și cornea ăsta de Satan de n'ar mai fi fost, Christ ne spune quô 'l a distrus, și călugării făcură que făcură fără voia și scirea Mântuitorului lumii și 'l înființară din nou puindu' l însuși la drépta, la intrarea tutulor bisericilor. Tóte lucrurile s'au mai subțiatu, s'au mai civilisat, s'au mai desselbătacit, iadul ânsé cum vom vedé din que în que tot mai al dracului se face.

Bine quô eșiröm; să mai lăsăm răilor și păcătoșilor tóte infernele, și toți Tartarii să venim a termină cursul de theologie brahmană, să vedem que ăei și ăee ne mai pot lumină mintea.

Aquesti opt Vaçui, au fiă quare quâte o Vațuină de soçie, quare în genere se numescu Matri sau mame.

Precum înalta Trimurti se delégă în acesti opt ăei sau Vaçui d'al doilea rang, asemenea și aquesta se delégă și se despart în alți de al treilea rang. Cum spreexemplu, Agni que este ăeul tutulor focurilor creatóre și destruc-tóre, quând vine la focul amorului, attunci se desparte și se face un ăeu specialmente separat, un idolel sau idolașu a nume Cama. Aqui cū numele ăsta are altă historie, alte legende. Cama è fiu al Spațiului și al Illusiei, adicó al lui Caciapa și al Maiei. Quând pentru prima óră aquest ăeu deschisse ochii la lumină, quea d'ântéiu încercare que făcú puterii salle, fu quând apprinse inima lui Brahma pentru sorora, și fiia sa Saraçuati. Se legó apoi de Siva și 'l făcú să și pérđa mințile după Surora și fiia și mama sa Bhavani. ăeul terribil desdemnat ânsé de rolul amoros și mollaticu que îl făcú să jóce Cama, se apprinse de mânie și numai cu ó căutătură de ochiu uccise pe vânătorul de inimi. Se făcú larmă mare în cer de evenimentul aquesta; *Cama muri, tot cerul è în doliu*, se aúdi ó voce dintr'un capét la altul al Tăriei. Toți ăei plânși se adună în consilliu și se ducu a îmblândi mânia lui Siva asupra reposatului de Amor. Făcuró que făcuró și mai immuiaró inima de cristal înghiecată al regelui morților, que infine dette voie amorului a renviã ânsé subt ó formă de copillașu și sub numele Adhoioni, que drept

tată să n'aibă de quât Focul que are proprietatea de a crea. Attunci i se dette un arcu și sagete de trestie de zahar, și drept callu un papagal, quâte o dată și un elephante. Așă copillu cum este, Brahmanii nu'l lăssarö cu capul țil însurarö și pe ellu îi detterö de soție pe o nymphă sau Apsara numită Rati, que insemnéđă copillă nebunatică, șglobie, cochetă. Mai are Amorul și alt nume *Mammadin*.

Kuvera è țeul averilor, aurului și argintului, è typul lui Plutu Grecu și Mammonă. Ellu avù de servitori pe Yakșai (gnomi).

Ânsë aqesti ței și țeș și Vaçui sau archi-devi sùnt ței cum vęđuröm, tot regi și căpitani de ței. Aștia de au a face cu muritorii, nu se pot înțelege de quât cu Brahmani cu quei mari ai populilor, cu nobilii cu un cuvënt; mult să se înjoseđe pinö la cetăți. Satele, câmpurile nu putea să fiă lăssate fără ței; de am vęđut pinö aqii unul, aqesta fu o țeă, Bhavani viciösa. Que disciplină pöte ține o țeă cap de femee viciösa, și que rappor-turi este ea în stare să dea de quelle que se facu pe la țerră? Așă agriculturii, sau mai bine laboratorilor li se dette și lor un țeș; ânsë bine vedeți quö aqeste a cătat să fiă d'un rang mult mai jos, cum să pötă trăi cu grosolanii de săteni. Numele aqestuia fu Aienar. El ținea de curtea sau de casa altor ței, quari spre a'l chivernisi și pe dënsul il făcurö țeș al câmpenilor laboratorii, spre a stränge dela dënsii queea que le ar mai remânea din birurile și angarallele que sùnt datori a dă și a face Brahmanilor și boierilor Indieni. El fu mai mult orându-it ca un sbir și spion al Brahmanilor prin sate de quât ca un protector al populului. Indieni änsuși țeicu quö Aienar nu fu creat de Brahma de quât spre a preveghea assupra populului a 'l îndemnă la datorii și ai insufflä spiritul ordinei, făcënd poliția prin sate în favörea preoților și magnaților statului. Apoi în rëndul țeilor, Aienar are funcțiunea de bufon, quare făcù mai târđiu pe Egyptieni, pe Greci și pe Romani a 'l representă sub formă de satyr. El are funcțiunea que avé odiniöră în pompele orientale

măscăricii, quari prin baltacu, códele de vulpi și clopoței, ținea ordinea alaiurilor. Zapcii nu domnescu de quât prin sate; quând vin în capitală n'au nici un lustru ba le đicu quei mai mulți și ciocoi. Bufonii princilor nu trecu de domni de quât prin casa vre unui om din popul. Aienar sa-semenea nu trece de țeu de quât pe la sate, p'acolo are și el templurile salle în locurile quelle mai isolate și pitulate, que mai mult sémănă a cârciume de quât a templuri. Tutulor țeilor Indieni li se offeră în sacrificiu profume aromate delicate, flori și fructe allese; lui Aienar ânsă, ca un symbol al grosolăniei și sêlbăticeii que preoții și nobilii atribuiescu bietului popul, fu prescriș și impus de sacrele scripturê a i se offeri animale, iedî adicô și cocoși. Cu tôte aqwestea, fiind quô sêracului nu-i mai remâne nici găină în bătătură, necum capră și țap spre a 'și împacă țeul ca un semnu quô nu 'și uită datoria și quô se arată de quând în quând pe la curtea boierescă cu quâte que va în mână, bieții ómeni cumpêră quâte un cocoșu și ied de lut que olarii spre speculațiô facu in-tr'adins pentru aqwest us al popolului.

Indată dupô aqwesti opt Vaçui sau dupô alții, mai presus și de quât dênșii, sânt quei țece Macharchi sau archi-Richi, despre quari am vorbit, creați prin Menu sau Manu primul Viragi que născu Brahma creatorul (veđi legile lui Menu cart. I v. 34) ¹⁾.

Prin Marcharchi que ajutarô la crearea universului se crearô alți marcharchi sau Meni, ori Mani, emanații din primul Menu. E de mirare cum numele Menu și Manu que rechiamă un corp de legi, se asemănă cu numele

¹⁾ Este de observat quô legile lui Menu fôrte espicite în tôte, vorbind de Macharchi, Menu etc. vorbește fôrte în trecăt. Aqwesta è probă quô aqwesti țeii și toți quei lalți mai mari și mai mici eră fôrte cunoscuți și accreditați în Indii cu mult mai 'nainte de aqweste legi. Lumea îi cunoscea. Adicô casta sacerdotală, cu mulți secolii mai înainte preparase terrîmul.

tuturor legiuitorilor însemnați mai nooi, cum al lui *Menes* legiuitorul Egyptean, cu *Minos* al Cretei : Numa al Romanilor nu è de quât însuși *Manu*, citit dela drépta spre stânga. *Manu* în fine è primul om al Mithologiei germane.

Spre model pentru ómenii que vor avé a îmbrăcișă callea mântuirei prin penitență, rugă, veghieri, nemân-care, lipse și chinuri de bună voie, callea isolată sau monastică, sihastră, callea de a se *sfinți* cu un cuvânt. Se mai creară șapte *Richi* que își petrecu existența într'o neconținută estase, contemplațiō și rugă mentală, adică *în scara minții*. Ei se dīcu pentru aqueasta *Muni* sau *Monachi*, se mai dīcu și *Pragiupați* (schimnici cereșci), *Ragiachi* (regi divinisați). *Richi* locuescu în distanță de patru milliōne patru sute de mii de leghe dela Saturnu și formă constelația numită *Ursa-mare*, sau *Carrul*. Acolo ei șed neincetat, fără a face nimic alta de quât a stă cu ochii sghiiți, cu gura căscată și cu mâinele întinse la *Brahma*. Rangul lor è așa de eminent, și professia lor așa de divinamente mai adorabilă, în quât noiăștia ómeni muritori de ne vom nevoi a imită o asemenea practică, îmbrăcișând viața rugelor, contemplației, uitării de sine și de lumea întrégă, viața lipselor și chinurilor de bună voie, după mórte ne încredinședă toți *Brahmanii* pământului, ajungem a fi mai presus de ori que dev de ori que geniu, de ori que angel. Tóte cetele cereșci cu căpitaniilor lor cu tot vor sta în piciorē înaintea noastră, așteptând cu suppunere ori que comandă. Șerbeturi, ciubucu, café, a-fion, vom avé din mâinile lor, ei vor fi și ciubucii, și sofragii și ori que vom voi ai nostri.

Richi dīcend cătă să înțellegem și *Richóice*, prin urmare dăm de scire și femeilor, daqua le quere inima a avé o asemenea existență după mórte, n'au de quât a se lăsă desculțe, despuiate, în batjocura fόμεi, setei, a gerului etc. etc. quō nici mai mult nici mai puțin nu se facu de quât *Richóice* curate.

India fu un bazar universal de credințe. În marea ei officină sau magazină se aflō din capul locului marfă

preparată pentru ori que religie s'ar mai arătã la urmã. Înțelepciunea, și agerimea Brahmanilor nu lãsò nimului a mai inventã queva. Aquești ómeni precum se fãcurò singuri domni, în locul divinitãții pre pãmânt, asemenea fãcurò și un monopol pe dreptul de a inventã credințe, divinitãți, geniuri, demoni, cuvioso, monachi, sfinți, nimfe etc. etc., qua nu quare cumva vre o religò mai la la urmã sã cutede a ñice: *eu am inventat aqueasta*. Tót e religiile, ori quãt de materiale și ori quãt de spirituale devenirò tributare quellei Brahmane; tóte furò nevoite a veni spre a'și allege și cumpèrà ñei sau stofa religiósã din marea magazinã indianã, spre a o croi apoi dupò tallia populului și epochei salle. În aqueastã magazinã se aflã de tótã marfa cum ñisseròm cu toptanul și feticismu, și sabeism și panteismu, și politeismu și monothesismu și materialismu și spiritalism quãt vei voi și dualismu și treismu și ori que ai putè sã inchipuiesci. De n'ar fi existat Indiele, nici Persia n'ar fi avut de unde sã'și cumpere Demonii lui Arihman, nici Grecia și Roma Giganții și Titanii sèi, nici mai târziu biserica catholicã de unde sã'și facã zestrea și darurile din ainte nunței. Aqueastã Mirésã a lui Christ fãrò bazarul indian erã sã viã cu degetul în gurã în ainta Mirelui sèu, nici tu draci, nici tu cãlugãri, nici tu sfinți, de tot felul, que fel de biserica erã sã fiã aqueea?

Dupò modelul quellor ñece Macharchi sau Patriarchi furò creați alți ñice Brahmandiki, nãscuți din primul Brahman que eși din gura lui Brahma. Unii ñicu quò aquești Brahmandiki sùnt tot Macharchi delegați încarnați sau impellițați în ființe umane. Despre tatãl lor Brahman se scie quò el fu primul sacerdote, primul preot, moșu Adam sau strãbunul tutulor preoților. El avù de moștenire sacrele și divinele scripture numite Vedale; el dreptul de a le citi, studiã și interpelã dupò voie ad litteram sau ad spiritu que il dette de moștenire la fii și nepoții și strenepoții, și tótã posteritatea sa; el d'a regulã și practica cultul și tot que este sacerdotal. Brahm la început dette fiã-quãruia din quei lãți

trei fii ai săi, Cavallerului, Negucătorului și însuși lui Indra (Popolului) quâte o femeie de soție, numai lui Brahman nu-i dette dicându-i qua el să-și caute de carte și de rugă și de tot que este al religiei, însă lui Brahman, ca om și el îi queru și lui inima o femeie, și se plânse amar de aqueastă nedreptate. Brahma îi spuse quô nu-i dà, el iar se mai plânse, și iar se mai rugò, pinò quând Brahma supperat îi dette o fată din stirpea gigantilor. D'atunci fii cerului se unirò cu ficele ómenilor și eșirò monstruri de giganti și Brahmi. Brahma avé dreptate, pentru quô prostul de Brahman să queră o femeie quând el putea ca toți Brahmanii mai moderni din ñillele nòstre să aibă fărò cheltuială tóte femeile din lume.

Despre quâți va Macharchi, Richi, Richóice, și Muni vom vorbi la capétul aquestui tractat arătând in parte quâte queva din historia sau întâmplările lor. Acum să trecem la geniurile que formă millitia cerescă ca nisce soldați, și la demnele lor sóce. Aqueștiã de sùnt masculini se numescu Suri, de sùnt feminini se ñicu Apsare. Regimente însă fărò musicanți n'au existat de quând lumea, au cătat să aibă încai un fel de toboșari. Musicanți ceresci se numescu Gandharfi, al quáror capel maestru este Gandharva. Quând un Indian se însorã, dupò regulă, qua să n'ajungă dupò mórte a căde in brațele vre unei femei d'alle de fer roșu aprins, cum am vedut quô se aflã in Iama è dator a-și presentã mirésã mai întèiu la ñeul nuntei Soniambuva, apoi la Gandharva que è căpitanul muzicei și danțului și in fine la Agni ñeul Focului quare o sanctificã. Preoții aquestuiã, sùnt însãrcinați, ca toți preoții cu santificarea, și o dau numai bunã bărbatului sèu.

Geniurile feminine ñisseròm quô se numescu Apsare; elle sùnt typul nimphelor, zinelor, feelor sau fatelor, Elleur etc. Prin urmare elle sùnt creaturele delicióse, rãpitóre de grație și de bellețe. Elle implu prin millióne și millióne spațiul nemãrginit. Elle suspinã cu zephyrii, susurãcu apa crystalinã, murmurã cu riurile, trehmlã cu frunđatura arborilor, se légãnã cu florile, insmaltã câmpurile și colli-

nele, adumbră pădurele, încântă cotiturele și speluncele munților, dau grația și maiestate și florile naturei, dela om, animal, plantă, flóre pinõ la petró solitariã, que de de parte îți pare un gigante sau o férã, sau o nimphã pastorellã. De geme vântullețul è suspinul unei Apsare în brațele dillectului sêu aerian, de marmură apa fântânei, sau a riuilor è o șoptã a unei Apsare sau a mai multora, de volburã valurile riuilor sau mării sânt mii și milliõne de Apsare nebunatiche que dantã, se jõcã, vântulãndu'si cositele umede și despletite. Apsarele sânt grațiile ȕeilor și muritorilor. Elle dau simplitatea, maestatea, încântãmântul; Elle dau grandiosul și ênsuși sublimitatea, quãnd aquestia sânt terribili; Elle facu a fi cunoscute de muritor deliciurile și florile. A se mânã un ȕeu, un muritor, un rege, un brahman, ar fi un que uricios, de n'ar fi Apsarele. Mãnã își are și ea arta sa dibãcia sa: catã a se mânã și sporovì quineva cu grațiõ quare se chiamã maiestate. Fãrõ Apsare, templele, palatele, altarele, thronurile, cãrjile, scepthurile, preõjii, regii, autoritãțile, nobilii n'ar avé nici un prestigiu. Un moment de ar abandonã Apsarele pe pontefici și 'mpërați și pe miniștri și servitorii lor, ponteficii și 'mpërații și miniștri și servitorilor lor s'ar vedé de sus pinõ jos quõ sânt și ei ómeni ca toți ómenii, li s'ar vedé tótã neputința în alle doë și singure și sfemciate braçe, ar deveni și ridicoli quãnd ar mai cutedã a se curcãni și rãtoi. Apsarele facu mai mult de quãt milliõne de oștiri. De aquea cuvioșii brahmani se mirã neincetat de provederea lui Brahma și adóra grația și atât indurarea sa paternã.

Ansê, fiind quõ, cum se scié totul è Dumneȕeu în Indii și Creația și Destructia și Binele și Rêul, și Frumosul și Urritul și Devii și Daijii, și angelii și Dracii, Apsarele, prin urmare sânt și bune și relle și belle și urrite. Elle țin locu și de nimphe și de driade și de naiade, și de Sirene și de Harpii și de zine și de Fate și de Elle moderne și de Evenii sau Furi etc.

Intre Apsare, una mare, mare quãt și o ȕeã de primul rangu este Mahamohani sau Mahini-Maia. Aqueasta este

illusia amăgitoare, belleța falsă, speranța în quelle trecătoare și vane. Ea amăgesce ómenii; ómenii știu quó sunt amăgiți de dēnsa, și cu tóte aqwestea, ómenii nu mai pot după dēnsa: o chiamă, o caută neîncetat. Quând se află în nevoi, în sufferințe, în dureri, atunci simtu mai mult necesitate de dēnsa spre a uită quelle que îi impresórá; cu dēnsa își mai addormu durerile, își mai îndulcesc amarurile. Aqueastă deă apparú din marea de lapte din preună cu Lachmi, îndată după lupta que avură deii și geniurile spre a stórce sucul sau must al ambrosiei din pânțele și cóstele lui Mera. Daiti saũ Açurii, demonii adică, remasseró uimiți cu gura căscată, quând o veduró, uitaró totu, și ênsuși nemurirea que o conquistasseró. Siva și ellu ênsuși, teribilul și destructorul Siva adesea cade la picioarele ei și quersasce un surrisu. — Apoi, fiind quó binele é amestecat cu rēul, dulcele cu amarul, după philosophia și theologia brahmană, Mohino-Maia nu é totu d'auna illusia ridentă și amabilă; adesea devine Mudevi, deă Discordiei, Miseriei, que usucă sufletul, și quare străbatte lumea căllare pe quel mai necuratu și hidosu animal, după orthodoxia brahmană, căllare pe asinu! Corpul ei atunci é verde și fața-i teribilă după tóte regulele.

Se mai distinge între Apsare și Bringhi que presidă la jocuri, danțuri, plăceri. Quând se formă danțele sacre și delicióse alle Apsarelor, pe marginea și în mijlocul, și d'alungul riuurilor, în sonul muzicei harmonióse que în urechile muritorilor sémână un sussur sau uet de valuri, atunci Bringhi trage danțul, sau ocupă centrul chorei divine din preună cu Vichnu-Chrisna. Apsarele que presidă la ast-fel de arte se numesc Gope, typul muselor grece.

Se mai disting încă Dhatele sau Vidhatele que au o locuință numită a *șerpilor*. Aqwestea stau neîncetat pe lúngó un țessătoriu (rēsboiu) și se ocupă a țesse vestminte cu fire albe și negre, que nu sunt altqueva, după cum ne asigură înțelepții brahmani de quātu dilléle și noptile. Lúngó dēnsele se mai află o rótă cu doé spre dece spițe

que reprezintă anul cu douăsprezece luni. Rota aqueasta este învârtită ne încetat de șese Apsare que îți dau să înțelegi pe quelle șese stagiuni alle anului; și quare te facu a pricepe quò după Indieni anul are șese timpi. Tot acolo mai è și un callu smésurat și viguros, symbol al lui Agni, pe quare è căllare Pargiania, deul plóiei. Apa stinge focul, răcoresce căldura anului, și de aqueea iar cată să mai scimu què Pargiania (Plóia) è căllare pe Agni (focul) în casa anului sau a șerpilor. De vom întrebă que au d'a face șerpilor cu annii? să luăm un șerpe de códă sau de capu și să'i adducem sau capul la códă, sau códa la capu și în dată vom vedé quò se face un cercu. De nu ne pricepem încă să luăm dillele sau lunele anului de unde ne place, de la Undrea sau Mărțișor, de la Cerișar sau Cuptor sau Brumar, și vom vedé, quò haide, haide ajungem iar acolo de unde am început. Anul așa darò este un cerc, șerpele face un cerc; casa anului darò este casa șerpilor. Logica Brahmanilor este prima logică dinlume după quare s'a procopsit și Pitagora cu metempsycosea și Aristotele cu recunóșcerea sclavilor.

Daiți rebelli, parte devenirò giganti (Rakchassi) parte Titani (Açuri), parte strigoi, Vampiri (Pisachi), parte șerpi (Serpas). Mai marele gigantilor fu numit Mahecha adică Domnul quel mare. Daqua fu mare, nu vru să se lase mai jos de Trimurti. Avea aqueasta trei fețe? Iși închelbară și el și își împotoțonò umerii cu trei capete de bivol sau elephante, așa de mari quât să i ședă bine fiind proporționate cu titanianai ființă. Incăpăținat ast-fel se căpui și de o sabie bătăiósă și puindu-se în capul gigantilor, începù cum se scie de tótă lumea păgână și chreștină, o luptă teribilă cu deii. Cuvioșii brahmani, asigură suspinând, quò deii la început furò învinși și risipiți ca pui de potârnichie, și quò fură nevoiți a se refugia în țerra Saçilor, unde trăirò ca vai de ei querșinduși pâinea din

tôte dillele. Vichnu și Siva nu mai puturö sufferi scornul aquesta, și desdemnați focu de triumphul empiului de giligan cu trei capete, se simțirö apprinsi de un curagiu nuou, d'o mânîe sacră și energie. Energia divină simți quö se chiamă Saeti și Maia. Amendoi darö devenirö Maia și Saeti. Acum quine mai putu sta înaintea energiei universale personificate și adunate la un locu prin Maia? Nu întârđiö darö a reincepe lupta și dä apoi într'un asur, dä în altul, trêntesce la giligani, taie cum se taie în drépta și în stînga, pînö veni și rëndul lui Mahecha Domnului quellui mare. Aquesta vede quö numai póte stä la luptä dréptä și va sä fugä; änsë unde sä fugä? Incepe a se metamorphosä; se face quând elephante, quând leu quând que póte. In van töte aquestea quö Saeti-Maia nu-i dä pas; il ajunge, il bufnesce cu piciorul drept în șelle, țî'l trîntesce jos, îi taie capul, sau capetele; le ia, le duce în trofeu înaintea țeilor mântuiți și reintregiți. Quine póte dice quö Archiman al Persilor, cu toți demonii săi și cu tötă rebellia sa nu è ênsuși aquest Mahecha, sau mai bine Mahabali, cu daiții săi Indieni, transplantati de Chaldeenii în Babylonia și din Babylonia mai târđiu în India? Quine póte denegä quö Minerva energia și intelligența Olympului grecu n'a învêțat arta militară de la Maha-Maia sau Saeti, spre a puté deveni Pallas și a triumphä în gigantomachie? Daiții, Açurii, demonii furö așa darö invinși stînși. Cunósceți bulletinele de resbel; cunósceți rappörtele que e datina a da căpitanii la căpitanii generali sau și pînö la Maestatea sa imperială. In asemenea rappörte sciți quö dupö töte regulele și cuviințele se laudä bravura oștenilor, se înalță valörea lor, se recomandä quei mai favoriți și mai mult de quät töte se descrie frica și nevoieșia inamicilor que au perdut cu sutele și miile, unde *dintr'ai nostri* luară palmele martirilor numai quâteva decimi. Quäte o datä sciți iarö quö se dice în asemenea bulletine quö inamicul nu mai remasse pînö la unul. Apoi il veđi quö nu se scie de unde mai ese ca dracul, și lupta reincepe d'a capo. Țeii Brahmanilor päțirö cu rebellii de giganti întocmai ca Țarul cu Circa-

sienii. Pe totă luna și ziua vin raporturi către Maestatea sa Țariană quō Circasienii sînt stinși depe fața pământului și cu toate aqwestea, Circasienii iar es și lupta nu se mai termină ¹⁾). Bulletinul sinaxarului brahman, ne spune cum vedurăm quō giganții și Titanii furō esterminați, și cu toate aqwestea, îi veți quō mai es și lupta ține dela începutul lumii pinō acum. Vorbind de quei que mai remaserō, cată să preferim pe aqueia que au îmbrăcișat callea mântuirii, a schimniciei și sihăstriei. Ettō quâteva mostre de felul aqwesta.

Vrikcha, gigante teribil și făcător de reelle, se determinō, a abandonă lumea și plăcerile ei, a plecā în sihastrie și a se mântui cu vegherile, cu ruga, cu lipsele și chinurile de bună voie. Mătăniile, que îi făcusserō genuchii și dosul palmelor numai carne viie, nu erā nimicu; lacremele, loviturele cu pumnii în capul, trintiturele căpăținei de arburi și de stânce, cugetarea neconținută la ora după urmă, vaetele quō îl va aflā nepreparat, erā nisce lucruri și practice commune la ori quare sihastriu de duzină. Ței era de prinși să vadă la d'alde astea. Vrikcha gigantele cată să fiă un gigante și la sfințenie și călugărie. Așā deveni un sânt cum să descurage și să pālăscă pe toți monahii que au existat vre o dată pe lume și prin deserturi. Părintele cuviosul Vrikcha în zelul său pentru Siva și'n onōrea aqwestuia își făcuse corpul fișii, fișii, pellea, muschii și vinele i se tiră după dēnsul ca mațele și aqwestea sfărimate alle corpului său peritor le offeriā quâte una, una cu umilința Țelui. În quelle după urmă își tăiō și capul singur și appucându'l cu amēdoe măinele cuvioșiei salle, în ruga quea mai ferbinte que îi mistuiā inima, îl depusse iar singur singurel cuvioșia sa pe un rugu înflăcărāt, offerindu'l în olocaust. Siva atunci nu mai putū; i se immuiō și lui inima și ca un Țeu indurat și mult grațios îl iertō și reversō asupra lui darul și pri-

¹⁾ Lectorul să observe quō aqwestă historie a început a o scrie Heliade pe la 1851 pe quând erā resbellul în Circasia.

vilegiu ca pe ori que va pune mâna să se aprindă și să se prefacă în cenușă. Aquesta este cu adevărat un mare privilegiu que ȕei nu 'l au mai dat la nimeni. Părintele cuviosul Vrikcha singur nu putea să cređă una ca aqueasta. Qua să încerce și să se încredințeđe vru să puiă mâna ânsuși pe ȕeul que il dăruisse cu aqueastă putere. Siva se dette în lături sârind parqu'ar fi intrat mii de lance in corpu-i divin. Cuviosul ba și ba să încerce. vrea omul să scie daqua cu adevărat e mântuit. Siva sciă iarö quăt de fatal și terribil eră aquest adevăr, de ar fi appucat cuviosul gigante să puiă mâna pe dânsul; vëđù quö nu mai è de stat cu neprăiul de sânt și o tull d'a fuga, quöci fug și ȕei când n'au încotrö facce — și se ascunse prin retragerile quelle mai secrete alle divinității salle. Sta acolo in starea quea mai umilitöre și de rușine, și de căință. Que să facă acum? ȕeii quând dau un lucru nu 'l mai pot luà înapoi. Vichnu attunci, queea laltă persónă trimurtară îi ȕisse; stăi tu frate aquì ascuns, și lasă-më pe mine quö eu te curățu de sfintoiul aquesta. Se preface dar Vichnu și ia figura și forma de sus pinö jos a ȕeei Bhavani consörtei lui Siva. Cochetă, cochetă attunci și plânsă și ridentă tot de o dată vine înaintea sihastrului mântuit. Acum sciți que farmecu are o femee quând buzele lui îi surrid și ochii îi sânt plini de lacreme, ș'apoi Bhavani nu eră o femee, eră o divinitate. Bietul cuvios își perdù mințile. Se scie iarö din historie quö Siva eră și Deonach, ȕeul Vinului, ȕeul Beției, și quö prin urmare îi quam plăcea să sugă din mustul viței quărui îi dettesse el proprietate de a deveni nectar. Bhavani incepe a se plânge.

— Cuvioșe părinte, îndurate și dă scăpare unei svënturate, quăria nemurirea îi è în ȕiua de astăzi quea mai mare din sufferințe. Nu mai e traiu cu arțăgașul meu de bărbat: quând se îmbată è quel mai grosolan din ȕei, nu è porcărie quare să n'o facă, nu è cruđime quare să n'o commită. Tăvălit în tina beției și a sângelui que îi place a vërsă, arțăgurile lui sânt nespuse, faptele-i nedescrise, vorbele-i, of! que vorbe, părinte! que vorbe, cum? pöte

o femeie să le repete? și cum ar cuteța cu dênsele a spurcă auđul cuvioșiei talle? — Și plânse, plânse Bhavani, spuse quâte sânt în datină de a se spune și d'a se dice quând o femeie fuge de la bărbat, și stă pe un picior de despărțire.

— Bine, fata mea, disse cuviosul cu inima strivită și cu mințile luate, que pot eu să 'ți facu? la que pot să te ajut?

— Ca la o parte religiósă que esci veniui a mă plânge, și a quere *diazgyion*. Nu mai pot trăi cu dênsul. De așu fi fost o muritóre, de o mie de ori mi așu fi trunchiat viața qua să scap. Ah! fatală viață, și încă și mai fatală simțire! . . .

Aqui ădea scóse un suspin divinamente pateticu și mărturisii quó nu numai urasce pe Siva ca un tyran, despot, mostru de grosolănie și de cruđimi, ci quó în sênul ei pe furisú s'a strecurat o pasiune fatală que o devoră și o consumă.

— Quine nu cunósce, adaose Bhavani, pinó unde inima femeii è impresionată de faptele marii alle unui erou, și pinó unde mintea ei se încântă înaintea pietății religióse unui cuvios que appucă callea sihăstriei și ia chipul angelilor? Cuvioșa ta cu bravura trecută și cu pietatea actuală. . .

— Spune, spune, fata mea, nu te reține, scóte șérpele de păccat. Prin mărturisire se ușurédă și se curăță inimile. Spune în que 'ți am greșit cu bravura și pietatea mea; în que pot a 'ți ajutá cu dênsele?

— Pentru a mă înțellege, părintele meu, a pricepe queea que se petrece în fundul inimei melle, a vedé que è în ochii mei, a citi într'ênșii queea que gura mea nu póte mărturisi; intru a nu 'ți întórce fața de la mine, intru a uitá un minut regulele prescrise de ordinul în quare te afli. . .

Bhavani nu mai putu; mărturisi curat, quó amă, quó adóră pe părintele cuviosul Vrikcha. Tentația fú mare, și cuviosul încă de la început nu mai eră tot. Lucru se terminó ca tóte lucrurile que încep și se urmédă ast-fel

după toate regulile. Când doi amanți spun și unul și altul
 că se adoră, se știe de toți că o urmă apoi nise
 mici observații care în amor au o mare importanță, nise
 semne de gelosie, nise imputări tinere, și câte și mai
 câte. Părintele cuviosul Vrikcha nu putu scăpa de a nu
 face și el nise asemenea observații și întrebări.

— Bine, copilla mea, sufletul meu, nu te condamnu
 de fuga ta, nu mă mir de pasiunea care mi-ai înufflat,
 mă mir de quella de mai înainte. Care ai vădut la scăr-
 bosul ăsta de Siva când te ai determinat a te mărita
 cu densus? Nu sciai că e bețiv și arțăgos, și grosolan?

— Toate le sciam, și le am trecut cu vederea pentru
 că are un dar: Danță, bată-l să-l bată de minune, și eu
 mă înnebunesc după danțu. Când îl audu danțând, le
 uit toate. Atunci par că nu mai e aquella, are nise grații
 în tot corpul-i, cât totă persoana-i îi schinteie de petulanță.
 Măinele și picioarele lui, mijlocul lui își fură mințile cu
 mlădierea și armonica lor cadențare.

— Scumpa mea! De îți place atât danțul, învață-mă
 și pe mine și sunt sigur că vom întrece pe Siva, amorul
 mă încredințedă la aqueasta și amorul face minuni.

Jocul sau danțul începe numai de cât. Dăi la jocu
 Bhavani; dăi la pasuri la întorsături și învirture cu-
 viosul Vrikcha, imitându-o. Mlădie mijlocul una, mlădie
 și quel al alt. Pasuri de zephir sau mai bine de deă de o
 parte, pasuri de gigante sau de cuvios de queea laltă. Avên-
 turi grațioase, posture maiestose, varietăți în mișcarea ca-
 pului și a aerului, arcuțure de brațe, degete aeriene,
 situații academice a tutur membrilor. Ori care făcea
 Bhavani, făcea și Vrikcha cu quea mai mare atenție și
 precizie. — Amorul era la mijlocu și atenția era mare. —
 În aquestea Vrikcha era încântat, era mai beat de cât
 Siva, nu scia care face! Acum era timpul, într'un pas
 d'allea de zephir, când sta cu un picior în aer și
 când virful degetelor quellui lalt abia attingea pavimentul,
 acum când brațul drept se rotunșia cu toate
 grațiile pe d'assupra capului, cu degetul quel mare a-
 apropiat de quel arătător cât să facă figura unei inime,

dea își attinge cu grație creștetul. Cuvios gigante, uimit își uitasse virtutea mâinilor; face și el asemenea: își attinge, svânturatul, cu mâna creștetul . . . Atâta fù tot — Paf! — pèrul, capul, corpul întreg luarö de o dată focu. Arse cuviosul părintele Vrikcha de sus pinö jos și se prefacü cenușă, în risul și hihotul quel mai divinamente grațios al ðeei.

Dupö aquesta mai vine alt gigante tot cuvios și aquesta, tot din quei que appucă callea desertului și practica ascetică. Aquesta n'a fost un singur gigante, ci doi, frați buni anume unul Erunyakcha și altul Erunia — nume que amëndouë, în trecët quam semână cu Eryniele sau Furiile Grecilor. — Despre țarra și originea infernale a Eryniilor nu mai è nici ö indoială quö este aqueeași cu a daiților sau demonilor indieni. Aquești doi frați erä fii ai lui Caciapa (spațiului) și ai Diți (Noptii). Primogenitul dintr'ênșii, adicö Erunyakcha, conquistö și dominö tot pämentul cu armele în mână. Nisce tyrani, dupö victoriä, au un invëțu de a domni cu un sceptru de fer. Erunyakcha nici una nici alta, iți luö pämentul și îi 'l arruncö ca pe dënsul drept în ocean. Eu dau cu mintea quö *Ocean* în stylul quel 'nalt sau profund al tutulor Brahmanilor din lume însemnéđă *pëccate*. Brahma, mai 'nainte de aqueastă întimplare, dupö ö altă legendă, quam apocryphă crease pe primul om anume Suiambhu și pe prima femeie numită Satadimpi. Dupö ordoxia Brahmanilor, aqueastă legendă quam miröse a frăție și egalitate a ömenilor. Numai ereticii și revoluționarii vor s'ö scötă la lumină, dupö cum ö făcü mai târđiu Moisi. Brahmanii în pietatea lor susținü quö Brahma a creat la început patru Adami, spre a 'și cunösce mulțimea și calicimea orginea sa. Noi änsë, fiind quö am început, cată să urmăm dupö legenda ereticilor. Indată cum deschise ochii la lumină Tatäl fiitor al Omenirii și vëđu înainte pe bella și deliciösa Satadimpi, luö și comandö de la Creatorul Brahma

d'a se immulți și implea pământul. El ca un suppus, vru numai de quât să se puie pe lucru, ânsă cum vëdurôm pământul erâ cufundat în Ocean, și n'avea bietul om unde pune piciorul. Quând stai să te înnece, unde îi mai arde cuiva inima de immulțire? Attunci marele și atotpotentul Vichnu conservatorul ia ordin dela quelalalt sine sau soția al său, dela Brahma creatorul și se metamorphosò în porcu mistrețu; se repede assupra lui Erunyackha, îl sparge și 'i varsă rerunchii, ca un colțat que erâ, îl uccide, îl arruncă în fundul apelor și tot cu aquești colți divini dă o lovitură salutarie pământului, și 'l scôte d'assupra feței Oceanului, și ast fel întemeieđă pământul peste ape. Se înțelege acum quô de attunci inqua Suiambhu, primul om, putu a implini comandă creatorului Brahma. — Despre fratele gigantului înneecat nu vorbirôm âncô nimicu și noi mai mult despre dânsul ne erâ datoria a ne ocupâ aquí. Erunya appucasse un drum cu totul oppus de al fratelui său; pe el nu l'a fost tras inima la arme și appucasse callea devoției și a mântuirii. Erunya de de mult locuia în deserte, și se nutriâ cu fômea, se adâpâ cu setea, se repausa cu veghieria și cu mêtâniele, se îmbracă cu despuierea, se dilecta cu pedépsa și chinurile corpului dând luptă necontenită aquestui inemicu de carne que nu quere de quât a se imbuibâ și a 'și mulțumi plăcerile ca quel mai desfrinat tyran. Erunya devenisse sânt. Brahma îl dâruiise cu privilegiul nemuririi. Patenta sau chrisobulul se confirmasse ênsuși în muntele Meru que è una cu cerul sau cerul cerurilor. Mórtea, aquest călâu neimpecat que face pe ômeni a'și plăti cu pellea tributul, mórtea câtò să puiâ ucasul lui Brahma la frunte și să reccunôsă asidosia lui Erunya. Pentru quô în cartea de privilegiu erâ tôte clare și se stipulâ a nume qua monachul să nu pótâ muri nici de mâna de gigante nici de mâna de ȕeu, ori quare, nici dela om, nici dela animal, nici în nôpte, nici în ȕi, nici în casă, nici afarô din casă. Cu aquest privilegiu în sîn, cuviosul gigante înarmâ viața sihastră și practicele austere alle asceților de ordinul său și de tallia sa. Quând auđi ânsă

despre mórtea fratelui seu, tt fericirea i se turbură. La aqueast scire nu fu numai durerea de frate, ci i punctul d'onre que la sfinți se află in gradul quel mai mare. Qui din quei mari i 'mprai au abandonat lumea i s'au dus in deserturi spre a se mântui; cu tte aquestea mntuirea ca mntuirea, iar sângele i stirpea imperială sau nobilitară a fost tot d'auna mai nainte de tte. David nsui, in quelle mai infocate rugi alle salle, chiam ce-rul spre a'i intri smna, spre a mări pe fiul impra-tului. Părintele, cuviosul Erunya se fc focu qund aui qu fratele seu fu uccis pentru o sectur de p-mnt. — Que e pmntul de qut un atome pulbere inaintea nobilitii cassei i familiei Erunyiilor? Quine nu sci qu Tatăl lor er Spațiul intregu? Quine nu scie que e Spațiul i que e pmntul? Aqu nu er interes personal, quci Erunya se lepdasse de sine. Era questi-une de princip, de interesele stirpei salle. Se innecasse nu frateseu ci nobilitatea! Erunya se infuri la aqueast ge-ners cugetare i deven cu adevrat o Erynie, deven quel mai terribil inemicu a lui Vichnu. Inchipuii-v un nobil, un boier din generai in generai sânge de boier, inchipuii-vi'l, cit, umanisat; nimicu nu e mai *ilibiu*, mai delicat, mai uman de qut dnsul. Să nu'l atting însă la boierie, qu'api nu mai scie que face, devine dracu, i que e un biet boier pe lng un Erunya? E-runya se infuri dar in propori cu offensa que i se fcsse, cu nobilitatea casei salle, i cu puterea que av la mn. Desdemnul, furrea, i mai mult de qut tte spaisa-i boierie i se suisse tt in virful nasului, ifnai er colosale i desmsurat. Qund bătea cu piciorul se cutremur lumile, qund imput divinitii se aui pn la marginile riei. Blestemele, vociferaiile lui rpia ca grindina assupra numelui lui Vichnu, uccigtorul fra-telui seu. Aqu lng dnsul nedeslipit sta fiul seu Pra-galata que se nevoi a consola durerea indoită a tatlui seu in dolliu. Junele nu abandonasse callea pietii, er puiu de sfinoiu; i qund aui blestemele tatlui seu i se cutremur carnea. „Tat, ii icea bietul june, allin-te i

suffere încercarea que îți veni. Lovitura è grea, ânsè nu murmurà assupra divinității. Vichnu è pretutindeni, și te vede și te aude. — Que! îi respunse tatăl furios; nu cum va este și în colóna aqueasta?“ Și lovi cu mânie colóna que îi stă înainte, și quare la puterea braçului seu se derimò în bucăți. — O minune! quò Vichnu ese din colónă; erà firesce și acolo și Erunya, în orbirea și nebunia sa, nu scià miserabilul que dice și que face. Vichnu ese în formă jumătate om și jumătate leu; pune mâna în peptul gigantului, îl sbuciună, îl impinge, îl asvirle drept în pragul quel după urmă al stanțelor. Acolo cade Erunya quât erà de lung. Era în revêrsatul dorilor, nu erà nici nópte nici zi. Cuviosul Erunya nu se află acum nici în casă nici afarò din casă, Vichnu nu erà nici deu nici gigante, nici om, nici animal, ci om-leu. Omul-leul darò în alborile dimineței uccisse în pragul casei pe Erunya, fără a se violà intru nimicu quelle promise și stipulate o dată în cartea de privilegiu. — Deii au mii și mii de miđlóce spre a sări peste ori que legătură fără a o violà.

Gigantele que vine după aqueștia este un gigante incognito. Tartorul gigantilor. Numele lui îl arată quât è de mare. Mahabali è numele lui și Mahabali va să dică Bali quel mare. Aquesta cu arma în pumnu luasse cerul, pământul și infernul și dominà da despot. Deii nu mai avea locu de dènsul, și ajunsesserò mai rêu de quât tributari: erà proscriși și refugiați. Nici Brahma nici Parabrahma n'avea que-i face. Vichnu își luò inima în dinți și se determinò a decide o dată questiunea aqueasta și a nu lăsà pe usurpator a se sfinți. Queea que nu putù face cu puterea reuși a face cu agerimea. Se metamorphosò în Brahmanan, piticu, liliputian și se dusse drept la marele Bali. Aquesta qua să pótă a'l auđi fu nevoit a se îndoi drept în doè spre a'și plecà urechia pînò la dènsul. Nanul se rógă qua să bine voiască Măria sa gigantică a'i ac-

cordă și lui, în ȕillele Măriei Salle, un locșor numai quăt trei pași d'ai lui. Bali se mai uită la dēnsul și 'l vede quăt eră de ghindocu. Ȑl înflă un risu colosal. Bali se afla în aquel moment în tōne bune. Rīde, și iar mairīde. Nanul nu incetēză, și tot se rōgă. Bali se ținea cumāna de inimă.— Bine! al tēu să fiă tot coprinsul que ve coprinde între trei pași! Piticul profitō de ilaritatea dāruitorului, și ȕice quō nu crede a fi el demnu d'o generositate așā de mare. Bali ii promite cu jurāmēt pe onōre de gigante.— Un dracu din ȕillele nōstre nu'și ar ține parola; gigantii Indiilor eră cavaleri și leali.— Ruga Nanului fu exaudītă, și quererea accordatā irrevocabilmente. Attunci d'o datā Nanul deveni un gigante quăt lumea, și c'o crăcănătură mesōră Terra, cu alta cerul, și cu a treilea Infernul. Bali remasse pe rece și cu degetul în gură. Vichnu cum se vėdū domn dupō tōte formele pe universul intregu, nu'l lāsō inima a batjocori așā de crudu pe cavalerescul sēu adversariu, il dārui și pe dēnsul / cu statele infernale, făcēndu'l prințu vasal. Ānsē quine ē regele infernului de quăt Siva? Mahabali, în aqueastă impregiurare, nu ē alta de quăt o personificațiō a lui Siva, și cu aqueastă legendă se desēmăna epocha pe quānd Sivaismul devenind religia dominantă a Indiilor, fu în quelle dupō urmă destronată de Vichnuismu. În stirpea și historia gigantilor este faimos și Ravana, cunoscut nu numai pentru valōrea sa ci și pentru alle ȕece capete que purtā extraordinariamente pe umere. Aquesta fu un adorator d'ai lui Siva fanaticu și terribil adorator, un Siva ēnsuși impellițat, cum am ȕice mai catolicu de quăt Papa. A stat rege al Ceilanului (Lankei). Revoltāndu-se asupra ȕeilor fu invins de Indra. Attunci allergō și el a imbrăcișā callea schimniciei și mātuirii. O sută de anni se pusse pe nemāncare, ne bere, pe veghieri, mētānii și chinuri de tot felul. În fine își offeri singur șesse din alle ȕece capete în olocaustă lui Siva. Aquesta il dārui pentru rēcompensă cu privilegiul d'a nu putē fi uccis de nimeni de quăt daqua ii vor adduce plocon un million de capete. Puterea aquestui gigante a fost așā de mare în quāt într'o ȕi

quând Siva se află dormind după o beție divină, pe muntele Kailaçu, Ravana veni și 'ți luă muntele cu deșu cu tot, și 'ți'l mutò la Nordul Industanului, drept pe muntele Himalaya. Cum am țice mutò viia dincolo de gard. In a opta incarnațiò a lui Vichnu, sub numele și pellea lui Rama, aquest gigante îi fu quel mai redutabil-inemic. Regele Gianaca avea o fiă, frumòsă, frumòsă ca sórele, anume Sita. Ea nu erà Sita, ci după cum scim ênsuși bella și nemurítórea Lachmi incarnată și ea qua să urmede pe divinul sêu consòrte assupra pământului. Rama adicò Vichnu se inamorò de bella Siti, adicò de Lachmi que avea atâția pețitori. Tatăl ei, regele Gianaca spuse curat qua să scie fiă quare, quò el nu va da fia sa de quât după aquel erou que va fi în stare să întinđă arcul cu quare îl dăruiserò deii. Toți fii de regi și împèrați se adună quare de quare opintindu-se să întinđă arcul, și nici unul nu e în stare nici a'l mișcà. Vine la urmă și Rama, ia arcul, que se lăsà în mâinile lui parquò și ar fi cunoscut omul. Intinderea lui fu o jucărie pentru Rama și tótă lumea remasse uimită înaintea vigórei junelui erou quând aquesta dintr'o mișcare de mânà îl sparse în bucăți parqu'ar fi fost d'o vargă de richită uscată. Rama învinge; bella Sita fu a lui, nunta se făcù după legea domnilor ș'a împèraților. — Țisseròm quò gigantele Ravana erà inemicu de mórte al lui Rama, surora lui ânsê giligana de Smuriana, erà nebună de amor după junele și divinul erou. Quând aquesta aflò quò Rama se însurò cu bella Siti, se înfuriò ca o femee abandonată, și furia, rêutatea, resbunarea ei tóte fu colosale în proporțiò cu tallia-i și originea-i titaniană. Intăritò și aridicò în picióre tótă stirpea gigantilor și pe fratele sêu ênsuși. Aquesta se determinò a resbunà pe sora sa, și venind, cum vine toți gigantii, furò pe bella Siti din brațele scumpului sêu consòrte. De aqui începù faimosul și ultimul resbel între Rama și Ravana, despre quare voiu da o mică relațiò mai la valle. — Ravana avù nu numai o suror ci și un frate Khumbhakarna, gigante feros și vorace. Mâncà, mâncà și nu se mai săturà. Puteți să vè faceți o ideie de gãmânia

lui, spuindu-vă quô numai în momentul quând se născu, n'appucasserô nici în scutice a'l pune și dumaticò cinci sute de Apsare, femei sau soții a una sută de Monachi sau munii. — Cuvioșia lor p'attunci avé quâte cinci muieri — apsare. — Puteți da cu mintea acum que mâncă el quând se făcù mai mare, și que mâncò pînò să crêscă ! Deii ânsé prevêdurô, și mai virtos Saraçuati și i însufflarô inclinarea către callea sihastriei și a penitenței. Dece mii de anni petrecù cu postul și cu rugă și dupò aqueastă mare și neimitabil stadiu, avênd un drept de recompensă dela dei, Saraçuati îl îndemnò să quéră privilegiul de a dormi đioa și nóptea. Indemnarea aqueasta fu umană din partea dei, quôci que ar fi făcut lumea qua să 'l sature ? Deii îl dăruiro cu privilegiul de a dormi quâte șesse luni, đi și nópte, și de a fi deștept numai o jumătate de đi la fiă quare period. Așa se făcù ; ânsé la fiă quare deșteptare monstru de santificat avea un appetit de se cutremurà lumea, la pregustare de diminêță mâncă quâte 6000 vacce, 10 mii oi, 10 mii capre, 5 mii cerbi, cinci sute bivoli, și bea quâte 4 mii de buți de vin. — Dupò gustul și maniera brahmanilor de a spune adevêrul, aquești doi frați, se asigură quô sùnt o personificațiò a Sivaismului, spre a arătà puterea și maiestatea barbară, crudă și vorace a aquestei religii la început. Noi vedem curat în aquești doi frați personificațià repitoriei, despuierii și mâncătoriei que căarakterisă pe toți cavalerii și ciocoi din toți timpii și din tôte locurile. Aqueștia în Indii sùnt adoratori lui Siva, în Siria lui Molochu, în India ai lui Mamona ; în Europa ai Papii și ai Țarului. Giganți de aqueași stirpe cu Ravana și Khumbhakarna. Vichnu-Chrisna în Indii se đice quô le a stins rădăcina. Iesus Christ îi va desthrona din Europa.

Se mai vorbesce de un gigante cu cinci capete, anume Sichupala, tot inemicu al lui Vichnu ; aquesta fu un fel de rege Vasal al lui Ravana țarului și Pharaonului din

aquei timp. Vichnu ăsta, cum se ved lucrurile, eră un fel de personificațiō a dreptului uman que quam mirōse a democrație de aqueia avù el atâtea inemici și atâtea incarnații.

Se mai vorbeșce încă de alți doi frați giganți, Vaghuta și Prihanda, creați ênsuși de Bhavani mai nainte d'a luă de bărbat pe Siva. Deea 'și ia făcut qua să'i aibă de ajutōre, de alliați în resbel que avea a sustine cu Siva. Ettō cum a cătat să se urmeze aquest resbel. Siva representă Focul, Bhavani era ênsă 'și Apa. Focul cu Apa a cătat dupō tōte regulele și legile să fiă în resbel mare. Pinō în celle dupō urmă ânsē se asigură quō se măritarō spre a creă; pentru quō și Focul și Apa simția în sine o dorință o proprietate de a creă — și de a distruge; — pentru quō iar și Focul și Apa au și invēțul sau năravul ăsta uritu de a distruge.

Așă se făcù o căsătorie sau insoțire între Siva și Bhavani între Focu și Apă spre a crea și distruge. Din capul locului ânsē n'avurō nici un traiu. Chipul se invoiescu în aqueste doē puncturi, încolo ânsē avurō o viață ca a căinelui qu pisica. Tot încăierați stau, deii pe tot minutul, tot allergă qua să'i descaiere. — Mai urrit lucru nu è de quāt neînvoirea între bărbat și femee, și mai virtos quând Femea va avé ca Bhavani nisce tendințe și apucature masculine. Urită mi è muierea cu mustăți și barbă; dar mi è și mai urită quând mustățile și barba îi crescù în inimă. La o asemenea întimplare mai bine un muritor de quāt un deū; quō mori și scapi. — Articolul aquesta era consacrat pentru doi giganți, și noi din vorbă în vorbă cădurōm în amorurile și tineretele și gentilețele conjugale alle lui Siva și Bhavani. Cată să spunem quâte queva și din proprietățile aquestor doi frați. Așă în resbellul quel mare primordial, Vaghuta și Prihanda furō alliații lui Bhavani în contra lui Siva. Quel d'ântēiu eră mare ca o lume și cu o gură ca abisul

Quel d'al doilea Prihanda erà mai mult de quât un centiman. Brațele lui erà nenumerate cu dânsele appucã în resbel ori que întimpinã și 'l arruncã bătaios în gura demnului sêu frate. E terribil focul, dar și Apa îi vine de hacu, quând s'o pune cu milliónele de braçe sau alle unde oceanice.

Theologia brahmanã cãtò sã aibã și dei animale. Aqueasta ñicu quò i a venit de marea sapiență și pietate. Noi credem quò i vine mai mult din rînjirea sarcasticã que au toți cuvioșii que sgãriie ca pisica. Dei animale furò figura și personificația popolilor. — Dupã theologia brahmanã a fost o datã un ñeu urs anume Iambavana, que întrecea la putere pe toți împãrații urși. El erã ñeu și împãrat al urșilor, cu tot dreptu pentrul quò al ómenilor sau al brahmanilor și cavalerilor nu putea fi. Pe atunci numai brahmanii și cavalerii erã ómeni. Acum s'a quam întors lucrurile, ómenii ñicu marelui brahman al Rusiilor Urs, și pãgãnilor de Europeni ómeni, cu diferența aqueasta quò puterea Romanovilor n'are nimic a face pe lûngò puterea Iambavanilor. Iambavan ursul, cu tótã armata sa de urși, veni și ajutò lui Vichnu în resbellul que avù în contra gigantului și tyranului Ravana que chinuia lumea și quare îi rãpisse pe bella Siti. Brahmanii de atunci făcea pe popoli que se sculasserò assupra despotismului *urșii* precum reacționarii din ñillele nòstre facu pe demòcrați *canibali* (cãtcãuni). Intenția morale este aqueea, espressiile numai s'au schimbat; sînt queva mai progressive și mai gentile aquestea de acum.

Mai a fost o datã sau tot de o datã cu ursul Iambavan, și un ñeu momiță sau orangutan, cu numele lui, cu historia lui, cu minunele lui. Numele aquestui ñeu momiță fu Hanuman și dupò cum am mai vëdut el a fost fiu a lui Pavan, ñeul aerului și cãmpilor. În țerra Momițelor era un rege, tot momiță și el pentru quò dupò întellep-

ciunea sau mai bine umanitatea sarcastică a brahmanilor, peste Momite se cuvine a împărăți o momiță și jumătate. Numele regelui eră Sugriva Hanuman, ca fiiu de ȕeu de al treilea și al patrulea rang, ca un boier-nașu de n muri sau mazil que adesea   și el c rrat la angaralle; reuși a ajunge ministru și generalisim *abi * la regele Momitelor. Cu agerimea și capacitatea sa disciplină legiunile svelte de patrumane. Qu nd Vichnu declară resbellul daitului și tyranului de Ravana, din preună cu Iambavan que addusse in ajutor formidabilul corp de urși, venir  și legiuni terribile de Lei și tigri, veni asemenea și Hanuman in capul Momitelor. Aquestea f cur  minuni de curagiu și de sprintenie ca o armată leger  de *desculți*. Aveau Momitele cum se scie patru mâini in locu de patru picioare, și aqueast  proprietate nu pușin contribui intru a se distinge la *indem nare*, și a face a se inc rc  căpitanul lor de laure. Daitul Ravana er  cum se șcie in Ceilan, și mare nevoie er  ca să p t  trece acolo armata. C t  a trece strimt rea spre a str batte in ascunșeturele, unde se retrăsese inemicul. Hanuman attunci f c  numai un semnu mirmidonilor săi de Momite și indat  fu construită o punte de stânce que uni insola cu continentul. Attunci trec  armata t t ; bătaia incep  și se urmă cum n'a mai fost de qu t lumea o asemenea bătaie. Momitele se semnalar  in curagiu și agerime. Hanuman in capul lor er  terribil. Unde er  pericolul mai mare, el acolo er  in fruntea lor, cu m rtea in m n . Deprins pe limba n str  f cuiu o greșală, ȕic nd qu  ȕeul momiță er  *cu m rtea in m nd*, scripturele Indiilor ȕicu qu  er  *cu m rtea in c d *, și cat  să fim și noi exacti narratori, mai virtos qu  c da la o Momiță   un instrument indem naticu și de mare necesitate.  ns  va ȕicce quineva: que fel p rt  el m rtea in c d ? Synaxarul Patrumanilor aever d  qu  nu numai m rtea ci și devastașia purt  Hanuman in divina-i și incendi sa-i c d .  tt  cum: ȕeul iși leg  singur de c d  materii que se aprind și ard de un focu nestins, și cu aquea rapiditate de Momiță incep  a str batte ca un meteor c m-

purile, holdele, satele, cetățile și ênsuși capitala inemicului. Pe unde ajungea incendia tot și prefăcea în cenușă. P'aqui-eră să ardă și ênsuși insola pină în fund, Hanuman ânsă în quare orthodoxia Brahmană spre batjocură personifică o porțiune a popolului, Hanuman n'avea nimic cu pământul, ba din contra avé și o mare afecțiō către pământ. Prin urmare quând vëdū quō eră să ardă și insola, se repeși îndată a se aruncă în ocean spre a 'și stinge focul que ca un comet purtă după sine cōda-i. Deul apelor se oppuse la aqueasta temêndu-se să nu quare cumva să ia focu mările. — Atâta sânt în neastimpër și cu priveghere polițaii și sbirii și toți alliații și complicitii despotilor! Le è témă să nu ia focu și mările ¹⁾). — Hanuman, allérgă darō. sare mai iute de quât tōte momițele, se accață din stâncă în stâncă, suie muntele grăpișu și drept pe culmea lui unde eră un lacu, își bagă cōda divină și stinge focul. — Brahmanilor nu pré le place bătălia aqueasta și mai virtos cavalerilor, ânsă printr'un amor propriu național, cum se fudulia și fariseii cu Samson, și cum se fudulescu ciocoi cu Tudor Vladimirescu, brahmanii quând audu de episodul lui Samson cu vulpile lui đicu quō è un plagiat meschin. Tot asemenea critică și rid de Pan al Grecilor și Romanilor cu Faunii și Silvanii sêi. Hanuman nu eră numai căpitan mare mai fu și musicu și inginer sau mathematicu celebru. Artele și sciințele exacte la Indieni eră o meserie a Momiței de Popol. Quam așa e datina și prin lumea creștină. De quând è lumea boierescă nu s'a vëdūt un capel maistru sau vre un lăutar, sau vre un inginer boier sau fecior de boier. Cărțile sacre, que numai Brahmanii le pot comentă, đicu cu o durere profundă quō la împlinirea secolilor, la capêtul lunei, aquest đeu momiță se va înălță în Su-

¹⁾ Bhavani se scie quō eră đeea apei și consōrte lui Siva; Ravanaa iar se scie quō eră Siva ênsuși împellițatu. Bhavani de și trăia rēu cu Siva, ânsă aici eră un rebel de principiu; și sciți la ast-fel de împregiurări cum se unesou cu cățelu cu purcelu toți reacționarii din lume uitându'și tōte rivalitățile și tōte încăierările que au fost avut pe portofolliuri și chivernisele.

argale adică la ceruri, și se va așeza pe thronul lui Brahma, quare și el însuși va lua forma de Momiță, se va identifica adică cu Hanuman. Aqueasta de nu sémănă cu suveranitatea Popolului, quel puțin è o propheteie, în maniera brahmană que prevede un pruncu născut în staulul animalelor, venit în Betleem spre a face pe Săracul popul lui Dumneșeu și pe Dumneșeu popul. Resbellul que descrisserăm mai quó personifică tóte resbellele din lume unde Popolul, partea quea abandonată în starea sêlbaticilor partea desmoștenită și satirisită de privilegiati cu numele de urși, Momițe, și însuși Rîmători. Popolul aquesta face tóte minunile aquestea de valóre și agerime îndemânatică; el strămută și înalță și găuresce munții, el applană văile și face punți peste mări, el suferă tóte greutatele, el cu sângele lui repórtă victoria, ardică monumentele și după victorie rămâne tot urs, tot Momiță.

Brahmanii ca toți cărturarii și fariseii de la început au prevădut quó va veni o dată timpul quând aquest urs, aqueastă Momiță va deveni Tigru și Leu, va deveni însuși Brahma, se va sui pe thronul lui, și quând Brahma însuși va deveni Popol. De aqueea dar ca toți reacționarii, ca toți precupeții de ómeni furó îndemânatici și rápeși la epigrame și sacasmi; d'aqueia timpii aqueia pentru dênșii li se părú capêtul lumii, perderea și distincția pámentului. În locu să đică quó Dumneșeu ve deveni Popol, đisseró quó Brahma va deveni Momiță, mai badjocoritor și de quât ar fi đis quó țiganul va ajunge boier sau quó boierii vor fi toți țigani.

Qua să terminăm tractatul despre persónele divine, mai vorbim quevã și de Așuni que iau inventat Brahmani qua să vadă mai târziu Grecii quó nici Dioscurii nu sânt o invențió a lor. Așunii sânt doi frați fii ai unei Nimphe sau Apsare prefăcute în cavallă. În aqueastă nimphă schimbată în cavallă se inamoró Sórele și o făcú mumă prin rașele salle que o străbătură drept prin nări.

Nimicu nu este mai frumosu de quât o cavallă silvestră, quând ardică capul în aer, îi schintee ochii, și înflă nările ninchedând, a resună desertele de focul que è în inima ei de a se face și ea mamă. Sórele n'alesse alt locu de quât nările cavallei, que îndată purcesse gravidă și născu pe aquești doi feți frumoși, unul a nume Açuin și altul Cumar. Ei representă Bellețea ca suror gemenă cu Junetea, neinctat sânt căllări străbătând lumea, consolând durerile sufletului. Ei devenirō și doi luceafări. Indienii făcurō pe mama lor o cavallă; Grecii mai târđiu aflarō de cuviință a face pe tatăl lor o lebadă. Diferința nu è de quât la felul nunții părinților și la numele grece de Castor și Poluce.

Đeii și Demonii Brahmanilor sânt, cum am văđut, cu sutele de milliōne, și mai virtos demoni que sânt quâte trei pe un geniu bun. Noi detterōm o idee de quei mai principali. Vorbind de persōnele și calitățile lor, să dăm o aruncătură de ochiu și asupra unora din lucrurile sau averile lor, que sânt iarōși divine ca și averile tutulor Brahmanilor, și tutulor Castelor sacerdotale din lume. Să începem de la Meru, unde sânt moșiile și proprietățile tutulor đeilor.

Mai 'nainte de crearea lumii, asigură brahmanesce scripturile sacre alle Indiilor, Đeii, bieții đei, erau muritori și se temeau și ei de mōrte. Spre a conquistă nemurirea se adunarō cu toții mari și mici în consilliu, și vėđurō quō au mare nevoie de o bėtură que o numirō *Amrita*. De aqueastă bėtură avu mai târđiu și Olympul Grecilor que, imprumutându-se dela Đei Indiilor, o numirō *Ambrosiă*. Diferința între Amrita și Ambrosia nu è alta de quât aqueea que este între Brahma și Joie, între Siva și Platon, între Pavan și Pan, mai aqueea que se află între un gigante și un pigmeu. In Indii tōte sânt colosale ca și minciunile.

Dupō un rebel de đece anni între geniurile Binelui și geniurile Rėului, între đei uniți cu Patriarchii și între

Demonii uniți cu giganți se incheiò o incetare de arme între ambele părți bătăioșe. In aquest repaos restaurator de puteri, se determinò a se luà mèsure spre a se fabricà sau stòrce beutura Amrita. Spre aqueasta erà de mare necesitate de a se strămutà muntele Meru din locu-i d'ântéiu și d'a se aședà in marea de lapte. Toți ȃei și tóte geniurile pusserò mâinele și umerii opintindu-se din tóte puterile lor ca nisce ȃei. Muntele n'avù încotro face; cãtò a se clãti, a cede și a se lãsà d'a fi purtat unde voile divine îl duceau. Cu sforturi, opintiri, nevoi, strigãri, ordine repetate, muntele erà apprópe de mare; quãnd de o datã o întimplare fatalã! quò muntele scãpò din milliònele de mâini que îl țineau. Ca fulgerul, și âncò și mai iute, atunci Vichnu-Naraiana (quel que se purta peste ape) se repede, îl ardicã singur, și țil pune pe capul passerii numite Gand'ha. Aqueasta începe a înnotã pe mare, purtând muntele alle quãruia nenumerate crescete se perdeau in ceruri. Șerpele divin Adicechen, cu mii de capete vine și el atunci și încinge muntele rebel. ȃei și geniurile, cu ȃeele și geniòiele, cu toții la un locu, cu micu cu mare, se pun ș'appucã șerpele ca o funie, unii de còdã și alții de capul capetelor, încep a trage de ambele părți ca cum ar fi vrut sã sugrume muntele. Scopul lor erà sã'l strângã, sã'l tescuiascã și sã'l facã a scòte din pãntecele sãu erbe, arbori și ori que plantã, tot que è aroma^t tótã flòrea, și ori que fructu din quare erà apoi a se estrage mustul sau balsamul generos que din preunã cu undele mării de lapte avea neapèrat sã dea bèutura nemuririi, eternisatórea Amritã. Muntele tenace se sbucinã, și preȃnd equilibru din nou, se confundã in abisul valurilor, unde in vecinãtate se aflã și pãmèntul! Inchipuiți-vè numai o ciocniturã de ar fi luat Terra, astãđi noi n'am fi existat, quò Terra se ducea d'attunci. Tot Vichnu conservatorul, Vichnu, întimpinò și desastrul aquesta. Cum?— In datã se preface într'o țestòsã colosalã, se dã afund in mare, se repede, se vîrã sub munte, i arrestã cãđãtura, îl ia pe spatele țestòse alle divinitãții salle și 'l readduce in faça undelor. Adicechen se impletcesce

din nou de giur împregiur peste mijlocul meruan al muntelui. Țeii și geniurile de ambele sexe cu toți și cu tôte se pun ai adaoge puterea ca mai nainte, trăgând, firesce, de cödă și de cap. Curgu torrente de sudori și inundă solzii azurei ai tirritórei divine; es fulgere din ochii miilor de capete, resună eterul pinö la marginile firmamentului de șueratul a miilor de limbi; vortici de aburi, de fum și de flacäre volvură, rotédă în tôte părțile și imple spațiul. Oceanul muge; tötă ființa viä dintr'ensul perde sufflarea și se întinde mórtă plutind d'asupra feței apelor. Din culmile muntelui încep a cädé cu träsnetu arborii seculari; ploă, curgu ca torente la valle thesaure de verduřă, de flori, de fructe exotice miraculoșe. Muntele se desfundă, se desflóre, se desfructă. Tot aromatul cade cu aromatul în mare. Focul face a colcăi undelei lăptóșe, spumai de smântână accopere fațai: Taria se umple de un miros smântâneu și dätător de viață. Din aqueastă mare assudătóre colosală, divina laborare chimică ese o bëntură que bușele Țeilor, de când erau ei, nu mai attinserö. Licórea inundă ênsuși muntele que assudă din toți porii sei o roă necturină. O mulțime attunci de creature încep a eși din pântecele muntelui și din smântâna mării. Ultima din tôte fu o demonóie, o Țeä Davandri que ținea în mână un vas alb și plin de Amrită, de Nemurare, de Eternitate. Giganții, que sta spectatori pinö aqúi, de o dată se repedu, răpescu vasul, în quät Țeii erau să remâie cu buzele umflata. de nu erä Vichnu. Tot el ia attunci figura Maiei (Illusiei), se face baiaderă divină, începe a danță; încântă și uimesce geniurile necurate, în tôte pinö la unul, remân cu gurele căscate la cântecele și danșurile que nu s'au mai auđit și nu s'au mai veđut de attunci. Vichnu profită de aqueastă uimire; le ia binișor vasul. Dă tutulor Țeilor pe rând și dupö rangul lor, și face cum să nu mai remâie nimicu pentru demoni sau giganti. Unul dintr'aquestia, desmeticindu-se, vede quö una ca aqueasta nu erä cu dreptate pentru stirpea demonilor, și îndată luö figura unui Țeu și se amestecö în glóta Țeilor plebeiani qua să appuce

incai el o picătură de Amrită. Cu mijlocul aquesta, pusse mâna pe cupă, și în momentul când o attingea de buze, Vichnu, a tot sciitorul Vichnu, simți que se urmédă. — Sórele și Luna ii didesseró de scire. — Trage numai de quât palloșul și rătédă capul demonului, pinó sán'appuce a i intrà în corp pe gútleju licórea nemuririi. Que să facă ânsé quóci capul appucasse a sorbi o picătură din aquest elixir eternisator, capul remasse nemuritor! De voie de nevoie đeii furó obligați a luà capul în cer și a'l pune între constelațiile ceresci ¹⁾.

Intre lucrurile divine este riul Gangul que Indienii il au în feminin *Ganga*. Apa, după ideile cosmogonice alle brahmanilor, este partea pasivă a materiei, partea feminină; Apa, cum am mai đis, este Bhavani ênsăși. Aqueastă đea è mai mult de quât Amphitrite și Tetis la Greci, è apa priordială și universală; din sênul ei se vèrsă oceanurile, mările, riurile, fântânele, ploile, adică toți Neptunii din lume și tóte Amphitritele, și tóte nimphele apelor. Pentru Indieni ânsé symbolul sau icóna apei è Ganga, și prin urmare imaginea în miniatură a Bhavani este Ganga. Aquest riu è sacru, è divin, è đea ênsăși. El adapă și fecundă câmpiile Indiilor, el transportă producțiile țerei și industriei dela un popol la altul. El curăță, santifică, și deifică ómenii. Riul, ca đea, își are legendele salle, minunile salle, historia sa. Riul aquesta o dinióră erà în cer; Indienii, ómenii, pământul întregu erau lipsiți de binefacerele lui. Prin rugă numai îndelungată și prin practicele ascetice alle sinților Muni sau Monachi putù a se immuià inima lui Brahma spre a face prin atâtea nevoi și minuni a descinde Ganga pe pământ. Quei que 'și au alles a adorà pe Vichnu mai mult, cum am đice a fi ómeni de casă aquestui đeu, đicu quó Ganga este un dar al lui Vichnu iar nu al lui Brahma,

¹⁾ *Amrita* în sanscrita vine din privitiva *a* și *mrita* (mórte). Amrita va să đică Nemurire. Nemurire ânsé è în positiv eternitatea (Sura). Đea eternității se numè *Sura-deva*. Dela *Sura* se numiró cerurile *Suragaie*, și demonii, giganții *Asuri* adică neeterni, neîmpărtășiți de Sura, ambrosie.

assigurând quō riul a resărit din unul din picidrele deului lor. Sivaiții iar pretind și susțin quō Ganga purcede dela Siva. Purcederea Ganghei è o questiune mare și capitală în credințele Indiilor; pentru quō nu è mai puțin lucru, Ganga è curățitoarea păccatelor, consulătoarea celor striviți cu inima, speranța amăriților, noianul de bunătate spre infundare a credincioșilor. Quine trece prin Ganga trece prin Apă și prin Spirit. Quând aud Brahmanii de baptesma creștinilor mulțumescu marei și nedespărțitei lor trinități quō nu i a lăsat în aqueastă ne-avere, și puținătate de sfințire, quō lor le a dat o Gangă în locu d'un Iordan, quō Ganga lor è divinitatea însăși, quō spălarea și curățirea lor è a intră în divinitate iar nu în apă, și mai virtos plāngu pe creștini quō ei se baptesă numai o dată, unde Indienii tōtă ȃioa bălăcescu în Ganga. Cu adevărat nu è Clasă, nu è om în Indii quare să nu se creĎă curățit, mântuit, sfințit de se va spălă în apele Ganghei sau se va stropi cu densesle. Quei mai credincioși ajungu a nu mai eși d'aqui, după que au appucat să între o dată. Remānu aqui în tōtă remășița vieței cu mâinile întinse la cer. Muschiul cresce pe lūngō dīnșii, cărnile le putreĎescu, pīnō ajung la fericirea de ași da sufletul în brațele Ganghei. Quei que locuiescu pe marginile aquestui riu se credu quei mai favorisați de ȃei, quei mai fericiți; quōci ȃi și nōptea pot a se spălă de păccate, și quōci, după mōrte, cadavrele lor află în locu de mormēt unde divine alle Ganghei que, ca o punte sigură, duce pe quei depe pāmēt la ceruri. Quei adevărați ānsē adoratori ai lui Brahma n'āstēptă pīnō să viă mōrtea, vor să se assure mai din nainte de aqueastă fericire și onōre divină; vor să vadă singuri cu ochii lor cum li se face pompa immormētării sau inecării. Quând vĎ quō li se appropiă mōrtea āncō pīnō mai sūnt vii, pun să i ducă pe marginile ȃeei liquide. Acolo cu tină sacră li se astupă tōte găurile corpului pīnō la una, spre a nu se întimplă vre o întimplare de aquelele terribile de quare se cutremură și carnea și mintea credincioșilor, a scăpă adicō din corpul uman și puturos vre o materie que ar putē spurcā

apele divine. Așă după ce se astupă bine, bine se lasă de vii a fi aruncați în riu, în urările de bucurie a mii de ómeni adunați și quăror li se scurge ochii și li se frige inima după atâta sfințire și beatitudine fiitoare.

Am vorbit de dece Macharchi sau patriarhi que fură creați de Brahma spre a i ajuta la crearea lumilor, și spre a fi de typ la toți patriarhi din lume. În versetul 35 al cărții prime al cosmogoniei lui Menu se arată numele acestor dece Macharchi. Aici mai aveam a împărtăși cititorilor quâte va din aventurile acestor Macharchi, și apoi scăpăm și din aquest dedal de fabule și de umórea que ne insufflă pietatea și cuvioșia Brahmanilor.

Din aquești dece Maharchi Dakcha sau Peciata este înteuil născut fiu al lui Brahma. El fu nu primul preot ci primul marele pontefice. El instituò sacrificiul și susținù pe Brahma în lupta que avù cu Sivă. El, din preună cu soția sa Devi sau Birini, născù cinci deeci de fiie din quari una fu mama tutulor daiților sau demonilor, spre a învederă tutulor ómenilor quò din stirpea sacerdotală eșirò toți dracii. Intre aqueste fiie este și Savitri (sórele în femine) pe quare o măritò după Soma (lună în masculine). Dakcha este consideratu încă și cređut drept inventătorul sau creatorul quellei mai antice systeme astronomice. El regulò annul lunar al Indienilor și făcù cunoscută systema planetarò.

— Un altul din aquești dece Macharchi, a nume Naradă, que are o mare analogie cu *apele* nară sau neră făcù un mare serviciu stirpei umane, quoci o scăpò de a nu i se stinge sémânța dintr'un deluviu.

Pămèntul sufferi mari revoluții, cutremure, cataclysmes. Suvenirile ómenilor erau la început încă próspete, semnele lor eră învederate. Ânsè quine a putut operà asemenea fapte mai presus de ori que putere pămèntescă? întrebò în tot d'auna un que intim al ómenilor, o curiositate innocentă și respectabilă que împinge pe ómeni spre a se instrui. A se întrebà omul singur,

ajunge adesea prin stăruire a află adevărul; a întrebă ânsé nisce ómeni que se ñicu ómeni officiali ai credințelor, ai sciințelor, que nu lasă nici o întrebare fără răspuns; que pretind quó sciu să dea cuvânt despre tóte, póte adesea mai réu de quát aquei simpli săteni, que nesciind que este o cismă que aflasseró, invățatul și priceputul satului îi incredințaró quó cisma è un *tocu de tîr-ndcop*. Quine addusseró focurile suterrane pre pământ, cutremurile, inundațiile mari, cataclysmele? Ómenii officiali ai popolilor, cărturarii, preoții, poeții le răspunseró quó titanii, giganții, geniuri făcétóre de réu, vèrsătóre de flacări, de tempeste, de unde innecătóre que allérgă și străbat pământul cu mii de picioré șerpuitóre, cu mii de braçe que sugrumă, innécă și devoră tot que întimpină, que sbucină pământul din temelii. Fiă quare făcú o fabulă qua să nu dea de rușine și să nu rămâie întrebarea fără răspuns. Ânsé cum de mai remasseró ómeni și animale și arbori pe fața pământului după aqueste catastrophe, și mai virtos după deluviu? Ómenii officiali ai Indiilor nu lăsaró nici aqueastă întrebare nelămurită și fără-un răspuns demnu de înțelepciunea și priceperea lor. Răspunseró daró quó un geniu sau o divinitate făcătóre de bine, ênsuși Vichnu conservatorul mântui pe favoții săi, lăsând în pradă tótă lumea queea laltă coruptă. Quine furó aquei favoriți, aquei drepți que furó mântuiți din deluviu? Macharcha Naradà sau Neradà, supranumit Satiavrata cu trei fi ai săi, Sherma, Charma și Sapeti. Apoi daqua un om simplu își are întâmplările salle, historia sa, Satiavrata Macharchul să nu aibă pe a lui și mai virtos într'o imprejurare așa de mare ca a deluviului universal? Cuvioșii brahmani în înțelepciunea lor făcuró și aqueastă historie, sau o luaró drept din gura lui Brahma. Vrem să spunem și noi acum aqueastă historie ânsé nu scim cum s'o începem și de unde s'o începem, quóci scripturele quelle sacre alle Brahmanilor pun întâmplarea deluviului mai nainte de quát fabricarea sau stórcerea Ambrosiei din Muntele Meru, adicó p'attunci pe quând ñei nu luaseró âncó din licórea nemuririi și

muria și ei ca toate faptele. Dece încarnății se numără alle lui Vichnu precum am vădută și dela o încarnățiö pînö la alta numără quâte 360 de mii de anni. Acum è intr'a noulea, și se mai așteptă a decelea. Prima încarnățiö a lui Vichnu fu spre a scăpă ömenii din deluviu, adicö acum 3 milliöne 240 de mii de annișori, pe quând nu eră nici om pe pămënt. Au o dibăciă Brahmanii ästia de nu sciu cum spun, cum întörce lucrurile, quö le placu să spuie tot lucruri neposibile, și qua să fii drept credincios cată să ascultă și să adoptă ori quâte îți vor spune, daqua vei să aibi meritul de credincios și dreptul d'ați mântui suffletul. Îl întrebi: bine părinte, acum 3 milliöne de anni pe quând dăci quö deii erau muritori, ömeni nu eră pre pămënt chiar dupö scripturile sacre, și daqua nu eră ömeni, quare eră lumea coruptă, quări ömenii înnecați și quari mântuiți? Ei îți răspund: „Crede și nu cercetă, quöci unde è voia lui Brahma se învinge rânduiala naturei“. Așă cată să spunem historia deluviului Indian, așă cum asigură scripturele sacre alle aquestei țeri tot sacre. Ettö historia:

„Brahma dormiä; pentru quö Dumneđei ömenilor primitivi, sau mai bine ai amăgitorilor primitivi, daqua avea cap și piciöre, și mâini, și pantece, și barbă și mustăți și tot que are omul și femeea câtă prin urmare să și mănânce, să și bea, să se și însöre, să și dörmä etc. Brahma dormiä, și din gura lui, precum curge dela ömeni pëccătoși balle, din gura lui curgea legile sacre, Vedele, legile lui Menü que le vom vedé la locul lor. Un demon änsé numit Haiagriva, sta aqui neadormit, și ca dracul, happ! cum eșea legile, quâte una, una le înghițiä. Quând vom aflä änsé que sânt legile aquestea, quät pentru noi perduții, un astfel de demon que devorä nisce legi que consacrä sclavia popolului erä mai făcëtor de bine de quät marele Brahma que le dospia, dormind, în căpățina divină. Dracul de demon înghițiä, cum đisseiu, aqueste legi în quät lumea erä să fiä lipsită și de rugi, și de metanii, și de schimnicie, și de sihastrie, și de Brahmani, și änsuși de ași cunösce popolul datoria quö è dator a

lucrà, și a da tot pentru brahmani și cavaleri sau boieri spre a'și mântui sufletul. Intr'un cuvânt fără aqweste legi totă lumea erà să fiă perdută, quoci n'ar fi avut cu que să se sfințescă. Ómenii (cu tóte că nu erà încă ómeni pe pământ) erà corrupți, depravați, degenerați, păgâni affurisiți; numai remăsserõ pinõ la unul. Eu đisseiu adicõ quã nu mai remăssesse pinõ la unul, quoci așa è datina a se dice la asemenea împregiurări, ânsë Brahmanii assigurã quõ mai remăssesse ânsë numai unul, Satiavrata cu trei fii ai sãi, quare și aqwesta nu erà om ci Macharchu. Aqwest Satiavrata Nevada se inchinã totã đioa, nu mâncã nici de cum, sau mâncã numai buruieni și rădăcini, âmblã despuiat și desculțu, stã mai mult într'un picior în virful degetelor și cu mâinele întinse la cer, sau, quând vrea să fiã în mai mare relațiõ cu cerul, se puneã cu ședutul pe quâte un par și sta acolo cu sutele de anni. Se lãsã sã'l mănânce muscele, țințarii quei mai mari, vermii și tóte insectele que n'au învêful de a sãrutã. Erã un sânt cu un cuvânt, mai virtos pentru quõ avea o virtute que întrecea pe tóte, adicõ pentru quõ venerã ca pe Dumneđeu și încă și mai mult pe cuviosii Brahmani quari deși se corropsesserõ și ei ca queilalți ómeni, ânsë darul și cuviosia nu lipsia depe dênșii. Avea Macharchul Satiavrata adesse tentații și în vis și deștept dela geniurile făcêtoare de rëu, ânsë el cu o vorbã numai *Aum*, și cu spălãrile în riul Kritamala învingea tóte și eșia tot sânt.

Intr'o đi la riu, un pescișor îi vine înainte. Cuviosul nu mâncã nici carne, nici pesce, și totã ființa viã erã pentru dênșul sacrã, divinã, pentru quõ într'ensã puteã să fiã sufletul tatãlui sãu. — Noi scim quõ tatã sãu a fost Brahma ênsuși, Brahmanii ânsë o quam incurcã și đicu quõ aqui è mărime, și sublimitate de styl și de moralã qua sã deã exemplu quellor lalți ómeni sã scie quõ sufletele taților lor sânt în asemenea animale. — Satiavrata ia pescele și 'l pune într'un bocal, firesce cu apã. Pestè quâteva ore sau minute — despe aqueasta nu sciu sã spuia carat nici înțeleptii Brahmani — pescele se mãri atât quât nu'l mai încãpù bocalul. Macharchul quel

drept cu inima, îl scóte d'aquí și 'l pune într'un chiup (tot cu apă). O minune! quó pescele se mári și aquí quát nu'l încápù nici aquest vas. Îl ia sântul binișor și 'l depune într'un lacu mai micu; minunea se repetă; nici lacul nu'l mai încape, strămutat într'o baltă, tot aqueași minune, strămutat în riul quel mai mare tot așa; pescele creșcea mereu, în quát nu'l mai încápea nicăiri. Cuviosul și sântul ragiah (se đicu și ragiahi, Macharchi áștia) îl pune, în fine în ocean. Despre cum l'a luat și l'a pus, s'a mai făcut iaró quát va vorbă și sinóde; ánsé quând se încredințaró ómenii quó aquest pesce erà énsuși Vichnu, a doa persónă a Trimurtii, atunci gurele tuturilor Ariilor din aquei timpi furó astupate; quóci đeul putea și 'n ore și 'n clipe să se mărăscă ori quát ar fi voit, și tot assemenea, ori quát de mare ar fi fost, putea să deviiá ușure ca un fulgu, și ori quát de micu ar fi fost putea să deviiá greu quát lumea întrégă. Que mai vrem? đeu trimurtar erà, și un đeu ca aquesta póte tóte.

Așa đeul quând se vėđu în ocean prin nepregetarea și pietatea lui moșu Neradá Satiavrata: „Şépte đille îi đisse cu vocea sa de pesce, și tótă lumea va fi innecată“. — Ánsé, de unde apă qua să innece lumea? quóci apa quát a fost să fiă a fost și 'și apucasse sau occupasse locurile salle. De aqueea dar đeul se făcusse peșce și creșcënd în bocal dette apa pe din afaró, creșcënd în chiup, în baltă, în riu, firesce quó a dat apele pe din afară. Acum cum se vėđu în ocean n'avea de quát să creșcă quát să creșcă quát oceanul, și apele oceanului n'avea încotro face, câtă să dea pe din afaró a'și câtă alt locu. Calculul aquesta nu è numai divin, ci și mathematicu. Planul erà de minune făcut: deluviul se făcea, de scire se da favoritului, și apoi ca peșce amăgiá și pe demonul Haigriva d'a nu 'și lua măsurile. Cam dormisse Brahma quând îi inghițisse demonul legile, așa câtă să dórmă acum p'o urechie demonul, qua să fiă supraprins.

Cum se vėđu Vichnu în Ocean: „Să creșcem, đisse, să creșcem, să dea Oceanul pe din afară, quát un Ocean que este, să innece tot, și ómeni și animalele, tótă ființa

vie, după voia și decizia noastră; pentru quò pré s'a stricat lumea; nu mai scie nici de brahmani, nici de udul vacei, nici de baliga ei, nici de rușele sihastrilor de Muni. Ômenii, în loc să stea la rugă, s'appucă de muncă și queea que scotu după sudorile lor, în loc s'o dea Brahmanilor și mai marilor lor, boieri și împèrați, demonii îi invață, ațîțându-le pofta, s'o țiiă pe seama lor! Toți s'au luat după demonul que inghiți legile“.

Dupò aqueasta adaosse pescele sau ȕeul către Satiavatra: „In mijlocul valurilor innecătore, ți se va arătã innainte o navă mare. Intră într'ênsa căpuit de tôte semintele, de tôte plantele și de ori-que provisii; ia d'impeună cu tine pe quei trei fiii ai tēi Shemra, Chamra și Iapeti; mai ia și pe quei șapte Richi; ia și din tôte animalele perechi, perechi; inchide apoi ușele și ferestele năvii bine, ș'apoi să nu'ți pesse“. Aquì pescele-ȕeu fu mai prevădător de quât toți ȕeii, quăci pe atunci nu numai nu ereau ômeni, ci și de ar fi fost, quine scia pe atunci a construi la nave? Și apoi și de ar fi sciut, nici timp mai era d'a face o asemenea navă de mare; și iar și timpul să fi fost nu era ertat la o persônă sfântă a pune mâna pe lucru: măiestriile, lucrarea, ereau pentru pëcătoși și paria. Arburele sciinței își avea rădăcinele în iadu. Artele, multe puține que ar fi putut să fie, sunt nisce invenții alle demonilor. Prin urmare câtò să apară vre'o navă de unde-va, din ceru, prin minune, și minunile quâte vrei ereau în mâna ȕeului.

Dupò șapte ȕile, în adevèr (brahmanic), marea, oceanul dette pe din afară, ca un vas plin cu apă și în quare s'ar mai adăoga altă materie quât și locul apei. Pământul se innecă, p'aqui era să piară și favoritul ȕeilor Satiavrata, quând éttò nava que apăru. Que să facă acum sântul? Intră firesce, ellu mai întēiu, apoi fii sēi cu femeile lor, apoi quei șapte Richi și apoi animalele pe rând quâte apucarò; iar la quâte n'apucarò să intre de atunci, li s'a stins semința. Dupò que se innecò lumea bine și se asigurò ȕeul quă nu mai è ființă viă, atunci, ca pesce que era, începù a se ardica în sus în locul que lăsa deșert

sub divinitatea Sa peștească, apele începură a se retrage, cu cât peștele se ardea în sus cu atât apele vineau la locul lor, d'ânteu până se traseră toate și atunci Vichnu Naraiana, era pește naraiană, adică pește pe d'assupra apelor. D'aquí, de d'assupra, cum a făcut nu să scie, quoci aquesta este secretu său, quò uccisse pe demonul Haiagriva și îi scósse din pântecului infernale legile înghițite și divine que avea să mântue lumea, servind de model la toți împărații și ponteficii. Satiavrata fu însărcinat cu dênsele, spre a le comunica ómenilor și apoi fu răpit la ceruri și pus în rândul quellor șapte Meni sub numele de Vivasuata.

— Altu din aquești dece Macharchi, que figură și între quei șapte Richi, pe quari Satavriata mântui din pericolul de a se îneca în deluviul que vedourm, se determinò a se retrage pe muntele Tricudan, a cugetă și și nópte la vanitatea lumii, a se pune pe rugă și a și abandonà corpul în prada lipselor și durerilor. Era Macharchu, era Richi, era pietos, era drept; ânsè, ori-quât să aibă omul, îi quere neîncetat inima tot să mai aibă. Atri, pe lângă calitățile și virtuțile que avea, dorea să'i mérgă numele în lume, qua ascet și sânt ca dênșul n'a mai stat nimeni și quine va voi să'l imite să nu'l pótă ajunge. Atri avea și o soție anume Anussuci que nu'i dedesse nici un copil. Nu să scie dacă aqueastă sterpitate venea dela dênșul, dela dênșă, sau dela amândoi. Nu să scie âncò dacă d'impreună cu dênșul s'a tras în desertul muntelui și dómna Atri. Tot que è sigur, după mărturiile brahmanilor, este quò, Pragiapatul Atri, după o mulțime de ani de o viață monachală și cu totul spirituală, ajunsese în quel mai înalt grad de a vorbi aiurea, adică de a se Pragiapatisa, d'a vorbi gură în gură cu ȕei și d'a fi pus să ședă jos, a'i se offeri ciubucu, cafea, sorbete și ênsuși amrită, daqua s'ar fi dus vre'o dată la curtea divină. Ca un sânt ânsè, erà departe de ori que vanitate și fugea de ori-que curte; ajunsese a cunósce intrigele que se urmau pe la toate curțile, fie mari, fie mici; mai virtos îi erau urite rigialicurile și mijlocitoriile que începuseră a se introduce în ceru. ȕei

diserö într'o i : daqua Atri nu vine pe la noi, aide sä ne ducem noi pe la dënsul. Aä, într'o i, marea i nedespäritä Trimurti Brahma, Vichnu i Siva, însotii de divinele lor consörte Sarasuati, Lachmi i Bhavani, venirö la dënsul i îi detterä o visitä, în tötä pömpa i splendörea lor divinä. Unul era cälare pe lebäda-aquila Hamsa ; altul ținea în fräu sub dënsul pe eretele-om i al treilea da pinteni taurului Nandi. Trinitatea, în iua aqueasta, nu mai era în inconnito i de aqueea brahmanii se credu mai privilegiai i mai buni la Dumnedeu de quät töi ömeni ; quöci la alți, de i s'a arätat divinitatea, cum spre exemplu la Abraham, änsë n'a venit cu chipul sëu adevërat, cu apanagiul sëu i que este mai remarcabil. Una este sä dea quineva o visitä singuru cu capul i alta infamillie cu cocöna sa. Atri avu visita Trinitäi în famillie, graie de quare nici un muritor nu s'a bucurat vre'o datä. Aä dupä bunä iua, dupä quelle que sunt în datina a se ice la visitä : „Aflä, îi ise, — nu se scie cine i a is—quö nu è nici o differinä între noi. Ori-que fiinä se nasce, vieuesce i möre ; creația, conservația i distrucia, sânt trei forme alle fiä-quäria ființe. A cugetä la una, este a cugetä la quäte trelle de o datä. Prin urmare unul este quel Prea-Innaltu în trei fee. „Atri, tu vei avea fii, i stirpea ta se va immulți ca nisipul Märii, i va fi allësä i binecuvëntatä. Fii tãi vor fi nisce pärti sau poriuni din fiinä nösträ“. Disserö i dispäru Rö, dupë legea i datina eilor d'a ice i d'a se face nevëdui. Dupö aqueastä viitä, päntecele Anussuei se deschisse. Brahma, mai äntëiu, făcu datoria que se cuvenea sä facä härbatul ei i näsçu pe Ciandra, eul Lunei. „Apoi veni i Vichnu s'o binecuvinte între patru ochi, i näsçu pe Tibaterion. Apoi Siva veni mai la urma ; uni icu quö era treaz ; alții, quö era cam cu chef ; iar alii îl descriu cu tot darul divinäei salle deonachice i binecuvëntate i alleasa Anussa mai näsçu pe Duruvacen. Quäi s'au tras apoi din aquești trei fii de ei, furö töi alleșii i privilegiaii din lume, dăruii cu dreptul d'a mânca, i îmbräcä i petrece din sudörea altora. i quine nu va crede ast-fel, este ereticu.

revoluționar, rebel, apostat, afurisit, demn de a fi aruncat în iad de pe lumea aceasta.

Mai avem o historióră și terminăm cu epocha aqueastă.

A fost o dată un ragiah, adică un rege sau împărat, sau om mare și avut, și virtuos anume, — ânsă pentru limba noastră numele lui nu este așa clasicu ca al lui Job, quôci, cu ertăciune, se chiamă Ariceandren, sau Ariceandra *). El avea un fel de protector în cer sau agent, ca Domni Moldo-Valachiei, un capuchehaia la Țarigrad. Numele aquestuia era Vacister. Intr'o ȃi, Excelența Sa Vacister, începù a lăudà în adunanța ȃeilor, virtuțile lui Ariceandru. — Ah! ba! ȃisse unul din ȃei sau demonii (quôci p'attunci aveau voie și demonii a sta de față și a avé vot în adunanțele ȃeilor). Nimic nu è mai facil de quât a fi virtuos, generos, plin de bunătăți și daruri, quând è quine-va avut și fericite. Așu vrea să vèd pe Ariceandru în neavere, miserie, addus în sapă de lemn și attunci să vorbim de darurile și virtuțile lui. — ȃei iau partea lui Ariceandru, și mai virtos marea și nedespărțita Trimurti, susțin quô Ariceandru ori la que încercare va fi supus, ellu nu se schimbă, è tot aquella. Disputa se aprinde și ȃei pun prinsóre. Geniul tentator, que a fost scornit disputa, ia voie dela ȃei să vie pre pământ spre a cercà virtutea lui Ariceandru, cu plină putere de a se attinge de tôte alle lui, afarô de suffletul lui. Geniul tentator vine lûngô sântul personagiu Ariceandru, și face que face quô prin vorbe, prin machinații, il adduce a intrà într'un joc de prinsóre sau dare de parolă que erea p'attunci mai ruinos și de quât banco-faro. Ariceandru perde și vede quô pentru ași ține parola nu'i ajûngea thesaurele, moșiile nemărginite, imperiul. Vèndù tot, și scule, și copii, și socia ȃe quare o amà ca ochi din cap, se vinde și pe sine ânsuși, spre ași cõservà onórea.

*) Aristandru, Αριστάνδρος.

Geniul tentator nu se mulțumesc cu aqueasta ; face qua fiul quel mai amat al lui Ariceandru, scumpul lui Logidachen, să móră mușcat de un șérpe, apoi să pérđă și pe altul, și pe altul, și pe toți. Dreptul Ariceandru ajunse strein, în quea mai din urmă scăpătare, redus, spre a puté trăi, a face serviciurile quelle mai umile alle Pariilor; a fi trântit de bóle și ulcióre pe gunóie ; a vedé trecénd pe lângó dènsul cunoscuții și amici sèi, și a se face quó nu'l cunosc, sau al batjocóri și ai imputá. Tentația ánsă quea mai mare, fu de a vedea necontenit pe amata-i și scumpa-i soçióră al turmentá pe tótá điuva, ímputându-i, necapacitatea, nebuniile și énsuși crime que n'avussesse nici n'avea, bietul om ; énsă tóte le suferi cu quea mai generósă pațiență ; índoite de ar fi avut într'un nimic virtutea lui nu s'ar fi clintit. Femeea nu mai îi punea capul ; tentația aqueastă era mai presus de puterile lui ; geniul tentator, pe tótá điuva, pe tótá ora așteptá să și vadă íntreprinderea încoronată de dibăcie numai prin instrumentul que și facusse din scumpa jumătate a virtuosului om. Cu tóte aquestea la ori-que tentațió, prin pațiența ajungea a luá nuóé puteri și a și restaurá sufletul fatigat : „Cerul a dat, cerul a luat!“ erá esclamația neîncetată a martyrului ; „fie numele cerului bine cuvéntat“. Nici o dată n'ajunse pínó la blestemu, sau imputare, sau nemulțumire ; ierta pe toți ce'i făcuseró réu, sau îl ocolea, sau îl batjocora ; iertá și pe însuși tentatorul sèu que'i luasse și averi și imperiu ; ar fi iertat și mai mult de i ar fi lăsat muierea inima și sufletul în pace. Geniul tentator mai íntreprinse o tentație ultimă și quea mai mare. Íși viri códa să facá din femea o penitentă, o religiósă, o sfințioie. Rugele ei osteneau cerul, necum pe un biet bărbat que jácea pe gunóie ; visá desteaptă, și veghea în visuri ; cu toți đei era în relație și pentru aqueastă era în relațió și mai regulată și mai deasă cu brahmani. Quâte baere de la đei și demoni, quâte balige de vacă, quâte tine sacre ereau de gútul ei, de nasu, de ureche spânđurate. Ariceandru adorá cerul în spirit și suferrea în carne și în óse. Femeea lui adorá

dei în carne și în óse și se credea acum allésa ȃeilor, favorita lor și în drept de a'și muștra soțul, nu numai de nebunia trecută de a'și perde starea, ci și de impietatea și atheia lui. Ea eră sântă, ellu hereticu, atheu, mai mult și de quât atheu un Ciandala, un Paria. Mare, cu ade-vărat fu tentația. Acum veni omul sē nu mai pótă; p'a-qui era să blesteme și ómeni și cerul; ánsē: „*cerul a dat, cerul a luat*“, venea în ajutorul lui, cerul que ii didesse și'i luasse soția; cerul ii didesse și ii va lua și sfințioia. Cu aqueasta se consolò și invinse pinò în quelle dupò urmă. Tentatorul n'avea que să mai invente și apoi nu l'ar mai fi lăsat nici ȃei a împinge lucrurile mai departe. Ariceandru reconquistă mai ántăiu sánătatea, apoi alte averi noi indoite; apoi imperiul și în fine, femeea, quare preferi, în quelle dupò urmă, să fie mai bine împērăteasă de quât sfințioie. Apoi avu alți copii și pe scumpul sēu Logidachen il întórserò ȃei la viață. Aqi brahmanii fă-curò aquea que geniul tentator nu putusse face, dau adicò lui Ariceandru o virtute que ei însuși nu o au și în spinarea altora o punu ca o calomnie. ȃicu că bietul pă-rinte quând mai vėđu în brațele salle pe scumpul sēu fu, să determinò a'l sacrificà ȃeilor. Íl dusse la altar; focul era făcut, copillul áșteptă, ca o óie spre injunghere. Vichnu conservatorul ánsē, vėđend quò Bhavani, que era plóia și apa, nu voesce a veni să stingă focul și să mán-tuie báiatul, se vėđù nevoit a face queea que dupò multe mii de ánnii în qua făcu Gulliver în insula Lillipuțianilor, spre a stinge incendiul.

Ariceandru, am uitat să spunem, quò era din stirpea Suriavansilor, adicò a fiilor Sòrelui. *Job*, din întâmplare, însemnează *lumina*, que are mare analogie cu sòrele.

Ast-fel și asemenea aquestora sânt quelle d'ántėiu vi-sări și suveniri vage alle omenirii, abia eșită din pruncie, coprinse de primii cărturari și amăgitori, speculate de dēnși, degenerate, elaborate cu rea credință și turnate pe o sistemă de interese particulare și de caste împilă-

tóre. Ast-fel, și asemenea aqwestora sânt, cum mai vëduróm, invențiile fabulóse, laborate cu aquellași scop que mai în urmă veniró cu grămada, assupra ori-quării tradiții populare, assupra ori-quării adevër historicu, assupra ori-quării princip de mórálă sănëtósă și le desfiguraró spre a nu se mai cunósce, le accoperiró quát sã nu mai vadã lumina. Cu asemenea fabule fu legãnatã omenirea, îndatã ce începù a deschide ochi innaintea rației în virstã sau epocha quând așteptã o educațiõ, o ducere de mânã pe callea adevëruului. Minciunile se făcuró conducătorii ei și adevërrurile furó condamnate a îmbrãcă vestmintele minciunii. Minciunile furó accreditate și, devenind credințe populare, datine, învëțuri, amãgitorii deveniró domni, preoți, conductori, legiuitori.

Aqueasta este epocha fabulósã a Indiilor, eșite din pruncia lor. Appropriindu-ne de o epochã, quând credințele și datinele aqwestea au a deveni legi, de o epochã organicã. Felul istoriei que dãm, ne îndatoreazã a abandonã, de o quam datã, Indiile, spre a trece la alți popoli mai noi, a vedé starea lor primitivã, epocha lor de credințe, epocha fabulósã. Pentru quó nu vom putea avea o idee întreagã a prunciei omenirii întregi, pinó nu vom vedé prunciile tutulor națiilor antice.

Pinó quând în Indii, în trecere de atãția secolii, unii inventã cu rea credință atãtea fabule și atãtea minciuni, reprezentãndu-le cu atãta fastu de miracole; și alți ascultã și adoptã cu atãta innocență și mulțumire; în părțile din prejur, spre nord mai virtos, se ìmulțea alte seminții nuoe, ignorante, cu adevërat sëlbatice, qua se ñicu așã, ânsë viguróse, deștepte și, daqua nu cunoscea binele, nu cunoscea nici minciunile que vëdurãm quó ținea loc de adevërruri și începuseró a fi stimate șienerate, drept erudiția, ìntellepciunea naționalã. Voiu sã ñicu quó, de parte de centrul corupției, degenerãției, superstției, servilitãții indiene, devenite învëțuri, mai la nord eșiró alte generații, tot de stirpea mongolã, ca Tãtari, Chinesi, Japoni. Aqwestia nu plecaseró âncó urechia la minciuni que trecea drept sciință, și pe de altã parte, ca generații

mai agere, credulitatea lor nu fusesse atât de orbă. Oriquare s'a fost încercat a le domină cu dolul de n'au avut încă conștiința formată, au cătat să aibă quel puțin o temere prudentă, necesară la toți aqueia que s'au pus în mintea a se appropia de leul popular. Daqua omenirea fu considerată de primii cărturari sau logofeți ca nisce animale bune de vinat și de suppus la jugul, la labóre și la cuțit, generațiile nuoe nu mai putea fi asemenate cu elephanți Indiilor, generațiile nuoe fură satyrisate și considerate chiar de aquești cărturari, cum veduröm, ca nisce Momite, Urși, Tigri, Lei, pe quari nu 'i ar fi putut așa facila, cărturiri, logofeți și domină.

Vichnu, persóna Trinității indiene que singură represintă un principiu de progres, quöci represintă conservația a binelui. Aquest Vichnu, aquea idee de progres, veduröm cum formă legiuni nenumërate de animale mai agere și mai generöse. In satyra și sarcasmii fabulei, aflăm adevërul aquestei epoche atât de depărtate.

Să trecem la Chinesi.

MALAI, CHINESI, JAPONI, TĂTARI.

Aqueste stirpi sînt tôte de typul Mongol sau tataru. După ordinea que am adoptat de a considera, pe quelle de amiaçă çi, mai antice și pe quelle dela nord mai nuoă, Malai, în quăt pentru locul que ocupă, intră în linia Indienilor ; după credințe ânsă, legi, costume și datine facu nisce varietăți în amestecul que eși din tradițiile lor, alle Indienilor și Chinesilor. Historia lor se confundă în historia acestora.

Chinesii și Japonii vinu îndată după Indieni ; ei sînt fracțiunea civilisată a typului tatar sau Mongol. Sub numele propriu și simplu de Tătari, vom înțelege fracțiunea mongolă sau tatară que după locurile que le occupară și împrejurările que avură, rămasseră mai în starea nomadă, fără carte, fără historie, fără legi proprii alle lor. Historia acestora intră în historia popolilor vecini, cum Chinesii despre resărit, Babyloneni, Persi despre appus. Tătarul propriu este tulpina sălbatică primitivă a generațiilor din zona moderată a Asiei ; dintr'ânsa, altoit sau cultivat, ese, ca nisce ramure, Cinesul, Japonul și însuși Chaldeal sau Babylonianul.

Noi ne vom occupă aqui mai mult de Chinesu, qua singur que ne pôte offeri mai multe tradiții, mai multe documente historice. Japonul ne va servi ca un supplement

la aquest tractat. Din historia Chinei vom află historia civilisației a tótei stirpe mongole.

Chinesii n'au fost cunoscuți de autori antinquității. Moisi nu ne vorbesce de ei, historicii greci asemenea. De vom voi a afla queva despre dênșii cată să allergăm la autorii lor. Quând despre o nație vorbescu și străinii contimporani, historia ei devine pentru noi mai luminată, mai adevărată. Mărturiile streine, comparate cu mărturiile locale, facu adesea qua adevărul să devie mai necontestabil. Ânsă quând nu putem avea mărturii de amên-doë felurile, preferim pe quelle locale. In historia Hebreilor, preferim pe autori Hebrei, in aquea a Grecilor, pe Greci; asemenea in a Chinesilor, cată să allergămu la autorii lor, nu ca orbi sau preveniți, ci ca ómeni deștepți și cu bună credință.

Chinesii se credu vechi, fórte vechi. Ca omenirea întregă, avù și fracțiunea lor, vîrstele salle, períodele salle. Din periodul prunciei salle n'avem nimicu de sigur ca la tóte națiile. Que 'și póte adduce aminte un om, o națiö, din fașele salle? Inceputul bëetiei sau copillăriei Chinesilor è plin, ca și al Indienilor, de fabule. Omului îi place fabulele in copillăria sa, îi place miraculosul. Historia tutulor națiiloru sînt fabulöse la inceputul lor.

Chinesii cred quö lumea è creată de milliöne de anni.

Dupö scriirile și tradițiile chinezilor, autorul quel mai anticu al Chinei se repută Fo-hi, fondatorul imperiul Chinei și primul imperator. Aqueasta a stat peste 3.400 de anni apröpe innaintea erei chreștine. Cartea que a scris ellu, se numesce *Y-King*. Autorul ei, spre a o scrie, a inventat nisce semne sau littere particulare, represintate prin douë-spre-đece linióre întregi și alte douë-spre-đece despărțite sau întrerupte; și, prin urmăre, mult timp fu ca nisce enigme a nevoie de deslegat, de quât o carte. Mulți se ocupară de dênșia, și imperatori și înțelepții, spre a o esplică, ai da o formă, între quari quel din urmă fu Confuciu sau *Koung-Fu-Tsee*. Aqueasta îi dette o formă, și o adaose prin commentarii, coprinse in đece capítule,

pe quarî quei după densus le numirö quelle öce aripe prin ajutorul quärrora *Y-King* își luö svolul quätre posteritate.

Y-King, vorbesce despre creația lunei prin symbolul sau formula urmätöre ; face adicö un **Y**, și öce totu.

Quänd va sä vorbeascä mai mult, se exprimä în chipul urmätör :

„**Y**, este terminul quel mare și produce perechiea **I**.

„Din perechie a eșit patru imagini și din aquestea opt-symboluri“.

Ettö cosmogonia Chinesilor, represintată prin liniöre.

Quei que întreprinserö mai târziu a explicä aquest symbol sau formulä ne dau paraphrasele urmätöre :

„Tai-Ki a născut doë effigii (perechiea).

„Aqueste doë effigii au născut patru imagini.

„Și aqueste patru imagini au născut quelle opt tri-gramme alle lui Fo-hi“.

Qua sä înțellegem paraphrasa que explicä formula, catä a înțellege vorbele.

Tai-Ki, însemnează culmea quea mare, sommitatea unei învelitöre, punctul unde se unesc doë linii și se susțin, și prin urmare, culmea supremă, principiul de unde purced töte. Ettö darö aqueastă unitate primară, născend doë ramure, o perechie.

Aqueastă perechie **X**, sau dualitate de doë, **I** sau linii întrunite în **I** primar, Chinesii o desémnä prin termenii *Yang*, (perfectul) și *Yn* (neperfectul), cerescul și pä-mëntescul, fluidul și compactul, sau quei mai materiali înțellegu materia universalä împărțită în doë, *Cer* și *Pämënt*.

Orî cum va luä omul în concret, formula în abstract este generalä și exprimä un principiu que a produs o perechie, spiritul și materia, activul și passivul, materialul și spiritualul, cum va voi ori-que doctrinä, ori-que credință. Queea que la alții este în concret, la chinezii este în abstract.

Chinesul își face, spre exemplu, symbolu **Y**, și ca densus citesci orî cum își vine la credință, la convicția que ai :

Λ or Y însemnează, sau se poate citi :
 sau Una a născut două, *perechie* ;
 sau Tulpina a născut două ramuri ;
 sau Unitatea cu dualitatea face Trinitatea ;
 sau Dumnezeu, unitatea, a creat dualitatea : cerul și
 pământul ;

sau Ființa supremă a creat Spiritul și Materia ;
 sau Spiritul și materia au creat universul ;
 sau Activul și Pasivul, produc efectul ;
 sau două cauze produc un efect ;
 sau două cauze primare, au un principiu primordial ;
 sau cerul și pământul au ieșit de la Dumnezeu,
 etc., etc., etc.

Nu este sistemă de doctrină, de credință, nu e Religio
 or philosophie, quare să nu potă citi fără scrupul sym-

bolul, Λ sau Y întors, sau și .

Așa dar, *Tai-Ki a născut perechea I*, după langagiul
 nostru va să dică : „Dumnezeu a creat Cerul și Pământul“
 și totă religia o poate explica în termenii săi.

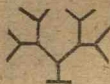
Perechia I, Yang și Yin, adică perfectul și neperfectul,
 se dice apoi quă au născut patru imagini. Aqueste ima-
 gini, două ținu de Yang și două de Yin, în chipul următor :

, sau întors cu josul în sus . Fie-quare
 perechie de imagini se compune de o figură jună, vigo-
 rousă și alta bătrână, que represintă creația din creația,
 productul din product, generația din generația.

Aqueste patru imagini născură iar opt symboluri, que, ca

nise elemente, produsseră apoi universul întreg

Philosophi Chinesi explică aceste formule în chipul
 următor :

„Culmea quea mare (Principiul principiilor) a născut
 cerul și pământul.

„Cerul și pământul au născut quelle cinci elemente
 (veđi Manù Stanța).

„Aqueste cinci elemente cu trinitatea d'ântéiu, facu opt.

„Și a queste opt au născut tóte lucrurile“.

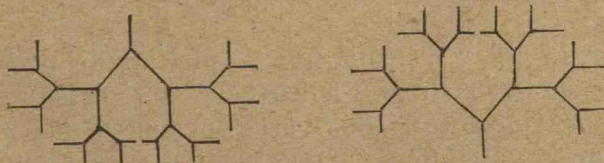
Totu que este de observat aqui è quò și in textu și in explicații, pretutindeni nu se vede verbul *a creat*, *a făcut*, ci *a născut*, ca și quând tóte lucrurile ar fi existat in germine, s'ar fi conceput și s'au născut apoi din principiul principiilor.

Noi putem explicà symbolul Λ , prin trinitatea superióră și Υ prin trinitatea inferióră. Prin Λ , ca și quând am dice: Necunoscutul este principiul Activului și Passivului.

Necunoscutul este principiul Spiritului și Materiei; și prin Υ , ca și quând am dice activul și pasivul a produs effectul, spiritul și Materia a produs universul.

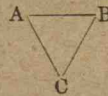
Prin explicăm, tóte cauzele au un principiu mai

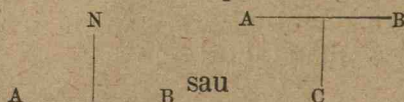
sus și prin doë cauze, una activă și alta pasivă, producu un effect, in quât arburele genealogic s'ar putea represintă in nemărginit din trinitate in trinitate, quând din sus in jos, quând din jos in sus

Am dis quò *Y-King*, cartea compusă de NB Fo-hi cu 3.400 de ani înaintea erei noastre, fu explicată neconținut pînò la Confuciu. Am dis iarò că Brahmanismul, degenerat prin abuzuri, avurò protestatorii săi. Capul aques-tora fu NB Xekia sau Sakia, născut, dupe unii, cu 2.027 ani înaintea erei noastre. Aquesta luò apoi numele de *Bonddha*, que însemnéđă sciință și quare, in Brahmanismu, este numele lui *Vichnu*, in una din incarnațiile salle. Xekia sau Bonddha, facù discipuli și proseliții săi să immulțirò. Aqueștia, trecênd in China, aflarò terrenul religios mai curat, dupò cum veduròm, de materialismu și de abuzuri și întinserò aqui in Thibet și in Japonia

Bouddhismul, despre quare se va vorbi la locul său. Pe la 604 anni înaintea erei noastre, se arată între Chinesi filosoful Lao-Tseu, sau Lao-Kiun, que s'a numit și Roosi. Ellu, ocupându-se de explicația scriiturii chineze, pe principiile Bouddhismului, formò o nouă doctrină, numită Tao-see. El recunoște un *Totu* un *Chaos* originar, quare fu descurcat prin *Li*, Ființa supremă, sau Legea legilor. Aquest *Totu*, produsse două principie: Activul și Passivul. El adoptă de symbol în locul lui Υ pe \top , quare este iar unitatea sau linia **I** preste quare, în cumpenă sau în echilibru se contrabalanța două linii unite într'una. Vorbind în termeni matematici, symbolul Υ , que represintă o trinitate și quare, prin trei puncturi, pòte formà un triunghiu și symbolul \top , que represintă iar o trinitate, se pot traduce:

Unul printr'un triunghiu: sau
și altul cu o linie verticală assupra alteia:

Ânsă fie-quare scie quò trei unghiuri alle triunghiului sunt egale la două drepte, adică facu 180 grade, și, prin urmare, symbolul \top represintă tot aqueea que represintă și Υ , cu diferența quò în \top , perechia liniilor unite facu o singură linie dreaptă și în Υ , ambele linii formă un unghiu.

Lao-Kium, cum vedurăm mai nainte, dice quò prin *Li* s'a descurcat chaosul, adică s'a creat lumea. Prin urmare ellu nu lepedă symbolul \wedge quare este *lameh* sau *lamda* antic, que se represintă cu două rațe în jos dintr'un centru. De aici veni symbolul luminii mai la toate națiile:

lam, lem, lim, lom, lum.

$\Delta\alpha\mu\mu\epsilon\iota\nu$, lucire, luire, lumină, etc., etc.

Prin urmare, Lao-Kium, adoptând symbolul \wedge și formând și pe \top , își face nomenclatura *Li*, *Ta*, *Tien*, *Ti*. *Li* este lumina sau legea legilor; *Tao* este Rația,

sau Li este rația primitivă, or creatore, și Tao este rația que nivelează quelle create. După filosofii Chinei, una nu să distinge de alta, de cât cum se distinge realul de ideal, fapta din puțința de a face.

Tien este activul, cerul, și Ti este passivul, pământul.

Tao-te-King, que este scrierea sau opera lui Lao-Kium, dice: „Tao a produs Unul, Unul a produs Doi; Doi a produs Trei și Trei au produs toate lucrurile....

Ca și când ar fi Țis: unitatea a produs dualitatea; Dualitatea cu unitatea au format trinitatea, și Trinitatea toate lucrurile....

Așa dară, mathematiceste avem, punctul (\cdot), linia —, unghiul \wedge sau \perp ; două unghiuri drepte \perp sau \top și triunghiul \triangle que este egal la două drepte.

Pătratul \square , cercul \bigcirc ; in alphabetu, avem simbolurile primitive I, \wedge sau \perp , \top , \triangle , \square , \bigcirc . Despre originea simbolurilor sau a litterilor vom vorbi la locul lor, aqui ne mărginim in doctrina lui Lao-Kium.

Aquest filosofu, vorbind mai desvolt de creație, să exprimă in chipul următor.

„Formele materiale alle Puterii quei mari creatore, nu sunt de cât emanații din Tao (Rațiö). Tao a produs ființele materiale que există. Mai nainte nu exista de cât o confusiö, un chaos que nu se pöte defini.

„Singură Tao exista nemărginită, nemutabilă, circulă adică in spațiul nemărginit fără a cercă nici o prefacere. „Se pöte considera ca Mater a universului. Eu nu'i cunosc numele sëu adevărat, o arăt, ânsë prin numele Tao, rațiă supremă. Nevoit ai da un attribut, Țicu că este mare, naltă; fiindu mare și naltă, Țicu quö se întinde departe; întindându-se departe o numescu Depărtatul, Nemărginitul, Infinitul, Țicënd Infinitu Țicu quö este cu totul oppusă de queea que sunt eu (finitul)“.

Astă-Ți credințele populare in China se formă după Fo-hi, după Lao-Kium și după Confuciu, que veni după aquesta și quare își fondă doctrina sa după Y-King, que este opera quellui d'ântëiu, Fo-hi.

Y-King, în capitolul intitulat *Chuc-Kona*, ȕice quō Ti, Domnul Dumneȕeu, a început a eși de la Rēssărit, (Tchung). Aquest punct este unul din quelle opt symboluri radicale, și străbatu apoi pe quâte șēpte quelle-l'alte, adicō făcū girul prin quâte opt puncte alle horizontelui.

Éttō cum se exprimă textul : „Ese Domnul, și tōte es la vocea lui“.

Apoi urmeadă :

„Dupō que se făcū cerul și pămēntul, se formarō și „tōte lucrurile materiale, apoi generi sau typii masculi și „femine, dupō quare se făcurō apoi bărbatul și femeia“.

Credința despre creația omului este mai perfectă sau mai umană, mai fraternă la chinezii, de quāt la Indieni que, dupō cum s'a vȕdut, au fost introdusu patru ómeni, sau Adami primitivi. Chinezii nu recunosc de quāt un singur om primitiv, numit *Pouan-Kon*, que a despărțit elementele, a descurcat chaosul și din quare se tragu toți ómeni ca nisce frați.

Este ânsē de observat în Y-King, quō din Chang-Ti, quare este innaltul creator, se născū Ta-gin, que însemnēdă omul quel mare, prin quare s'a făcut cerul și pămēntul, popolii și tōte lucrurile.

Prin Pouan-Kon, făcēnd pe omul creatorul sau Dumneȕeu și prin Ta-gin, făcēnd pe Dumneȕeu omu, doctrina aqueasta n'are altă tendință de quāt a legā quelle cerești cu quelle pămēntesci.

În legendele primitive alle Indiilor que le a adoptat Bouddhismul, protestând în contra quellor patru ómeni, eșiți din gura, braçul, cōpsa și piciórele Brahmei, în a-quelle legende omul quel d'ântēiu se numesce Adimo. Despre aquest Adimo se vorbea în Indii, cu mult mai nainte de Moisi.

Închiam darō, quō în India a fost o credință primitivă, que erā comună la toți ómenii, que s'a întins d'aqui pe faça pămēntului. Din aquea credință, preoții interesați formarō Brahmanismul în folosul lor, la quare făcurō părtași și pe oșteni sau nobili. Din protestația quellor que suffereau se formō sau se lămuri Bouddhismul que de-

veni credința populară a Chinei, Thibetului și Japoniei. Din Bouddhismu și Brahmismu vom vedea cum s'au format credințele în Babylonia, Persia, Egyptu, Grecia, etc., etc.

Ânsă aqueastă generalizare a ideilor, aqueastă simbolizare de credințe și doctrine que dată de la Fo-hi, de cum se arată, singură par'quò ne ar țice : Eu sunt rezultatul unei cugetări îndelungi de seculi, pînò să esă spre împăcare, a cătat să se întimple desbinări lungii și varii, certe necurmate. Un șir lungu de secolii și de eveneminte, o lungă cugetare ni-a produs. Quând am apărut, lumea de mult și fórte de mult era creată. Quine dă mii de annii òmenirii, pînò să ajungă a fi inventată, nu è nici de cum în rătăcire.

Aqueste semne sau symboluri au aqueeași putere în cugetarea noastră ca și un arbore mare que își întinde îndeparte ramurile. Cum îl vedem, nu putem țice quò è de ieri seménat ; a cătat se treacă anni, pînò să crească în aquea stare.

Chinesii credu quò sunt vechii și au cuvèntu. Nu ânsè mai vechi de quât Ethiopienii și de quât antenații lor din aquellași tipu Indieni. Chinesii sînt aqueia que au mai perfecționnat quelle începute de Indieni. Chinesii sînt generații mai noè de la Nord, amestecate cu emigrații indiene, cu porțiunea indiană que protestă mai târșiu în contra despărțiri castelor și abuzurilor nesuferite. Chinesii, represintând o calle mai înaintată a progresului, sunt mai noi de quât Indieni precum algebra è posteriòră Arithmeticei.

Ânsè multe din divinitățile antice alle Indiilor, multe din dogmele cărturarilor lor, multe din credințele și tradițiile populare, furò din disgrația adduse în China, traduse în forme nuoè și naturalisate cu incetul sub aqueste forme locale. Aqueasta a fost natural, în cursul lucrurilor și evenemintelor. Omul nou, are de învățator pe omul vechiu ; copillul ori-quât de deștept va fi, primele cunoscințe que vine dupò quelle que le ia de la muma sa, le ia adesea de la un învățator ignorant, pe-

dant, învechit în prejudeciile trecute ; căpitaniî însuși aquellor urși și lei, și momițe a fabulei, nu fură de quât Indienii ambițioși, une ori revoltați, alte dăți assupra quellor trecute, fără a fi preparați cu quelle noë. Aquești căpitani, de și posedau un sufflet mai generos, o inimă mai justă și umană, mintea lor ânsă era coprinsă de credințele și prejudeciile antice, de sciința antică, alle quăruia fructe, după doctrina lui Moisi, nu putea fi de quât adducătore de mórte.

Annul divin al Indienilor se vede adesea ori figurând și în autorii Chinesi. Mii și milliône de anni dau și ei de la începutul pământului, și aquești anni îi împartu în periode, în quare đicu quă au împărătit nisce dynastii de đei. In aqueste credințe și fabule nu vedem altă differință la Chinesi de quât a stylului, a typului local și óre quare ordine que distinge generații mai noë, mai deștepte, que se pricep mai bine ași regulă lucrurile și alle quăror idei au un șir mai descurcat. Tóte fabulele chineze au un șir chronologicu, unde la Indieni să vėd în amestecu și evenemintele paru qu'ar fi lipsite și de loc ca și de timp. La Indieni, mai tóte se petrecu în Meru, que nu se află nicăiri, fără a se sci quând s'au petrecut și în quelle la quâte se arată locul nu póte omul ași da nici un cuvėnt despre annul sau epocha în quare s'au întâmplat ; unde, la Chinesi, tóte se petrecu în China, și China pentru dēnși, ca pentru toți popoliî primitivi, este lumea întregă.

Dintre scriiirele que China ne póte infăcișă cu documente mai antice, assupra istoriei salle, este, cum đisserăm, *Y-King*. Aqueastă scriere se coprinde în culegerea de assemenea monumente que făcù Confucius. Autorul ei se đice a fi primul imperator, Fo-hi quare, quei mai mulți đicu quă ar fi stat pe la anni 3.468, innainte I. Ch. iar alții pe 3.602. Confucius și alți scriitori Chinesi citėdă și alte scrieri.

Lo-pi, unul din celebri historiographi ai Chinei, vorbesce adesea de *Y-King*, în opera sa numită *Lu-se*. In aquest autor, póte quine-va află quelle mai lămurite cu-

noscințe, despre antiquitatea Chinei, atât pentru erudiția lui quât și pentru mulțimea de autori que citeadă.

Autorii Chinesi nu se invoescu la numărul annilor de quând đicu quô s'ar fi creat lumea și s'ar fi început imperiul Chinei. Chinesii credu quô primul om fu numit *Ponan-Ku*, și dela dênsul până la mórtea lui Confucius, (479 înainte de I. C.) unii đicu quô au trecut : 96.961.140 anni ;

Alții đicu quô au trecut 3.276.000 anni ;

Alții " " " " 2.759.860 "

Alții " " " " 2.276.000 "

Alții iarö dau numai 276.000 "

Intre diversele păreri despre chronologia lumei, quei mai mulți scriitori se invoescu după systema lui Chao-tse quare, și ellu, se basează pe credințele și tradițiile populare. Aqueastă systemă este în chipul următor :

Secolii și întâmplările dela începutul lumii până la capêtul ei compunu și se numescu o *revoluțiö*.

Aqueastă *revoluțiö* se compune de două-spre-đece periöde, fie-quare de quâte 10.800 anni, adicö peste tot o revoluție coprinde 129.600 anni.

Fia-quăruia period de quâte 10.800 anni i se dă quâte un nume, spre exemplu, primul se numesce al *Pisicei*, al doilea al *Boului*, al treilea al *Tigrului*, etc.,

În primul period đicu quô s'a creat cerul, în a doua, după 10.800, s'a creat terra, în al treia, după alții 10.800 de anni, omul. Dela crearea omului pinö la al una-spre-đecea, ce se đice al *Cânelui*, tôte lucrurile se vor des-voltă și vor naintă după natura lor ; atunci ânsë, cerul perđënd puterile, va înceta d'a mai produce, până la al doi-spre-đecea period quând pământul și tot que 'l în-congiură se va distruge, și tot universul va reintră în chaos que va ține în amestec și confusiö âncö un period de 10.800 anni. Attunci va reîncepe o revoluțiune noë, o creațiö nuoë que va dură alte două-spre-đece periöde asemenea, începënd iar dela al *Pisicei*, și așa mai încolo, cu a treia, a patra revoluțiö.

În aqueastă systemă, numai dequât se vede o minte

que ține un șir mai lămurit de quāt quelle que se vĕdūrō în credințele Indienilor, cu tōte quō materia quellor mai multe tradiții din Indii ȕ transplantatā în China.

Dogma Trinității, cum se adduse din India în China, nu întārđiō faccē iar un progres. De unde vedem trei termeni, atāt de antipathici cu Brahma Creatorul, Vichnu Conservatorul și Siva Destructorul, o împerechiere sau însoțire discordantă, între nascere, viețuire și mōrte; între Cer, Pămēnt și Iadu; între Bine și Rĕu. În China vedemu o Trinitate de trei mari intelligențe sympathice, și Omul Umanitate que, pānō aqui, se credea quea mai debilă din animalele, se simți o intelligență, o puterē fōrte mare și luō un loc demn de dēnsa în Trinitatea divină. Aqueastă mare și primară Triadă se compune de *Tien-hong* (suveranitatea cerului sau a spiritului), *Ti-hong* (suveranitatea Terrei sau a Materiei), *Gin-hong* (suveranitatea Omului). Aqui se vede o Triadă compusă de Activu, Passivu și Resultatu, personificând rezultatul prin *Omu*, ca ultimul și quel mai perfect termin al creației. Principiul de a se da umanității un reprezentant, membru în Triada divină, fu o mare conquistă, quāt trecu o dată în dogma adoptată, recunoscută în credința oficială. Suveranitatea cerului fu apoi împărțită în alte trei termini numite *Intelligențe* a Terrei, se împărți iar în trei *Puteri*, și a Omului în trei *Domnii*. Qua cum ar fi đis Dūmneđu, ȕ o Trinitate de intelligențe, Materia o Trinitate de activu, Pasiv și Resultat și Omul, o Trinitate de Om intellectual, Om physicu și Om moral. Așā aqueastă Trinitate de Trinități, dette mai târđiu motif unora d'a crede în noē suveranități.

Plecând dela aqueastă credință, đicu Chinesii quō, mai āntēiu de crearea Omului que fu în periodul al treilea, au domnitu în universu trei intelligențe sau suverani divini: în perioda āntēia de 10.800 anni domnirō *Tien-hong*. În a doua *Ti-hong*. În a treia *Gin-hong*. Ca cum ar fi đis: mai nainte de tōte a existat Dūmneđu, Spiritul și Materia; apoi, în periodul al doilea, fu creat universul, que ȕ un compus de Spirit și Materie și, în fine, venind

Omul, începù dominația lui gradată, materială, intelectuală și morală.

Primul Omu, după credințele chineze, è o ființă divină, è după termeni biblici, un Adam ideal, è un creator. Numele lui este *Pouan-Kon*. Despre ellu nu se ȃice quò este creat sau născut, ci quò eși în lume spre a dirige secolul. El fu domnul que, la început, descurcă elementele chaosului și creò tóte lucrurile. Era atât de activu, în quât pe fie-quare ȃi, luà, după systema sau dogma trinitară, quâte nouë forme diferite.

Historia Chinei se împarte în trei mari epoche: una divină, que începe dela *Pouan-Kon* și vine pinò la Imperatorul *Fo-hi*, que a stat pe la 3.602 sau 3.468 înainte de I. C. Aqueasta è plină de ființe monstruóse, de fabule și allegorii în forma și stylul chinezu.—A doua este epocha eroică sau a semi-ȃeilor, que începe dela *Fo-hi*, și vine pinò la Imperatorul *Yao* que este mai contimporan cu deluviul biblic. Aqueasta coprinde ființe și întâmplări mai umane, de și pline de miracole. — A treia epochă è epocha cu adevèrat umană sau historică, în quare tóte evenemintele sunt mai mult basate pe monumente, probe și mărturii historice.

Lo-pi, unul din autorii quei mai judicioși, lăsò o scriere numită *Lu-se*, quare este o colecție de tóte tradițiile, de tóte mărturiile scrierilor quellor mai antice, adăogite cu părerile și criticele salle de o erudiție fórte rară. Scrierea aqueasta este împărțită în doë părți: prima coprinde epocha divină și a doilea pe quea eroică. Aquest scriitor face ca toți archeologii: pune înainte și fabule și tradiții și monumente. *Padre-Primare*, unul din orientaliști celebri que a scris despre China, ȃice: „Quât pentru mine, „eu cređu quò aqueste fabule se cuvine a fi adunate cu „luare aminte. *Georgiu Syncella* nu ne a conservat de „quât nisce simple table chronologice alle regilor antici „ai *Egyptului*; și înțelepții se ajutà mult în criticele lor „despre primele virste alle istoriei. *Chronica Chinei* dă „quellor curioși o lumină și mai clară... și de aqueia voescu

„a da afarö tot que am aflat într'un mare numër de autori Chinesi. . . .“

Prin urmare, scrierea lui Lo-pi è de un mare interes pentru historie. Ea adună la un loc tóte suvenirile prunciei și copillăriei Chinei. Citind quine-va aqueastă scriere, în tot que nu este historie, își póte face, după maniera nóstră de a vedé, nisce idei ca quelle următóre, adicö în partea ântéia a epochei divine vede nisce invenții și conjecture fără nici o probă. Nu se vede într'ênsa de quât o necesitate a ómenilor d'a umplea un secu al secolilor închipuiți despre quare nimeni nu putea a le spune nimic și nici un document nu se află. Omenii, când au început a scrie historia omenirii, au fost în starea ori-quărui om în parte que se nevoesce a'și rechiema quelle din prima lui pruncie. Nimic nu 'și aduce aminte și primele lui suveniri abiã se desemnã; tóte îi vinu împăigenate și ca printr'un vis turbure, când nisce obiecte fără loc și timp, adicö nisce eveneminte fără să scie unde și când s'au întâmplat. Ast-fel sunt și tradițiile primilor ómeni, despre quelle din starea prunciei umanității, suveniri dela strămoși, vage, fără șir, fără ordine, pline de incertitudine, de minuni și de tóte que ar puté a'și închipui și visã omul.

Sânt apoi ómeni que escellã în pricepere, în cugetare, și ajungu a conduce pe alții, a le dà cuvântul despre multe. Aqueștia, când sunt întrebați despre trecutu que vulgul și ei ênsuși nu cunosc, spre a nu 'și perde creditul, allérgã la nevoiea de a umplea aquest secu cu eveneminte neadevërate și miraculöse. Imaginația unora fiind mai fecundã și mintea mai solidã, începù a speculã asupra aquellui terren desert, și éttö începutul diverselor systeme, mithuri, allegorii. Daqua adevërul nu este mathematic sau historic în asemenea scrieri, adesea ânsé se póte întrevedea, mai virtos când ne convingem quö toți popolii, despre multe lucruri, au aqueași tradiții, fără să fie avut vre o comunicație. Ast-fel è deluviul și alte asemenea. Aqueste tradiții de nu se narrã de toți popolii tot într'un chip, de nu au aqueiași datã, cauza este

quõ seamănă mult cu suvenirele, cum ȕisserõmu, din prima pruncie, despre quare nu ne putem da cuvântul, nici de annul nici de locul unde s'au petrecutu. Ne aducemu adesea a minte de o plõie sau înneacăiune mare, de o rãssãrire sau appunere de sóre splendidă, de un incendiu, de o mare sau o câmpie, de o solemnitate sau o catastrophă, de o bucurie mare sau o sperietură, și nu putemu fixă în mintea nôstră nici locul, nici timpul unde le amu vëĕut sau le am încercat.

Cu tôte aqwestea, aquelle eveneminte cu adevërat s'au întâmplatu; ne ȕinerea nôstră bine de minte și neînvoirea que ar eși de aqui, nu potu face qua existența lor să fie dubitõsă.

După unii scriitori, și mai virtos după Chaoțse, este de observat quõ imperatorul Fo-hi, cu quare începe epoca eroică, se vede pus în periodul al șesselea și Yao în periodul al șeptelea. Aquestă observație o recomandăm cititorilor, quõci ne va servi mult în analysarea systemei Biblice. Tot spre aqwest scop, mai è de observat quõ ideia quellor ȕece Macharchi sau Patriarchi Indieni nu rămase ne exploatată de mintea Chinesilor, mai ageră. Așă, în epoca divină, de la primul om divin pinõ la Fo-hi, primul om uman, qua să ȕic așa, pinõ la un fel de Adam, se numără *noe-ki*, que correspondu cu dynastii quari împërătirõ în aqueastă epochă, sau patriarchate divine, que implinescu numărul quellor de trei ori trei. A ȕecelea *Ki*, sau Patriarchat, este a omului, de unde începe domeniul-historicu. Când se termină a noë *Ki*, se urmëdă un interval de la 1.000 pinõ la 2.000 anni și apoi începe a ȕecelea *Ki*.

In aqwest interval, se vede asemenea iar ȕece dynastii eroice, numite fie-quare cu numele începătorului sau patriarchului sëu, que se lovescu mult cu patriarchi biblici, de la Adam pinõ la Noe, quare è al ȕecelea.

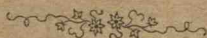
TIMPII DIVINI

La inceputu, cum am arătat, s'a petrecut trei perióde divine, cu quelle trei suveranități sau intelligențe divine, compusă fiă-quare de trei termeni.

In primul period se arată de Domnu Suveran *Tien-hoang*. Aquesta se numesce și *Tien-ling*, quare va să ȃică cerul intelligent, sau intelligența cerului. Se mai ȃice încă și *Ciong-tien*, regele suveran din mijlocul cerului. Fabula, metaphora, allegoria, ereau în antiquitatea nisce mijlóce așa de mari, quât și de necesarii, prin quare legiuitorii se făceau înțeleși și se incongiurà de prestigiu. Chinesii nu puturò scăpa de aqueasta și prin urmare tóte fabulele învățătorilor lor. Indienii luarò o formă locală. Muntele Meru deveni muntele ideal *Vu-vai*, que însemneadă *coprindătorul a tóte*. Așa făcătorii de fabule și allegorii ȃisserò quò *Tien-hoang* s'a născut în muntele *Vu-vai*, în nemărginirea cerurilor; quò corpul lui era de șérpe, adică de eternitate. *Tien-hoang* are drept loc nemărginirea și drept ființă eternitatea. Ellu este mai presus de tóte lucrurile. Quât idea se personifică, începù a i se da o historie, nisce legende. *Tien-hoang* era într'o tranquillitate perfectă și fără nici un gust. Elementele ereau popolii sêi și se convertiseau sau luau callea dreaptă de sine însêși. ȃicu quò *Tien-hoang* a făcut o carte în opt capitole. Aqueastă carte è universul împărțit în patru puncte cardinale și alte patru dintre aquestea. Litterile aquestei cãrți nu ereau caracteri ca ai noștri, qui materia în sine, aurul, metalele, petrele, elementele tóte, tóte formă, tótă materia, erà o litteră a cãrței quei mari a naturei. Daqua *Tien-hoang* luò locul lui *Brahma* în

China, quată diferență în progressul uman! Tien-hoang nu mai avù, qua Brahma, patru capete, nu mai eși din ou; se vede, apărënd de sine, fără qua să i se scie inceputul, ființa lui è eternitatea, locuința spațiul, și uvragiul lui, cartea lui Natura, împărțită în opt capitole, scrisă în caracterii și limba elementelor, și în formele que iau aqueste elemente. Mai vinu ómenii que, spre a umplea un secu de secol, dau un șir de trei-spre-đece regi divini, que avurõ aquellași nume: *Vang*, quare însemeađă *Speranța*. Aqueștia se đicu a fi frați și fie-quare domni quâte 18.000 de anni. Aquest typ divin servì mai apoi de typ, la multe despărțiri umane de un tată cu doi-spre-đece fi; de un Maestru, cu doi-spre-đece discipoli, de o revoluție cu doě-spre-đece perióde, de un zodiac cu doě-spre-đece zodii, de un annu cu doě-spre-đece luni, de o đi cu doě-spre-đece ore, etc., etc.

TI-HOANG

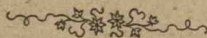

Aquesta se numesce și *Ti-ling* sau *Ti-ciong*, *Hoang-Kium*, adicõ aquella que domnesce suveranemente în mijlocul pământului; se mai đice încõ *Tse-yuen*, que însemeađă *Fiiul principu*. Se asigurõ quõ aquest fiu nu è născut, adicõ quõ nu è creaturã, quõ ellu nu se schimbã nici de cum, și quõ el intemeiađă și protege tóte. Quând încep allegoriile, și cu dênsele legendele, atunci Ti-hoang sau Tse-yuen, Fiiul-principu sau al lui Dumneđeu, începe a avé frați și aquești frați imperiile lor și durata împărățirii fie-quãruia. Un-spre-đece regi, đicu mythographii quõ au fost din aqueastă dynastie divinã, toți cu numele *Yo*, que însemeađă *munte*. Spre a arătã quõ

sunt regi divini, adică eterni, îi făcuro *regi-longhi*, adică *dragoni* (șerpele, cum se scie, era symbolul eternității). Ânsă pentru que aqueștia furō un-spre-đece, adică mai puțin cu unu de quāt Tien-hoang? N'am aflat nicăiri rēspunsul la aqueastă întrebare; ânsă vėđend quō numėrul unu se scade și al treilea termen que urmeadă, vėđend adică quō Gin-hoang furō đece Ki, ne vine a crede quō aqueasta este o dogmă sau mai bine o systemă do-decimală. Ast-fel Tien-hoang se vėđū doi-spre-đece și cu patriarchul lor trei-spre-đece. Ti-hoang se vėđū unu-spre-đece, cu patriarchul lor doi-spre-đece și cu patriarchul precedentei dynastii iar trei-spre-đece. In aqueastă systemă termenii trinității primare și divine servesc de legămintē de unire între suveranitățile cerului, Terrei și Omului. Daquă, plecând dela systema do-decimală, s'ar fi dat fie-quăruia termen al triadei quāte un număr întreg de doi-spre-đece, nu s'ar fi vėđut de quāt o separație distinctă in triada Chinesă. Inchipuind ânsă un termen al triadei A, pe al doilea B, pe al treilea C, și făcend equațiile $A+12=13$, $A+B+11=13$, $A+B+C+10=13$, avem $A=B=C$. Dupō aqueastă dogmă, sau systemă, fie-quare termen sau personă a Triadei Chinesē este egal sau de o ființă; quel que domnesce in mijlocul pământului este de o ființă cu quel que domnesce in mijlocul cerului și cu quel que dă viață și rațiō omului.

Nimicu nu degeneră doctrinele, și quelle mai vere ca mania miraculosului, ca allegoriile que devinu fabule și quare, in fine, aduce idolatria. Miraculosul, allegoriile vinu mai adesea dintr'un exces de zelu și sunt, pe lângō doctrinele, quea que sunt amicii imprudenti și exagerati a unui principiu. Inemicii declarați nu 'l vatămă atât ca proseliții nebuni și fanathici. Ettō cum se degeneră aquest termen al Triadei prin mania allegoriilor. Regii-dragoni avurō chipul de feciōre, corpul de dragoni și piciōrele de cal sau de animale și aquești regi eșirō din muntele Long-men. Cărturari incepurō a da felurimi de înțellesuri aquestor allegorii și vulgul rēmasse cu credința ad literam. Vinu apoi anni quāt domnirō fie-quare din aquești

regi. Unii dau fie-quăruia quâte 18.000 de anni, quari peste tot facu 19800 anni. Alții dīcu quō toți împreună, iar nu fiă-quare, a împărățit 18.000 anni, și alții un le dau la toți de quāt 1800 anni. Pe urmă vinu alții que vor se dea fiă-quăruia termenū al triadei aquellași nuver de anni și aflând la unul 13, la altul 11, la altul 10 membri, nu se pricepu cum se invoiască numerii și alleargă la o systemă arbitrară, unde, de ar da fiă-quăruia aquellași numēr de anni, summa ar eși aqueea, immulțind cu 13, quare è numērul fiă-quăruia patriarhii. Dupō que allegoriile devenirō fabule și fabulele materialisarō dogma, imperatorii ideali devenind materiali, cređuți dupō litteră, atunci îndată începurō și întrebările : cum se pōte un om, o ființă, să trăiască și să împărățească 18.000 anni? Așā, qua să susțīa numērul, dīsserō alții quā annii au fost luni ; vinu alții și susțīnu quō cu adevērat au fost anni, quōci în textul scripturelor nu se vede numele nici de annu, nici de lună, ci de *șchimbare de frunde*, quare este adevēratul și necontestabilul annu. Aquest nume de *șchimbare de frunde* se dă și pinō astăzi annului în multe părți sau insule vecine de China și Japonia.

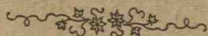
GIN-HOANG

Systema Chinesă este o catenă, fiă-quare termen servea de legătură quellui laltu, al doilea termen al trinități vēdurōm quō servă de legătură între primul și al treilea. Asemenea al treilea termen, Gin-hoang, servă de legătură între trinitate și epocele, dynastiile que se urmează. Gin-hoang este suveranul dela quare începu quelle dece

Ki, sau, mai bine, ellu este personificația aqwestor dece *Ki*, sau suveranități umane.

Așă, capul sau începătorul aqwestor dece *Ki*, ca membru al Triadei, se numesce *Gin-hoang*; ca patriarhu primar de unde începe suveranitatea umană, împărțită în dece *Ki*, ia numele de prima *Ki*.

PRIMA KI

Aqueastă *Ki*, este a lui *Gin-hoangu* și ia numele său distinctiv *Kieu-Teu* sau *noë-capete*, que însemnează *noë regi*, după mărturia autorilor Chinesi. Vedem iară numărul împuținat cu unul după aqueași *systemă do-decimală*.

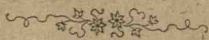
Aquești *noë* cu începătorul lor *Gin-hoang* facu dece și cu quelle lalte două persoane *Ti-hoang*, *Tien-hoang* facu iară doi-spre-dece. Nu se cuvine a uita quod *systema chineză* este monarchică, paternellă și după densa totă personificația è un monarchu-model. Așă suveranitatea umanității, que o veduröm înălțată și pussă a fi un membru al triadei divine, se representă printr'un monarchu, și fiind quod periodele chineze sunt două-spre-dece, de aqueea nu fără cuvânt primii *mythographi* sau legiuitori, fiăquare suveranitate o împărțirö în două-spre-dece. Suveranitatea cerului *Tien-hoang* îi detterö doi-spre-dece membri, suveranității Terrei, que începü la al doilea period, îi detterö 11 membri, suveranității Omului, îi dette 10 membri, adică *noë* mai mult; unul începătorul lor, dând fiă quăruia period quâte un suveran, cerescu, pământescu și umanu. Întreita suveranitate este pentru toate periodele,

suveranitatea umană, începând dela al treilea period, i se dă numai zece regi sau suverani.

Vorbind de aquest suveran-typ sau model, autorii chinesi dăcu: El se numesce și Tai-hoang, marele suveran, Este foarte onorabilu, nu quô dóră è cu queva mai presus de quât Tien-hoang și Ti-hoang (cu aqueștia è egal și de o ființă), ci pentru quô è mai presus de popol și de quât toate lucrurile, și pentru quô ellu stabili regula între rege și suppusu, și dette mai ântéiu regulele guvernării. Ellu dette un model de bună guvernare, în imperiul lui domnul nu fu un nume vanu, și suppusul fu onoratu după meritele și capacitatea sa. Sub dânsul se regulò datoriele între suveranu și vassal; ómenii începurò a mânca și a bea, și bărbații se unirò cu femeile. Din aquesea Lo-pi incheie quô adicò mai nainte de dânsul sau de aqueastă epochă nu erà âncò legi, suverani, suppuși, adicò pînò aquí nu fuserò distincții de condiții, egalitatea erà perfectă atât între bărbați între sine quât și între bărbați și femei și prin urmare nefiind cunoscute de quât drepturile, dela dânsul începù viața morală, quôci se stabilirò și datoriele. Attunci prin urmare ómenii începurò a mânca și a bea cu adevêrat, cà cum ar fi dis quô pînò aquí *pâs-cea* și se *adepà*. Pe aqueastă systemă de monarchie paternellă, vinu apoi autorii a descrie fericirea aquestei epoche, unirea și frăția sub un cap părinte; abondanța, lucrarea đioa, și repaosul nóptea, cugetul tutulor la folosul general, și uitarea interesului particular, quare è un drept al vitei.

Allegoriile și fabulele adaogă: *Tai-hoangu* que este un atribut al lui Gin-hoangu avù chipul de omu, corpul de dragone și noë capete, sau noë regi, a quârora domnire durò 45.600 anni. Tai-hoang se nâscu în muntele Hingma, de unde ese apa vallii luminóse. Ellu împărți globul pământului și apei în noë părți, și împărți assemenea în noë riuri apa vallii luminóse. Quei noë regi sau frați se împărțirò între sine, și luò fiă-quare quâte o parte; trăi fiă-quare în partea sa, și uniți între sine, bucurându-se cu aqueeași favóre de binefacerile cerului. Apoi amatorii

de miraculoase adaogă quō fiă-quare din aquești noë regi avù quâte un carru de nori que se trăgea de către șesse passeri. Pe aqueste carre eșirō ei din înbucătura vallii luminose, dominarō lumea și o împărțirō, înălțarō cetăți și le încongiurarō cu muri. In domnirea lor se numără quel puçin o sută cinci-șeci de generații.

A D O A K I

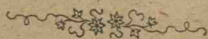
Aqueastă Ki se numesce U-long, nume quare se dă și la cinci planeți, adică Saturn, que corespunde cu huma sau lutul; Jupiter, que corespunde cu lemnul; Marte, que corespunde cu focul; Venus, que corespunde cu metallul; și Mercuriu, que corespunde cu apa. Lîngă aqueștia se mai adaogă Sórele și Luna que, împreună, fac șapte.

Aqueastă Ki coprinde cinci famillii diferente, și fiă-quare avù de dominiu quâte un munte, adică quâte un astru sau planetu. Diferința între doctrinele indiene și chineze este quō primii detterō fiă-quărui astru și element quâte un ȕeu de guvernator, unde la chinesi aqueste divinități incepu a deveni ómeni que se tragu din suveranitatea umană Gin-hoang.

Ascultând la făcătorii de legende și de fabule, vedem pe aqueste cinci famillii figurând cu nume de Dragoni sau Longhi, pentru quare se și numesc U-Long. Ei înălțându-se pe un nor, că pe un carru, luarō în mâinile lor guvernarea universului. Lo-pi, citând un autor anticu chinesu, ȕice quō aquești cinci dragoni furō discepoli ai lui Tien-hoang. Alți autori ȕic quō ei sunt ênsuși aquei frați ai lui Tien-hoang lîngă quare adeogîndu-se Sórele,

Luna, capul aquestei Ki, totul quellei d'ântêiu Ki, apoi Ging-hoang, Ti-hoang și Tien-hoang, împlinesc numărul 12; și quô aquești doi-spre-dece frați sunt geniurile quelor doê-spre-dece ore, 12 luni, 12 perióde, etc. Nu è in-doială quô fiind o dată numiți dragoni, furô cređuți de nemuritori și eterni. Despre aqueasta se exprimă curat și mulți din autori.

Este de remarcat queea que ȃice *Cing-yuen* citat de Lo-pi: „în timpii aquestor domnitori ómenii locuia prin spelunce și dormiã prin arburi cã în nisce cuiburi; sórele și luna strãlucia de o adevêratã luminã“. Aqù de è fabulã, fabula accopere sau ne descopere un adevêr recunoscut astãđi de sciință. Tot aquest autor adaogê quô quãte cincì aqueste familli dragoni împãrãțirô în aquellași timp.

A TREIA KI

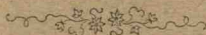
Aqueasta fu numitã *Nie-ti* sau *Che-ti*, și se ȃice, dupô unii, quô coprinse 59 de famillii, iar dupô alții 64. Quei quari pretind quô numărul familliilor que domnirô în aqueastă Ki este 59, ȃicu quô 64 nu pot veni de quãt din errórea unora de a adunã impreunã și pe quelle cincì alle precedentei Ki. Nimic de remarcat în aqueastă Ki de quãt o necesitate de a implea secul unor seculi que se crede quô ar fi trecut.

A PATRA KI

Despre aqueasta nimic nu se țice de quât quõ se numiã *Ho-lo* și quõ avù numai trei famillii, quõ sub dënse ómenii invëtarõ a se retrage și a locuì in crepëturile stâncelor. Despre dënșii se țice quõ încãllicã pe cerbi aripați și eșiã spre a guvernã lumea.

A CINCIA KI

Aqueasta fu numitã *Lien-Tong* și avù cinci famillii.

A SEASSEA KI

Sub numele de *su-ming*, aqueastă Ki avù patru famillii, que eșiã a guvernã lumea pe șesse dragoni.

Cin-se-ming, un autor țice quõ dela Gi-hoang, pinõ la aqueastă Ki, *su-ming* au domnit 83 de regi, que nu esu alt-fel de quât contând 9 in prima Ki, 5 in a doa,

59 în a treia, 3 în a patra și 6 în a cincia, lungö quare adăogându-se și quei trei mari suverani ai Triadei esu 86. Quât ânsë pentru annii quât au durat aqueste șesse Ki, Lo-pi citedă un autor que nu se scie de unde scöte un million 100.750 anni cu quari, ellu Lo-pi, nu se pöte invoi, ñicënd quö quelle d'ântéiu cinci Ki n'au durat de quât 90 mii anni. De unde scöte și ellu numărul aquesta? Nu cumva öre din declinarea eclipticei, calculând quäte 6.000 anni pentru fie-quare gradu?

A SEAPTA KI

Chinesii s'au ocupat mult cu numerii, dupö cum vom vedë în șirul istoriei lor. Triada sau numărul *trei* la dënșii erä un număr august, dupö quare mai asemenea de veneratu erä și numărul *șapte*. În periodul al șéptelea se vede la dënșii Fo-hi, fondatorul imperiului, începëtorul unei viețe cu adevërat sociale sau umanë. În a *șéptea Ki* apparu nisce regi plini de virtuți, de simplitate și de inimă curată. De aqueea aqueastă Ki fu numită de dënșii *Sun-Fel* (epocha virtuților); se ñice quö toți popoliu din lume se întrecea a imită exemplele que dă aquești regi, și quö numele și faptele lor se răspândia cu quea mai mare rapiditate peste tot pämëntul; de aqueea furö supra-numiți și *regii aripați*.

Epocha sau Ki *Sun-Fel* numărä doë-ñeci și doë de famillii domnitöre cu nume diferente, și mai mult de șéi-ñeci de *che* sau generații. — *Che* însemnédă quând un timp de 30 de anni, quând o generațiö sau o moștenire dela tatä la fiu. Prin urmare aqueastă epocä durö mai mult de 1.800 anni.

Primul rege al aquestei epoce se numi *Kiu-Ling* (marele intelligent). Autorii Chinesi spun despre dânsul minuni. Țicu quô el se nâscu cu prima materie quare   mama adev rată quellor no  sorginți, quô el iși ține în mână marea imagine, quô are puterea de a converti t te, quô ellu se suie pîn  peste marele terminu, quô de acolo  mblă în quea mai naltă și pură regiune, și alte asseme-ne. — Mult se assémănă cu Enoch, al șeptelea patriarch biblic, que fu r pitu la cer. El s m nă cu Enoch sau Enoch cu d nsul ?

Este de observat în autorii Chinesi ideile lor despre geologie. *Li-ciun-fong*, pe quare il cit dă Lo-pi în scrierea sa Lu-se, Țice : „In timpii lui *Kiu-Ling* universul nu er   nc  temperatu, după cum de atunci  nc  (veȚi pagina...). Ellu eși din preună cu Niu-Va ¹⁾, am ndoi dotați de un geniu esttraordinar, spre a ajut  *conversia*“.

Dela al doilea pînă la al cincilea rege al aquestei Ki nu se vede nimic de remarcat dequ t aquelleași virtuți.

Al șesselea rege fu numit Spiritul-Galben, *Hoang-chin* ori *moei*, sau Capul-Galben *Hoang-teu*. Despre d nsul Țic mythographii quô eși din cer spre a ajut  întru perfecționarea și stabilirea guvernării. Mulți il au că un miȚlocitor de împăcarea p m ntului, că un Messia sau rege divin. Mulți iar , mai fedeli dogmei de șapte, susțin quô aquest mediator n’a fost Hoang-chin, ci Kiu-chin, quare este al șeptelea que urm dă.

Despre aquesta al șeptelea qu ruia ii dau t te virtuțile și puterea que v dur m mai sus se mai Țice quô la carul său avea tot d’auna  nch mați șesse *mici aripați*, și quô a domnit de cinci ori qu te trei-sute de anni, și quô, că un mediator între trecut și viitor, ellu fu *unul și aquellași rege*, și al șesselea Hoang-chin și al șeptelea, și al optulea Li-Ling.

Dela al optulea pînă la al do -spre-Țecelea, Lo-pi Țice : „ menii er  cu minte și virtuoși, aveau t te cerești și nimic de om. Er  plini de spirit. Spiritul urm dă ceru-

¹⁾ O femece pe quare o vom cun sce în quelle que urm dă.

lui că discipolul maestrului său. Pofta que este parte animală servă că o sclavă lucrurilor que se simt. La început, Omul se supunea cerului și 'l ascultă, și prin urmare eră numai spirit. Mai târziu, ne preveghiând asupra sinelui, patima învinse și stinsse înțeligența". — Êttö dogma căderii. — Despre anticii înțellepți ai Chinei se đicea quö ei deschidea cerul cerului, iar nu cerul omului. A deschide cerul este a face să se nască virtutea. A deschide pe Omu este a face loc pe unde să intre furul.

Al trei-spre-đecelea rege dette motiv înțellepților a se întinde și a vorbi despre que este *miđlocul* sau măsura, sau quea que đisserö mai târziu grecii μηδέν ἄγαν, ον πάν μέτρον ἄριστον. Numele aquestui rege fu *Gen-siang-chi* și se đice quö posedö *miđlocul inelului spre a ajunge la perfectiö* și quö aqueasta va să đică quö omul que nu trece peste măsură è omul întreg, omul adevărat. Lo-pi face o cuvëntare lungö despre *miđlocu* sau *mésură*, unde se exprimă: „Înțeleptul se pöte a nu ajunge pinö la măsură sau miđloc; ânsë a trece și de aqui mai nainte este peste putință; quöci nimic nu è mai mare de quät miđlocul sau măsura, nimic mai înțellept, nimic mai nalt, și prin urmare cum se pöte a mergë mai departe de quät inaltul inaltelor? „Lo-pi, cum se vede, ia miđlocul drept unitate, iar nu ia o curcitură între callu și asin. Moderății, încropiții din đillele nóstre sunt prè departe de aqueastă *mésură*, miđloc sau unitate. Ei, cu miđlocul sau termenul de miđloc, înțellegu un amestec monstruos.

Dela al patru-spre-đecelea rege pinö la ultimul sau al 22-lea din aqueastă Ki, se vede un șiru de nume cu aquelleași virtuți. În al șéi-spre-đecelea se vede un anachoret, un erimit; în al opt-spre-đecelea o mare unitate, sau Omenirea suverană. Despre dënsul se spune minuni că de o divinitate. Lui i se dau töte attributele de un fiu al lui Dumneđu, de veritatea ceréscă, de fiul quel micu sau nepot de Omul ceresc de quel mai mare prețu. În toți timpii se vede tendința chinezilor sau a omenirii, și așteptarea unor ömeni que cată să aibă misiunea de me-

diatori, de a mai apropiã adicõ în jos Divinitatea și de a mai nãlțã pe Omu.

Un asemenea rege fu și al noë-spre-đecilea și quei urmãtori pînõ la quel din urmã al doë-đeci-și-doilea. În timpul aquestuaia se đice quõ ómenii începurõ a lãssã crepãturele munților și a locui prin colibe.

A O P T A K I

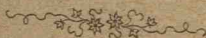

Aqueastă epochã se numi Yn-Ti și avù trei-spre-đece dynastii. In aqueastă Ki dynastiile începurõ a lãssã tronul de moștenire, unde în quea trecutã nimic nu erã hereditariu. În tõtã epocha aqueasta se vëđù asemenea regi cu qualitãți de divinitãți. Autorii Chinei, descriind domnirea fiã quãria dynastii, aratã progresurile que începù omenirea a face prin óre-quare aflãri. Pinõ la capëtul epochei a șéptea vëđurõm quõ ómenii nu începuserõ ancõ a locui prin case sau colibe. De aici înainte, pe la începutul epochei a opta, de unde erã accoperiți cu frunđe și erbe, Primul rege al aquestei epoche Cin-fang îi invãtõ a curãți peile animallelor de përu, a le lucrã și a'și facee dintr'ensele vestminte, cum și de a țesse órecum sau a împletì përul și a'și accoperi capul ¹⁾. Minunile se urmëđã cã în toți timpii fabuloși sau miraculoși. In a doë-spre-đecia dynastie se inventõ usul focului cu lemne, începù a se formã o limbã. Regele aquestei famillii *Sui-gin*, dette nume animallelor și plantelor așã de asemënate cu natura lor, în quãt cum se pronunțã numele erã objetul în datã cunoscut și înțelles. La aqueasta scriitorii chinesi nu arãtã de quãt quõ limba imitativã fu prima limbã. Astfel sunt limbele antice, fiã quare vorbã è ori o imitațiõ a naturei, sau o întregã definițiõ

¹⁾ Așã đice și Moissi quõ se întimplõ dupõ a șéptea și înainte.

a obiectului. Aquest rege se dice quô inventò și greutatele și măsura. Dice-se încă quô mai înainte de aquest rege bărbații se însură la 50 anni și femeile se mărită la 30 anni. De aquí înainte se determinò vîrsta de însurat la 30 anni și de măritat la 20 anni. In a trei-spre-șecă familie și ultimă a aquestei epoche, numită *Yong-cin-chi*, se inventò chipul de a se conservă suvenirea quellor întemplate prin nisce noduri făcute pe ațe que serviă drept litere sau scriptură. In timpii aquestui rege se arôtò un om que pentru prima óră dette exemplu de nerușinare și desfrâu, quare îndată și fu exilat. Mythographii dic quô aquest omu desfrénat, numit *Ki-tse*, in exiliul séu născù un fiu monstru, cu corpul de omu și cu picioarele și códa de callu, ca și cum ar fi đisu quô desfrénarea, stricarea moralului are efecte urête, nasce monstruosități.

Aquestei epoche scriitorii îi dau o durată dela 12 pînò la 18 mii anni. Descriindu-o, o arată in chipul următor: La începutul aquestei epoche șerpilor și fêrăle erau in mare număr, tóte animalele se înmulțiă. Omenii ânsé eră fôrte rari încă. Apele se vedea pretutindeni, nefiind încă scurse și adunate a formă mările și oceanele. Anticii regi âmbă cu capul descoperitu, cu pèrul despletit, n'aveau nici corónă, nici sceptru, ci ajută ómenilor a se nutri și nu uccidea pe nimeni; tot-d'auna dà și nici o dată nu luă. Popolii recunoscea in fundul inimei virtutea lor fără a se dice servitorii lor. Vorba guvernare nu eră cunoscută; p'attunci se dicea quô regii *pórtă* popolii, iar nuți *guvernă*. Attunci passêrile își făcea cuibul lîngó ómeni, quât aqueștia le putea ajunge cu mâna; animalele eră ducile și blânde, se lăssă a le conduce ómenii ori unde voiau; unirea și concordia eră pretutindeni; annii nu se numără cu đillele; nu se sciă que va să đică *afarò* sau in *intru*, nici que este *al meu* și *al tén*. Ânsé ómenii începurò a cădè din aqueastă stare, animalele și passêrile se revoltară, fugirò de om și fêrele începurò a'l combatte. . . .

A N O A K I

Numărul noë fiind quel mai apprópe de împlinirea aquestor seculi divini și cu a țecea Ki începându-se seculii cu adevérat umani sau historici, chinesi, între a noa și a țecea Ki, mai pun un interval dela 1.000 pînă la 2.000 anni, de timpi heroici, que servesc ca o tórtă de unire a catenei que unesce quelle divine cu umane. Timpii heroici sunt o legătură, între timpii divini și umani. In aqueastă epochă a noa se vede ultimul rege divin și primul rege semi-deu.

Aqueastă epochă fu numită *Cen-Tong*. Scriitorii chinesi numără într'ênsa cinci-spre-țece regi divini, pe quari unii îi numesc miniștri ai divinității. Alții suie numărul lor pînă la șesce-spre-țece¹⁾.

Primul fu *Se-hong*, rege mare, inventò litterele. Mythographii nu'l lassă în pace, vin cu allegoriile lor și îi dau o frunte de dragone, o gură mare, patru ochi splendiți și plini de intelligență. Ellu se țece quă fu trimis din cer spre a fi de model la toți regii. Sub densusul începură legile, ritul, ceremoniele. Se țece de făcătorii de allegorii quă îndată que fură inventate litterele, începù a cădè din cer o plóie de graiu. Geniurile necurate și făcétóre de rêu începură a urlă de turbare și balaurul se ascunse. Aqi pentru prima óră începe a se vorbi despre geniuri relle în historia Chinei.

În timpii imperatorului al doilea începe a se vorbi de un arbure, *Pu-sang*, în quare se sui aquesta. Aquest arbure quând se țece al luminii, quând al Ascultării. E

¹⁾ Aquesta de al șesce-spre-țecea, după alții, trece că primul suveran heroic, după quare al doilea vine *Fo-Ki*.

ânsă de mirare quô aquest arbore cal siinței, Pu-Sang, după dîssa înțelepților chinesi, fiind tot aquella cu arburele Ascultării, Io-mu, de colo pină dincolo ajunse în dio de astăzi să insemneze dudu, que, dimpreună cu gin-dacul, produce mătasea. La chinesi se vede răsărind só-rele din aquest arbure, și nici de cum nu se dîsse nimic de rēdăcinele lui quô ar fi în iadu, nici de fructele lui quô ar adduce mórtea. Civilisația chinesă nu începù dela Papi nici prin Papi, Brahmanii și Catholicii au de per-duți pe chinesi.

Al treilea și al patrulea imperatori furô asemenea divini. Al cincilea și al șesselea nu se scie cum de eșirô rēi, tirani, îngômfați și fără merit. Aqueștia furô typul tutu-lor domnitorilor după fața pămēntului que din disgrațiô mai toți le semēnarô.

Al șeptelea fu demnu de numērul sēu șeppte, fu un im-perator bunu, divinu. Ellu inventô carrele și făcù din lemne un symbol spre a adorà pe Dumneđeu. Pusse un lemn drept în jos și altul orizontal peste dēnsul, adicô făcù o cruce pe quare o înălțô în onôrea quellui prē înalt. De aqù fu ellu numit Hien-Yuen, quôci *Hien* va să dîcã lemnu que se pune peste miđlocu orizontal, și Yuen va să dîcã drept, sau Nord și Sud. Tot aquestui im-perator se dă și invenția cumpeni și a monedei ¹⁾.

Dela al șeptelea imperator pină la al șei-spre-đecelea se vede un șir de domnitori divini, inventatori de multe que contribuesc la viața socială. Despre al un-spre-đecelea se dîce quô inventô o musică que punea în harmonie suffletul cu corpul, fără ânsă a se vorbi de nici un instrument musical. Descrierea aqueștei musici de autorii chinesi se

¹⁾ Moneda este d'o antichitate fórte naltă cunoscută în China. Numele familliei domnitorē se da și monedei; queea que avea numele Hien-Yuen, adicô a aquestui imperator, eră grea de 12 mii de grăunți de meu. Monedele sunt nisce monumente pentru historie, și mai virtos quô dela începutul lor în China purtarô assupra lor littere sculpite, că și în dillele nōstre, que aratã numele domnitorului și data. Fiind darô quô littera se dîce *ven* și *tse*, aquește nume se dau adesea și monedelor, precum la quei mai nnoi popoli se dîsserô *pecunia* pentru quô eră în elle sculpită o ôie, *Lei* pentru quô avea un leu, *Cai* pentru quô avea un callu, *Bani* pantru quô purtã chipul unui Banu, *Ducați* pentru quô avea chipul unui ducă, etc.

arată că o armonie morală, perfectă, pace a individului și a societății. Primul instrument de muzică, despre care se vorbește în historia Chinei, fu o chitară cu cinci corder, inventată sub al patru-spre-zecelea imperator al acestei epoci. Mythographii despre această țară zic: „În timpii lui vânturile fură mari și timpii anului își perduseră regula, de aceea dădu ordin lui Se-Kuei a face o chitară cu cinci corder spre a remedia cu densa desordinea care se făcuse în univers și spre a conserva totu ce avea viață“. Lo-pi, cu această ocazie, zice că *„muzica nu e altă decât acordul sau învoirea a două principii a Activului cu Passivul în care există conservarea și progresul lumii vădute.“*

Al noulea iar din acești imperatori fu reputat de poet. Cântecurile lui fură mult laudate.

Despre a cinci-spre-zecelea se zice că instituă danțele numite *Ta-vu*.

Cu al șeisprezecelea imperator se termină secolii și imperatorii divini. Numele acestuia fu Vu-Hoai-chi. Sub densul pământ se populase preste tot de oameni; această țară încă nu începuseră a cunoaște binele din rău, a ști ce e conștiința, până aici era într-o simplitate și inocență perfectă. Acest imperator luă virtutea de regulă cu care pedepsiă abaterile. Oamenii amătravaliul, pentru că le aducea ceea ce făcea multumirea și plăcerile vieții, încă din inimă nu cunoștea încă nici amorul, nici ura.

Cu imperatorul următor încep timpii heroici sau de semi-zei și oamenii încep a se distinge prin cunoștința binelui din rău. Simplitatea și inocența timpilor beatitudinii sau prunciei și copilăriei omeniului se pierd. Conștiința omeniului începe a se forma. Imperatorul următor e că o personificație, că primul omu care cunoștea binele din rău. Elu fu un tipu de Adam sau mai bine de Enos; Seth se reprezintă prin al șesprezecelea imperator, și Adam prin al cinci-sprezecelea. Însă precum suveranitatea Omului divin al Triadei Gin-Honag fu împărțită în zece Ki sau epoci patriarhale de or-

dinul divin, asemenea aqueastă epochă heroică de semi-dei, aqueastă treccere din timpii miraculoși în quei historici o vommu vedè împărțită în dece patriarchate de ordinul umanu, sub nume de *imperatorii*.

TIMPII SEMIDEILOR

FO-HI

I. Aquesta fu, după mărturiile și învoirile mai multora, fondatorul imperiului Chinesu pe la anul 3468 înainte de I. Chr. Despre nascerea lui se scrie ast-fel :

„Fiia Domnului *Hoa-su*, que însemnăđă flórea aștep-
„tată, fu muma lui Fo-Hi. Preâmbându-se ea pe margi-
„nile riului que are aquellași nume, ținù urmele Omului
„quellui mare. Nisce fiori o coprinsèrò, un curcubeu o
„încongiurò, și prin aquest miđloc luò în pântice. Peste
„doi-spre-dece anni în a patrilea đì din luna a doa născù
„pe la mieđul nopței ; de aqueea pruncul fu numit Soui,
„sau stéoa annului“. Aquest personagiu represintă pla-
neta numită Jupiter. Allegoria stării în pântice' doi-spre-
dece anni, representă cursul aquestei planete, đicènd quò
în loc de doè-spre-dece luni pământesci que fac un annu
Jupiter are doi-spre-dece anni d'ai noștri pînò să'și facă
annul sau cursul sèu și alte asemenea.

Scriitorii descriu asemenea și figura aquestui perso-
nagiu allegoricu. Vaca sau boul indian își aflarò locul
la Fo-Hi, capul aquestuia đic quò erà de bou, corpul de
Dragone. Alții đic quò avea capul lungu, ochi frumoși,
dinți de testósă sau scalliu, barbă albă que cădea pînò la
pământ, nălțime de noè picióre și un degit.

De aquí vedem cum își luò începutul Jupiter, Boul Apis la Egypteni.

Lăssând allegoriile și fabula, *Fo-Hi* fu primul imperator al Chinei și primul philosoph sau autor. Lui îi dau scriitorii invenția scripturei prin opt semne sau symboluri. Y-King, prima din quelle cinci cărți canonice, ȕic quò este operă a lui. Ellu învățò pe ómeni a vènà, a pescuì, a domestici șesse feluri de animale, închiè sciințe, inventò arte, cunoscù și regulò tonurile muziceii, făcù doè instrumente musicale lutha sau lyra și chitara. Se ocupò de astronomie, stabili un cãlindar, ceremonii religiose, sacrificiuri, maritagiul; inventò arme de lemn, întări cetãți cu muri, închipuì moneda etc. Un scriitor chinez ȕice quò, mai nainte de epoca lui, ómenii n'aveau nici o diferențã de bestii, nu'și cunoseau pãrinții, nu'și cunoseau fii.

Nu se cuvine ânsè a uitã quò daqua *Fo-Hi* făcù tóte aqwestea; atâtea cunoscințe, arte, sciințe, legiuri nu vin de o datã la un popol, și cu atãta mai puçin a le inventã un singur omu, quãnd mai nainte de dènsul n'a existat nimic din aqwestea. Elle sùnt rezultatul multor secolii, multor cercãri, pãtiri și experiințe, multor idei precedente. *Fo-Hi*, daqua nu è o personificațiò chinezã, quel puçin este resumãtorul sau adunãtorul ideilor și experiințelor seculilor din aintea lui.

Fo-Hi împèrãți o sutã șei-ȕeci și patru de anni dupò unii, iar dupò alții 150, și muri în vèrstã de 184 anni. Fiaa sau femeea lui s'a innecat în riul *Lo* și trece de nimpha sau geniul aquellui riu.

Tsien-pien ȕice despre *Fo-Hi* „aquesta împèrãți prin lemn“.

Airea se ȕice quò a inventat armele de lemn.

Jupiter iar trece drept planeta Lemnului.

Que însemnèdã tóte aqwestea de quãt o personificațiò a epocii utilisãrii lemnului invenției de mãestrii que lucrèdã lemnul, și îl preface în atâtea instrumente, mobile, lucrãri de locuințe și de vase etc.? *Fo-Hi* representã

practicarea binelui, daqua nu è Adam è un fel de Abel sau Seth al Chinesilor.

Dupò dènsul vine practicarea rëului, armele destruc-tóre; un fel de Cain que se serveste cu ferul.

Kong-Kong. Aquesta veni a împèrăți dupò Fo-Hi. Kong-Kong în limba chineză înseamnă *astuțiosu*, viclean sau queea que Grecii înțelegu cu vorba *πανουργος*. Ettò cum descriu autorii chinesi epoca lui :

„Erà superb și crud; avea ministri, usà de rëi cà și „dènsul; se lăudà quò are înțelepciunea înțeleptului, și „dicea quò un prințu cà dènsul nu pòte să aibă pe ni- „meni Domn, nimic mai presus de dènsul. Imbătut de „pretinsa-i înțelepciune, se credea quò este un spirit și „își dà nume de *virtutea apei*; încarcà popolul cu impo- „site și îl storcea prin suppliciuri; se servi cu ferul a „facce cuțite, secure (arme tēietóre); și popolul fără appē- „rare perià în miserie. Se dette la tot felul de desfrênări „quare il perdurò. — Corpul lui erà roșu cà focul și se- „mènà unui urs“.

Fu aquesta un individ sau personificația omului rëu, împèraților rëi? Fu un rege sau un prințu, sau un particular? Lo-pi dice quò a fost un curat *usurpator*. Kong-Kong è un model dupò quare s'a turnat Cain. Epoca lui este mai aqueea cu a cetății Enoch sau Enochia fondată de Cain (3800 anni înainte de I. Chr.).

„Kong-Kong, dice Lo-pi, fu primul din rebeli; el în- „tăritò delluviul spre peirea ómenilor; el sfărímò legă- „turele que uneau cerul cu pământul. Atunçi Niu-va „(surora sau femea lui Fo-Hi) își pusse tóte puterile di- „vine, dette luptă lui Kong-Kong, il allungò și il dis- „trusse. Dupò aqueastă victorià stabili quelle patru pun- „turi cardinale și readusse pacea în lume“.

În Niu-va vedem o altă personificațiò que își aduce cu stirpea lui Seth în contra stirpei lui Cain. Nelegiui- rile următorilor lui Cain addusserò diluviul și din urmă- torii lui Seth, Noe mântue stirpea umană din catastropha universală.

Autorii chinesi numesc pe Niu-va și *Niu-hoang* que

insemnădă suverana verginelor și *Loang-mon*, que insemnădă Mama suverană. Éttö cum o descriu.

„Ea uccisse balaurul negru spre a dà pace lumii. Victoriösă se stabilì pe o câmpie d'assupra muntelui *Tehon-hoang*. Meritele ei străbătturö pinö la quea de mai sus 'nălțime a cerurilor, și se întind pinö în quea mai de jos profunditate a abyselor. Numele ei se răspindesce în toți seculii fiitori și lumina-i âmple tot universul. Peste carul tunetului străbatte spațiu trasă de Longi aripați. Un nor d'aur o încongiură și o accopere, și ajunge pinö la al noulea cer unde la pórtă inteligentei adórá pe Domnul. Nerespirând de quât unirea și pacea își aflö repaosul lüngö *Tai-tzan*, și plină d'atâta glorie, în locu d'a laudă meritele stă într'o umilă și respectuösă tăcere“ (*Hoai-nan-tze*).

Suror sau femeie, sau mama lui *Fo-Hi* în *Niu-va* se vede typul sau originea unei *Eve* regenerate. Suverana vergineilor sau mama suverană que strivesce capul șerpelui, que nasce *Sithi* și produce *Noi*, que mântue lumea de nevoi etc., etc. Lucrurile, cum am đis, sânt narate alt fel, sânt arătate subt altă formă, ideea ânsë è tot aqueea. Și de se vede schimbări de nume, nu este de quât schimbare de limbă.

Este de insemnat quö sânt Autori Chinesi que susțin quö *Fo-hi*, *Niu-va* și *Kong-Kong* sânt ênsuși quei trei suverani ai Triadei, quö *Fo-hi* a creat cerul și pământul, quö *Niu-va* a creat pe *Om* și quö *Kong-Kong* e suveranul terrei sau al materiei sau al Rëului. Aquí curat se vede altă dogmă, dogma Trinității Indiene. *Fo-hi* representând pe *Brahma*, *Niu-va* pe *Vichnu* în femine sau *Lahmi* și *Kong-Kong* pe destructorul *Siva*. Nu e indoială quö ideea trinității a trecut din Indii în China; ânsë Chinesii ca națio mai nuoă, mai ageră, liberă de prejudițiile antice alle *Brahmanilor*, mai perfecționarö ideea, o mai umanisarö și detterö un șir evenimentelor, împărțindu-le în epoce. Făcurö o trinitate divină. *Tien-hoang*, *Ti-hoang* și *Gin-hoang* despărțirö quelle spirituale de quelle materiale și venind la epoca umană, fă-

curö pe Fo-hi un imperator, pe Niu-va o femeie, pe Kong-Kong un rebel. Quei que pretind a facee din ei Trinitate supremă, nu sânt de quät din quei que se încercă a readuce și stabili doctrinele indiene în China.

II. *Chin-nong*. Eroul aquesta domni pe la 3218 înainte de I. Ch. Nici un autor nu arată cum a ajuns la thron. Despre nascerea lui, ca de a tutulor bărbaților mari, se spunu multe minuni.

Mama lui numită Niu-tong sau *Ngan-tong* que însemnédă fiice que se suie și se înalță, soția a unui *Chao-tun*, preumblându-se în una din Țille spre a miața Ți dela Colina florilor, luö în pântece dela un spirit și născu pe *Chin-nong* într'un antru sau pe o stâncă a muntelui *Li*. Antrul aquesta există pinö astăzi și se numesce grotta lui Chin-nong.

„Chin-nong, Țicu annalele, după trei ore după nasce-rea sa începü a vorbi, după cinci Țille începü a ämblä, „la a șeptea Ți avü toți dinȚii și la al treilea an sciä töte „quäte se cuvin la agricultură....“.

Fu numit la început Kiang pentru quö a fost crescut pe marginele rîului Kiang. Dela trei anni în sus i se dette numele de Chin-nong que însemnédă *divinul laborator*.

Prima credință numi divin pe quel que udă córnela aratrului cu sodórea sa. Mare pas! un pas la quare pigmeii noștri nu pot ajunge de atâtea mii de anni.

Chin-nong inventö aratrul și învëtö pe ómeni a cultivä pämëntul. Aratrul cu boul sânt nisce obiecte nedespărȚite unul de altul. Boul a fost tot-d'auna symbolul labórei. Omenii nu întârȚiarö a urmä pe Chin-nong cu córnela. În antichitate cornul erä tãrie, glorie, semnu de nenvingere. Spre mai mare onóre mai târȚiu reprezentarä pe Chin-nong cu capu de taur. Osiris și Bachu la Egyptieni precum și Joie Amon avurö aqueași onóre. Moisi mai târȚiu se adornö pe sine și poporul seu cu cornul. Boul se vede mai târȚiu și la capëtul quellui născut în presepe spre a mântui lumea.

Chin-nong, învëtând pe ómeni ä lucrä pämëntul, le arätö cinci feluri de grâne a semänä și îi instrui a plantä

viia și a stôrce mustul. Abondența fu mare in epoca sa și ómenii nu lipsiró a ȓice quó in ȓillele aquestui om ploà grâul din cer. Mai nainte de dânsul vinul nu erà cunoscut și apa se numi de aquí înainte primul vin sau vinul cerescu.

Chin-nong, ocupându-se cu lucrarea câmpului, descoperi virtúțile plantelor și florilor și dette inceputul botanicei, chimiei și medicinei; distinse plantele folositóre la sãnătate de quelle veninóse, vorbi despre patru sute de maladii, ȓicu autorii chinesi, și dette trei-sute-șei-ȓeci și cinci de remediuri. Scrierile salle erau sculpite pe place pãtrate. Se ȓicce quó mai compusse o scriere assupra artei militare, pentru quó aquest colos al antichitãții Chinese era tare in resbel. Bãttù pe toți inenimicii sâi.

Ca rege sau imperator, inventò târgurile sau sborurile spre comunicãția popolilor; dette o desvoltare și curs monedei, institui serbãri de bucurie sau de jocuri. Mulți din historici ȓicu quó el inventò și fabricarea vaselor de lut sau porcelanã cum și arta topitoriei metallelor. Stabili âncó serbãtori de repaos, quând nu erã iertat nici lucru, nici preumblarea, nici visitile. Lo-pi despre aquesta ȓice: „In Y-King, la symbolul Fou, se vâd quelle urmãtóre: Regii antici a șepta ȓi o numiã ȓi mare și puneau a se închide porȓile caselor, a nu se face nici un comerçu și magistrații a nu judicã nici o questiune“. Aquesta se numesce anticul calendar.

Chin-nong distinse și regulò âncó timpii annului, arãtò epocele și ȓillele bune la laborarea câmpului, la culles, etc. și dette o formã calendarului pe quare îl numi *Lie*.

Chin-nong fu și poet, și versurile lui nu erau însuflate de quãt de labórea câmpênului. Compusse cântece assupra fertilitãții țêrrinelor, hymne in lauda laboratorilor. Attunci împãrații laudã și încuragiã popolul. Fãcù o lyrã și o kitarã adornatã cu nestimate și le consacrò Labórei și Virtúței. Autorii se exprimã ast-fel: „Fãcù o lyrã spre „a aȓintã mintea ómenilor, ai retrage dela necuviințe, a „stinge rellele învêțuri și a adduce pe om la adevêrul „cerescu“. E o neînvoire între scriitori despre numêrul

córdelor aquestei lyre. Unii dîcu quô avé șépte, alții doé-deci și cinci și alții numai cinci. Nu fărô cuvênt erâ aqueastă neinvôire. In aquei timpî tot erâ symbolicu, tot erâ allegoric, tot ascundea un adevêr. Chinesii furô quei mai logici personificatori. La ei epocele nu sînt personificate în individe ci în famillii sau generații mai multe ori dinastii. Fiâ que epocă și period se distinge printr'un nume de om que dâ începutul epoci sau familliei. Așâ epoca lui Fo-hi se însemnâ prin utilisarea lemnului; într'ênsa furô inventate tôte meseriele que lucrédâ lemnul. Așâ Chinesii dîcu : *Fo-hi domni prin lemnul*. Epoca lui Kong-Kong se distinse prin lucrarea ferului și mai virtos prin fabricarea armelor destructóre : *Kong-Kong domni prin fer*.

Chin-nong domni assemenea prin pămênt și prin focu, pentru quô puterea, mărimea lui fu în utilisarea aquestor elemente, unul cu agricultura și altul cu chimia sau extragerea plantelor. Astfel numim și noi epocele, spre exemplu pe a nôstră o numim epoca capitalelor și a machinelor, cutare domnesce prin capitale sau bani.

Chin-nong domni prin pămênt și focu; nimicu ânsé nu'l făcû așâ de celebru și mare ca utilisarea pămêntului. Ansé aquest element la Chinesi erâ însemnat cu numêrul *cinci*. Ettô pentru que pretindea unii quô cinci cörde să fi avut lyra lui. Que frumos symbol de sceptru sau tãrie a domnitorilor! Nu tojag de metal, ci accorduri, invôire, abondențe que adduce labórea pămêntului. La Chinesi quei quari dîcea quô aquea lyrâ avû nisce cörde din intimplare, șépte sau doé-deci și cinci, erâ, considerati qua nisce *eretici*, și cu adevêrat erâ o eresé provenitâ din partea quellor que în tot d'auna n'au lâsat credințele populare a'și luâ o tendință logică, salutarie și liberatóre.

Chin-nong invêțô âncô pe ómeni a cultivâ cânipa și duđii, a cresce gândaci de mêtasse, a țesse stofe. Aquest făcêtor de bine al Chinesilor dette începutul și unei geographii. Historicii descriu poeticamente aqueastă occupațiô a eroului lor, dîcu quô strebătû pămêntul pe un

car tras de șesse balauri și'l măsurò împărțindu'l în re-
gate.

Se vorbesce la alte nații de Orphei, de Bachi, de Erculi, de Minos, etc.; se spun minuni despre dênșii, ânsé unde sânt operele lor, unde legile lor? Chin-nong dette legi Chinesilor. Cartea numită *San-fen* conservò din elle o parte. Lectorul va aflâ aqueași plăcere cu noi citindu-le.

„Cerul produce popolii. Popolul è temeiu regatului și nutrimentul este cerul Popolului.

„Rege adevêrat este aquella que lucrédă ca cerul que produce și nutrește popoulul, iar nu 'l distruge.

„Quând labórea câmpului è împedicată nutrimentul lipsesce, și quând popoulul nu è drept se servă cu fructele labórei în paguba unui altuia.

„Daqua un om que vine în puterea vârstei nu lucrédă, nu va avé nici cu que să'și împace famea; și fata devenind mare, de nu s'appucă a tórce ș'a facee pânđa, nu va avé cu que sta înaintea frigului.

„Nu se cuvine a considerà de prețios lucru queea que è anevoie de a avé ci quare este folositor. Nu se cuvine a sufferi mobilele que n'adduc nici un folos.

„Fiă-quare să'și attribue sie'și lipsa și abondența; quóci una vine din lene și alta din lucrare.

„Quând popoulul are que mâncă și que îmbracă de ajuns, atunci virtutea domnesce, crima nu cutédă a se arătâ, și tótă lumea se lasă a se guvernâ fără a allergâ la facere de legi“.

Aqueasta è de o putere ca și quând ar fi đis: quând popoulul n'are que mâncă și cu que se accoperi, atunci è nevoit a trăi ca fêră, daqua nu 'l las alții a trăi ca omul, atunci fururi, uccideri, viclenii, crime de tot felul; atunci fabrice de legi, judecătórii și pedepse.

Hoai-nan-tze đice la un locu quò Chin-nong a domnit fără a dâ ordine; popolii i se suppuneau și il venerau.

Queea que ómenii numescu legi alle lui nu sânt, după cum vêduróm, de quât nisce consillii. Un autor đice quò methodul lui d'a guvernâ erâ fórte simplu și ușor. Tótă arta aqueasta que đicu quò è atât de difficilă, stâ intru a

nutri popoulul iar nu a se nutri dela dânsul, întru ai fi de folos; nimicu mai simplu de quât aqueasta.

Chin-nong nu uitò de a stabili și rituri și ceremonii religiose. El sacrifică Ființei supreme într'un templu, numit Miag-tang (templu Luminei). Nimicu nu erà așa de simplu ca edificiul aquesta, murii n'aveau nici un ornament, lemnele n'aveau nici o sculptură.

Lo-pi face lauddele aquestui prinçu în chipul următor :

„Nu vătămà pe nimeni spre a se mări el, nu umilià pe nimeni spre a se înălță el. Aquellași erà și în glorie și în disgrație. Tot d'auna pășià drept și cu bucurie către Tatăl universal, și de aqueea popoulul sêu fu compus de ómeni virtuosi. Nici o pedépsă nu se făcù în timpul sêu, quóci învêturile și datinele erau pure. El nu credea mari lucruri despre sine, și tótă lumea îl stimà de quel mai mare; nu querea nimicu dela ómenii, și ómenii îi offeriau voioși tóte averile. El scia *Albul* și conservà *Negrul*“.

Domnirea lui Chin-nong fu de 145 de anni și muri de 168. Va să đică quò fu de 23 de anni quând se proclamò domnitor. Chin-nong lăssò doi-spre-đecé fii.

Nimeni, și ênsuși Chinesii nu vèdu în assemenéa personaje de quât symbolisarea unei epoce. Tóte aqueste arte, sciințe, învêturi, datine, instituții nu pot fi lucru unui om și unei generații. Ast-fel anticii se exprimau qua să pótă fi înțeleși. Adună tóte bunele și le încarnà într'o persónă, que ajungea a nu mai fi umană, a avé queva de divin întrênsa. Aqueasta apoi nu putea întârđia a deveni credință, typ model de viețuire. Ânsé quată differință dela typii și modelele Chinesilor și alle altor popoli! În Chin-nong se vèd la un locu și Joie, și Bachu și Cerere și Asclapiu și Hercule și Apolon ai Egyptienilor și Grecilor și David și Solomon ai Hebreilor. Ânsé unde maculele desfrêurilor olimpiane, unde adulteriile și crimele lui David și Solomon? De è fabulă un personagiu ca Chin-nong, și daqua asemenea mithi sau fabule devin credințe populare, credințe asemenea au rezultate fòrte salutarii. Nu da popoului un model ca Joie și Marte, quò devine desfrênat ca unul și crud ca

altul. Când se pretinde dela popul a offeri temâie la uccigătorul lui Urie, cată să aştepti şi consequințele. Daqua n'ai sciința, adevărul curat pipăit a punne înaintea populului, credința que i offeri cată să n'aibă întrënşa typi sau modele scandalóse. A crede bine sau *drept* este mai de o valóre cu a *sci*. Sciința ânsë è adevărul, iar credința dréptă dă putere Adevărului şi adduce mai currënd avenimentul şi domnirea lui.

Dinastia sau famillia lui Chin-nong, dupö märturia quellor mai accreditati şi judicioşi autori ai Chinei, durö vre o 390 anni. Dela mörtea aquestuaia, annul 2984 pinö la 2594 înainte de I. Chr., pinö adicö în timpii patriarchului biblicu al optulea Mathusala. Sânt autori Chinesi que ñicu quö aqueastă dinastie dette vre o 70 de imperatori, într'un curs de quâte va sute de mii de anni. Aqueştia ânsë n'au credit nici între Chinesii quei mai orgolioşi de antichitatea națională. Quei mai moderați se împart în doë opinii. Unii dau descendenților lui Chin-nong o domnire, cum ñisseröm, de 390 anni, în quare au împărătit din tată în fiu şapte sau opt suverani, alții suie numërul lor pinö la 15. Aqueastă mică neinvoire nu provine de quât quö alte dinastii sau famillii que venirö la thron, spre a se legitimä, se deterö a fi tot din famillia Chin-nong, şi cu imperatorii que detterö şi aqueştia se suie numërul domnitorilor pinö la 15. De unde vine ânsë stäruirea quellor que pretind quö descendenții lui Chin-nong nu furö de quât şapte? Fără indoială din systema decimală que ajunsë o dogmă națională; din systema de a scöte ñece imperatori dela Fo-hi pinö la Hoang-ti, de unde începe opoca historică. Aqueastă systemă ânsë s'ar susține mai tare de s'ar numërä dinastiile sau familliele domnitöre iar nu individele.

Descendenții lui Chin-nong sânt: 1° Lin-kuci sau Ti-chiu, fiul aquestuaia, domni 80 anni.

2° Ti-ching-kia, fiul aquestuaia, domni 60 anni.

3° Ti-Ming sau Ti-Lin, fiul aquestuaia domni 49 anni.

4° Ti-y, fiul aquestuaia domni 45 anni.

5° Ti-lai, fiul aquestuaia domni 48 anni.

6° Ti-kiu, fiu iarö, domni 43 anni (an. 2626 înainte de I. Chr.) Aquesta născü pe Tsie-kong quare avü doi fii, Ke și Hi. Nici tatäl nici fii nu ajunserö la thron. Rebelli se scularö și se urmö un interval de o domnire de usurpatori al quärora cap se vede quö fu Ci-yeon. Despre aquesta se va vorbi mai pe larg la valle.

7° Yu-vang, fiu al lui Ke. Aquesta fu ajutat de consängii și partisanii sëi între quare quel mai zelos fu Tai-Kong, și suindu-se pe thronul moșului sëu domni 55 anni. Cu dënsul se termină dinastia lui Chin-nong, pe la annul 2698 înainte de I. Chr.

Aqui se incepe o luptă între moștenitorii lui Chin-nong și între posteritatea lui Kong-Kong. Numele de domnitor se quam confundă, și quei quari suie numărul lor pinö la cinci-spre-đece, pentru asemănarea de nume, pretind quö sânt din aqueași famillie, adicö a lui Chin-nong. Asemenea se vöd și în Biblie quâte-va nume de patriarhi antideluvieni ca Enoch, Mathusael și Lamech, que figură în ambele sementii și a lui Seth și a lui Cain.

La capëtul aquestui tractat vom face un parallel între patriachi biblici și capii dinastiilor imperiale alle Chinei din timpii sëi eroici sau antideluviani. Să revenim la descendenții sau ființele de natura lui Kong-Kong, în capul quärora figură Ci-yeou.

Mulți autori facu din aquesta un al doilea Kong-Kong, sau îl amestică cu aquesta schimbând șirul chronologiei. Numele acestuia è un nume symbolicu, însemnëdă tot que è bas, rëu, rușinos, urit. Poetii îi dau pentru rëutatea lui o figură monstruösă; ñicu quö avë patru ochi și șesse mâini. Aquesta fu un typ de Briarcu, Satan, etc. Nu la Moisi ci la Solomon și differința è mare! Se ñice quö ar fi avut 81 sau 72 de frați. Asemenea se ñice și de giganti quö erä frați. Unii din Chinesi ñicu quö aquesta fu primul rebel. Lupta între el și imperatorii buni è descrisă ca lupta Titanilor și a demonilor; noë bätăi se detterö în trei anni färö a'l putë invinge. Y-King ñice quö un mare imperator numit *Koa-tsong*, que însemnëdă pré inaltul, pedepsi pe rebeli sau geniurile necurate, și quö

regele Hoang-ti, que da bătaie rebellilor, putu a se înturna asupra muntelui, unde fu coprins de negură și întunerecu. Atunci imperatorul, ardicând mâinele la cer și suspinând, vedu venindu o vergine cerescă adducendu-i arme și asigurându'l de victorie. După aqueasta Ci-yeon fu învins, incatenat și aruncat în vallea neagră a rellelor, pe quare Chinesii antichi o numea Long. Ci-yeon se dice quô nu è mort. E Satan al Chinesilor. Lo-pi adaoqe quô figura lui Ci-yeon è representată cu picioarele de animale, cu aripe de liliacu. Chinesilor le è frică de densul pentru quô el este geniul necurat, principul Rellelor.

Hoang-ti. Din familia sau dynastia lui Chin-nong, pela 2698 vine la thronu Hong-ti. Aquesta è strănepot al fratelui mumei lui Chin-nong. Despre nascerea și viața lui se spune asemenea minuni. Muma lui se numia Fon-pao. Speriindu-se de un nor albu și strălucitor, luò în pântice și nascu apoi pe collina Hien-yuen un fiu quârui i se dette mai ânteu numele collinei și apoi numele de familie Kong-sum. De cum se nascu aquest prunc se vedu dotat de o intelligentă miraculosă și incepu îndată a vorbi.

Ajungend la thron, fiind quô domni și el prin pământ, adică prin cultura pământului, dela culorea himei que este galbenă, se numi imperatorul galben, que în limba chineză se dice *Hoang-ti*.

Intr'un resbel que avu cu *Yen-ti*, inventò lancea și pavesa sau scutul. Toți prinții vassali recunoscuro într'ensul un imperator extraordinar și i se supusserò. Aquesta domoli un mare numar de fere și curăți coprinsurile de făcători de relle. Dicu unii quô uccisse și pe Ci-yeou gigantele, geniul necurat despre vorbiròm.

Dupò victoriile salle, regulò forma guvernului, stabili ministri sub titlu de *Yun*, que însemneda nori. — Mai în tôte limbele orientale cum și în Biblie norii însemneda glorie sau strălucire que încongiură un que înaltu. Când împerații furò asemenați cu sòrele, ministri furò numiți firesce *nori*. — Pe unii din ministri îi însarcinò cu dirigerea coprinsurilor Statului, pe alții cu observarea quelle

que se urmăză pe cer, adică cu observarea astrelor și a timpilor. Unuia din aqueștia, numit Ta-nao, îi ordonă a face ciclul calendariar de șei-đeci, compus de doē periode, unul de ęeci numit *Kan* și altul de doē-spre-ęeci numit *Ci*, și quare unite facu un period de șei-đeci de ęille, de luni, de anni. Aquest period din urmă de șei-đeci de anni formă seculul Chines. Unii ęicu quō invenția ciclului sextagenariu este cu mult mai antică și nu o atribuescu lui Hoang-ti.

Prin ordinele aquestui imperator, imperiul întreg fu împărțit în ęeci guverne sau provincii; fiă quare provincii în ęeci județe, fiă quare județu în ęeci arrondissemente, fiă quare arrondissement în ęeci cetăți. Assemenea ocupându-se de mēssure luō un grăunte de meu drept punct de plecare și 'l numi linie; din ęeci linii formă un degit, din ęeci degite un picior, din ęeci picioare o măsură (metru sau stāngen), din ęeci mēssure alta mai mare, și așa înainte tot prin ęeci asemenea și cu greutateți. Systema decimală fu darō fōrte antică la Chinesi.

Miniștri aquestui imperator aveau nisce ocupații cu totul diferite de alle questor-lalți miniștri. Unul eră însărcinat cu astronomia spre ai facilita lucrările și naintarea a formă un calindaru; altul cu sciințele mathematice și geographia; altul cu historia, altul cu musica, altul cu altă sciință și artă. Ministerul lui eră un fel de academiă în quare fiă quare eră însărcinat cu specialitatea sa.

Ministru Yong-yuen inventō și făcū doē-spre-ęeci campanelle după doē-spre-ęeci luni și determinō printr'ensele tonurile și stagiunile annului.

Ministru Ta-yong făcū musica numită *Hien-Ci*.

El însuși, Hong-ti, descoperi arta de a vopsi și imită culorile florilor, penelor, passérelor și cerului; arătō cum să dea culori stofelor și cum să le croiască spre diferite vestminte.

Miniștrii *Ning-fong* și *Ce-stiang* inventarō diferite vase și instrumente.

Alții inventarō arcuri, săgete și alte arme.

Kong-Ku și Hoa-Ku scobiră un arbure și inventară astfel barca, que dette apoi ideea de vasele mai mari.

Alt ministru inventă roțile și carrul.

Cu aqweste două descoperiri a vaselor și a rotituri sau carrului, căile deveniră mai răpești, oamenii se mai apropiară, comunicațiile deveniră mai dese, ideile începură a se îmulți, commerciul luă o întindere mai mare.

Moneda numită Kin-tao își luă cursul din epoca aqwesta; târgurile se îmulțiră.

Hoang-ti stabilă un locu spre sacrificarea publică la Ființa supremă. — Făcū un tractat de medicină, trimise înțelepți în diferite coprinsuri, mai virtos prin munții Tibetului, spre descoperire de plante și altele que se atting de historia naturală. Femea lui, numită Lui-tza, instrui popoli a cresce gândaci de mētasse, a tōrce fire și a țesse ¹⁾ și trecū la posteritate ca o divinitate protectōre a dușilor, gândacilor și femeilor bărbate.

Tradiția spune minuni despre epoca aqwestui domnitor. Pacea și fericirea domniă peste tot pământul; resăria p'attunci felurimi de plante que avē virtuți estraqwinate, una descoperiă violenii și făcētorii de relle, alta avē altă virtute și alte asemenea ca planta noastră fabulosă numită érba-férelor. Aqwestea ânsē sūnt tot allegorii. Popolul, în recunoscința sa către făcētorii săi de bine, măresce în tot-d'auna și numele și faptele lor; queea que ar dorī el, țice quō s'a întimplat în timpii aquellor bărbăți. Poetii și învățaii apoi speculă aqweste entusiasme populare și facu allegorii, systeme, etc. Tot aqwest simțimēt popular e causa qua multe din invenții și faceri de bine a le atribuī uneia și aqueași persōne, cum spre exemplu crescerea dușilor și a gândacilor de mētasse și altele; quei mai vechi o da la Chin-nong, la Fo-hi, și quei mai noi la Hoang-ti.

Aqwest prințu muri în virsta de 111 anni, domnind o sută. Dela patru femei que avū i se născură două-țeci și cinci copii.

¹⁾ Tot în aqwest timp da și Moisi invenția țesserii.

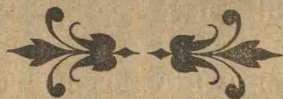
Dela descendenții aqestui imperator, historia Chinei începe a se mai curăți de mithi și luò un caracter mai uman. Timpii fabuloși încep a încetâ. Toți imperatorii pretind quò se tragu din aqueastă tulpină genealogică.

Historia din fii sêi numesce pe Chao-hao și pe Ciang-y. Murind Hoang-ti, moșteni thronul Chao-hao, fără a moșteni și virtuțile tatălui sêu : se dette în desfrênări și degenerò cultul primitiv în idolatrie.—Corrupția Indiilor vecine îi serviâ de exemplu. Popolul nu 'l mai putù suferi și allungându'l dela thron, prin allegere proclamò de imperator pe Ciuen-hio, nepotul aquestui și fiul lui Ciang-hi. Aquest imperator se nevoi a imită virtuțile moșului sêu, allungò idolatria și restabilì cultul quellui Pré înalt al lui Tien.

Dupò dânsul urmédă la thron nu din fii sêi ci un fiu al fratelui sêu. Dela Chao-hao popolul erâ sațiu de a se guvernâ dupò dreptul de moștenire d'a se lăsâ capriciului, întêmplării, abandonându-și viitorul și sôrtea în mâinele primului nâscut sau ori quârui din fii imperatorului, de nu va avé capacitatea și virtuțile d'a guvernâ. Prin allegere darò, precum suì la thron pe Ciun-hio, asemenea dupò aquesta allesse și încorunò de imperator pe nepotul lui Ti-Ko. Aquest imperator realisò în tôte speranțele popolului. Numele lui devenì celebru și venerat nu numai între popoli sêi ci și în statele vecine que întrecea a se supune legilor lui. Cultul quellui Pré înalt fu susținut și luminat de dânsul. Incredințat quò un popol innoant devine superstițios, idolatru și plin de vișiuri, stabilì peste tot locul schòle publice spre cultura sciințelor și artelor și întemeierea vieții morale. Sub dânsul naintò mult instrucția publică și se desvolarò multe sciințe și arte. Musica făcù mari progrese. Poligamia que se credea necesariò spre îmmulțirea ómenilor, și de quare strâmășul sêu Hoang-ti dettesse exemplu, fu stabilitâ de Ti-Ko.

Aquest imperator avù trei fii cunoscuți de historie. Se, Heu și Yau sau Yao. Dupò mórtea lui vine la thron Heu que se supranumì Heu-tsi sau Ti-chi. Heu de-

sonorô numele tatălui său, avù tôte virtuțile prinților răi, leneșu, allergător după petreceri, vênat, desmierdări, superb și neapropiat, iute la mânie ca la ori que patimă, nu sufferiă nici un adevăr, nici o observațiö. Adulatorii și servitorii corupției salle erau singurii ömeni que îl însoția. Alle statului eră cu totul abandonate și poporul deveniă prada nepedepșiilor subalterni, impilatori que profită de vițiurile capului guvernului. Uritul exemplu que da aquesta se imită nu numai de impiegați ci și de popor și corupțiã se întinse. După șesse anni partea sănëtösă a nației, ajutată de quea sufferitöre, se scölă, se addună în collegiu allegător, alleg și proclamă de imperator pe Yao quel mai micu din frații lui Heu și invită pe aquesta de a eși din palat, a abandonă guvernul și a se retrage într'o casă particulară. Yao încă de micu da semne de un naturel deștept, activ și plin de prudentă și dreptate. Dela 13 anni ai virstei salle senatul îl luase în lucrările salle, și din preună cu esperiența în alle statului i se făcea cunoscute eminentele-i talente și virtuți. Yao se suì la thron la annul 2357 înainte de I. Chr. În timpii lui s'au întemplat un mare deluviu în China. El trece de Noe al Chinei; noi suntem pe părere quö ar fi mai drept d'a trece drept Iaphet I pentru quö Yau și Iaph este aqueași rădăcină sau nume; și al doilea tatăl lor Ti-Ko, imperatorul bun, pöte trece drept Noe nu numai pentru virtuțile salle, ci și pentru epoca sa, și mai virtos pentru trei fii ai săi Se (Sem), Heu (Ham), Yau (Iaph), dintre quare Heu fu așa de nepietos și rêu ca și Ham sau Cham. Dela Yao avënd a intră în epoca historică și organică ne aretăm aquí de o quam dată cu historia Chinei spre a trece la a altor popoli mai nuoi.

OBSERVAȚII.

Ânsă mai nainte d'a lăsa de o quam dată terrîmul Chinei, să mai dăm o aruncătură de ochiu în apoi la quelle țise și să facem ôre-quare observații asupra a-questui popol que represintă omenirea eșită ôre cum din copillăria ei ; să vedem quare sînt progresele que făcù Omenirea prin aqueastă națiö.

Vedem ântéiu la Chinesi, de și despărțiți în diferite părerî, un șir și o systemă mai lămurite în chronologia lor. Evenimentele au locul și timpul lor ; al doilea quö tot que è transplantat din Indii în China, se altoiesce într'o tulpină nouë, vigurösă, de și sêlbatică, și devine mai nobil, mai perfect și anunță o viață mai lungö, un viitor mai ameliorat. Arburele vieței și sciinței ia nume de arburele Ascultărei și sciinței. Rădăcinele lui în China nu mai sînt cređute quö se întind pinö în iad, de unde își tragu sucul sau nutrimentul ; fructele lui nu pot să adducă mörtea, ci lumina, adevêrul ; instrucția publică intră ca o datorie în dogmă iar nu ca un pëccat. Arburele Ascultărei și sciinței nu se vede nicăiri representat prin mithuri și allegorii monstruöse : nici șërpe, nici femee perfidă nu se vede figurând pe lîngö dënsul. Din contra, dela dënsul sau dintr'ënsul se ȳice quö resare sórele și quei que se apropiä de dënsul vëd lumina.

De se strecóră în China ideea giganților, Titanilor que se spiritualisasserö de tot în Indii și devenisserö demoni, angeli de întunerecu, giganții în aquest popol nouu și mai intelligent nu mai trecü ca inemici ai cerului, ca rivali redutabili ai divinităței; o asemenea credință è nu numai immorală ci și empiă. Giganții în China trecu de nisce rebeli, de nisce usurpatori que se luptă nu cu divinitatea ci cu imperatorii, cu eroi. De se vëd quâte o dată idealisați, aqueasta nu è dogmă oficială, è remășiță din prejudeciile antice transplantate din Indii, è o propagandă din partea amicilor brahmanismului, è quel mult o licență a poeților și o probă de credulitatea populară în nisce timpi atât de antici.

De s'a vorbit în Indii de o femeie que fu în relațiö c'un șerpe, c'un balaur, aqueastă femeie în China nu mai è nici deea, nici smeöică, ci muma, sau surora, sau consörtea unui imperator que rumpe capul balaurului, regeneră stirpea umană și se duce a adoră pe quel Pré înalt la porțile Eternităței.

Legile în China nu vin prin impostură din gura unui Brahma, nici se inghit de un demon, nici se scot din pânțelele infernale de un Vichnu. Legile în China trecu d'a fi făcute de imperatori virtuöși, imperatori modeli que *purtă* iar nu guvernă popolii, que da și nici o dată nu luă. De sânt aquestea neadevërrate, de sânt ficțiuni, ficțiunea änsë în China nu mai è fabulă, în quea mai mare parte, ci romanțu și romanțul Chines are un scop moral, uman, luminător.

De se vorbesce în China de un deluviu sau de mai multe, undele sunt nisce ape cum au fost și sânt tot d'una iar nu nisce giganți cu mii de picioäre și de braçe; deluviul vine ca tôte inundațiile innecätöre; ömenii se scapă și se innecă ca toți ömenii în asemenea împregiurări; deluviul vine într'o epocă que are data ei, și ömenii ei que per sau se mântue; nici Macharchi erimiți nu se vëdu în China, nici nave appërand din Cer, nici Brahma prefăcut în pesce qua să ia locul oceanului și să 'l facă a se vërsă peste uscat, nici Demonul Haiagriva uccis de

Vichnu. Navele în China sînt făcute de ómeni, Macharchul privelegiatu și divinizat   un omu, un imperator bun que allérgă la un desastru public și se face plăcut lui Dumneđeu prin ajut rele que face popolilor s i, spre a sc pă qu t se va put  mai multe sufflete; iar nu a'și scuti numai familiia sa, ascund nd dela alții sciința que ar fi avut și l s ndu-i prada valurilor.

C  Dogm , c  religi , credința official  recun sce o Ființă inalt  în trei fece. Trimurti indian  se curăță de monstruosități antipathice que neincetat își dau lupt .  n triada Chines  umanitatea își ia rangul s u divin.  n trinitatea supremă Tien-hoang de și de o ființă cu quelle lalte do  pers ne, ca Domnu al cerului, al naturei și al Omului ia onorile quelle dint iu; c  parte activ , Ti-hoang se on r  că partea passiv , că Mama universal , și Gin-hoang, Omul-collectiv, c  effect, c  famili , c  Fiuu. L ng  aqueast  triadă se adaoge, dup  systema  ecimal ,  ece mari agenți universali, que implinesc num rul de trei-spre- ece, și universul se vede reprezentat printr'o Ființă supremă, Tien-Hoang, cu doi-spre- ece membri divini. Qu nd presidă Ti-hoang, a doa pers n  a trinității, se văd membri divini un-spre- ece; qu nd presidă a treia pers n , Gin-hoang, Omul-collectiv, membri devin  ece. Ast-fel quelle ceresci sau ideale, quelle mai presus de omu se represent  prin doi-spre- ece cu autoritatea lor. Un Tien-hoang cu doi-spre- ece membri que sunt frați de aquee și natură și drepturi și putere, un Zodiac cu do -spre- ece constellații, un an cu do -spre- ece luni, o  i cu do -spre- ece ore. Quelle umane iar  se represent  printr'un Gin-hoang cu  ece frați, de aqu  apoi  ece Ki alle omenirii divine,  ece capi de dinastii sau de familii alle omenirii heroice. Qu nd se nar  quelle închipuite, c   nt mplate în aquelle  ece peri de sau în aquelle Ki, sau în epocbele quellor  ece dynastii or patriarchate heroice, tot d'auna qu nd se vine la num rul ș pte, nu   trecut cu vederea de a fi considerat ca un număr august în quare se  nt mpl  qu te queva extraordinar pentru binele omenirii.  n a șéptelea Ki appar

imperatorii virtuților sau regii aripați, pentru rapiditatea cu quare se întinde exemplele lor; al șeptelea imperator din aqueastă Ki este mai presus de toți prin virtuțile sale și trece de Mediator, de regele symbolizat prin miei, de Mesia al Omenirii în primai pruncie; Arburele sciinței tot la al șeptelea număr appare; Hong-ti, imperatorul model, appare din epoca heroică sau antedeluviană, este al șeptelea cap de dynastie. Yao în al șeptelea period appare. Tot asemenea numărul trei și noé quare è trei triade è un număr venerat; în al treilea period appare prima creațiö perfectă, Omul; al treilea imperator din timpii heroici este Chin-nong; în a noa Ki încep progresele, virtuțile, invențiile preparatorii pentru a decea Ki umană. Numărul 5, ca număr farö soçu, è considerat și trece în rëndul lui 1, 3, 7, 9; ca termen de miđloc între aqueste numere auguste, 5 eră symbolul pământului, que ardicat la a doa putere 5^2 sau 5×5 , dă 25, quare è symbolul Omului; 5 è numărul cărților canonice, etc.

Credința despre divinitate în timpii antici, între popolii primitivi, fu quea mai demnă și de Omu și de Dumneđu, în credința officială a Chinei. Sërbătörea quea mai mare prin quare se adorö Dumneđu și se mări pentru binefacerile lui, fu sërbătörea *Aratrului*. Ceremonia quea mai solemnelă, pompa quea mai augustă, sacrificiul quel mai divin se esecutö de ênsuși capul suprem al statului, nu prin rugi hypocrite și uimiture încântätöre și demne de quelle mai cearlatanice spectacole, ci prin tragerea brasdei și depunerea în sênul pământului a semințelor, unde Dumneđu a fost manifestat viața, creația, susținerea vieței, conservația, progresul și perpetuarea quellor create. Templul quel d'ântëiu fu universul și altarul pământul unde semințele depusse spre sacrificiu în loc de a fi consumate și reduse în cenușă, încolțesc, se însutesc și dau viața și o conservă. Nici un altar mai demn de divinate nu fu ca pământul și nici un preot mai demn de a esecutä cultul divin, nu fu ca laboratorul, nici un servitor al aquestui preot mai ducil și mai curat că Boul, nici un vasu mai sacru dequât aratru.

Apoi Tien, Ființa supremă a Chinei, ca și primii ei imperatori, tot-d'auna fu creșut quô dă și nu ia, tot-d'auna quô pörtă universul și nu 'l guvernă; quô susține și nutresce, și appără, și iartă că un părinte, iar nu pedepsește ca un tyran. De sunt fabuloși aquí imperatorii primordiali, de au trecut fabula în credință, ânsă credința fu salutariă, quôci ómenii, după cum vęd guvernele ast-fel își facu idee și de Dumneșeu, și după cum li se da ideea despre divinitate, ast-fel sufferă a le fi și domnitorii. Aquei imperatori, fără coronă, fără sceptru, alie quārora legi le eră consilliurile que nu avurő, nici temnițe. nici armășei, nici poliție, furő causa qua în credințele chineze să nu se vędă nici iaduri, nici judicători infernali, nici demoni, nici luptători de Dumneșeu a tot potentul și a tot bunul al Chinei, după cum n'avü temnițe și temnicieri, și spioni, assemenea n'avü nici o dinioră nici rivali și adversarii. Creatorul chinezu nu este nici frate, nici complice cu regele iadului, că Brahma cu Siva, nici în luptă neterminată cu principul Rēului, că Ormuz cu Arhiman al Perșilor. Systema Chinesă, o repetăm, è systemă d'o epitropiă onestă a omēnirii în copillăria ei, è systema monarchică, absolută, paternelă ânsă și electivă. De se vędü mai târșiu hereditatea, aqueasta veni nu din princip, ci din decadența credinței, aqueasta nu fu prima dogmă, ci o herese în interese particulare.

Quât despre chronologie, de și se vede o systemă do-decimale, de și se vęd exagerații, ânsă partea judiciösă și intelligentă a nației nu se vede persecutată că o heretică în credințele populare; partea aqueasta se vede ascultată și ideile lor se vęd mai acreditate.

Dela Fo-hi, primul imperator și al doilea Domnitor, pinő la al đecelea se vede, după historiographii quei mai judicioși și acreditați, un interval que variađă dela 1111 anni pinő la 2000.

Quine se va determină a fi de o părere óre-quare către quine se va inclină mai mult? către quei que pun între Fo-hi și Hoang-ti sute de mii de anni sau către aqueia quari quel mult se suie pinő la 2000 anni și quel pușin

descind pinõ la 1111? La aqueastă întrebare ne va responde Biblia lui Moisi la locul sãu ¹⁾).

Din quelle vëdute pinõ aqul in historia Chinei, cititorul va vedè quõ legiuitorul Hebreu mult a studiat credințele și systemele populilor mai antici și mai virtos alle Chinesilor, quare trecute prin mintea și pe sub pana lui, luarõ nisce forme și mai perfecte și mai umanitare. Triada fu recunoscutã de Moisi și esprimatã intr'un chip mystic. Dintr'ënsa ellu produce, cum vom vedè, numërul august *septle*. Numërul patriarchilor sãi antiedeluviani è tot de ðece, dintre quari al treilea Enos este primul sacerdote și al șeptelea Enochu quel mai plãcut lui Dumnezeu.—Apoi lûngõ al doilea sau al treilea imperator Chines lûngõ Fo-hi se vede o femee Va sau Niu-Va, un King-King tyran, inventator de arme uccigãtore, que pe la capëtul epocii heroice iarõși appare sub numele de Ci-yeou, que par' quõ ar fi tot aquella și apoi par' quõ n'ar fi, atãt historicii il confundã și atãt rëutatea è tot aqueea in ori que persõnã și in ori que timp. Ci-yeou è gigante, are frați giganti, se aratã in timpi din preðioa quellui d'al decelea imperator, que adduc deluviul. Nu

¹⁾ Unii pũn, cum vëdurõm, pe Fo-hi la anul 3468 înainte de I. Chr. și famillia lui Hoang-ti, sau pe Yao, la 2357. Aqueastă pãrerè dã un interval de 1111 anni, și aqueastă chronologie è adoptatã de tot catholicismul, sau mai bine de versiunea Bibliei vulgata. Quãt ãnsè quineva va luã pe Fo-hi de al doilea Domnitor și de al treilea dela al 15-lea rege divin.

1	Adam	130	230	1	130+100.
2	Seth	105	205	2	105+100.
					Kong Niuva
3	Enos	90	190	Fo-hi	164+45+130.
4	Cainan	70	170	Chin-nog	145.
5	Malaleel	65	165	Interval	335+20 NB.
6	Jared	162	162	Yu-van	55.
7	Enoch	65	165	Hoang-ti	100+74.
8	Matusala	187	187		
9	Lamech	182	188	Ciuen-hio	92.
10	Noe	600	600	Ti-Ko	64.
		1656	2262=606	1190	
				130	
				45	
				20	
				74	
				200	
				1659	

se vedu tot așa și în Moisi dece patriarhi mai umani-
sați, mai historici, nu se vede o Evă mumă a lui Seth,
un Cain uccigător que se face capul făcătorilor de relle,
que appare în capitolul IV, și se uccide de Lamech, de al
șéptelea din semenția sa que are aquellași nume cu tatăl
lui Noe ? Nu se ved din semenția lui Cainu eșind giganți
sau monstruosități que corump fața pământului și sunt
causa unui deluviu mai mult moral dequât material ?
Ettö parallelul imperatorilor heroici ai Chinei cu Patriar-
chi biblici.

1 Adam născut 4004 mort 3074 — Vou-hoi-hi înainte
de 3602.

2 Seth năs. 3874 m. 2962—Fo-hi 3602.

3 Enos năs. 3769 m. 2864—Chin-nong 3233 ¹⁾.

4 Cainan năs. 3679 m. 2764—Posteritatea.

5 Malaleel năs. 3609 m. 2714.

6 Jared năs. 3544 m. 2582.

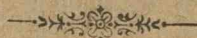
7 Enoch năs. 3382 m. 3017—Hoang-ti 2698.

8 Matusal năs. 3317 m. 2348—Cha-hao 2698.

9 Lamech năs. 3130 m. 2353—Ciuen-hio 2514.

10 Noe năs. 2948 m. 2448 — Ti-ko 2422.

Sem	Ham	Iaphet	Se	Heu	Yav
Deluviul	3348		—	—	2357

¹⁾ Numerele de și nu sânt aquellea, ânsé persónele sânt contimporane. Enos,
spre exemplu, existând dela 3764 pînó la 2864, în aquest interval se coprinde
3233 al evenimentului lui Chin-nong stabilitorul ritului, adicó aquesta cu 369
anni a apucat din Existența lui Enos, primul stabilitor de rit.

JAPONII

Japonii și Tătarii proprii sunt popolii quei mai de amiață nópte din typul mongol; prin urmare sunt și quei mai nuoi. Typul japon è între quel chinez și tătar. În Japonia nu vede quineva de quât nisce orde tătare venind dela nord și stabilite ast-fel cum le addusse întemplantarea de a fi în relațiö cu Indiile și cu China. Indienii și Chinesii, ca mai vechi, furö maestrii lor, instructorii lor. Unii le comunicarö superstițiile și alții sciințele și artele. Japonul este un tătar mai civilizat. Tradițiile indiene și chinezë amestecându-se în Japonia, făcurö o varietate particulară locală. Japonul, ca mai nuou, de ar fi avut de instructori numai pe Chinesi, ar fi făcut un mai înaintat progresu; ânsë credințele indiene îi ținurö în loc pe quât ideile și cuñoscințele Cinese iar fi împins mai departe.

Sunt mulți din scriitori que ñicu quö Japonii sunt o colonie chineză; ânsë aqueastă idee nu numai quö nu è sufferită între locuitorii Japoniei, ci nici firesce nu è posibilă; quöci popolii dela miață ñi cu anevoie se acclimată și se stabilă spre nord. Japonii n'au venit dela sud la nord, ci de la nord la sud în insulele aquestea. Tradițiile lor sunt vechi și se cred authochtoni. Figura lor, datinele lor, constumele lor sunt tătare.

Credințele și tradițiile Japone sunt de trei feluri, Indiene, Chinezë și altele și mai antice între dênșii que se ñicu camiene. Cultul Kamisilor sau al heroilor divinisați este quel mai antic între dênșii, și aquellași cult este și al Khantătarilor; va să ñică darö quö cu dênșul au venit dela nord. Sunt nații que n'au schimbat coprinsul unde

locuiesc și după locuri și provincii încep a se distinge în costume și physionomie; ânsă între Tătari și Japoni, de și depărtați atâta, asemănarea è mare,

Credința primitivă a Japonilor, credința Kamisilor se numesce Ginto sau Zinto sau Gin-siu. Din toate credințele despre creația lumii nici una este așa de întunecată și lipsită de cugetare și veracitate ca a gintoștilor. „La început, dîcu ei, erà chaosul, dintrînsul eși un que quare semănă a spină; aqueastă spină se mișcò, se stransformò și eși Kunitokhodat-sno-Mikotto sau Spiritul“.

Ei cred într'un Chaos quare în prima sa mișcare făcù a se nasce șapte divinități sau spiritori, trei din propria lor voință și quei lalți patru născuți unul din altul. Aquești dei, unul după altul pe rând, millioane de anni guvernarò lumea sau imperiul japon.—Omul în pruncia sa crede quò queea que vede cu ochii sau quel mult țerra sa è lumea întregă, și comunicația erà anevoiè în pruncia ómenilor. — Ultimul sau al șeptelea din aquești dei născù iarò cinci divinități pămîntesci, din quare prima fu numită Ten-sio-dai-gin, que însemnédă marele Spirit al luminei. Dîce-se quò aqueastă divinitate este filliã a sòrelui și è primul obiectu de adorațiò și de cult al gintoștilor. Aqueasta născù un fiu semi-deu que avù pe jumătate existența de om, quare fu primul imperator al Japoniei și quare se numesce Dairi. Din aquesta se dîce quò se tragu toți suveranii Japoniei din tatã în fiu, pentru quare se crede quò sunt formați de o substanță divină și suveranitatea lor este și spiritualã tot de o dată. Dairi în Japonia sînt ponteficii suverani.

Pe lîngò Ten-sio-dai-gin este în mare adorațiò Toyoke-o-dai-gin, que se crede quò ar fi creatorul cerului și pămîntului. El este și protectorul Dairului.

Luna, Terra, Vînturile avurò culturi și altare, cum și un frate al deei Ten-sio-dai-gin, numit Fatsman, deu al resbellului și gardian al patriei, un fel de Marte Japon. Apoi fiã que locu, fiã que județu își avù o divinitate particularã de protectóre. Locurile periculòse, strimtorile, scopelele mării au quâte un geniu protector. Gintoismul

Japon de și adoră spiriturile sau geniurile, se vede un feticismu anticu, que începe óre-cum a se spiritualisà și a trece către sabeismu.

Divinitatea Ten-sio-dai-gin nu ascultă rugele de quât dela Kamisi sau geniuri tutelare. Prin urmare gintoiștii nu se rógă de quât la Kamisi, invitându-i a se face silitori către marea lor divinitate. Templurile nălțate la aqueste Kamisi se numescu *Mia* și fiă-quare casă are quâte un micu Mia, sau locu de rugă, unde sânt depuse doë lampe, o tassă de ciai, vase, o cumpănă, flori, o tobă și un specol (oglinďă) ca symbol a curăției suffletului.

Gintoiștii au óre quare idee confusă despre nemurirea suffletelor, credu quó tóte după mórte au o judecată, qu'alle ómenilor virtoși devin Kamisi și se ducu a locui într'un fel de paradis que se numesce accoperământul cerului *Tana amacawara*. Suffletele reilor sânt arruncate în imperiul rădăcinelor *Ne-nokungi*. Aquesta este întunerecul Iadul. Aqueastă credință ânsă è quam în trecet. Japonii nu pré s'au bucurat de una, nu sau pré speriat de alta. Tot que au querut în tot d'auna dela ȕei a fost fericirea de pre pământ. și d'aqui încolo iau lăsat să facă cum vor sci.

ȕei, ca ȕei, ânsă divinitatea pământénă în Japonia fu Dairul, ponteficele suveran, strenepotul fetei sórelui, reprezentantul Divinității. Quând aquesta n'are copii, se crede quó Ten-sio-dai-gin îi trimitte unul. In asemenea împregiurare, dintre famillii nalte se aruncă un pruncu de curënd născut la pórta palatului și éttó miracolul vëndut, pipăit înaintea popolului, que crede pe Dairu ca nemuritor.

Viața unui Dairu è întregă în ceremonii. Sânt, nemuritor, infailibil în ochii altora, cată a se crede și el ênsusi de ast-fel, cată a vorbi și a lucrà ca un ȕeu, nu numai înaintea popolului și a lor sêi, ci și quând se află singur. El n'attinge pământul cu piciórele quând este să se mișce dela un locu la altul, servitorii il pórta pe umeri. Afaró nu póte eși a resufflă aerul curat sau a'l vedé sórele. Aêrul pământescu este nedemnu a intră în

plămânii divini ai Sântii salle; rađele sórelui, luminátore pentru alții, sânt o umbră pe lúngö strálucirea spirituale que 'l încongiurá. Capul lui este sacru nu numai pentru alții, ci și pentru el însuși. Nu se spalá, nu 'și taie unghiele, nu se rade, nu se tunde qua să nu i se atingá nimicu. Ánsé nisce asemenea neattingeri adducu rezultate que nu miróse nici decum a sântite. Ómenii, íntelleptii que'l încongiurá, cutedá adesea a păccátui și quând divinitatea sa dórme se nevoiescu a o mai spalá, a o mai rade, ai táia unghiile, etc. Quând se deștéptá, đeul è în mare mânie cum de au cuteđat pécčetoșii a'l tractá ca pe un om; ca un đeu ánsé se mai ímblándește și iartá.

Quând móre divinitatea sa, moștenitorului îi iau măsura înálțimei cu bambu și aquea măsurá se conservá cu respectu ca un spirit sacru.

Pinö în al XIV secol Dairul erá singurul suveran spiritual și temporal. Japonii avurö systema religiósá și politicá ca în Indii. Preoții erá tot și pe lúngö dênșii oștenii, Capul aquestora sau generalisimul s'a numit Se-o-goun, que la început fu unul din fii Dairului. Aquesta mai târđiu, în al XIV secol al erei nóstre, usurpö suveranitatea temporalá și lásö pe Dairi a se ocupá numai de quea spiritualá, adicö numai de divinitatea sa.

Japonii nu întârđiarö, adoptând credințe Indiene și Chinese, a recunósce și peréul Ci-yeon, balaurul cu noé capete despre quare am vorbit și pe quare ei il numescu Kiu-gin-sio.

La început divinitáțile Japone, qua și quellor Tátare, se offeriá în sacrificiu și victime umane. A se sacrificá de bună voie, sau a 'și sacrificá copii erá considerat ca o virtute din quelle mai sublime. La calamități publice părinții din familieele d'ántéiu își offeriá fiul quel mai frumos și amat, speranța familieei la altar să se ínjunghe spre ímblándeirea divinitáților mániate și încetarea rëului. — La mórtea vre unei pe óne mari, sau mai virtos a Dairului, se íngrópá de vii din preună cu dênșul mulți din consáangi, amici și servitori. Aqueastă datiná dela Tátari fu comunicatá și la Scithi, după cum vom

vedé mai târziu în descrierile lui Erodót. Dairul al trei-deci și treilea desființò aqueastă lege. Ânsé invêțul erà așa de mare și disprețul morții atât de întins, în quât consângii, amicii, servitorii, devoții impedețai de lege de a se aruncà de vii în grópă, se injunghia singuri în pântece, își versau rerunchii și se uccideau.

Scriitorii japoni, spre a împlea secul timpilor necunoscuți que au trecut peste virsta primară a nației lor, adoptarò mai aquelleași evenimente narate de historicii Chinesi și aqueeasi mithi. Pinò la deluviu și de aquì înainte pinò mai inquã nu avem nimicu a spune despre Japoni. Quelle que se spun de Indieni și Chinesi facu un amestecu și compun alle Japonilor. Mai târziu, în altă epocă, vom mai vorbi despre dênșii.

Quât despre Tătari, ca generații mai nuoă din typul mongol, ne mărginim a đice quò aqueștia venind mai în urmă și dupò coprinsurile que occuparò, dupò viața nomadă de păstori que duserò furò destinați a dà începutul unui alt typ, mai nuou, mai activ, mai perfectibil, typului caasian que începe dela Arabi. Tătarii, în pruncia lor, qua să đicu așa, puté să aibă de instructori, de maiestrii o lume mai pățită. Tătarii primitivi, âncò în epoca în quare veniròm cu historia, erà ca un terrêm incult âncò și așteptà cultivatori. Tòte ideile de progres, nesuferite în Indii și în China, sau mai bine toți quei que protestà în contra anticelor errori și abusurilor înrădăcinate, toți doritorii d'o reformă, alungați din Indii și din China, ênsuși putea aflà scăpare între semențiile tătare vergine âncò de jugul minciunilor officiale.

Tatărul fu în aquei timpi ca un arbore selbaticu, june, plin de sùcu, de vigóre, que așteptà o altoire qua să dea fructe și mai suave și mai viguróse și p'un viitor mai întins de quât alle ramurilor tulpinei antice. Protestatorii lumii antice adduserò ca un altoiu qualitatea, averea spirituală și morală adunată de secolii și Tătarii offerirò vigórea, viața, viitorul que are înainte tot copillul, tótã lumea quea nuoă.

Aşa începurõ, dupõ locuri, dupõ ideile refugiaţilor instructori Indieni şi Chinesii a se formã semenţii eşite din sinul unei nature necorrupte, semenţii a quãror minte liberã de prejudiţii începurõ a se deşteptã la primele lucruri alle consciinţei.

La un locu se aratã o semenţie que dette începutul Arabilor o micã distincţiõ, óre-quare nuanţe formarõ o varietate numitã Chaldei, apoi Sirieni, Babilonieni, etc. Doctrine queva diferite, amesticu de idei arabe, chaldei, babiloniene, nu întârziarõ a formã atâtea alte varietãţi Feniciene, Mede, Persane, etc.

Tot în aquel timp typul Etiopian ajungând, cum am arãtat, pinõ unde putù inaintã. Ultimul grad al aquestui typ, altoit cu diferente colonii, formõ în atâtea seculi, pe quãnd îşi făcea educaţia, bunã sau rea, Indiile şi China, societatea Egyptianã. Pretutindenea dogmele, credinţele antice, mestecate, variate, producu dogme, credinţe diferite, subt diferente forme, dupõ caracterul fiã-quãruia popul. Fiã que tradiţiõ, fiã que mithu luã o formã nouã şi se narã dupõ gustul şi inteligenţa popolului, dupõ imaginaţia şi stylul naratorului, dupõ folósele quellor interesãţi întru a le speculã.

Egyptieni, Babilonieni, Phenicieni, Hebrei, Greci şi atâtea varietãţi au sã appare de aquí înainte. De historia lor, de viaţa, de credinţele şi faptele lor avem a ne ocupã. Unde sânt documentele? Din scriitorii aquestor popoli n'avem altu mai vechiu de quãt pe Moisi. Aquesta începe historia Omenirii dela începutul typului caucasian dela typul quel albu, dela omenirea ajunsã a cunósce binele din rãu de la Arabi.

VERIFANT
Amil
H. J. J. J.

TABLA MATERIEI DIN VOLUMUL ÎNTEIU

	Paginele
Introducțiö	3— 9
Timpu—Spațiu	10— 12
Spirit—Materie	13— 17
Qualitățile—Legile materiei	18— 19
Progres—Conservațiö	20— 27
Libertate—Fatalitate	28— 30
Infinit—Finit	31— 32
Substanța—Formă	33—104
Religii—Elemente	105—113

HISTORIA UNIVERSALE

Ethiopianii	114—115
-----------------------	---------

EGOPOZI, NANI, TROGLODIȚI

Ichthyophagi	115—126
Stirpea mongolă	126—226

MALAI, CHINESEI, JAPONI, TATARI

Timpii divini	242—243
Ti-Hoang	243—245
Gin-Hoang	245—246
Prima Ki	246—248
A doa Ki	248—249
A treia Ki	249—250
A patra Ki	250
A cincea Ki	250
A șessea Ki	250—251
A șeptea Ki	251—254
A opta Ki	254—255
A noa Ki	256—259

TIMPII SEMIDEILOR

Fo-Hi	259—274
Observații	275—281
Japonii	282—287

